

**T.C.
BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü**

Musa BOZKURT

**MUZAFFER HACİHASANOĞLU
HAYATI, SANATI VE ESERLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Danışman:
Doç. Dr. Murat KACIROĞLU**

Yozgat – 2013

T.C.
BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 80110510037 numaralı öğrencisi Musa BOZKURT'un hazırladığı "Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun Hayatı, Sanatı ve Eserleri" başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 18/09/2013 Çarşamba günü saat 13:00'de yapılmış, tezin onayına ~~OY ÇOKLUĞU~~ / OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. İbrahim ERDAL

Üye : Doç. Dr. Murat KACIROĞLU (Danışman)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nilüfer İLHAN

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun ...../...../20..... tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2013

Doç. Dr. Seyfullah TÜRKMEN

Enstitü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Muzaffer Hacıhasanoğlu – Hayatı, Sanatı ve Eserleri” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18.09.2013

Musa BOZKURT

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
ÖNSÖZ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MUZAFFER HACİHASANOĞLU'NUN HAYATI

1.1.HAYATI	6
1.1.1.Çocukluğu ve Ailesi	6
1.1.2.Okul Yılları.	9
1.1.3.Gençlik Yılları, İstanbul ve Tıp Fakültesi.....	12
1.1.4.Olgunluk Dönemi	13
1.1.5.Son Dönemi.	18

İKİNCİ BÖLÜM

SANATI

2.1. MUZAFFER HACİHASANOĞLU'NUN SANATI VE ÖYKÜ ANLAYIŞI	20
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERLERİ

3.1. ÖYKÜLERİNDE YAPI VE TEMA	25
3.1.1.Temalar	26
3.1.1.1Bireysel Temalar.....	26

3.1.1.1.1.Ölüm.....	26
3.1.1.1.2.Batıl İnançlar	28
3.1.1.1.3.Dünyanın Geçiciliği	30
3.1.1.1.4.Cahillik	31
3.1.1.1.5.Açgözlülük.....	32
3.1.1.2.Sosyal Temalar	33
3.1.1.2.1.Kumar.....	33
3.1.1.2.2.Adaletsizlik.....	33
3.1.1.2.3.Yokluk-Fakirlik	35
3.1.1.2.4.Özgürlük.....	36
3.1.2.Yapı.....	37
3.1.2.1.Öykülerde Zaman	37
3.1.2.2.Öykülerde Mekân	39
3.1.2.3.Öykülerde Kişiler	40
3.1.2.3.1.Cinsiyetlerine Göre Kişiler.....	42
3.1.2.3.1.1.Erkekler.....	42
3.1.2.3.1.2.Kadınlar.....	43
3.1.2.3.2.Sosyo-Ekonomik Yapılarına Göre Kişiler.....	44
3.1.2.3.2.1.Dar Gelirliler.....	44
3.1.2.3.2.2.Zenginler.....	45
3.1.2.3.2.3.Orta Halliler.....	45
3.1.2.3.3.Psikolojik Durumlarına Göre Kişiler.....	45
3.1.2.4.Dil ve Anlatım.....	46
3.2.ROMANLARINDA YAPI VE TEMA	48
3.2.1.Kasaba Kadınları	48
3.2.1.1Tema	49
3.2.1.1.1.Kadın	50
3.2.1.1.2.Aşk ve Cinsellik.....	51
3.2.1.1.3.Namus	52
3.2.1.1.4.Erkek-Kadın Eşitsizliği	53

3.2.1.2.Yapı	54
3.2.1.2.1.Olay Örgüsü	54
3.2.1.2.2.Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	57
3.2.1.2.3.Şahıs Kadrosu.....	58
3.2.1.2.4.Zaman.....	63
3.2.1.2.5.Mekân.....	64
3.2.2.Evlerde Sevgi Yoktu	66
3.2.2.1Tema	67
3.2.2.1.1.Sevgi.....	67
3.2.2.1.2.Zenginlik-Fakirlik	68
3.2.2.1.3.Yanlıı İnanişlar ve Cahillik.....	69
3.2.2.1.4.Aile İçi Şiddet	70
3.2.2.2.Yapı	70
3.2.2.2.1.Olay Örgüsü	70
3.2.2.2.2.Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	74
3.2.2.2.3.Şahıs Kadrosu.....	75
3.2.2.2.4.Zaman.....	78
3.2.2.2.5.Mekân.....	78
3.2.3.Emin Efendi	80
3.2.3.1Tema	81
3.2.3.1.1.Cehalet.....	81
3.2.3.1.2.İnanç Krizi.....	82
3.2.3.1.3.Cinsellik	84
3.2.3.1.4.Aşk	84
3.2.3.1.5.Siyasal Karmaşı	85
3.2.3.2.Yapı	86
3.2.3.2.1.Olay Örgüsü	86
3.2.3.2.2.Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	90

3.2.3.2.3.Şahıs Kadrosu.....	92
3.2.3.2.4.Zaman.....	96
3.2.3.2.5.Mekân.....	97
3.2.4.Trenler Yine Gidiyor	98
3.2.4.1Tema	99
3.2.4.1.1.Sevgisizlik	100
3.2.4.1.2.Halkın Cahilliği	101
3.2.4.1.3.Özgürlük.....	102
3.2.4.1.4.Sol İdeoloji.....	102
3.2.4.2.Yapı	103
3.2.4.2.1.Olay Örgüsü	103
3.2.4.2.2.Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	104
3.2.4.2.3.Şahıs Kadrosu.....	105
3.2.4.2.4.Zaman.....	108
3.2.4.2.5.Mekân.....	109
3.2.5.Tatsız Dünya	110
3.2.5.1.Tema	111
3.2.5.1.1.Ölüm.....	112
3.2.5.1.2.İsyan	113
3.2.5.1.3.Aldatma	113
3.2.5.1.4.Değişmeyen Dünya	114
3.2.5.1.5.Çıkarıcılık.....	114
3.2.5.1.6.Siyaset	115
3.2.5.1.7.İnanç Krizi.....	116
3.2.5.1.8.Umutsuzluk	117
3.2.5.1.9.Yaşam Kavgası.....	117
3.2.5.1.10.Dostluk	117
3.2.5.1.11.İnsan Sevgisi	118
3.2.5.1.12.Kazanma Hırsı.....	118

3.2.5.2.Yapı	119
3.2.5.2.1.Olay Örgüsü	119
3.2.5.2.2.Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	121
3.2.5.2.3.Şahıs Kadrosu.....	122
3.2.5.2.4.Zaman.....	124
3.2.5.2.5.Mekân.....	125
3.3.MUZAFFER HACIHASANOĞLU BİBLİYOGRAFYASI.....	127
3.3.1.Yayınlanma Tarihine Göre Kitaplar ve Kitaplarda, Dergilerde, Gazetelerde Bulunan Yapıtları	127
3.3.2.Yayınlanma Tarihine Göre Kitaplarda, Dergilerde, Gazetelerde Bulunan Haber, Tanıtma ve Eleştiriler	157
3.3.3.Yazarın Kişisel Dosyalarındaki Sıralamaya Göre Şiir (yayımlanmış), Düzyazı, Roman, Oyunlar	160
SONUÇ	190
KAYNAKÇA	194
EKLER.....	225

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muzaffer Hacıhasanoğlu – Hayatı, Sanatı ve Eserleri

Musa BOZKURT

Danışman: Doç. Dr. Murat KACIROĞLU

2013-Sayfa: 312+XIV

**Jüri: Doç. Dr. Murat KACIROĞLU
Yrd. Doç. Dr. İbrahim ERDAL
Yrd. Doç. Dr. Nilüfer İLHAN**

Toplumcu Gerçekçi Türk Öykücülüğü içinde değerlendirilebilecek önemli isimlerden birisi de Muzaffer Hacıhasanoğlu'dur. Doktorluk mesleğinin gereği olarak Anadolu'nun birçok kasaba ve şehrini görme imkânını elde etmiş olan yazar, Anadolu insanının sorunlarını, yaşam tarzını gözler önüne sermiştir. Asıl büyük başarısını öykücülük alanında göstermiş olmasına rağmen roman ve şiir alanında da eser vermiştir. Bunun yanı sıra bazı dergi ve gazetelerde yayımlanan tanıtma yazıları ve denemeleriyle de dikkat çekmiştir.

Edebiyatın hemen her alanında eser vermiş olan yazarın edebiyat dünyasında çok fazla tanınmadığı görülür. Bu çalışma yazarın hayatı ve eserlerini inceleyen ilk akademik çalışmadır. Yazarın Çankırı'da başlayıp İstanbul'da son bulan 61 yıllık hayatını, hayata bakış tarzını, ideolojisini elde edilen kaynaklar çerçevesinde ortaya koymaktadır. Ayrıca yazarın sanat anlayışı, bazı öykü ve romanlarının tahlili de yine bu çalışmanın konusu içinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın ekler bölümünde yazarın şiirleri ve fotoğraflarıyla birlikte bazı şahsi belgeleri paylaşılmıştır.

Bu çalışmada yine yazarın Türk Edebiyatı içindeki konumu tespit edilmeye çalışılmış, bu çerçevede ilk önce toplumcu edebiyatın temel ilkeleri tespit edilmiş, bu yolla yazarın fikirleri ve eserleri incelenerek toplumculuğu belirlenmiştir. Ayrıca yazarın temel ideolojisi olan Kemalist yaklaşımın da yazarın birçok eserinde kendini gösterdiği anlaşılmış, yazarın hayatının sonuna kadar bu çizgisinden vazgeçmediği görülmüştür. İlkeli bir yaşam sergileyen yazarın hayatında ve eserlerinde dikkati çeken en önemli unsurun tutarlılık olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Muzaffer Hacıhasanoğlu, Türk Öykücölüğü, Toplumcu Gerçekçilik, 40 Kuşadı Öykücölüğü, Hikâye Tahlilleri, Roman Tahlilleri

ABSTRACT

Master Thesis

Muzaffer Hacıhasanoğlu - Life, Art and literary Works

by

Musa BOZKURT

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Murat KACIROĞLU

2013-Page:312+XIV

Jury: Assoc. Prof. Dr. Murat KACIROĞLU

Assist. Prof. Dr. İbrahim ERDAL

Assist. Prof. Dr. Nilüfer İLHAN

Considered one of the most important names in the Social Realist Turkish Story, is Muzaffer Hacıhasanoğlu'dur . Due to his profession , doctor , the author who has obtained the opportunity to see many towns and cities of Anatolia, revealed the way of life and problems of the people of Anatolia,. Although he has shown his great success in the area of original story writing , he has given literary works in the field of novels and poetry, as well. In addition, his articles and essays published in some magazines and newspapers, drew attention.

The author who had given literary works in almost every sphere of literature, isn't known enough in the literary world . This is the first academic study which examines the life and the works of the author. This study reveals the author's 61-year of life which starts in Çankırı and ended in Istanbul, his ideology, his way of looking at life, derived from the framework of the sources. Also, the author's understanding of art, analysis of some of his stories and novels are evaluated in this study . In adds section of the study are shared with the author's poems and photographs, and some personal documents.

In this study, it is also tried to identify the location the author in Turkish Literature,so first of all it is identified the basic principles of socialist literature, in this way the author's ideas and works are examined and determined that he is a socialist. Also the Kemalist ideology which is the author's basic approach, in many of the author's work , manifests itself ; the author was not given up this line during

his life. The most important factor found in the author's life and works is consistency

Keywords: Muzaffer Hacıhasanoğlu, Turkish Story, Socialist Realism, 40th Generation Story, Story Assays, Novel Assays

ÖNSÖZ

Muzaffer Hacıhasanoğlu, 40 kuşağı toplumcu gerçekçi anlayışı çerçevesinde eser vermeye çalışmış yazarlardan biridir. Asıl mesleği doktorluk olmasına rağmen yazma eylemine tutkuyla bağlı olan, edebiyatın farklı türlerinde yüzlerce yazı kaleme alan ama asıl yerini öykücülüğü aracılığıyla alan bir isimdir.

Muzaffer Hacıhasanoğlu, öykücülüğü ile bir dönemin panoramasını gözler önüne sermiştir. Yazarın hayat öyküsünü ayrıntılı sayılabilecek bir biçimde inceleyerek, yaşantısıyla yazarlığı arasındaki paralelliği de yakalamaya çalıştık. Yazarın olaylara yaklaşım tarzındaki ideolojik bakışı da göz önüne alarak, birçok öyküsünü ve romanlarını incelemeye tabi tuttuk. Bu inceleme sırasında hangi edebî akımlardan etkilendiği ya da hangi edebî akım içinde değerlendirilebileceğini tespit etmeye çalıştık. Toplumcu gerçekçi Türk yazarlarının eserlerinde görülen eleştirel gerçekçi tavrın Muzaffer Hacıhasanoğlu eserlerinde de olduğunu ortaya koymaya çalıştık.

Çalışmamızı üç bölüm halinde yapılandırdık. Birinci bölümde yazarın hayat öyküsü çerçevesinde ailesinden, okul hayatı ve meslek hayatından bahsettik. İkinci bölümde hakkında yazılanları da kaynak olarak alıp, sanatı ve temelde öykü anlayışını izah etmeye, üçüncü bölümde ise öykü ve romanlarının incelemesini yaparak, eserleri hakkında fikir vermeye çalıştık. Bu bölümde ayrıca yazarın bibliyografyasını yayınlamak bizden sonraki araştırmalara kaynaklık etmeyi amaçladık. Sonuç bölümünde ise çalışmamızdan elde ettiğimiz bilgilerin özetle değerlendirmesini yaptık.

İki yıl önce, bu çalışmaya ilk başladığımızda, gözümüzde dağlar gibi yükselen zorlukları aşmış ve bu çalışmayı tamamlamış bulunmaktayız. Her şeyden önce bana böyle bir konu vererek farklı ufuklar açan, büyük bir güvenle bu çalışmaya başlamamı sağlayan ve bu süreçte engin bilgisini, emeğini ve sabrını esirgemeyen çok kıymetli hocam Doç.Dr. Murat Kacıroğlu'na saygıyla teşekkürü bir borç bilirim. Manevi desteğini hep üzerimde hissettiğim Sayın hocam Nilüfer İlhan'a da teşekkür ederim. Yine bu çalışmanın hazırlanmasında belkemiği sayılacak bilgi ve belgeleri benimle paylaşan, merhum Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun kızları, çok değerli hanımefendi Ayşe Hacıhasanoğlu'na ve yoğun mesailerine rağmen bana vakit

ayırırn oğulları Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu'na ayrıca teŖekkür ederim. Bu akademik hayata baŖlamamın en büyük vesilesi, uykusuz her gecemde yanımda hissettiğim anneme sonsuz Ŗükranlarımı sunarım. Son olarak üç çocuğumun anneliğini, çoğu zaman benim de görevlerimi üstlenerek yerine getiren hayat arkadaŖım, can yoldaŖım, biricik eŖime minnetle teŖekkürler ederim.

Musa BOZKURT

GİRİŞ

Türk edebiyatında toplumcu gerçekçi anlayışı değerlendirebilmek için, her şeyden önce böyle bir anlayışın ortaya çıkmasını sağlayan sosyal, siyasal ve ekonomik koşulları bilmek gerekir. Çünkü bütün sanatsal yaratılar gibi edebiyatta, çağının bir ürünüdür. Toplumcu gerçekçi anlayışın çıkış zeminini oluşturan realizm de, genel olarak edebiyatı bir yansıtma olarak değerlendirdiğinden, bu anlayışı toplumdan bağımsız incelemek neredeyse imkânsızdır.

Marksist kuramcılarının görüşleri doğrultusunda, temel nitelikleri ortaya konmaya çalışılan toplumcu-gerçekçi edebiyat, sosyalist bir fikir ve toplum düzenine dayanmaktadır. Sosyalizm, sınıfsal bir toplum öngörmektedir ve bu sınıfsal yapı içinde, dayanağı işçi sınıfıdır. Bu açıdan 1940'ların Türkiye'sine bakılacak olursa, güçlü ve kalabalık bir işçi sınıfından bahsetmek güçtür. Çünkü yeni kurulan Cumhuriyet, henüz sanayileşme sürecini tamamlamamıştır. Dolayısıyla sosyalist açıdan insanlığın dönüşüm sürecinde, Türk toplumu daha kapitalist bir toplum olma özelliği dahi gösterememektedir.

1920–1945 Dönemindeki gelişmeler Cumhuriyet'in başlangıç dönemlerine, birçok açıdan, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan mirasın damgasını vurduğu söylenebilir. İktisadi açıdan değerlendirildiğinde, Türkiye bu dönemlerde tam bir tarım ülkesi görünümündedir. 1923 yılı itibarıyla GSMH içinde tarımın payı % 39,8 iken, sanayinin payı % 13,2'dir. İstihdamın sektörel dağılımı da benzer bir yapı göstermektedir ve toplam istihdam içinde tarımın payı % 89,6, sanayinin payı % 4,6, hizmetler kesiminin payı % 5,5'tir.¹

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte, hemen her alanda meydana gelen değişim, ekonomik alanda da gerçekleştirilmiştir. İzmir İktisat Kongresi, ekonomik bir planlamayı beraberinde getirmiştir. Ayrıca 1927 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu, sanayinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Ancak Lozan Antlaşması'nın 1929 yılına kadar gümrük vergileri alınmamasını öngören maddesi, 1925 yılında kaldırılan

---

¹Ahmet Makal, Cumhuriyetin 80. Yılında Türkiye'de Çalışma İlişkileri (Sosyal Siyaset Konferansları kapsamında 9 Ekim 2003 tarihinde verilen konferans metninin genişletilmiş biçiminden) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

aşar vergisi, özellikle de Cumhuriyet'in kuruluşundan önceki dönemde Türk sanayi ve ticaretine gayrimüslimlerin hâkim olması, Cumhuriyet'in ekonomi planlarını uygulamada en büyük engelleri teşkil etmiştir. Özel teşebbüsün bulunmayışı da devletçi bir anlayışın kurulmasına sebebiyet vermiştir. Sorunlar bunlarla da bitmez.

1921 Sanayi Sayımı sonuçlarına göre toplam işçi sayısı 76 216 iken, kuruluş başına düşen işçi sayısı da sadece 2'dir. Üstelik bu dönemde ücretliler, henüz kırsal kesimle bağlarını kopararak sürekli bir sanayi işçisine dönüşmemişlerdir ve büyük ölçüde eğitimsiz ve niteliksizdirler. İşçi kesiminin nicel artış yanında nitelik ve süreklilik kazanması, zaman içerisinde ve tedrici olarak gerçekleşecektir.²

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre, 1937 yılındaki işçi sayısı 265.341, 1943 yılındaki işçi sayısı 275.083, 1947 yılındaki işçi sayısı 289.147'dir. Bu sayılar göstermektedir ki, işçi sayısı giderek artmasına karşın, 1940'lı yılların Türkiye'si hâlâ bir işçi ülkesi değildir. Ayrıca işçi sayısının artması, işçiler arasında bir sınıflaşmayı getirmemiştir. Çünkü bu yıllar İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı, ekonomik ve sosyal tedbirlerin ön plana çıktığı yıllardır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, işçi ve işveren konusunda herhangi bir düzenleme gereği duyulmazken, artan işçi ve işletme sayısına paralel olarak, 1936 yılında iş kanunu çıkarılmıştır. Bu yasa ile işçi-işveren mücadeleleri, grev ve lokavt açık biçimde yasaklanmıştır. 1938 yılında çıkarılan Cemiyetler Kanunu ile de sınıfa dayalı cemiyetler, sendikalar ve siyasal partiler kurulması yasaklanmıştır. Ve bu yasaklar 1946 yılında çok partili hayata geçene kadar devam etmiştir.

Bütün bu veriler ışığında Türk edebiyatına bakılacak olursa, 1934 yılında düzenlenen Sovyet Yazarlar Birliği'ndeki ilkelere göre, toplumcu-gerçekçi bir edebiyat oluşturulması mümkün değildir. Ancak Türk şair ve yazarları, Türkiye'nin kendi sosyo-politik ve ekonomik şartlarına göre, farklı bir toplumcu gerçekçi anlayış ortaya koymuşlardır. Bu toplumcu gerçekçi anlayışın önderi Nazım Hikmet olurken, edebiyatın ve sanatın her alanında, ondan beslenerek, toplumcu gerçekçi bir süreç başlatılmıştır.

Erken cumhuriyet döneminde Sadri Ertem sosyal gerçekçi bir anlayışla öyküler vermeye başlamıştır. Ancak Türk öykücülüğünde toplumcu gerçekçiliğin öncüsü Sabahattin Ali olmuştur. Sabahattin Ali, yukarıda verdiğimiz toplumsal koşullar içinde, 1930'lardan sonra edindiği deneyimleri, öykülerine yansıtmayı başarmıştır.

---

²Ahmet Makal, Cumhuriyetin 80. Yılında Türkiye'de Çalışma İlişkileri

Sabahattin Ali öyküsünün özelliği yakaladığı insana özgü durumları abartmadan, çarpıtmadan verebilmesidir. Kendini aradığı yıllarda kazandığı bu yetkinlik, sonraki ürünlerinde sanatının belirgin niteliği olarak görünür. Köy ve kasaba yaşamına bağlı konuların önde geldiği söylenebilecek olan öykülerinde özellikle üretim ilişkilerinden soyutlanmayan tek parti döneminin insanlarıyla karşılaşırız. Toprak sorunu yüzünden öldürülme olayı içinde kurulu düzene bağlı çoğunluk ağa ve devlet kapısından duyulan korku (Kağrı), yol vergisi (Kafa Kâğıdı), sınıflı toplumda kadının durumu (Gramofon Avrad), köylüyü baskı altında tutma yolunda insansal değerleri sıfıra inen, kendini her şeye haklı gören candarma (Sıcak Su), çevre ile kişiler arasında diyalektik ilişki göz önünde tutularak verilmiştir.³

Daha başlangıcından itibaren toplumcu-gerçekçi Türk öyküsü, işçi sınıfının dışında gelişmeye başlamıştır. Zaten bu bir zorunluluktur; ayrıca Sabahattin Ali'nin içinde bulunduğu şartlar da bunu gerekli kılmıştır.

Sabahattin Ali öyküsünde işçi sınıfının bireylerinin iş koşullarına, sorunlarına değin konular çok sınırlıdır... Bunun bir nedeni, Sabahattin Ali'nin öykülerini yazdığı, yayımladığı dönemde işçi sınıfının grev, sendika kurma, siyasal örgütlenme haklarının yasaklanması ise, bir nedeni de yazarın bu hakları kazanmak için savaşıyan işçilerin öncü kişiliklerini tanıma olanağı bulamamış olmasıdır.⁴

Böylelikle Sabahattin Ali öyküsündeki işçinin mücadelesi, sosyalist bir toplumun değil, en alt düzeydeki hakların mücadelesi biçiminde kendini göstermiştir.

1940'lardan itibaren değişen toplum şartları içinde, yeni bir şehir kavramı ortaya çıkmaktadır: Gecekondu. Gecekondu; köklerinden kopmuş, hayatını çalışarak kazanmak zorunda kalan insanların dünyasıdır. Dolayısıyla bu emekçi sınıf, toplumcu gerçekçi edebiyatın kısa sürede ilgisini çekmiştir. İlhan Tarus, yaşadığı şehrin gecekondu mahallelerini ve insanını eserlerinde konu edinmiştir.

Bir kenar mahallede, köyle şehri iç içe yaşayan kalabalığın yaşama güçlerine, hayatı anlayışlarına, onu alın terleri ile kazanışlarına karşı büyük bir hayranlık beslemekte, hayatı rahat ve kolay tarafından alanlara karşı bu soy yaşayışın üstünlüğünü elinden geldiği kadar göstermeğe çalışmaktadır. Kendi güçlerinden ve çalışmalarından başka bir dayanakları olmayan bu kenar mahalle ve gecekondu insanların aynı kaderi birlikte yaşamaktan gelen dayanışmaları, bütün vakitlerini alan bir çalışma hayatına dayanan sağlam ahlak anlayışları, bu hikâyelerin başlıca temalarıdır.⁵

Toplumcu-gerçekçi öykü böylelikle, İlhan Tarus çizgisinde farklı bir boyut kazanmaktadır.

³Şükran Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı IV*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1994, s. 33-34

⁴Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı IV*, s. 35

⁵Ömer Lekeşiz, *Yeni Türk Edebiyatında Öykü II*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 1998, s.32

Toplumcu-gerçekçi öykücülüğün önemli isimlerinden biri de Kemal Bilbaşar'dır. Bilbaşar, öykülerinde, kasaba ve küçük şehrin insanlarını ve mücadelelerini işlemiştir. Sabahattin Ali öyküsünde olduğu gibi, onda da işçi çok fazla yer tutmaz. Ancak toplumsal sınıflaşma eserlerinde görülmeye başlar.

Demokrasinin dar gelirli kesimi, havadan para kazanma, istifçilik, karaborsa hünerlerini Birinci Dünya Savaşı kuşağından öğrenmiş olan küçük tüccar ve esnaf, Pazarlık (1944) kitabını oluşturan bu tür öykülerin belirgin kişileridir. Orta tabakanın iki ayrı kesiminden insanların birlikte sergilenmesi özelliği ile " Pazarlık ", " Çoluk Çocuk Sahibi " gibi öyküler gittikçe hızlanan sınıfsal farklılaşmayı vurgularlar.⁶

Samim Kocagöz de "Ses" ve "Yürüyüş" dergilerindeki öykülerinden itibaren toplumcu bir anlayış ortaya koymuştur. Onun öyküleri de üretim ilişkilerine bağlı olarak köye ve köylüye dayanır. İçinden tanıdığı Ege bölgesi insanı, onun öyküsünde kapitalistleşme öncesi ve sonrasıyla yer alır.

İlk kitapları Telli Kavak, Sığınmak, tarımda henüz, kapitalist ilişkilerin yapıyı değiştirecek boyutlara ulaşmadığı dönemin son yıllarına ilişkin gözlemlere dayanıyordu. Doğanın yol açtığı olağanüstü olaylara bağlı sorunlarla, geleneksel toprak sahibi, dayıbaşı, tarım işçisi ilişkilerinin sergilendiği bu dönem öykülerinde, "memleket hikâyeciliği" anlayışının perspektifini genişletme çabası görünür. Sam Amca'yı oluşturan öykülerdeyse, değişen üretim araçlarının değiştirdiği yeni koşullarla bağımlı olan insanlar ortaya çıkmıştır. Yeni üretim araçlarına sahip olanlar, mevsimlik işçileri birbirine kırdırma olanağı bulmuşlardır. Küçük köylülük darboğazlara itilmiştir. Kimler tarafından sömürüldüğünün bilincinde olmayan küçük üreticiler "işçileşme" sürecine girdiklerini anlayınca, farklılaşmaya başkaldırmak isterler.⁷

Toplumcu-gerçekçi Türk öykücülüğünün en önemli dönüm noktalarından biri de Orhan Kemal'dir. Orhan Kemal'in en büyük farklarından birisi, öykülerini anlattığı kesimlerin içinden gelmiş olmasıdır. Pamuk fabrikalarında işçilik, dokumacılık yapmış olması, eserlerinin gerçekçiliğini olumlu yönde etkilemiştir. Bu yaşam tarzı, sermaye-emek ilişkisi üzerinde derinlemesine bir arayışa girmesine sebep olmuştur.

Özellikle 1946'lerden sonra Orhan Kemal öyküsü, sermayenin büyümesine koşut olarak emekçinin bilinçlenme sürecinin ilk aşamalarına girdiği dönemin özellikleriyle bütünleşmiştir. Bu nedenle bir eli tarımda; bir eli endüstri de olan kapitalizmin dışlı çarklarına egemen kişilerle (patron, patron çocukları, yandaşları, beyaz yakalılar; tutucu, sınıf değiştirme tutkusuna kapılmış orta tabaka adamları) tarım ve endüstri işçileri – işyerlerinin özellikle içinde ve yaşamlarının öbür kesimlerinde, evlerinde, kahvede,

⁶ Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı IV*, s. 112

⁷ Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı IV*, s. 123

*meyhanede – karşımıza çıkarlar. Çocuklar, kadınlar, yaşlılar, satılmışlar, yiğitler, namuslular, sarı işçiler, hastalar Orhan Kemal öyküsünün yaşayan kişileridir.*⁸

40 kuşağında sayılabilecek bu isimler dışında Mehmet Seyda, Aziz Nesin, Haldun Taner gibi isimler de toplumcu-gerçekçi anlayışla eserler vermişlerdir.

Muzaffer Hacıhasanoğlu ise, yine bu kuşağın etkisiyle, çok fazla ön plana çıkmadan, içinde yaşadığı dünyayı, dışarıdan gözlemleyerek ilk öykülerini yazmaya başlamış, köy ve kasaba insanının sorunlarını ve yaşama tarzını, gözler önüne sermeye çalışmıştır. İleride de görüleceği gibi mesleğinin de etkisiyle insanların iç dünyalarına kadar eğilmiş, kendi dünya görüşü ışığında olayları yorumlamıştır.

Bu bilgiler çerçevesinde genel bir değerlendirme yapılacak olursa, toplumcu-gerçekçi Türk öykücülüğü, kaynağını dışarıdan almış olsa da, kendi tarzını ve üslubunu ortaya koymuş edebi bir yapıdır. “Cumhuriyetten sonra yeni çeşitli dünya görüşleriyle şekillenen Türk Edebiyatını etkileyen anlayışlardan biri olan toplumcu gerçekçilik, bütün kuramsal çelişkilerine rağmen 1930’ların ortalarından itibaren etkilerini göstermeye başlamıştır.”⁹ Türk aydını, değişen düzen karşısında bireyi ve birey üzerinden sistemi sorguya gitmiş, süreç Türk edebiyatında tersten işlemiştir. Sovyet Rusya’da işçi sınıfı kendi sanatını ortaya koyarken, Sovyetlerden beslenen Türk toplumcu-gerçekçileri öncelikle bir işçi sınıfı yaratmak zorunda kalmışlardır. Bu da ancak bir sonraki kuşakta karşılığını bulabilmiştir.

---

⁸ Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı IV*, s. 136

⁹ Murat Kacıroğlu, *Türk Öykücülüğünde 1940 Kuşağı ve Toplumcu Gerçekçi Yönelişler*, Asitan Yayıncılık, Sivas, 2011, s.1

BİRİNCİ BÖLÜM

MUZAFFER HACİHASANOĞLU’NUN HAYATI ve KİŞİLİĞİ

1.1.Hayati

1.1.1.Çocukluğu ve Ailesi

Muzaffer Hacıhasanoğlu, 1 Ocak 1924 yılında Çankırı’da dünyaya gelmiştir. Yazarın doğum yılı tam olarak bilinmekle birlikte, doğum günü kesin değildir. Yazarın annesinin ifadesine göre, doğumu bir kış gününe rastlamaktadır. Aslında o dönemlerde, adet olduğu üzere, yazarın doğduğu gün de muhtemelen bir Kuran-ı Kerim’in arkasına not edilmiştir; ancak o Kuran-ı Kerim kaybolmuştur.¹⁰ Babasının adı Mehmet Fahri, annesinin adı ise Zeliha’dır. Mehmet Fahri Bey, Ankara’nın Kalecik kazasının maarif memurlarından biridir, Kalecik kazasındaki ilköğretim okulunda başöğretmenidir.¹¹ Annesi Zeliha Hanım ev hanımıdır.

Mehmet Fahri Bey çok ileri görüşlü, çok okuyan bir insandır. Osmanlı’nın son dönemlerine gelen çocukluk ve gençlik çağlarında, eğitim görmek üzere, babası tarafından medreseye gönderilmek istenmiştir. O, bu durumu içine sindiremeyerek kaçmış ve medrese eğitimine başlamak yerine, öğretmen okuluna gitmiştir. Anadolu’nun birçok yerinde öğretmenlik yaptıktan sonra, Ankara Saman-tepe’de emekli olmuştur. Yazarın annesi Zeliha Hanım ise ev hanımıdır, ancak okuma-yazma da bilir. Hayatın bütün yüküne eşiy-le birlikte ortak olmuş, zor geçim şartları altında komşularının dikiş işlerini yaparak üç beş kuruş da olsa aile bütçesine katkı sağlamaya çalışmıştır. Bu şekilde üç oğlunu okutmuş ve aynı zamanda misafirsiz kalmayan bir memur evinin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Yazarın yetişmesinde de ilk öğretmenlik görevini Zeliha Hanım üstlenmiştir. Zeliha Hanım, köklü bir aileden gelir ve meşhur Müftü Atâ (Atâullah) Efendi’nin kızıdır.

---

¹⁰ 21.10.2011 tarihinde yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu ve büyük oğlu Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu ile yapılan röportaj metninden alınmıştır.

¹¹ “Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu” adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. (“Hükümetler gider” dosyası, yazı no 4)

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun anne tarafından dedesi Müftü Atâ (Atâullah) Efendi¹², 1289(1872–73) senesinde Bulgaristan'ın Filibe kasabasında doğmuştur. İlk ve rüştiye öğrenimini Çankırı'da babasından tamamlamış; sonra Edirne Askeri İdadisine ve daha sonra İstanbul'a giderek Fatih Medresesine devam etmiştir. 1898 yılında icazet almış, daha sonra kendisi de ders vermeye başlamış, birkaç defa icazet vermiştir. Senelerce evkaf memurluğunda bulunmuş, on altı sene kadar Çankırı Müftülüğü yapmıştır. Atâ Efendi, kelimenin tam manasıyla bir âlimdir. Onun başarısı yalnızca medrese derslerindeki ve Farsça lisanındaki ilmi derinliğine bağlı değildir. O her alanda okumuş ve okuduklarını hazmetmiştir. Eski-yeni tasavvuf ve felsefe kitaplarını da okumuştur. İçin için yanan bir zekâyâ sahip olan Atâ Efendi, sıradan bir medrese hocasının ötesinde, ilginç görüşleri ve buluşları ile karşısındakileri hayrete düşüren bir âlimdir. Fazla konuşmayı sevmemekle birlikte, düzgün ve ölçülü konuşan Atâ Efendi, ilmi kudretini çevresine kabul ettirmiştir. Tefsirleri ve vaazları ile halka hitap ettiği gibi, zor konuları seçip yaptığı açıklamalarla ilim sahiplerini ve aydınları da etkilemeyi bilmiştir. Kendisinden çokça istenmesi üzerine Türkçe hutbeler yazmış, ancak bunları düzenleyip tashih ederek bir türlü yayınlanabilir duruma getirememiştir.

Müftü Atâ Efendi, Tanzimat'tan sonra gelişen hürriyet ve vatanperverlik akımlarının temsilcilerinden biridir. Meşrutiyet öncesi ve sonrası Çankırı hürriyetperverlerinin önderlerinden olmuştur. Uzun süre Çankırı İttihat ve Terakki Kulübü ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti başkanlığı görevini yapan Atâ Efendi, İtilafçı hükümetin takibine uğramıştır. Milli Mücadele'de önemli hizmetleri olmuştur.

1917 yılı aralık ayından, vefat tarihine (18 Mayıs 1932) kadar Çankırı müftülüğü yapan Atâ Efendi, Atatürk'ün Çankırı ziyaretine kadar aktif siyasal faaliyetler içinde yer almıştır. Önce Çankırı İttihat Terakki Kulübü başkanlığı, Milli Mücadele döneminde, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti başkanlığı görevini yürütmüştür. Daha sonra da Cumhuriyet Halk Fırkası başkanlığına getirilmiştir. Din adamları ve askerlerin siyaset yapmasına karşı olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 23 Ağustos 1925'de gerçekleştirdiği Çankırı ziyaretinde Atâ Efendi'nin siyasi görevini sona erdirmiştir. Bu durumu Çankırı mebusu Ahmet Talat Bey şu şekilde anlatmaktadır:

---

¹² Müftü Atâ Efendi, www.cansaati.org , 10 Mayıs 2012

23 Ağustos 1925 günü mebus Ziya, Rifat, müdde-i umumi Şevket Beyler ve müftü Atâ Efendi ile belediye reisi Cemal Efendi, Vali Cemil Bey'in refakatinde on saatlik mesafedeki Çandır Hanı'na gidildi. Bindiğimiz teneleden iki Ford otomobil idi. Burada Gazi otomobilinden indiler. Sırtında gri renkli keten kostüm, başlarında çok yumuşak hasır panama şapka vardı. Şapkayı çıkararak elimizi sıkarken vali isimlerimizi söylüyordu. Müftü Efendi'yi "Halk Partisi reisi" diye takdim edince manalı bir tebessümle:

— Hem müftü, hem parti reisi nasıl olur? Buyurdular.

Bu söz rahmetli müftünün siyasi hayatına son vermiştir.¹³

Müftü Atâ Efendi'nin cumhuriyetçi yapısı, kendi döneminde "gevur müftü" diye de anılmasına sebebiyet vermiştir. Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun annesi Zeliha Hanım, böyle bir babanın kızıdır. Kendine göre dindar bir yapısı da olan Zeliha Hanım, Cumhuriyet ilkelerini benimsemiş bir insandır. Kuran'ın Türkçe mealini okur, Ankara Etlik'te oturduğu yıllarda cami yaptırma derneklerinden gelenlere sitem eder ve " Bu kadar cami var ama giden yok. Cami yerine okul için para toplasanız daha iyi olmaz mı? Bir tane okul var, o da çok uzak, çocuklar sürüne sürüne gidiyorlar." diye çıkışır.¹⁴ Yazarın annesi ve ilk öğretmeni Zeliha Hanım da böyle bir fikriyata sahiptir.

Muzaffer Hacıhasanoğlu, 1924 yılında Çankırı'da doğduğunda, Çankırı henüz ufak bir kasabadır. Çocukluğunda yaşadığı yere dair çok fazla hatırası yoktur ancak hatırladıklarını şu şekilde dile getirir:

Geri dönüp baktığımda bir kasabada buluyorum kendimi. Daha öncelerden bir şeyler anımsasam da düş gibi onlar. Kale, çarşı, taş hükümet binası, jandarma karakolu, daha aşağılarda birbirine kavuşup Kızılırmak'a dökülen iki çay, baharda coşup yazın suyu çekilen, bahçeler, bahçeler, dut ağaçları, ayva ağaçları... Babam o kazanın maarif memuruymuş; o zaman öyle deniliyordu. Başöğretmendi iki okuldan birinde. Okul avlularında, dersliklerde geçti çocukluğumun o yılları; sevmemiş sokaklarda oynamayı, gözlerdim öteki çocukları da girmedim aralarına; görünmez bir baskıdan mıydı, özyapım gereği miydi, onların yabancı saymalarından mıydı? Kardeşim, benden iki yaş küçük, karıştırdı kavgalarına, oyunlarına. Uzak mıydım tümünden onlardan? Hayır, büyüklerinin, küçüklerinin davranışlarını, konuşmalarını izlerdim. İlk öykülerimde, bir romanımda vardır o kasaba.¹⁵

Muzaffer Hacıhasanoğlu, biraz dışarıda kalarak ama iyi bir gözlem yaparak hayata başlamıştır. En büyük çocuk olması itibariyle de, özellikle en küçük kardeşinin sorumluluğu çoğunlukla ona bırakılmıştır. Kardeşinin yaptıklarından dolayı azarlar işitmesine rağmen, ona olan sevgisi hep daha farklı olmuştur.

¹³ Müftü Atâ Efendi, www.cansaati.org , 10 Mayıs 2012

¹⁴ 21.10.2011 tarihinde yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu ve büyük oğlu Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu ile yapılan röportaj metninden alınmıştır.

¹⁵ "Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu" adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. ("Hükümetler gider" dosyası, yazı no 4)

1.1.2.Okul Yılları

Yazarın okul hayatı yaklaşıncı, okula biraz erken başlatmak istemişler ancak o direnmiş ve gitmek istememiş:

Anam tez adam olsun diye belki de; erkenden göndermek istemiş okula, ayak diremişim, gitmemişim. Belki de korkmuştur bu çocuk okumayacak diye. Eski yazıyı da yeni yazıyı da bilirdi anam; ayrılmazmışım dizinin dibinden dergi, kitap bulunca “oku şunu, şunu da oku!” diye. Kendim okumayı öğrendikten sonra ak kâğıt üstündeki karalardan ayrılamadım bir türlü.¹⁶

Kendi ifadesinden de anlaşıldığı gibi okumaya düşkünlüğü, daha çocukluğunun ilk yıllarında başlamıştır. Ancak bu yıllar 1920’li yıllardır ve Cumhuriyet yeni kurulmuştur. Büyük savaşlardan çıkmış olan ülke, her açıdan büyük bir yoksulluk içerisindedir. Kalecik ülkenin başkenti olan Ankara’ya çok yakın da olsa, bu mahrumiyetten üzerine düşeni almaktadır. Dolayısıyla yazarın bu okuma aşkını tatmin etmesi, çok da kolay olmamıştır.

Posta haftada iki ya da üç gün gelirdi Ankara’nın burnunun dibindeki kasabaya. Akşamüzerleri, postanenin önünde, Ahmet Ağa’nın yaylısını beklerdim merak ve coşkuyla; istasyondan postayı çekerdi o. İki günlük ya da üç günlük gazeteler, Çocuk Sesi, Afacan dergileri... O günlerde bugünkü kadar kitap yayınlanmıyordu, hele çocuklara seslenen kitaplar; İki Can Yoldaşı’yla Yeraltına Seyahat’i anımsıyorum.¹⁷

Okumak, onun için vazgeçilmez bir tutku olmuştur. Annesi Zeliha Hanım, oğluna dair hatıralarını anlatırken, “Muzaffer yerde kâğıt bulsa okurdu.” demektedir.¹⁸ Hatta bu okuma tutkusunun başına dert açtığı da olmuştur. Babasının görev yaptığı okulda, ders çıkışı bir gün sınıfları dolaşırken, bir sınıfta öğretmen masasının üzerinde, Shakespeare’nin *Othello*’sunu görmüştür. Büyük bir merak ve dikkatle okumaya başlamıştır. Aradan uzun bir süre geçmiş ve bu arada müstahdemler okulu kilitleyip

¹⁶ “Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu” adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. (“Hükümetler gider” dosyası, yazı no 4)

¹⁷ “Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu” adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. (“Hükümetler gider” dosyası, yazı no 4)

¹⁸ 21.10.2011 tarihinde yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu ve büyük oğlu Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu ile yapılan röportaj metninden alınmıştır.

gitmişlerdir. Tabii küçük Muzaffer bunu fark ettikten sonra büyük ihtimalle bağırıp çağırmış ve merdivenle gelip, onu okuldan kurtarmışlardır.¹⁹

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun okumaya olan bu tutkusunun yanında, yazmaya olan eğilimleri de bu yıllarda başlamıştır. Genel olarak tahrir (kompozisyon dersinin o zamanki adı) dersinde öğretmenleri tarafından başarılı bulunmuştur. Okumaya olan düşkünlüğü ve düş kurma eğilimi, onu yazmaya itmiştir. Herkesin düzyazıyı, konuşur gibi yazmayı bir beceri kabul etmemesi şeklindeki hüküm, onun da ilk önce koşukta (kendisi yazmış olduğu şiirleri bu adla anmış, şairliği çok daha öte kabul etmiştir.) kendini göstermesine sebep olmuştur. Ancak bu dönemde yazdığı şeylerin ölçülü, uyaklı, çocukça şeyler olduğunu dile getirmektedir. İlkokul dördüncü sınıftan itibaren, okulun duvar gazetesinde boy göstermeye başlamıştır:

Dördüncü sınıftaydım. Okulun duvar gazetesini, Işık'tı adı, bir arkadaşımın birlikte hazırlardık. Onun yazısı, resmi çok güzeldi. Öteki sınıflardan yazılar toplar, seçerdik beğenimize göre; öğretmenimiz de karışırdu ara sıra. Kardeşimin öğretmeninin seçtiği bir yazıyı duvar gazetemize koymadığım için olay çıktı; bağırdu, çağırdı, kardeşimle uğraşmaya başladı bayan öğretmen.²⁰

Yazarın, tiyatro oyunlarına olan tutkusu da o yıllarda başlamıştır. Ancak o, sadece oyun seyretmekten değil okumaktan da keyif almıştır. Bir yaz tatilinde, memleketlerindeki evin kitaplığında bulduğu, Nazım Hikmet'in *Unutulan Adam*'ını ve *Benerci Kendini Niçin Öldürdü* adlı eserlerini okuduğunda, oyuna olan sevgisi artmıştır. Ayrıca şiirin başka türlü yazılabileceğini de öğrenmiştir. Dolayısıyla Nazım Hikmet, onun yazın hayatını etkileyen ilk isimlerden biri olmuştur.

Ortaokul ikinci sınıfta, babasının tayini çıkması üzerine Ankara'ya gelmişlerdir. Oradaki ilk evleri Hacettepe ile Samanpazarı arasındadır. Bu değişim yazarın hayatında da birtakım zorluklara sebebiyet vermiştir. Kayıt olup gitmeye başladığı okul, Gazi Lisesi'dir.

İtfaiye Meydanı'nda o çağın kodamanlarının çocuklarının okuduğu lisenin orta bölümüne kaydoldum. Büyük kent korkusu, çalılımlı büyük bürokrat ve politikacı çocuklarının

¹⁹ “Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu” adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. (“Hükümetler gider” dosyası, yazı no 4)

²⁰ “Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu” adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. (“Hükümetler gider” dosyası, yazı no 4)

*yanındaki ezilmişlik bir süre bunalttı beni. Babaları ister istesin, ister istemesin, öğretmenler, yöneticiler özel bir ilgi gösteriyorlardı onlara.*²¹

Ancak yazar, Erdal İnönü, Ömer İnönü gibi isimlerle aynı devrelerde okumasına rağmen, onların tavır ve davranışlarını, ömrünün son dönemlerinde gözlemlediği, yüksek mevkilerdeki insanların çocuklarının tavır ve davranışlarına göre daha mütevazı bulmuştur.²²

Babasının çalıştığı okulun Samanpazarı'nda olması, üstelik öğretmenler kitaplığının da orada bulunuşu, yazarın en büyük şansı olmuştur. G.Duhamel'i, F.Dostoyevski'yi, Anatole France'ı, M. Şolohov'u o dönemde okumuştur. Bir haftada iki kitap bitirdiği olmuştur. Hatta o dönemlerde, babası tarafından, gözlerini bozacağı düşüncesiyle tenkide de uğramıştır.

Genelde kötü bir öğrenci olmadığını söylemektedir. Onun her şeyden çok ilgisini çeken dersler, Türkçe ve Fransızcadır. Fakat ikisinin de öğretimini yanlış bulmaktadır. Hatta temel kaynak olarak yararlandığımız hayat öyküsünü yazdığı dönemlerde de bunun düzelmemiş olduğuna inanmıştır. Bunun sebebini de birçok öğrencinin öğrenmeye yönelik değil de sadece sınıf geçmeye yönelik bir çabası olmasına bağlamıştır. Lise yıllarında, Türkçe-edebiyat öğretmeni Ruşen Ferit Kam'dır. Kendisine büyük saygı duymuştur. Ruşen Hoca'nın divan edebiyatını hem çok sevdiğini hem de çok iyi bildiğini düşünmüştür. Ancak Yahya Kemal'den öteye geçemediğine inanmıştır. Çağdaş Türk yazarlarını ve yabancı yazarları kendi çabalarıyla keşfetmiştir. *Ses*'te Sabahattin Ali'yle; *Çıkrıklar Durunca*'da, *Bacayı İndir Bacayı Kaldır*'da Sadri Ertem'le; *Kiralık Konak*'ta, *Yaban*'da, *Ankara*'da Yakup Kadri Karaosmanoğlu'yla karşılaşmıştır. Babasını yeni çıkan kitapları alması konusunda sürekli sıkıştırmıştır. Yeni çıkan bir kitap olup olmadığını öğrenmek için, o dönem Ankara'nın büyük kitapçıları olan Akbaba, Berkalp ve Hachette'in vitrinlerine koşmuştur. Yeni edebiyata olan bu ilgisi yanında, divan edebiyatını da tamamen yadsımamıştır. Fuzuli'nin, Naili'nin, Nedim'in bazı gazellerini ezberlemiştir. Lise yıllarında koşuk, oyun tarzı bazı şeyler

---

²¹ “Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu” adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. (“Hükümetler gider” dosyası, yazı no 4)

²² 21.10.2011 tarihinde yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu ve büyük oğlu Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu ile yapılan röportaj metninden alınmıştır.

yazmıştır ancak bunları ne bir yere göndermiş, ne de birisine göstermiştir.²³ Ankara'daki gençlik yıllarının çok önemli bir hobisi de futbol maçlarına gitmektir. Kardeşiyle birlikte maçların devre aralarında stada girip maç seyretmişlerdir. Özellikle de Hacettepe'nin maçlarını kaçırmamıştır. Bu tutkusu da hayatının sonuna kadar, gittiği her yerde devam etmiştir.²⁴

1.1.3. Gençlik Yılları, İstanbul ve Tıp Fakültesi

Muzaffer Hacıhasanoğlu, lisenin bitmesinden sonra siyasal bilimler fakültesi ile tıp fakültesi arasında bir seçim yapmış ve kararını tıp fakültesi lehine vermiştir. Bununla birlikte, onun için, İstanbul'da yeni bir hayat başlamıştır. Ayrıca ilk eserlerinin yayını da bu şehirde bulunduğu yıllarda olacaktır.

İstanbul, daha büyük bir kent, deniz, değişik bir yaşam: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın yurdunda parasız yatılı olarak kalıyordum. Değişik memleketlerden gelmiş, çeşitli düşüncelerde arkadaşlar: ırkçı-kafatasçılar, Kemalistler, sol eğilimliler, sinema ve danstan başka bir şeyle ilgilenmeyen Amerikancılar... Tartışırız aramızda, ender olarak iş yumruklasmaya kadar varırdı. Eminönü Halkevi Kitaplığı, Beyazıt Kitaplığı... Yine koşuk biçiminde denemeler. Bunlardan "Gibi" başlıklıyı Büyük Doğu'ya gönderdim; ummuyordum yayınlanacağını. Necip Fazıl daha süper mürşit değildi; dergisinde Sait Faik, Oktay Akbal gibi yazarların yazıları yer alıyordu. İlk şiirimin yayınlanması çok sevindirmişti beni. Daha bir şevkle sarıldım kaleme. İstanbul Halkevlerinin dergisi İstanbul'a göndermeye başladım yazdıklarımı, koşuk, düzyazı yayınladılar.²⁵

İstanbul'da hayat onun için çok hızlı akmıştır. Bir yandan derslerine çalışırken bir yandan da okuma-yazma tutkusunu tatmine çalışmıştır. Bununla birlikte Eminönü Halkevindeki konferansları, Şehir Tiyatrolarındaki oyunları da, en arkada dahi olsa, kaçırmamaktadır.

Varlık Dergisinin yeni biçimiyle çıkmaya başlamasıyla birlikte, yazdıklarını Yaşar Nabi Nayır'a göndermiştir. Onun, gönderdiklerine vermiş olduğu bir yanıt, Hacıhasanoğlu'nun yazın hayatında büyük bir değişime neden olur. Yaşar Nabi Nayır,

²³ "Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu" adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. ("Hükümetler gider" dosyası, yazı no 4)

²⁴ 21.10.2011 tarihinde yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu ve büyük oğlu Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu ile yapılan röportaj metninden alınmıştır

²⁵ "Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu" adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. ("Hükümetler gider" dosyası, yazı no 4)

koşuk biçimini bırakıp öyküyü denemesini tavsiye etmiştir.²⁶ Böylelikle Muzaffer Hacıhasanoğlu öyküye yönelmiş ve ilk öyküsü *Bir Fotoğraf Canlanıyor*, 1 Haziran 1947 yılında Varlık Dergisinde yayınlanmıştır. Öykü büyük beğeni kazanır hatta yazarın, uzun zaman o öyküyle anılmasını sağlamıştır. “Çoğu okur beni hâlâ o öyküyle anımsar. Edebiyat Dünyası’nı çıkararak Sabahattin Hüsnü 26.06.1948 tarihli mektubunda yazar arkadaşların mahlas kullanan eski bir yazar olduğunu sandıklarını yazmıştı.”²⁷

Muzaffer Hacıhasanoğlu, bu dönemde okulunu bitirmiş ve askere gitmeden önce, Ankara’nın Çubuk ilçesinde iki ay sıtma savaş tabibi olarak görev yapmıştır. O dönemde Çubuk’un Ankara’ya ulaşımı hem çok zordur, hem de bataklıklardan dolayı sıtma oldukça yaygındır. Bu iki aylık süreç ve orada gördükleri, *Çeşme Meselesi* adlı öyküsüyle, *Emin Efendi* adlı romanlarına kaynaklık etmiştir.²⁸ Askerliğini Erzurum’da, Karga Pazarı Dağları’ndaki bir taburda yedek subay olarak yapmıştır. Alayın, taburun bulunduğu yerlerde cinler cirit oynamaktadır. Kış bir türlü bitmeyi bilmez. “Bir koyağın içindeydik, karşiki tepeler bembeyaz. Atların çektiği kızaklarla iniyorduk Erzurum’a. Yazın da gün dağın ardına döndü mü soğuk başlıyordu; üşüyorduk kışlıklarımızla. Çay, sigara, içki... Değişik tipler tanıdım erlerden, subaylardan.” demektedir. Ayrıca bu dönem ve bu yer *Bu Dağın Ardı* adlı öyküsünün ve öykü kitabının ilhamını oluşturmaktadır.²⁹

1.1.4.Olgunluk Dönemi

Yazar, askerlikten sonra, sıtma savaş tabibi olarak Gaziantep’e atanmıştır. Gaziantep’i, 1950’lerde de çok hareketli bir kent olarak nitelendirmiştir.

O yıllarda Gaziantep’in insanı, hem çok çalışıyor, hem de çalıştığı kadar eğleniyordu. 1973’te gördüğümde değişmeyen bir iki yeri yakalayamam tanıyamayacaktım Antep’i. Kilis de benim bölgemin içindeydi; dolaştım tüm ilin köylerini, kaçakçı köylerinden geçtim, sınır karakollarını gördüm. Beylerin köylerindeki evsiz çulsuz

²⁶ “Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu” adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. (“Hükümetler gider” dosyası, yazı no 4)

²⁷ Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu, yazı no:4

²⁸ Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu, yazı no:4

²⁹ Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu, yazı no:4

*köylüleri, atları, itleri, konaklarıyla beyleri tanıdım. Sazlarında oturup – bir acı kahve içerek – seyrettim olup bitenleri.*³⁰

Bu durum öyküsünü yazdığı köylüleri ve savaş açtığı ağalık düzenini içeriden tanımasını sağlamıştır. Her gittiği yer, yeni bir öyküye kaynaklık ederken, Gaziantep de *Bu Sabah, Kibrit Kutusu, Tarih* adlı öykülerini doğurmuştur.³¹

1950 yılı hayatının bir başka dönüm noktasını oluşturur ve evlenir. Vefatına kadar bir arada kalacağı insan, dayısının kızı Zeliha Hanım'dır. Zeliha Hanım'la olan evliliğinden 1952 yılında kızı Ayşe, 1954 yılında büyük oğlu Orhan ve 1958 yılında küçük oğlu Mehmet Turhan dünyaya gelmiştir. Bu çalışma hazırlandığı sırada, kızı Ayşe Hanım bir bankadan emekli olmuştur, yazın çalışmaları ve çevirilerle ilgilenmektedir. Büyük oğlu Prof.Dr. Mehmet Hacıhasanoğlu İTÜ Mimarlık-Mühendislik Fakültesi dekanıdır. Küçük oğlu Mehmet Turhan ise doktorluk mesleğini icra etmektedir.

Geçim sıkıntısı çekeceği düşüncesiyle, küçük bir yere tayin istemiştir ancak buna rağmen büyük zorluklarla karşılaşmıştır. Sonunda Şabanözü İlçesi'ne hükümet tabibi olarak tayini çıkmıştır.

*Kaymakam kapılarının ayakla itilerek açıldığı yıllara rastladı Şabanözü Hükümet Tabipliğim. Demokrasiyi ters anlamının coşkusu, Ticaniler... At nalı gibi DP rozetleriyle dairelerde iş takip eden ocak başkanları... Dağda, ovada tüm köylerini gezdim Şabanözü'nün, Orta'nın...*³²

Bu yıllardan ise geriye *Dağ Başındaki Ölü, İslî ve Ötekiler, Sıcak* adlı öyküleri ile *Kasaba Kadınları* adlı romanı kalmıştır.³³

Muzaffer Hacıhasanoğlu meslek alanındaki uzmanlık çalışmalarını, Ankara SSK ve Numune hastanelerinde yapmıştır. İlk kitabı *Bir Tespih Tanesi*'nin çıkışı da bu yıllara rastlamıştır. Bu kitabın çıkışından hemen sonra Nurullah Ataç, *Bir Hikâyeci*³⁴ başlıklı yazısıyla kitabı değerlendirmiştir. Bu yazıda genel olarak Ataç'ın, yazarın öykülerini beğendiği görülmüştür ancak edebiyat çevrelerinin bir kısmı bunu, Ataç'ın yanılığısı olarak değerlendirir. Muzaffer Hacıhasanoğlu da Nurullah Ataç'a her zaman büyük değer vermiştir. İşinin ve biraz da kişiliğinin etkisiyle sanatçı çevrelerinden uzak

³⁰ "Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu" adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. ("Hükümetler gider" dosyası, yazı no 4)

³¹ Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu, yazı no:4

³² Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu, yazı no:4

³³ Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu, yazı no:4

³⁴ Nurullah Ataç, "Bir Hikâyeci", *Ulus Gazetesi* (1951 22 Aralık), 2. sayfa

kalan yazar, çıkan kitabını hiçbir eleştirmene ve yazara göndermemiştir. Bir gün karşılaştığı arkadaşı Orhan Barlas'ın "Kitap göndermediğin için Ataç sana kızıyor" demesiyle, Kızılay'da bir pastanede Ataç'la buluşarak, hem tanışmış hem de kendisinden özür dilemiştir. Huyuna alışması epey zaman almıştır; ancak kızmasına ve azarlamasına rağmen, Ataç'a sevgisini hiç yitirmemiştir. Yazarın ilk kitabı üzerine Baki Süha Ediboğlu da *Bir Tespih Tanesi Münasebetiyle*³⁵ adlı bir yazı kaleme almış ve yazarın öykülerini övgüyle karşılamıştır. Ayrıca Cengiz Yalçın³⁶, Attila İlhan³⁷ ve H. Dizdaroğlu³⁸ da bu kitabı eleştiren isimler arasındadır.³⁹

Çocukluğundan itibaren uzun yıllar Ankara'da kalmış olmasına rağmen, yazar Ankara'yı bir türlü sevmemiştir. Ankara'nın birçok hastanesinde çalışmış ve köyden kente göçün başladığı 1950'li yılları bu şehirde yaşamıştır. Böylece günden güne değişen kenti ve insanları gözlemlemek imkânını elde etmiştir. *İhtiyar ve Çocuklar, A Typical Typist, İnsanlar, Dualar, Ölüler* adlı öyküler, bu değişimin yansımalarından bazılarıdır.⁴⁰

Uzman olduktan sonra, beş yıl Tosya Devlet Hastanesinde çalışmıştır. Tosya'da yaşadığı yıllarda da çeltik tarlalarını, ormanları, meyve bahçelerini, her evdeki dokuma tezgâhlarını ve arı gibi çalışan insanları gözlemek imkânını bulmuştur. Her türden insana sevgiyle yaklaşarak, hemen hemen her köyün her evine girmiştir. 27 Mayıs devrimini Tosya'da yaşamıştır. Devrim öncesi ve sırasındaki tutumu, yazarı o günlerin en saygın kişisi yapmıştır. Coşkuyla karşıtlarını karalamaya çalışan insanları durdurmaya çalışmıştır. Bu tutumu, fikren karşısında olduğu grubun kendisine saygı ve sevgiyle bakmasını sağlamıştır. Ayrıca partilerin yeniden kurulmasına izin verildiğinde, politikaya atılması konusunda baskıyla karşılaşmıştır. Üstelik politikaya atılmasını isteyenler, tam karşısında olduğu görüşün sahipleridir. Bunda en önemli etkenler; halkın sevgi ve saygısı ile kendilerini tehlikelerden koruyabileceğini düşünmüş olmalarıdır. Ancak yazar böyle bir teklifi kabul etmemiştir. *Dana, Cehennem Otobüsü, Ağlayan*

³⁵ Baki Süha Ediboğlu, "Bir Tespih Tanesi Münasebetiyle", *Yeni İstanbul* (1952, 21 Ocak)

³⁶ Cengiz Yalçın, "Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri", *Varlık* S.380 (1952, 1 Mart)

³⁷ Attila İlhan, "Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri", *Kaynak*, S.51 (1952, 1 Mart)

³⁸ H. Dizdaroğlu, "Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri", *Varlık*, S.381 (1952, 1 Nisan)

³⁹ "Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu" adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. ("Hükümetler gider" dosyası, yazı no 4)

⁴⁰ Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu, yazı no:4

Bebek, Kader Otu adlı öyküleri ile *Tatsız Dünya* adlı romanı ise, Tosya'dan geriye kalanlardan bazılarıdır.⁴¹

1961 senesinde kısa bir süre Almanya gezisi yapmıştır. Bu geziyi; düzenli, tertemiz yaşamı görünce şaşırmadım desem yalan, şeklinde özetlemektedir.⁴²

Muzaffer Hacıhasanoğlu, Tosya'dan sonra bir yıl Ayvalık Sağlık Merkezinde çalışmıştır. Ayvalık 'ta çalıştığı dönemde insanlarla çok fazla anlaşamamasına rağmen doğayı çok sevmiştir. Ayvalık'tan geriye kalanlardan biri de gazeteci Ahmet Yorulmaz ile olan dostluğudur. Bu dostluk uzun yıllar devam etmiş, hatta Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun ölümünden sonra, onu anan tek isim Ahmet Yorulmaz olmuştur.⁴³ Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'ta İz Bırakanlar* adlı eserinde de Muzaffer Hacıhasanoğlu'nu yâd eder. Onunla ilgili anlattığı bir anısı çok ilginçtir. Bir gün Doktor Muzaffer Bey'in muayenehanesine bir hasta gelir. Doktor hastayı muayene eder, reçetesini yazar ve muayene ücretini aldıktan sonra gönderir ancak nasıl olmuşsa muayene ettiği hastanın öğretmen olduğunu anlar. Bunun üzerine koşarak muayenehanesinden çıkarak adamı yakalar ve muayene ücretini iade eder. Adamın şaşırıldığını görünce de, benim babam da öğretmendi, onun için ben öğretmenlerden para almam, der. Meslek hayatının genelinde de tavrı böyle olmuştur. Üstelik sadece öğretmenlere karşı değil, yoksul ve ihtiyaç sahibi olduğunu düşündüğü her insana karşı tavrı bu olmuştur. Bazı hastalarının ilaçlarını bile kendi şahsi dolabından vermek suretiyle karşılamıştır. Bu durum çalıştığı bazı yerlerde "evliya gibi adam" söylemiyle anılmasını sağlamıştır.⁴⁴ Ayvalık'tan geriye kalan eserleri ise, *Yıkık Duvarın Üstünde, Kedi Boğan, Denizin Görünümü* adlı öyküleridir.

Muzaffer Hacıhasanoğlu, babasının ölümünden sonra 1 yıl Ankara'da Çalışma Bakanlığı'nda, masa başı hekimliği yapmıştır. Bu görevden hem hoşlanmamış, hem de bu görev onun yorulmasına ve üzülmesine sebep olmuştur. Bu dönemi kızı Ayşe Hacıhasanoğlu şöyle anlatmaktadır:

Babamın hayatının bir döneminde Ayvalık'tan sonra Ankara'da bir yıl Çalışma Bakanlığı'nda masa başı hekimliği var ki o dönem babamı çok yordu, üzdü. Çünkü maden işçilerine falan olumlu rapor vermesi bekleniyordu. O da olumsuz rapor verdi. Babamız çok

⁴¹ Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu, yazı no:4

⁴² Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu, yazı no:4

⁴³ 21.10.2011 tarihinde yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu ve büyük oğlu Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu ile yapılan röportaj metninden alınmıştır.

⁴⁴21.10.2011 tarihinde yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu ve büyük oğlu Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu ile yapılan röportaj metninden alınmıştır.

*dürüst bir insandı, haktan yanaydı her zaman. Bir de hekimlik yapamayıp sadece rapor yazmaya dayanamadı.*⁴⁵

Bu sebeplerden dolayı Ankara'daki görevi çok kısa sürmüştür.

Yazarın Ankara'dan sonraki görev yeri, meslek hayatının en uzun süresini çalışacağı Malatya olmuştur. İlk kez mesleğini büyük sayılabilecek bir şehirde yapma fırsatını bulmuştur. Normal şartlarda, Malatya, hayatı boyunca hiç torpil kullanmamış olan yazara düşmeyecektir; ancak o günlerde sosyalizasyon başlamıştır ve tam gün yasası çıkmıştır. Yani hiçbir doktor muayenehane açamayacaktır. Dolayısıyla kimse gitmek istemediği için yazar bu şehre gitmek imkânına kavuşmuştur. Ailecek bu şehri çok sevmişlerdir, bu şehrin insanları da onları sevmiştir. Kır saçlarından dolayı Malatya'da tonton doktor olarak anılmıştır. Bu dönem oldukça özverili çalıştığı bir dönemdir. Yazar uzmanlığının ötesinde bir psikiyatr gibi çalışmış, insanların dert ortağı olmuştur. Hatta Malatya'da muayenehane açtıktan sonra, gelen hastanın söylediğini anlayabilmek için yanında çalışan Kürt bir kadından Kürtçe öğrenmiştir.⁴⁶

Malatya'da çalıştığı dönem ülkenin siyasi açıdan da oldukça gergin olduğu bir dönemdir. Kendisi de bu dönemi şöyle anlatmaktadır:

En uzun süre Malatya'da çalıştım, Devlet Hastanesi'nde, SSK Hastanesi'nde. Çok sevdim, memleketim belledim Malatya'yı; doğa güzeldi, insanlar yakın. Gece gündüz benim kapımı rahatça çalabiliyorlardı hastaları için. İki kez yürek infaktı geçirdim; inandıramadım onları hastalığıma. 'Ne olur bakıversin Doktor Bey.' Kumildamam yasaktı; direniyorlardı. Hekim hasta ilişkisinde inanmak önemliydi. Malatya 1964-1972 yılları arasında devrimci düşüncenin geliştiği, kültüre, sanata değer veren kentlerimizden biriydi: dernek çalışmaları, açık oturumlar, konferanslar, tiyatrolar... 1972 darbesinden sonraki günleri de orda yaşadım. Olaylar öncesinde Cumhuriyet Gazetesi'nin birinci sayfasında "Paşa ve Gençlik" başlıklı yazım, olayların hemen sonrasında da "Politikacılar Düşünmez"; solcu toplama hareketinin daha birinci günü adım söylenmeye başladı; ha bugün ha yarın günlerce sürdü. Malatya'dan bir otobüs dolusu adam götürdüler Diyarbakır'a; hiçbir kötü eylemi olmayan, devrimci, solcu düşünce sahibi kişileri, ertesi gün bırakmak zorunda kaldılar. Daha sonraki günlerde egemen güçler bağnaz düşünce sahipleriyle birleşip mezhep kavgalarını ve etnik sorunu körükleyerek halkı birbirine düşürdüler; kara sakallı kara cahillerin, çoluk çocuğun ellerine sopalar verip yürüttüler sokaklarda, sağa sola saldırtılar; gözleri dönmüşlerin yürüyüşünü gördüm muayenehanemden. Daha sonrasında nasıl geliştiği ortada. Emekli olduktan sonra iki yıl serbest çalıştım Malatya'da; politikacılar gocundular, içlerinden solcu sayılan biri, "Doktor Bey, emekli oldun, neden hala burada duruyorsun?" dedi açık açık; partiye

⁴⁵ 21.10.2011 tarihinde yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu ve büyük oğlu Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu ile yapılan röportaj metninden alınmıştır.

⁴⁶ 21.10.2011 tarihinde yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu ve büyük oğlu Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu ile yapılan röportaj metninden alınmıştır.

gireceğimden korkmuş olmalıydı, “Merak etmeyin,” dedim “Milletvekili ya da senatör olmak aklımın ucundan geçmiyor.” Rahat uyumuştur ondan sonra belki.⁴⁷

Muzaffer Hacıhasanoğlu siyasi konularla ilgili fikir sahibi olmasına, üstelik özellikle de Malatya döneminde halk tarafından çok sevilmesine rağmen aktif siyaset içinde yer almayı istememiştir. Ancak Halk Evleri’nde etkin olarak çalışmış, Malatya’da halk evinin kuruculuğunu yapmıştır. Halk Evleri’ni Atatürk’ün kurduğu bir kurum olarak görmüş ve büyük değer vermiştir. Uzun yıllar kaldığı Malatya’da birçok olay görmüş, birçok insan tanımıştır. *Eller, İhtiyarın Ağaçları, Türkülü Ekmekler, Faytona Ağıt*, daha birçok öyküler ve *Yolculuk* bu devrin ürünleridir.

1.1.5.Son Dönemi

Muzaffer Hacıhasanoğlu, 1974 yılında doktorluk mesleğinden emekli olarak Malatya’dan ayrılmış ve Ankara’ya yerleşmiştir. Emekli olmasına rağmen doktorluk mesleğinden tam anlamıyla kopmamış, 1 yıl Suluova’da fabrika hekimliği yapmıştır. Ankara’ya gelmesindeki en önemli sebeplerden biri de, küçük oğlu Mehmet’in daha iyi bir okulda okumasını istemesidir. Ankara’ya geldikten sonra aile yeniden birleşir. Orhan Hacıhasanoğlu o sırada ODTÜ’de okumaktadır. Ayşe Hacıhasanoğlu ise Sovyetler Birliği elçiliğinde çalışmaktadır. Ayşe Hacıhasanoğlu’nun ifadesiyle, bu dönem hayatlarının en mutlu birkaç yılını oluşturmuştur.⁴⁸ Küçük oğlu Mehmet Ankara’da tıp fakültesini kazanmıştır, Ancak yazarın aklı hep İstanbul’da kalmıştır. Önce büyük oğlu Orhan Hacıhasanoğlu İstanbul’a gelmiş, ardından kızı Ayşe Hacıhasanoğlu İstanbul’da bir bankaya girmiş, son olarak da kendisi, 1983 senesinde İstanbul’a yerleşmiştir. İstanbul’a gelmek istemesinde önemli etkenlerden biri de, yayın çevresinin burada olmasıdır. Yayın çevresinin içine çok fazla girmemesine rağmen toplantılarına veya etkinliklerine katılmak istemiştir. Özellikle Yazko (Yazarlar Komitesi)’nin toplantılarına mutlaka katılmaya çalışmıştır. Ancak ömrünün bu son dönemleri, gözünde oluşan katarakt sebebiyle zor geçmiş, görme bozukluğunun ileri olmasından dolayı bu toplantılara ya eşinin ya da kızının yardımıyla gidebilmiştir.

⁴⁷ “Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu” adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır. (“Hükümetler gider” dosyası, yazı no 4)

⁴⁸ 21.10.2011 tarihinde yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu ve büyük oğlu Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu ile yapılan röportaj metninden alınmıştır.

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun İstanbul yılları çok uzun sürmemiştir. 17 Ocak 1985 tarihinde geçirdiği kalp krizi (kendi deyimiyle yürek sıkıntısı) sonucu, İstanbul'da hayatını kaybetmiştir.

*Öfkeli bir insan değildir. Tutarlı, sakin, hoşgörülü ve çağdaş kafalı bir Atatürkçüdür o. Cemal Süreya'nın deyişiyle hikâyemizin Ceyhun Atuf'udur. Çevresine karşı sevecendir, alçakgönüllüdür, demokrat tutumludur... Yıllarca Anadolu'da hekimlik yapmış, nice insanın derdine çare bulmaya çalışmıştır. Hastalarının sırtından para kazanmaya gönül indirmemiştir. İsteseydi hem milyonlar kazanabilir hem de parlamenter olabilirdi Anadolu'dan... Ama bunların adamı değildir o. Kendi alçakgönüllü dünyası içinde durmadan okuyup yazan bir insandır o.*⁴⁹

Onu tanıma fırsatı bulanlardan birisi de Muzaffer Uyguner'dir ve hakkında şöyle demektedir:

*Hacıhasanoğlu ile yakınlığımız vardı. Bazı topluluklarda birlikte olduk, Türk Dil Kurumu denetçiliğini birlikte yaptık zaman zaman. Dosttu, içtendi. En aksi durumlarda bile sinirlenmez, yavaş ve sevecen bir konuşmayla, görüşlerini ortaya koyardı. Kimseyle çatıştığını, kimsenin arkasından konuştuğunu görmedim. Öykülerindeki, romanlarındaki kişiler de onun gibi insancıl ve sevecendirler. Ölümüyle onlar öksüz kaldılar.*⁵⁰

Dostu Ahmet Yorulmaz da ölümünün ardından duygularını şöyle dile getirmiştir: “Yaşantısıyla, davranışlarıyla, konuşmalarıyla; makaleleri, denemeleri, öykü ve romanlarıyla tıpkısıydı. Necati Güngör'ün deyişiyle, ‘has insan’dı Hacıhasanoğlu.”⁵¹

---

⁴⁹ Necati Güngör, “Has İnsandı Hacıhasanoğlu”, Cumhuriyet Gazetesi 24 Ocak 1985

⁵⁰ Muzaffer Uyguner, “Hacıhasanoğlu'nun Ardından”, Gösteri Sanat Dergisi, 52 (1985)

⁵¹ Ahmet Yorulmaz, Arada Bir, Cumhuriyet, 14 Mart 1986

İKİNCİ BÖLÜM

SANATI

2.1.Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun Sanatı ve Öykü Anlayışı

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun sanat anlayışını, giriş kısmında da belirtilen dönem şartlarına ve etkin olan edebiyat anlayışına göre değerlendirmek gerekir. Çünkü her şeyden önce yazarın kendisi toplumcu-gerçekçi bir edebiyattan yana olduğunu belirtmektedir.⁵² Yazarın eserlerine yansıyan tek yönelim bu değil, en az bu anlayış kadar etkin olan Kemalist ideolojidir. Yazar bütün sanat hayatı boyunca bu çizgisinden sapmamıştır. Hatta sanatıyla ideolojisini bu noktada ayırmak çok zordur.

*Kimi yazarlar var; dünya görüşüyle, düşünce yapısıyla, ya da siyasal eylemleriyle yazın erliği birbirine karışmıştır; bir niteliğini ötekenden ayıramazsınız. Örneğin Atatürkçü Düşünce deyince, Ceyhan Atuf Kansu'yu, Oktay Akbal'ı, Muzaffer Hacıhasanoğlu'yu anımsamamak olanaksız...*⁵³

Yazarın *Atatürk Bakıyor Bize* adlı eseri de bu noktada önemlidir. Yine Necati Güngör bu eser üzerinde, yukarıda belirttiğimiz yazısında yaptığı değerlendirmede şöyle demektedir:

*1951'lerden 1980'lere dek sürdürülmüş bir düşünce savaşını içeriyor bu kitap. Durağan, kalıplaşmış, gardroplara sığdırılmış, yeri geldiğinde ödünçü, istenilen yere çekilip götürülebilecek bir Atatürkçülük değil onunki... En başta kendine ve topluma karşı dürüst olmak! Sağlığını yitirmiş insanların kesesine gönül indirmemek! Ve sıradan bir memur alçakgönüllülüğü içinde bir bilge gibi yaşamak... Yalnızca bu ideal düşünceler doğrultusunda yaşamak da değil onun anlayışı; bu düşüncelerin kavgasını da vererek, Atatürkçülüğün anlamını günlük yaşantımızın içinde temellendirmeye yöneliktir. Kısacası Hacıhasanoğlu'nda bir aktöre çizgisidir Atatürkçülük...*⁵⁴

Yine aynı eser üzerine Numan Beyazıt da benzer değerlendirmelerde bulunmuştur: "...182 sayfalık yapıt, otuz yıllık Atatürkçülük savaşının nasıl verildiğinin bir belgeseli. Beş bölüm altında toplanmış, 19 konuyu içeren, nitelik, nicelik yönleriyle oylumlu bir yapıt."⁵⁵ Yazarın fikri yapısında Atatürkçülüğün bu denli önemli olması

⁵² *Milliyet Sanat Dergisi*, 10-15 Ekim 1980

⁵³ Necati Güngör; *Gösteri Sanat-Edebiyat Dergisi*, Temmuz 1981/8

⁵⁴ Necati Güngör; *Gösteri Sanat-Edebiyat Dergisi*, Temmuz 1981/8

⁵⁵ Numan Beyazıt; *Oluşum Dergisi*, Ekim 1981, sayı 48/90

eserine de aynı derecede yansıyacağı anlamına gelmeyeceği düşünülse de, yazarın bu konuyla ilgili yaklaşımlarının ipuçlarını bir soruşturmaya verdiği yanıtta bulmak mümkündür: “Boşuna olay anlatmaktan kaçınırım. Öykümün söyleyeceği bir şeyler olsun isterim. Bitmeyen sorunu vardır, hem de pek çoktur insanoğlunun. Öyküde insanı toplum içinde gerçekçi açıdan görmeyi amaçlarım.”(Türk Dili Dergisi, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı-286, Temmuz 1975)⁵⁶ diyen yazar, olayların çözümünü Atatürkçü bir perspektifle ortaya koymuştur. Yazarın Atatürkçü ideolojisine dair yaklaşımını, Muzaffer Uyguner de şu cümlelerle ifade eder: “Hacıhasanoğlu, öykülerinde, bağınazlıklara karşıdır. Atatürk’ün ilkeleri doğrultusunda yönlendirmeden yanadır. Din ticareti yapanları çekinmeden eleştirir. Atatürk ilkelerine karşı olanlara açtığı bir savaşım içindedir.”⁵⁷ Toplumcu-gerçekçi birçok Türk yazarında olduğu gibi Muzaffer Hacıhasanoğlu da sol fikirleri Atatürkçülük çerçevesinde işlemiş, toplumcu-gerçekçiliğinin temelini, Kemalizm oluşturmuştur.

Muzaffer Hacıhasanoğlu birçok edebî türde eserler vermiştir. Edebî yaşamına şiirle başlamış ama kısa zaman sonra öyküye yönelmiş ve asıl başarısı öykü türünde olmuştur. Yazarın ilk öykülerinde bir kendini arayış söz konusudur. *Bir Tespih Tanesi* adlı eserinin bazı öyküleri beğenilmese de diğerleri büyük bir övgü görmüştür. Fakat Attila İlhan, Muzaffer Hacıhasanoğlu’nun ilk kitabına dair yaptığı değerlendirmede, eseri hem toplumcu bir gözle hem de edebî açıdan eleştiriye tabi tutmuştur:

Bir hikâyecide (genel olarak bir sanatçıda) insancıl dayanışma fikrinin kuvvetli olması lazım. Dünya bir pencere değildir, her gelen bakıp geçmez. Dünya bütünü ile bir eserdir. Bizim eserimizdir. Her gelen ona bir şeyler katmaktadır. Katmak zorundadır. Dünyayı iyi ya da kötü kılmak elimizde değil mi? Bunu anlamak ve anlatmak da, her şeyden önce romancının hikâyecinin görevi. On onbeş tipten kurulmuş hastalıklı bir dünya içinde hababam dönüp durmak, ah etmek ne demek? Hele bunu yapan genç ve ilk kitabını yayımlamış bir sanatçı olursa?!.. Bu noktada Hacıhasanoğlu ile kesin olarak uyuşmuyoruz. Kitabın havası bizce kötümserliği nesnel bir sorun olarak almıyor. Ona başeğiyor...⁵⁸

Özellikle ilk kitabının öyküleri incelendiği zaman, oldukça duygusal ve karamsar bir havanın, olaylara ve insanlara hâkim olduğunu kabullenmemek, pek mümkün görünmemektedir. Bu durum yaşının genç olması ve şairlikten yazarlığa geçmiş olmakla da izah edilebilir.

⁵⁶ Lekesiz, *Yeni Türk Edebiyatında Öykü II*, s.398

⁵⁷ Muzaffer Uyguner; “Hacıhasanoğlu’nun Ardından”, *Gösteri Sanat Dergisi*, Mart 1985, sayı 52

⁵⁸ Lekesiz, *Yeni Türk Edebiyatında Öykü II*, s.399

İlk yayımladığı öykülerinde, ozanlığının izlerini, şiire yakın bir kişi olmanın duygusallığını seziyoruz. Özellikle , Bir Tespih Tanesi 'nde yer alan öykülerinin çoğunda ve Bu Dağın Ardı'ndaki bazı öykülerde egemen bir öğedir duygusallık. Bunlarda, geniş gözlemlerden yoksunluktan doğan bir bakış açısı da vardır diyebiliriz. Zaman içinde gözlemleri, yaşam deneyleri, karşılaştığı kişiler arttıkça duygusallığın azaldığını ve yok olduğunu görüyoruz.⁵⁹

Zamanla yazarın hayal ettiği olay ve kişilerin, daha derinlikli bir gözlemle ve gerçeğe daha uygun bir tarzda ortaya çıktığı görülür. Elbette ki yazarın öykülerinin tek özelliği yahut baskın olan özelliği duygusal yapısıdır, denilemez. Özellikle *Eller* adlı öykü kitabıyla bu yapının dışına çıkmıştır. Kendi ifadesiyle bu kitaptaki öyküler genellikle köy ve kasaba insanımızın bireysel ve toplumsal sorunlarını ele alan öykülerdir. Bu öykülerde toplumun değişik katlarından tipler vardır. Endüstrileşme süreci içinde insanımızdaki değişimler işlenmektedir; feodal artıkların, bürokratların durumu ortaya konulmaya çalışılmaktadır.⁶⁰ “*Eller*'de sessiz ama güçlü, gürül gürül halkçılık akan öyküler sunuyor bize. 11 öyküden oluşan kitaba adını veren *Eller* öyküsü bir hesaplaşma, uyarı ve denetleme öyküsüdür denebilir. Üretici ellerin tüketici ellere bir keskin bakışıdır.”⁶¹ Bu tip birçok öyküde, üretim-tüketim ilişkilerine değinmek suretiyle, toplumcu gerçekçi mesaj iletilmiştir.

Hacıhasanoğlu bu ve diğer öykülerinde toplumumuzun içinde bulunduğu çelişkileri, sorunları kendine özgü sağlam bir bakış açısıyla bilinçle yansıtmaktadır. Şiirsel bir anlatımla ustalıklarla yapmaktadır bunu. İhtiyarın Ağaçları öyküsünde de Deli Musto 'yu, ne çektikse biz bu giravatlıların elinden çekmedik mi Osmanlı'dan beri? Onnar başka türlüydü bunar bi başka türlü. Hepsi de hazır yeyici. Kavgaya gelince biri de yok ortada, diye konuşurarak Cumhuriyet'le de son bulmayan olumsuzlukları, çelişkileri, bürokrasiyi, halktan kopuk sahte aydınları yermektedir. Hemen tüm öykülerinde konulara sınıfsal açıdan bakarak öykülerini güçlendiriyor, doyumsuz ve kalıcı kılıyor yazar.⁶²

Yazarın bu sınıfsal yaklaşımı, toplumcu gerçekçiliğin temel ilkeleri çerçevesinde değerlendirilir. Ancak yine toplumcu gerçekçiliğin temel ilkelerinden sayılabilecek, olumlu kahraman tipinin birçok eserde görülmediği, öykü incelemelerinde değerlendirilecektir.

Yazar, 1980 yılında *Sesimiz* dergisinde yayınlanan bir söyleşide, kendi öyküsünü ve öykü anlayışını şu sözlerle anlatmaktadır:

⁵⁹ Muzaffer Uyguner; Hacıhasanoğlu'nun Ardından, *Gösteri Sanat Dergisi*, Mart 1985, S.52

⁶⁰ *Milliyet Sanat Dergisi*, 10/15 Ekim 1980

⁶¹ Aydın Doğan; Yayın Tanıtım, *Yaba Dergisi*, Aralık 1979, S.5

⁶² Aydın Doğan; Yayın Tanıtım, *Yaba Dergisi*, Aralık 1979, S.5

İlk öyküm Varlık dergisinin 1 Haziran 1947 günlü 323. Sayısında çıkmıştı. 33 yıl az bir süre değil; elbette değişiklikler olmuştur anlatımında, kullandığım sözcüklerde, özellikle olaylara bakışında. İlk öykülerimde Ataç'ın da belirttiği gibi duygusallık egemendi. Ne olursa olsun her zaman gözlemlerime dayandım, severek yaklaştım kişilerime, yazdıklarımın kolay anlaşılmasını amaçladım; bunu yaparken dili kullanmada kolaylığa sapmayı düşünmedim; Türkçe'nin yapısına uygun olanı aradım. Benim için ' köy, kasaba öyküleri anlatır' derler. Uğraşım gereği gezdim Anadolu'yu, büyük kentlerde çok eğleşmedim. Tanıdım Anadolu insanının bireysel ve toplumsal sorunlarını, çeşitli tipler yakaladım; onları yerleştirmeye çalıştım öykülerime. Ben röportaj yazarı değilim. Bir olayı sonuna dek izlemek zorunluluğu duymam; bir kişinin bir anlık bir davranışı, bir şeyin bir yerdeki duruşu bana bir öykü yazdırabilir.⁶³

Yazar üzerine yapılan değerlendirmelerle, yazarın kendi sanatını ifade ederken kullandığı sözler arasında, bir paralellik olduğu göze çarpar. Buradan da şu sonuca ulaşmak mümkündür; yazar yazmaktaki amacını sanatı üzerinde önemli ölçüde gerçekleştirmiştir. Yine yukarıda adı geçen dergiye verdiği mülakatta öyküsünün temelini şöyle açıklamıştır:”

TDK'nın ödül töreninde okumak için hazırladığım okuma olanağı bulamadığım konuşmamda, yazmaya başladığım yıllarda iki büyük öykü ustası yurdumuzda: Sait Faik Sabahattin Ali... Onları okuyarak sevdim öyküyü, soyundum öyküye, diyecektim. Sabahattin Ali'den insanımızı olaylar içinde gözlemeyi, Sait Faik'ten insanların iç dünyalarına girmeyi öğrendim dersem yanlış olmaz. Sait Faik'in öyle öyküleri vardır, insan üstüne, doğa üstüne deneme diyebilir insan; kendinizden, yaşadığınız yerlerden bir şeyler bulursunuz; olay önemli değildir onun için... Sabahattin Ali'ye gelince o çile çekenleri olaylar içinde gözlemiştir. Ben de bireşime varıp kendime özgü bir yol tuturdum.⁶⁴

Aydın Doğan da yaptığı değerlendirmede bu yazarların etkisine değinmektedir:

Hacıhasanoğlu sadeliğiyle, konularını sunuş biçimiyle bize Sabahattin Ali'yi anımsatmaktadır denebilir. Sosyal konulara bakış ve sunuş biçimiyle doğal bir yaklaşım görmek olasıdır. Ancak bunun yanlış yorumlanmamasını ve Hacıhasanoğlu'nun kendine özgü öyküler yazdığını burada vurgulamak gerekir.⁶⁵

Muzaffer Hacıhasanoğlu konusunda toplumcu-gerçekçi edebiyat üzerine, kapsamlı çalışmalar yapan Murat Kacıroğlu da önemli birtakım değerlendirmelerde bulunmuştur.

1951 ve 1954 yıllarında yayımlanan 'Bir Tespah Tanesi' ve 'Bu Dağın Ardı' adlarıyla kitaplaştırdığı öykülerinde toplumsal yapının alt tabakalarına mensup insanların hayatlarından kesitler sunan Hacıhasanoğlu, 'Çeşme Meselesi, Tokaç, Davulcu, Cemalin Evi' gibi öykülerde toplumsal sorunları ekonomik temelde ele alır ve küçük insanların

⁶³ “Muzaffer Hacıhasanoğlu ile Konuşma” *Sesimiz Dergisi*, Ekim 1980, S.134, s.3

⁶⁴ “Muzaffer Hacıhasanoğlu ile Konuşma”, *Sesimiz Dergisi*, Ekim 1980, S.134, s.3

⁶⁵ Aydın Doğan; Yayın Tanıtım, *Yaba Dergisi*, Aralık 1979, S.5

*yaşadıkları sıkıntıları basit bir kurguyla anlatır. Ancak onun yukarıda adı geçen öykü kitaplarındaki diğer öykülerinde toplumcu gerçekçi yöntemi uyguladığı pek söylenemez.*⁶⁶

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun sanatında, öykücülüğü temel olarak kabul edilirken, yayımlanmış onlarca şiir ve romanlarını da unutmamak gerekir. Bunun yanında düşünce yazıları da geniş bir yer tutar. Yazarın romanları incelendiğinde görülen, romanlarının da öykülerindeki yaklaşımının bir devamı niteliğinde olduğudur. Öykülerinin bazılarında hâkim olan karamsar hava, romanlarından bazılarında da hâkimdir.

*Romanı üçüncü kez okuduğumda yıllar öncesinde olduğu gibi yine aynı bölümlerden etkilendim. Yeni inceliklerin, ayrıntıların farkına vardım. Evlerde sevgi olmadığı gibi kasabada da sevgi yoktu. Hacıhasanoğlu gerçekliği burada biraz zorluyor olabilirdi. İnsan sevgisiyle dolu, yargılamadan, bir ileti kaygısı gütmeyen, anlamaya çalışarak, şiirsel bir dille sevgisizliğin romanını yazıyordu. Roman daha ilk cümlesiyle nasıl acımasız bir atmosfere gireceğimizi söylüyor zaten: Benim babam üvey değildi. Bu nasıl bir babaydı o zaman? Romanda beni ilk çarpan, kısa ve yalın cümlelerle kurulan ritim olmuştu. Diyaloglarda yerel dili ve argoyu abartıya kaçmadan kullanması ise bir ustalıktı. Öykü dilinin şiirle flörtleştiği, yüz metre koşucusunun tempolu anlatımı 164 sayfa boyunca düşmüyor; ne yazarın kalem soluk soluğa kalıp tıkanıyor ne de okur yoruluyordu. Dilde bir riske girmiş ve üstesinden gelmiş yazar. Bu nedenle de 'Evlerde Sevgi Yoktu'nun, özel bir yeri vardır benim için. Hatta, öznel bir değerlendirme olsa da Hacıhasanoğlu'nun başyapıtıdır benim için.*⁶⁷

Yazarın bu romanındaki ve diğer romanlarındaki yönelişlerin de benzer olduğu görülür. Çalışmanın ilerleyen bölümlerindeki roman tahlillerinde, bu durum ayrıntılı olarak incelenecek ve yazarın roman konusundaki sanat anlayışı ortaya konulacaktır.

Yazarın edebiyat dünyasına girişinin şiir ile olduğu daha önce belirtilmiştir; ancak yazarın şiir yerine öykü üzerine derinleşmesi ve öykü alanında, yetkin eserlerini vermesi, bu alanda tanınmasını sağlamış, buna rağmen şiir yazmayı da bırakmamıştır. Çalışmanın ekler bölümünde, yazarın kendi tabiriyle koşuklarının bir kısmı yayınlanmıştır.

⁶⁶ Murat Kacıroğlu, *Türk Öykücülüğünde 1940 Kuşağı ve Toplumcu Gerçekçi Yönelişler*, Asitan Yayıncılık, Sivas-2011, s.327

⁶⁷ Cemil Kavukçu, "Değeri Bilinmemiş Bir Roman", Aksam.com.tr., 11 Ağustos 2011

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERLERİ

3.1.Öykülerinde Yapı ve Tema

Muzaffer Hacıhasanoğlu Türk edebiyatındaki asıl yerini öykücülüğü ile kazanmıştır. Yazın hayatına ilk olarak şiirle başlamasına rağmen, aradan uzun zaman geçmeden öyküye dönmüş ve yüz otuzu aşkın öykü kaleme almıştır. Bu öyküler dönemin çeşitli yayın organlarında yayımlanmış, ayrıca dört öykü kitabıyla okurla buluşmuştur. İlk öykü kitabı *Bir Tespih Tanesi* 1951 yılında yayımlanmıştır. Bu kitabı, *Bu Dağın Ardı* (1954) izlemiştir. 25 yıla yakın bir zaman kitap yayımlamayan yazar, üçüncü öykü kitabı *Eller*'i 1979 yılında yayımlamıştır. Son öykü kitabı *Dağ Başındaki Ölü* nün yayınlanma tarihi ise 1983'tür. Yazarın vefatından sonra ise Kültür Bakanlığı, Necati Güngör'ün, Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun öykülerinden yaptığı derlemeyi yayımlamıştır.(2001)

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun Türk Dili dergisinin, Türk Öykücülüğü Özel Sayısında; "Öykü nedir? Öykü anlayışınızı anlatır mısınız? " sorusuna verdiği cevap öykü anlayışını özetler niteliktedir.

Ben öykülerimde, olayı, kişileri, diyeceklerime yardımcı olarak kullanırım. İzlenimlerim öykücülüğüme yardımcı olmuştur; ancak hiçbir olayı baştan sona izlememişimdir. Bir ucundan yakalamışımdır. Sonrasını kendi kendime geliştiririm. Bir adam görmüşümdür bence ilginç olan, kurarım onun öyküsünü. Sormam kendisinden yaşamını. Bir söz duyarım, anahtar olan öykünme; söyleyenin yüzünü görmeye bile gereksinmem. Bir duvar görürüm üzerine yazılar yazılmış, yeter benim için. Kesin bir sonuçla bitirmediğim öyküm çoktur. Okuruma düşünme payı bırakmak isterim. Boşuna olay anlatmaktan kaçınırım. Öykümün söyleyeceği bir şeyler olsun isterim. Bitmeyen sorunu vardır, hem de pek çoktur insanoğlunun. Öyküde insanı, toplumu içinde gerçekçi açıdan görmeyi amaçlarım.⁶⁸

Kendisinin de belirttiği gibi olayları gerçekçi bir açıdan ele almaya çalışan yazarın, ilk öykülerinden itibaren göze çarpan özelliği ise karamsar bakış açısıdır. Öykülerinde anlattığı olaylar, çoğunlukla olumsuzluklar girdabında, hayatın ve insanın sürüklenişi şeklinde tezahür eder. İleride açıklamaya çalışacağımız öykü temalarından

⁶⁸ Lekesiz; *Yeni Türk Edebiyatında Öykü II*, s.398

da anlaşılacağı gibi, yazar olaylara realist bir açıdan yaklaşırken genelde hayatın trajik yüzünü görmüş, yaşadığı çevrenin hiçbir olumlu yönü olmadığı izlenimini doğurmuştur.

3.1.1.Temalar

Yazarın öykülerinde, kendi ifadelerinden de anlaşıldığı gibi, insanı içinde bulunduğu çevreyle bir arada gözlemleyerek vermesi bireysel temalardan çok sosyal temaları ön plana çıkarmıştır. Bu durumun oluşmasında yazarın toplumcu gerçekçi bir çizgiye yaklaşmasının da etkisi vardır. Yazar bir amaç için yazmaktadır, Türk Dili dergisinin Türk Öykücülüğü Özel Sayısındaki ifadelerden anlaşılan budur, yazdıklarının okura bir şeyler vermesini gerekli görmektedir. Bu anlayış da yazarı bireyselden ziyade sosyal konulara itmiş, kendince halkın ortak sorunlarına tercüman olmaya çalışmış ancak bu durum konularını ve temalarını sınırlı bir düzeyde tutmuştur. Yazarın birçok eserinde hâkim olan başlıca temalar ise ölüm, kıskançlık, adaletsizlik, batıl inançlar, cahillik, yoksulluk, dünyanın geçiciliği, ekmek kavgası, açgözlülük, yaşlılıktır...

3.1.1.1.Bireysel Temalar

3.1.1.1.1.Ölüm

Yazarın pek çok öyküsünde görülen ölüm teması bazen öykünün tamamına hâkim bir duygusal yoğunluk ve psikolojik gerçek olarak verilirken, bazı öykülerinde ise ana temaya bağlı ikincil bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazarın öykülerinde ölümün bu denli önemli olması, ölüm korkusuna bağlı olarak değerlendirilebilir. Ancak bu korku ölümden sonrasına ait bir korku değil, dünyanın bırakılacak olmasından kaynaklanan bir korkudur.

*İhtiyarın Ağaçları*⁶⁹ adlı öyküde Mustafa Dayı ölüm döşegindedir ve ölmeden önce yaşadığı son anlarında, hayat, klasik bir tarzda gözlerinin önünden geçmektedir. *Çiçekler*⁷⁰ adlı öykü de *İhtiyarın Ağaçları*'na çok benzemektedir. Yine ölmek üzere olan bir ihtiyar ve gözünün önünde canlanan hatıralar vardır. Yazarın Mustafa Dayının ölüm

⁶⁹ Muzaffer Hacıhasanoğlu; *Eller*, Aydınlık Yayınları, İstanbul, Temmuz 1979, s.17

⁷⁰ Muzaffer Hacıhasanoğlu; *Dağ Başındaki Ölü*, Yazko Yayınları, İstanbul, 1983, s.18

anlarını anlatırken sergilediği tavır da oldukça realisttir. Uzun yıllar yaptığı doktorluk mesleğinin verdiği birikimle anlattığı ölüm döşeği güçlü bir gözlemin ürünüdür. Yastıkları yığımlardır arkasına Mustafa Dayının. Göğsü demirci körüğü gibi inip çıkmaktadır. İçinde bir kedi hırıldamaktadır sanki. Feri tükenmiş gözleriyle izlemeye çalışmaktadır çevresindekileri. Ancak yazarın olaya bakışında “Nasıl yaşarsan öyle ölürsün. “ anlayışının olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Zira Mustafa Dayı ölüme dair bir korkudan çok, hâlâ bir kızgınlık ve mal sevgisi taşımaktadır. Öykünün sonunda ölüren de ağaçlarına bakmak için doğrulmaya çalışmış; ama ağaçlarını göremeden son nefesini vermiştir.

*Traktör*⁷¹ adlı öykü de sonu ölümle biten ve ölümün çarpıcı bir mesaj taşıdığı öykülerden biridir. Bu öyküde her ne kadar öyküye hâkim olan tema ölüm değilse de, açgözlülüğün biraz da feci bir sonla cezalandırılmasıdır. Aslında yazarın ölüm temalarını kullanım şekline biraz kadereci bir tutum olduğu söylenebilir. Yazarın olaylar karşısında pes etmiş, zayıf bir insan psikolojisiyle kötülerini ölümle cezalandırışı bunu çağrıştırmaktadır. Hasan Ağa yamaçtaki tarlayı sürmeye yanaşmayan Osman’a kızar. Osman sürmek istemez çünkü hem yamaç çok diktir, traktörün devrilme riski vardır, hem de o toprağı sahipsiz Musa adlı bir gariban ekmektedir. Hasan Ağa, Osman’la tartıştıktan sonra, atlar traktörün üstüne ve basar gaza. Motor homurdanır, vurur yokuşa. Olanlar birdenbire olur, büyük bir gürültüyle traktör yan yatar, yuvarlanır çıktığı yerden. Koşarlar. Hasan Ağa’nın kafası demir yığınının altında kalmıştır; kan ve yumuşak boz parçalar çıkmıştır, toprağı yayılmıştır.

*Dağ Başındaki Ölü*⁷² adlı öykü ise yazarın ölüm temasını işlediği en etkileyici öykülerden biridir. Öykü bir ölünün ağzından anlatılır ve bu durum daha öykünün başında okuyucuya verilir. Ahmet Sırameşeler’de sırtüstü yatmaktadır. Dün ikindi vaktinden beri toprağın sertliğini duymamaktadır. Sanki boşlukta uzanmış gibidir. Herkes dediği gibi demek gerekirse bir kahpe kurşununa gitmiştir bu dağ başında. O gürültü ile birlikte gözlerine bir kara perde çekilmiştir sanki görmüyordur, bir yere değmiyordur, boşluktadır. Ahmet ardında bir hayat bırakarak gitmiştir. Öykü ilerledikçe Ahmet’in bıraktıklarını, umutlarını ve sevdiklerini öğreniriz. Ahmet ve çevresindekiler hiç de dürüst ve şerefli hayatlar yaşamış insanlar değillerdir. Birbirlerinin namuslarında

⁷¹Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.64

⁷²Hacıhasanoğlu; *Dağ Başındaki Ölü*, s.5

gözleri vardır. Yaşanan bütün geçmiş Ahmet'in ağzından ve Ahmet'in başındaki konuşmalara yaptığı tanıklıktan anlaşılırken, yazar, Ahmet'in bir ölü olduğunu sürekli olarak hatırlatmaktadır. Bir de yazarın ölülerinin ilginç olan yönlerinden biri, sonrasına dair bir korku ya da ümit yaşamaktan çok, dünyada bıraktıkları basit maddi unsurlara karşı duydukları sevgi ve ayrılmama isteğidir. Mustafa Dayı'nın son bir hamleyle ağaçlarını görmek istemesi gibi, Ahmet de Hacer'in gülüşüyle dağların kekik kokusunu paylaşmak, bırakıp gitmek istemez.

*Bir Fotoğraf Canlanıyor*⁷³ adlı öykü bir önceki öyküyle büyük benzerlikler göstermektedir. Anlatıcının yolda bulduğu bir fotoğrafı eve getirmesiyle başlayan öyküde, fotoğraftaki şahıslar tek tek konuşmaya başlar. Bu diyalogların sonunda hepsinin ölü olduğu anlaşılan kişilerin, trajik bir hayat öykülerinin de olduğu görülmüştür. Sonuç olarak her türlü sıkıntıya, geçimsizliğe rağmen onlarda bu dünyadan geçip gitmişlerdir ve herkes bir gün bir fotoğraf olacaktır.

3.1.1.1.2. Batıl İnançlar

Muzaffer Hacıhasanoğlu öykülerinde genel olarak halkın din algısı olumsuz eleştiriye tabi tutulmuştur. Bu eleştiri, dinin kendinden ziyade yaşanma biçimini ve halkın dünyevi bütün işlerinde etken oluşunu kapsamaktadır. Ayrıca yazar dindarlığın da samimiyetsiz bir biçimde yaşandığına inanmaktadır. Yazarın birçok öyküsünde görülen hacı-hoca kavramları, bu olumsuz dindar tipini yansıtacak biçimde kullanılmıştır. Bu tiplerin ortak özelliği, dini tam olarak bilmemeleri, dindarlığı bir çıkar aracı olarak görmeleri ve yaptıkları yanlış işlere bir kılıf olarak kullanmalarındadır.

*Hoca*⁷⁴ adlı öyküde tema inanç sömürüsüdür. Hocalık vasıflarıyla hiçbir alakası olmayan bir insanın geçimini nasıl temin ettiği anlatılmaktadır. Ancak bu öykü, yazarın birçok öyküsündeki hoca tipini en net biçimde anlatan ve yazarın hocalık kavramına yaklaşımını belirten en net örnektir. Öykünün sonunda yazar söylemek istediklerini, anlatıcının ağzından okura verir. Hoca, küçüklüğünde hafızlığa çalıştığı sırada, bir yandan da babası ile dükkânda çalışmaktadır. Bakırcılığa da iyice eli yatmıştır. Seneler geçmiş, babası ölmüş, çoluk çocuğa karışmıştır. Sanatına vermiştir kendini.

⁷³ Muzaffer Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, Varlık Yayınları, İstanbul, Ekim 1951, s.3

⁷⁴ Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, s.51

Çocuklarının, kendinin rızkı için çalışmaktadır. Şarap içtiği bir gün, komşusu Hasan Efendi ile kavga etmişlerdir. Kaldırılmış, koskoca demir parçasını elinin üzerine indirivermiştir elin adamı. O zamandan sonra, sağ elinin parmakları işlemez olmuştur. Mahkemeden aldığı üç beş kuruş, iki ayın içinde tükenmiştir. Ocağın da tütmesi lazımdır. Çalışamayacaktır da. O zaman hafızlığı aklına gelmiştir. Mümkün olduğu kadar ağırbaşlı olmaya, ciddi bir eda takınmaya çalışmıştır. Olmuyordur, tabiatında yoktur. Zor olmaktadır insanlara yalan söylemek; onları yaşama sevgisinden soğutmak; evliya hurafeleri, cennet masalları ile onları günlük hayatlarından uzaklaştırmak; hiçbir zaman cezalandırılmayacak günahları cehennemle, hiçbir zaman karşılığını görmeyecek iyiliklerin cennetle mükâfatlandırılacağına inandırmak, zor olmaktadır insanları. Ama rızık meselesi vardır orta yerde.(s.58) Ayrıca bu öyküde, yazarın hocaya yaklaşım tarzı da tamamen ekonomik ölçütler içinde ve dünyevi geçimin bir şartı şeklindedir. Yoksa anlatıldığı şekliyle, hocanın da anlattıklarına pek bir inancının olmadığı görülmektedir.

*Dut*⁷⁵ adlı öyküde, hacı kavramı üzerinden, dindar görünüşlü çıkarıcılığın eleştirisi yapılırken, yazarın *Hoca* adlı öyküdekinden farklı bir tutum takındığı görülür. Anlatıcının *Hoca* öyküsünde takındığı tavırda, bir zorunluluğun sonucunda gerçekleşmiş olan sahtekârlığı, acıma hissiyle ve yine geçim derdiyle karşılama vardır. İki öykünün temasında benzer olan taraf ise, dinin dünyevi çıkarılara hizmet etmesidir. *Dut* öyküsündeki Hacı Hilmi adlı şahıs, hem zenginliğiyle hem de dindar görünüşüyle, toplum içinde saygı uyandıran bir tiptir. Bembeyaz sakalı ve gülüyor sanılan gözleriyle resmedilmiştir. Öykü, kasabaya yeni gelen tapu memurunun ağzından anlatılmıştır. Tapu memuru, Hacı Hilmi'yle tanıştıktan sonra, Hacı Hilmi'nin büyük bir alakasını görür. Hacı Hilmi bir gün tapu memurunu bahçesine, dut yemeye çağırır. Bir süre sağdan soldan konuşulduktan sonra Hacı Hilmi'nin niyeti anlaşılır. Köseoğullarıyla aralarında bir tarla meselesi vardır ve tapu memuruna yaklaşması bundan dolayıdır. Hacı Hilmi, o dindar görünüşüne rağmen tapu memuruna bir haksızlığı teklif etmektedir. Ancak tapu memurunun böyle bir düzene uymaması, Hacı Hilmi'nin tavırlarını da değiştirmiştir. Sonuç itibariyle yazarın öykülerinde geçen hacılık-hocalık kavramları, dünyevi çıkarların kılıflarını oluşturmaktan öte bir şey değildir. Yoksa kimsenin ahreti ya da hesabı düşündüğü yoktur. Asıl olan dünyevi çıkarlardır.

---

⁷⁵ Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, s.81

3.1.1.1.3.Dünyanın Geçiciliği

Yazar ilk öykülerinden itibaren anlattığı birçok olayda, dünyanın geçici olduğunu vurgulamıştır. Ancak böyle bir vurguyu yaparken, ne ahreti düşünerek yaşayın, bir gün yaptıklarınızın hesabını vereceksiniz şeklinde dindar bir havaya bürünerek telkinde bulunmuştur, ne de üç günlük dünya vur patlasın, çal oynasın şeklinde hafife alıcı bir anlayış ortaya koymuştur. Onun öykülerinde dünyanın geçiciliği, gerçekçi bir tespit şeklinde yer alır. Attila İlhan'ın, yazarın ilk öykülerini eleştirirken yapmış olduğu tespit ilginçtir:

İnsanların gündelik sıkıntılarını alacaksınız. Hatta hikâyeye romana girmiş, üzerinde çalışılmış, bazısı kabak tadı vermiş sıkıntıları alacaksınız; kumarın, kıskançlığın, su meselesinin, ölüm korkusunun, namus davasının sebep olduğu sıkıntıları. Bunlarla ilgili iyi kötü laflar edeceksiniz. Sonunda sizin de içinizi bir sıkıntı basacak; kendi dairenizin dışında, hayatı patırtılı, halledilmez ve beyhude bulacaksınız. Nihayet sırası düşecek, şimdiye kadar Ali'nin Veli'nin bilmem kaç kere dediği gibi: "-yaa işte böyle, dünya bir penceredir; her gelen baktı geçti!" deyip işin içinden çıkacaksınız.⁷⁶

Attila İlhan'ın bu değerlendirmesi toplumcu gerçekçi bir bakışın ürünüdür. Toplumcu edebiyat temelde, geleceğe dair umudu da içinde barındırmalıdır. Bugüne dair olumsuzluklar verilirken bu durumun çıkış yolları da açıklanmalıdır. Attila İlhan da bu açıdan olaya yaklaşmıştır, diye düşünülebilir.

*Toprak*⁷⁷ adlı öyküde yazar, bir amelenin hayatını ve başından geçen olayları bir solukta anlatır. Anlatıcı aslında bir amele değil memurdur ancak başından geçen bazı olaylar, onu bu duruma düşürmüştür. Bir gün eve geldiğinde bir arkadaşının tabakasını bulur. Bunun üzerine eşinin kendisini bu adamla aldattığını düşünür ve adamı vurur. Kumar masasında bir namus meselesi çözülmüştür. Bu olaylar üzerine adam hapse girer ve hapisten çıktıktan sonra da amelelik yapmaya başlar. İlk etapta göze çarpan, adamın hayatının mahvolmasıdır. Ama dünya ebedi değildir ve bunun da bir sonu vardır. Öykünün sonunda ise mesaj anlatıcının zihninden açık olarak verilmektedir.

Bırak kadını diyeydim, bırak başlangıcımız ve sonumuz olan toprağı sevsin. Ondan ayırmağa çalışma, er geç döneceği topraktır. Mermer mezarların altında da vücudu parçalayan odur. Bırak toprakla uğraşsın, onun da ellerine bizimkiler gibi tükürmesinler.(s.18)

⁷⁶ Lekesiz,; *Yeni Türk Edebiyatında Öykü II*, s.398

⁷⁷ Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, s.12

Böylelikle anlatıcı hayat karşısındaki mağlubiyetinin tesellisini hayatın geçiciliğinde ve kaçınılmaz son olan ölümden bulmuştur. Esasında bu yönleriyle değerlendirildiğinde bu temanın ölüm temasıyla iç içe olduğu da düşünülebilir. Kaçınılmaz son, biraz da insanların kurtuluşu gibi görülmektedir. Üç günlük dünyada bunca hırsı anlayamayan bir ruhun izleri görülmektedir.

3.1.1.1.4.Cahillik

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun öykülerinde, yaşattığı çevrenin bir gereği olarak kişileri, genelde cahildir. Zaten başlarına gelen birçok olay, bu cahilliğin bir sonucudur. İnsanı, mekana bağlı olarak ele alan yazar, çoğunlukla Anadolu'nun kurak bozkırlarında, kaderine terk edilmiş insanların, küçük dünyalarında çok büyük beklentileri olmamalarına rağmen, nasıl sömürdüklerini ve zulme uğradıklarını, kendi cehaletlerinin de bir sonucu görerek ortaya koyar. Birçok öyküde bu tema ön plana çıkar.

*Tokaç*⁷⁸ adlı öyküde yazar, Fatma adlı bir kız çocuğunun zorunlu olarak okula başlamasını anlatır. Fatma, hükümetin çıkardığı yasa gereği zorunlu eğitime tabidir; ancak Fatma'nın kendinden kaynaklanmayan bazı sorunları vardır. Fatma'nın annesi fabrikaya çalışmaya girmiştir. Fatma'nın küçük kardeşlerine ise bakacak insan yoktur. Bunun üzerine Fatma'nın babası, şehirdeki hastaneden Fatma'nın sakat olduğu için okula gidemeyeceğine dair bir rapor almak ister. İşin trajik tarafı da burada başlar. Babası Fatma'ya nasıl sakat taklidi yapacağını gösterir ve beraber hastaneye varırlar ancak doktorların onlara inanması söz konusu bile değildir. Fatma'nın babasının cehaletinden kaynaklanan bu uyanıkça tutumu yazar tarafından ortaya konur. Ama bu uyanıklık kötü niyetten değil çaresizliktendir.

*Kalem*⁷⁹ adlı öykünün, isminden de anlaşılacağı gibi teması, okumanın önemidir. Kalem, bir sembol olarak kullanılmıştır. Öykünün sonunda verilmek istenen mesaj, Karadereli Yusuf'un ağzından verilir. Karadereli Yusuf'un kendisi de eğitim-öğretim görmemiş bir insandır; ama insanların sıkıntılarının farkındadır ve bu

---

⁷⁸ Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, s.35

⁷⁹ Muzaffer Hacıhasanoğlu; *Eller*, Aydınlık Yayınları, İstanbul, Temmuz 1979, s.103

sıkıntılarının kaynağı olarak cehaleti görür. Ben biliyorum, demektedir bu milletin gözünün nasıl açılacağını. Bilmektedir ama ne fayda.

Bol bol kalem, defter, çokcana okul, öğretmen olmalıdır. Herkes bilmelidir her bir şeyi. Öyle yarım yamalak olmamalıdır okuma dediğin. Öğrenmelidir herkes kendine gerekeni... Muhtar bile imzasını zor atmaktadır. Kalem tersinden tutacaktır neredeyse. İhtiyar heyetindekiler "bannak" basmaktadır... Nedir banak bastığı yer... Ya idamına banak basıyorsa...(s.111)

Durum işte böyle vahim olarak görülmüştür. İnsanların cahillikleri kendi çıkarlarını bile gözetemeyecek boyuttadır.

3.1.1.1.5.Açgözlülük

Yazar, öykülerinde hâkim sınıfın özelliklerinden biri olarak, açgözlülüğü ön plana çıkarmıştır. Adaletsiz yaşamda, hakça paylaşmanın olmadığı bir yerde, bu durumların en önemli gerekçesi olarak birilerinin hak ettiğinden fazlasını alması, almaya çalışması yatmaktadır. Dolayısıyla birçok öykünün ana ya da yardımcı temasını bu duygu oluşturur.

*Traktör*⁸⁰ adlı öykünün başkahramanı olan Hasan Ağa açgözlülüğüyle ön plana çıkmaktadır. Ancak Hasan Ağa bu açgözlülüğün cezasını öykünün sonunda çeker. Fakat toplumcu edebiyatın aksine Hasan Ağa'nın sonu "ilahi adalet" şeklinde tecelli eder. Yoksa toplumcu bir kahraman ya da kitlesel bir hareket değildir Hasan Ağa'nın sonunu getiren.

Osman dikildi traktörün üstüne: Madem öyle kendin sür! Sür! Sürebildiğin kadar sür de gözünü toprak doyursun!" Atladı indi traktörden. Hasan Ağa kamçısıyla saldırmaya kalktı, tutuverdi Osman; aldı elinden. İkisi de birbirine yiyecek gibi baktılar. Hasan Ağa tükürdü yere. "Süreceğim..." dedi. Osman: "Ne olursan ol, bu kadar ekmeğini yedim. Sürme bu yamaca traktörü; devrilirsin..." dedi. Horgörüyle baktı Osman'a da bana da. Kuruldu traktörün üstüne: "Haydi aslanım..." dedi. Bastı gaza. Motor homurdandı, vurdu yokuşa. Olanlar birden bire oldu: Büyük bir gürültüyle yan yattı traktör, yuvarlandı çıktığı yerden. Koştuk. Hasan Ağa'nın kafası demir yığınının altında kalmıştı; kan ve yumuşak boz parçalar çıkmıştı, toprağa yayılmıştı.(s.72)

Ağalık ve hacılık kavramları özellikle bu duygunun temsilcisi gibi ortaya konmuştur. Bütün öykülerde adı geçen ağa ve hacıların ortak özelliği, hak ettiklerinden daha fazlasına göz dikmeleridir.

⁸⁰ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.64

3.1.1.2.Sosyal Temalar

3.1.1.2.1.Kumar

Kumar teması sosyal bir sorun olarak işlenmiştir Muzaffer Hacıhasanoğlu öykülerinde. Bu öykülerin birçoğunda, insan hayatının çöküşünün bir vesilesidir kumar. Bu öykülerden en önemlilerinden biri *İsli ve Ötekiler*⁸¹ adlı öyküdür. Bu öykünün asıl kahramanı İsli'dir. Zayıf, incecik bir adamdır İsli dedikleri. Gözleri çukurlarına batmıştır; sanki avurtları çöküktür. Ayağındaki kilot pantolon bacaklarının zayıflığını belli etmiyordur. Lakabını kumar yüzünden kazanmıştır: Bütün parasını kumarda verdiği bir gece, komşusunun evine, bir şeyler çalmak için, bacadan girmiş, kuruma sıvanmıştır; sadece dayak yemekle kalmamış, İsli'ye çıkmıştır adı. “Her şey umulur, kumar için yemeyeceği halt yoktur.” demektedirler.(s.26) İşin ucunu, bir gece yarısı, karısının üstündeki yorganı alıp satmaya kadar götürmüştür. Sadece İsli'nin değil diğerlerinin de hayatını esir almıştır kumar. Her türlü tehlikeye rağmen kumar, hayatlarından atamadıkları bir tutkudur. Ancak her öyküde olduğu gibi toplum yapısındaki çifte standard burada da göze çarpar. Zenginler sabahlara kadar oynarken onlara dokunan yoktur; bunlar ise jandarma korkusu altında bir araya gelebilirler. Kısacası adaletsizlik her yerdedir.

3.1.1.2.2.Adaletsizlik

Yazarın öykü dünyasında adil bir hayatı aramak neredeyse imkânsızdır. Yazarın toplumcu bakışı, özellikle bu tema üzerinde kendini göstermiştir. Gerek aile içi ilişkilerde, gerekse toplumsal ilişkilerde var olan bu adaletsizlik, iki sınıf insanın oluşumunu da kaçınılmaz kılmıştır. Bu iki sınıf insan ezenler ve ezilenler kavramları çerçevesinde şekillenmektedir. Marksist dünya görüşünde bir tasnifi olan bu algı, toplumsal yapıya da hâkim görünmektedir. Toplumsal konum itibarıyla ağalık düzeni hâkim olmak, ezmek, zenginlik ve haksızlık şeklinde kendini gösterirken, köylülük ve

---

⁸¹ Muzaffer Hacıhasanoğlu; *Dağ Başındaki Ölü*, Yazko Yayınları, İstanbul, 1983, s.26

rençperlik ise ezilmek, cahillik, korkaklık gibi durumların temsili şeklinde tezahür etmektedir.

*Çeşme Meselesi*⁸² adlı öykü, hayatın kötü ve çıkarıcı insanlar tarafından nasıl azaba dönüştürüldüğünün öyküsüdür. Öykünün geçtiği köyde yukarı mahallenin suyu kesilmiştir. Yakup Ağa yukarı mahallede oturmaktadır ve suyu kendi mahallesine aldırarak istemektedir. Günün birinde ihtiyar heyeti toplantısında açıkça söyleyivermiştir. “Ağalar aşağı mahallenin suyunu yukarı mahalleye alsak ne dersiniz? Su oraya gelince her tarafa daha yakın olacak.” Selim Dayı o zaman gençliğinin de verdiği ateşle Yakup Ağa’nın bencilliğine ilk itiraz eden olmuştur. Neredeyse Yakup Ağa’yla kavga etme noktasına gelmişlerdir. Ancak Yakup Ağa bu durumu içine sindiremez. Kendi çıkarları için her zulmü yapacak yapıda bir insandır ama kurnazdır da. Niyetini belli etmeden intikam fırsatını kollar. Bir gün köye gelen bir tahsil memurunun parası, Selim Dayı’nın samanlığında bulunur. Para oraya Yakup Ağa tarafından konmuştur ve Selim Dayı iftiraya kurban gitmiştir.

Sonra mahkeme salonlarında sürünmüştür. Kara cübbeli hâkimlere: “Haksızlık ediyorsunuz, haksızlık ediyorsunuz, ben elimi sürmedim, bütün bunlar çeşme yüzünden...” demişti. Gülmüşlerdi hâkimler. Avukat tut diyenler olmuştu. Ne yapacaktı avukatı, haklı olduğu şey için neden elin adamına para vermeliydi. Kimseye çeşme meselesini dinletememiş, açıkçası güme gitmişti.(s.104)

Yakup Ağa Selim Dayı belasından kurtulmakla kalmaz, hem köylüyü sindirmiş olur, hem de istediği gibi çeşmeyi yukarı mahalleye aldırır. Selim Dayı’nın hapiste yatması ve ismini kirlenmesi ise bu işin adaleti olmuştur!

*Faytona Ağı*⁸³ adlı öykü de yine emekçinin, çalışanın nasıl haksızlıklara uğradığını, emeğinin karşılığını alamadığını, bu bakımdan da dünyanın adaletinin olmadığını anlatır. Deli Hasso (Hasan Dayı) şehre geldikten sonra canını dişine takıp çalışmış ama yaşının ilerlemesi ve otomobillerin de çıkmasıyla işsiz kalmıştır. Kendisine neden otomobil alıp da çalışmadığını soranlara verdiği cevap hem öykünün temasını hem de düzenin adaletsizliğini özetler niteliktedir.

Yerden biter gibi bittiler hepsi de. Bunların fabrikası şoforunu da birlikte çıkarıymış, öyle diyorlar. Eline bi telefon geçiren taksi şirketi gurdu: Kurt taksi, Jet taksi, Apollo taksi, taksi de taksi... Yirmibini yatıran çekiyor altına bir araba... Düşünmiy ben bunun bonisini nasıl öderim diyi. Nereye gitsen beş kağırt... Ula bunun hepsi kar olsa ne çıkar. Şoforu,

⁸² Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, s.100

⁸³ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.86

benzini, eskimesi, tamiri... En baştan bu işin fabrikatörü yoliy tümünü, hem de ne yolma... Ardından acantası, ardından parçacısı, ardından tamircisi, ardından benzincisi... Hani nirden şofor milletinden zengin olan? Acantalar, parçacılar, benzinciler dikiyeler apartımanları... Bunnar da dört dönsünler onların hesabına...(s.94)

Düzenin bu adaletsizliği öykünün sonunda Hasan Dayı'yı çıldırma noktasına getirmiş ve atlarıyla faytonunu yakmaya kalkışmıştır. Ama adaletsizlik ortadan kalkmamış, öykü bu zavallı adamın olayları ve dünyayı kabullenışıyle son bulmuştur. Zaten birçok öykünün sonu da bu sona benzer niteliktedir.

3.1.1.2.3.Yokluk-Fakirlik

Yazarın öykülerinde anlattığı mekân, daha önceden de bahsettiğimiz gibi Orta Anadolu'nun bozkırlarıdır. Zaman dilimi de 1950'ler olunca hayatın bir hayli zor olduğu anlaşılır. Bu devir özellikle köylü için oldukça sıkıntılıdır. 1950'lerden itibaren köyden kente göçün hızlanmasında bu durumun önemli bir payının olduğu anlaşılır. Orta Anadolu'da toprak sulu tarıma müsait değildir. Bu durum da ekilen mahsulü sınırlı hale getirir. Zaten toprağın da çoğu yerde tek elde toplanması ve birçok köylünün sadece toprak işçisi olması, bu zorlukları izah eder. Yazar da bu gerçeklikler üzerinden hareketle Anadolu'yu yok- yoksul bir çerçevede çizer. Ezenle ezilenler mücadelesinde ezilen kanattakilerin en baskın özellikleri fakirlikleridir.

*Tokaç*⁸⁴ adlı öyküde cahillik teması üzerinden Fatma'nın başından geçenleri ve babasının davranışları, daha önce, cehalet teması adı altında anlatılmıştır. Ancak Fatma'nın babasının, bu cahilce tutumlarının arkasında yatan bir diğer etkenin de yoksulluk olduğu görülür. Fatma'nın babası tek başına evi geçindirememektedir. Eşinin işten çıkmaması için Fatma'nın, kardeşlerine bakması gerekir.

Kızımın iyi olmasını istemiyordum, dedi. Hayır, dokunmuştu bu laf. İnsan kendi evladının iyi olmasını istemez miydi? Ya ötekiler, onlar ne olacaktı? Artık tek çare kalmıştı: Fatma'nın anasını işten çıkarmak. O zaman da geçinebilir miydi? Bir tarla, bir bahçe olsa hadi neyse... Kim bilir belki muhtar başka bir çare bulurdu.(s.44)

*Faytona Ağıt*⁸⁵ adlı öykü de, Deli Hasso'nun işsizlik yüzünden köyünü terk edip, şehir yerinde yaşadığı hayat mücadelesini konu edinmektedir. Deli Hasso işsizliğin

⁸⁴ Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, s.35

⁸⁵ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.86

de etkisiyle yoksul duruma düşmüş, sonunda çıldırarak atlarını ve faytonunu yakmaya kalkmıştır. Hâlbuki tek derdi ekmeğini kazanmaktır. Onun dışında bir şeyde gözü yoktur. Modern şehir yaşantısı ise onun yoksulluğuna çare olamamaktadır. Ancak dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi şudur ki, o devirlerde yaşanan yoksulluk, 21. yüzyılın insanının yaşadığı yoksulluktan çok farklıdır. O devirde yokluk ekmeği bile bulamamak şeklinde yaşanırken, 21. yüzyılın yoksulluğu bir takım lükslerin eksikliğinden ileri gelmektedir. Yaşadığımız dünya ile yazarın anlattığı dünyayı kıyasladığımız da bu durum net bir şekilde anlaşılmaktadır.

3.1.1.2.4.Özgürlük

Yazarın anlattığı öykülerde insanlar, hayatın yükü altında çaresiz bir şekilde ezilirken göze çarparlar. Attila İlhan *Bir Tespih Tanesi* adlı kitap üzerine yaptığı değerlendirmede bu durumu şöyle anlatmaktadır:” Kitabın havası bizce kötümserliği nesnel bir sorun olarak almıyor. Ona baş eğiyor.”⁸⁶ Böyle bir dünyanın işlendiği öyküler de zaman zaman kaçışı, özgürlüğe kaçışı bir kurtuluş çaresi olarak önümüze getiriyor. Ancak kaçışı tercih edip özgürlüğe koşanlar da hayatın yükü altında ezilmekten kurtulamıyor.

*Kibrit Kutusu*⁸⁷ adlı öyküde, Ahmet, hayatın sıradanlığından kaçır ve hayatı boyunca hiçbir yere bağlanmadan yaşamayı tercih eder. Yola çıkışları hiçbir yere varmak için olmamış, sadece terk edip gitmek istemiştir. “Nereye olduğunu bildikten sonra gitmek neye yarardı. Ona hiç kimse gidelim bile dememişti. Sadece içinden bir ses, ne duruyorsun, diye dürtüp durmuştu.” (s.41) Onun bu duyguları hayatı boyunca içinden çıkmadı. Yanında çalıştığı tabelacı Mustafa Efendi, hem kızıyla evlendirmek istemiş hem de dükkânına ortak etmek istemiş; ama o bunu da kabul etmemiştir. “Bütün bir hayat boyunca babası gibi yaşamayı kabul edemezdi. Ev, iş, çoluk çocuk; bunlar Ahmet’in düşünmediği şeylerdi. Bu lüzumsuz çemberi mutlaka kırmalıydı.”(s.43) Bu çemberi kırdı Ahmet; ama öyküde anlatıldığı kadarıyla, aradığı mutluluğu ve rahatı bulamadı. Hakiki manada bir özgürlük söz konusu değildi ya da hayat böyle bir özgürlüğün bedelini muhakkak ödetiyordu.

⁸⁶Lekesiz; *Yeni Türk Edebiyatında Öykü II*, s.399

⁸⁷ Hacıhasanoğlu; *Bu Dağın Ardı*, s.39

*Bu Dağın Ardı*⁸⁸ adlı öykü de bir kaçış, sonrayı merak ediş ve özgürlük kavramlarının baskın birer duygu olarak karşımıza çıktığı öykülerdendir. Askerliğini yapmakta olan ben anlatıcı, bir dağ başındaki kışlada, sıkışmışlık duygusu içinde gitmeyi hayal etmektedir. Burada özgürlüğün önündeki engeli, karşıdaki dağ, simgesel bir tarzda ortaya koyarken, dağın ardı ise bilinmeyi ifade etmektedir. Bu sıkıcı hayattan kurtulmanın yolu olarak görülür ancak bu durum da çok uzun sürdürülmez çünkü bu dağın önünde ne varsa ardında da o vardır. Bu açıdan bakıldığında dağ hayatı da simgeler nitelikte görülebilir. Aynı öyküde deniz kavramı üzerinde de çokça durulması, bir karşılaştırmayı zorunlu kılmaktadır. Anlatıcının çıkacağı Zonguldak seyahati çerçevesinde, özellikle üzerinde durulan deniz, dağ kavramının tam tersi olarak özgürlüğün ve mutluluğun bir simgesi olarak değerlendirilir.

İlkmektep beşte bir arkadaşım vardı; sahil çocuğuydu. Resim dedin mi ona vergiydi. Elişlerinin hepsini becerirdi. Defterine durmadan yelkenli gemiler çizerdi, kâh durgun, kâh dalgalı denizler üzerinde... Onun resimlerine bakarak ben de çizmeye çalışır, bir türlü onun gibi, hemen gitmeye hazır gemiler çizemezdim; hırslanırdım kendi kendime, sanki o çizdiği yelkenlilerle bilmediğim ufuklara gidiverecekmiş gibi.(s.8)

3.1.2.Yapı

3.1.2.1.Öykülerde Zaman

Yazarın incelemeye konu olan öykülerinde genel olarak Cumhuriyet'in ilanından başlayarak, 50-60 yıllık bir zaman diliminin anlatıldığı görülür. Ancak özellikle üzerinde durulan zaman, 1940'lardan başlamak üzere 1970'lere kadar geçen süredir. Bu zaman dilimi öykülerde açık olarak verilmez. Birçok öyküde olayların tarihi süreç içindeki zamanının bilinmesinden, dolaylı bir çıkarım söz konusudur.

*Eller*⁸⁹ adlı öyküde zaman açık olarak belirtilmese de öyküde geçen bir takım olaylar zamanın ipuçlarını vermiştir. Olaylar 1950'lerin Türkiye'sinde yaşanmaktadır. "Demokrasi mi diyelim ağabey, timokrasi mi, demirkırası mı geliverince ağaların biri eski partiden oldu, öteki yeni partiden..."(11) Burada ve bu bölümün devamında bu eski parti kavramından kastedilenin CHP, yeni parti kavramından kastedilenin ise Demokrat

⁸⁸ Lekesiz; *Yeni Türk Edebiyatında Öykü II*, s.3

⁸⁹ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.7

Parti olduğu anlaşılmaktadır. Demokrat Parti'nin girdiği ilk seçim, 1946 seçimi olduğuna göre öyküde anlatılan zaman biraz önce belirttiğimiz gibi, 1950'ler olsa gerektir.

*İhtiyarın Ağaçları*⁹⁰ adlı öykü de ise, olay ölüm döşegindeki Musto'nun zihninde geçmişi hatırlamasıyla, geriye dönüşlerle anlatılmaktadır. Geriye dönüşlerle anlatılan Musto'nun hayat öyküsünde başından geçen olaylardan çıkarılan zaman 1. Dünya Savaşı yıllarından yine 1950'lere uzanan bir dönemi kapsar."Seferberlik gelip çatmıştı. Alıp götürmüşlerdi Deli Musto'yu. İlk bilmediği ülkelerde savaşmıştı gâvurlarla birlikte, gâvurlara karşı."(s.19) Seferberlik ve bilmediği ülkelerde savaşması bu savaşın Birinci Dünya Savaşı olduğunu açıkça belli etmektedir. Deli Musto'nun savaşa gittiği yıllar gençlik yılları olduğundan ve ölüm döşeginde yaşlı bir insan olarak karşımıza çıkmasından aşağı yukarı kırk yıllık bir zaman diliminin, Osmanlı'nın son döneminden 1950'lere kadar, olayların geçtiği zaman olduğu anlaşılır.

Dut⁹¹ adlı öyküde ise, zaman İkinci Dünya Savaşı yılları olduğu birtakım olayların açık olarak ifade edilmesinden anlaşılmaktadır. "Büyük puntolu yazıları süratle geçerdim. 'İtalya Arnavutluk'a asker çıkardı.' Bana neydi devletlerin meselelerinden."(s.85) Ayrıca bu öyküde zaman kavramı ifade edilirken, yöresel bir takım adlandırmalar da kullanılmaktadır. "Dut mevsimi gelmişti. Kasaba içinde sevinilecek bir şeydi bu."(s.85) Kasaba halkı açısından önemli görülen bazı olaylar böylelikle zamanın adlandırılmasında kullanılmıştır. Günümüzde de hala bu tip adlandırmalar Anadolu'nun birçok yerinde kullanılmaktadır: hasat zamanı, pancar zamanı gibi.

*Bu Sabah*⁹² adlı öyküde zaman kavramı genelleştirilerek kullanılır. Zaten öykünün adı da bu zamanı kapsar niteliktedir. Bu öyküde zamana dair özel bir göndermeden ziyade, zamanın genel olarak insan psikolojisi üzerindeki etkisi anlatılmak istenmiştir. Buradaki genelleme sadece sabah üzerine değil, aynı zamanda bahar mevsiminin gelişi üzerinedir. Baharın gelişi genel olarak insan psikolojisini olumlu yönde etkileyerek, insanlara yaşama sevinci aşılamaktadır.

---

⁹⁰ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.17

⁹¹ Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, s.81

⁹² Hacıhasanoğlu; *Bu Dağın Ardı*, s.67

3.1.2.2.Öykülerde Mekân

Muzaffer Hacıhasanoğlu öykülerini kurgularken, gözlemlerine büyük bir yer vermiştir. Meslek hayatı boyunca Anadolu'nun birçok kasaba ve şehrini görmüş olması, bu insanların öykülerini yine yaşadıkları çevre bağlamında ele almasına vesile olmuştur. Yazarın birçok öyküsünde mekânı Anadolu'nun, mahrumiyetin bol olduğu köy ve kasabaları oluştururken, bazı öykülerinde mekân ise şehirlerdir. Zamana göre mekânın daha açık işlendiği öykülerin bazılarında ise, mekân adları doğrudan verilmiştir.

Yazar birçok öyküsünde, insanı çevreye bağlı olarak ele aldığı için, mekan tasvirlerine de yer vermiştir. Ayrıca bu mekânlar bazı öykülerde olayın gelişim sebebi şeklinde de sembolik bir değer taşırlar. *Cemalin Evi*⁹³ adlı öyküde ev kavramı yaşamsal bir önem arz eder. Cemal'in en büyük hedefi güzel bir ev yapmaktır. Öyküde Cemal'in bu mücadelesi anlatılırken, öykünün sonunda Cemal kiremit almak için gittiği şehirden dönüşte kaza yapar ve hayatını kaybeder. Böylelikle mekân trajik bir olayda ana unsur olarak kendini gösterir.

Yine yazarın öykülerinde dikkat çeken unsurlardan birisi de sosyal mekânların fazlalığıdır. Bu sosyal mekânlardan bazıları; köy odaları, köy meydanları, kahvehaneler, hatta esnafların dükkânlarıdır. Bu esnaflardan bazıları berber, bazıları bakkal, bazıları ise terzi. Yine okul da önemli bir sosyal mekân olarak karşımıza çıkar. Olaylara dair yaşananların birçoğunu bu sosyal mekânlarda öğreniriz. Böylelikle mekân öykünün gelişiminde önemli bir yer tutmuş olur. *Bu Dağın Ardı*⁹⁴ adlı öyküde sosyal mekân olarak kışla kullanılmış, ayrıca mekâna dair birçok unsura, tematik anlamlar yüklenmiştir. Öykünün başında geçen mekân bir dağ başıdır. Burada dağ kavramı önemlidir. Sürekli dağın ardına dair bir özlem ve merak dile getirilir. Dağ burada özlemlerin önündeki bir set gibidir. Ancak yine aynı öyküde geçen deniz kavramı ise mekânın ötesinde ruhsal bir durumu özgürlük ve mutluluk kavramını beraberinde yansıtır. Yine bu öyküde Zonguldak, İskenderun gibi yerler mekân adı olarak açıkça söylenir.

*Ben, Molotof, Çörçil, Yosma*⁹⁵ adlı öyküde ise mekân bir hipodromdur. Burada sosyal mekân bir yaşam mücadelesinin tüm acımasızlığıyla gözler önüne serildiği bir

⁹³ Hacıhasanoğlu; *Bu Dağın Ardı*, s.107

⁹⁴ Hacıhasanoğlu; *Bu Dağın Ardı*, s.3

⁹⁵ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.73

yerdir. Anlatıcı kazandığı üç kuruş parayı burada at yarışında kaybeder. Yosma denilen at, yarış kazanmak üzereyken ayağı kırıldığı için burada vurulur. Yine birçok öyküde olduğu gibi mekâna dair kavramlar, sosyal statünün ve zenginliğin de bir göstergesi olarak kullanılmıştır.

Nebi Ağa'nın köyü şehrin içine girmemişti daha. Babam, nerden nasıl tanımişti, bilmiyorum. Bir Pazar günü, davetli olarak gitmiştik köyüne. İri yarıydı, üç numara tıraş ettirmişti saçlarını Nebi Ağa; başının tam tepesine bir yakı yapıştırmıştı; başı ağrıyormuş. "İşte bütün buralar benim malim bey..." demişti, evinin hayatından bahçelerini, tarlalarını gösterirken. Bizim evimiz yoktu o zaman. Şimdi Nebi Ağa yok.(74)

Böylelikle bağ, bahçe, ev gibi kavramlar üzerinden toplumsal statü değerlendirilir. Mekânlar genel olarak toplumsal statünün bir göstergesi olduğu gibi, kahramanların psikolojik durumlarını anlamakta da bir araçtır.

3.1.2.3.Kişiler

Yazarın öykülerinin genel olarak ezenler ve ezilenler çerçevesinde iki grup insan üzerine kurulduğunu daha önce belirtmiştik. Bu açıdan öykülerde geniş bir şahıs kadrosu yahut toplumun çok farklı kesimlerinden birçok insanın bulunduğunu söylemek oldukça güçtür. Dar bir kadro içinde birbirine benzer sorunlarla boğuşan insanlar karşımıza çıkar bu öykülerde.

Kitaplarındaki öyküleriyle dergilerde okuyabildiklerimizi anımsadığımızda, onun bireylerinin genellikle köylerde, küçük kentlerde oturduklarını ve zorunluluk olduğunda kentlere ve bazılarının da Almanya'ya göçtüklerini görürüz. Öykülerinin kişileri zındıklığa, yoksulluğa karşı direnirler ve bazı nimetlerden pay sahibi olmaları gerektiği bilincine ermiş görünürler. Çoğu, çocuklarının iyi yetişmeleri, daha iyi yaşam koşullarına kavuşmaları için özen ve titizlik gösterirler.⁹⁶

Öykülerin başkahramanlarından bazılarını ağalar oluşturur. Ağalar hâkim ve zalim zümrenin en önemli temsilcileri konumundadır. İncelediğimiz hiçbir öyküde olumlu bir ağa tipi göze çarpmaz. *Traktör*⁹⁷ adlı öyküdeki Hasan Ağa, bu zalim ağa tipinin en baskın örneklerinden biridir. Hasan Ağa kendinden başka kimseyi düşünmeyen, açgözlü ve acımasız bir tip olarak karşımıza çıkar; zaten öykünün sonunda

⁹⁶ Muzaffer Uyguner, *Gösteri Dergisi*, Mart 1985, S.52

⁹⁷ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.64

da cezasını hayatını kaybederek ödeyecektir. *Çeşme Meselesi*⁹⁸ adlı öyküde de Yakup Ağa çıkarıcılığı ve acımasızlığıyla karşımıza çıkar. Bir çeşme meselesi yüzünden Selim Dayı'ya iftira atmaktan geri kalmayan Yakup Ağa, çıkarları için Selim Dayı'nın hapse girmesine sebep olmuştur.

Muzaffer Hacıhasanoğlu öykülerinin bir diğer olumsuz tipi de, dini çıkarlarına alet eden hacı-hoca tipidir. Birçok öyküde görülen bu tipin dindarlığı, dünyevi menfaat kazanmanın bir yolu durumundadır. Bu tiplerin ortak özelliklerinden biri de, din konusunda da oldukça cahil olmalarıdır. *Eller*⁹⁹ adlı öyküde Hacı Fethi tiplmesi bu türden bir insandır. Oldukça dindar, fakir babası, namuslu bir insan olarak görülürken, öykünün sonunda tefeci olduğu ortaya çıkıyor. Üstelik yaptığı bu işi açık olarak yapmaktan da kaçınıyor. Hacı Fethi bu yönleriyle acımasız, çıkarıcı bir insan olmanın yanında, ikiyüzlü olarak da resmediliyor. *Dut*¹⁰⁰ adlı öyküde de, Hacı Hilmi tiplmesi çıkarıcı bir insan olarak çiziliyor. Tapu memurunu bir arsa meselesinde kullanabilmek için çiftliğine davet ediyor; ama tapu memurundan umduğu ilgiyi göremeyince, yüzüne bile bakmıyor. Hacı Hilmi de diğer hacı tiplerinde olduğu gibi, hacılığı dünyevi bir itibar simgesi olarak taşıyor.

Öykülerin asıl kahramanlarını ise köylü tipler oluşturuyor. Bunların birçoğunun ortak özelliklere sahip olduğu görülüyor. Bu köylü tiplerin birçoğu oldukça cahildir. Zaten başlarına gelenlerin çoğu da bu sebeptendir. Zulme ve sömürüye uğramaktadırlar. Kendilerine yapılan haksızlıklara çoğu zaman ses çıkarmazlar, sineye çekerler. Yoksulluk değişmez kaderleri gibidir. *Faytona Ağıt*¹⁰¹ adlı öyküdeki Deli Hasso gibi bazıları, bu kaderi değiştirmek için şehre de göç etseler de yoksulluk onların peşlerini bırakmaz.

Yazarın bazı öykülerinde ise, zulme başkaldıran tipler ön plana çıkar. Bu tipler verilirken kullanılan ifade ise ilginçtir. Bu insanlar “deli” lakabıyla anılır. Bu aslında bir noktada deliliktir. *İhtiyarın Ağaçları*¹⁰² da Musto yaptıklarıyla insanları korkutmuş ama içinde bulunduğu yoksulluk ve sefaletten de kurtulmuştur. Fakat kaba kuvvete dayalı bu

---

⁹⁸ Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, s.100

⁹⁹ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.7

¹⁰⁰ Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, s.81

¹⁰¹ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.86

¹⁰² Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.17

acımasızlığı, sonunda onu da olumsuz ağa tipine dönüştürmüştür. *Eller*¹⁰³ adlı öyküde karşımıza çıkan Memet ise toplumcu edebiyatın olumlu kahraman tipine örnek gösterilebilecek bir yapıyla çizilmiştir. Memet, kendisiyle alakası olmayan meselelerde bile, olaylara müdahale edebilmiş ve mazlumun yanında yer alabilmiştir.

Yazarın öykülerinde geçen olumlu tiplerden birisini de öğretmenler oluşturur. Öğretmen tipi genelde aydın, zulme uğramaktan korkmayan, ağalık düzenine boyun eğmeyen bir yapıda sergilenmiştir. *Eller* adlı öyküde, öykünün kahramanı daha ilkokuldayken kalem tutan ellerin önemini kavırıyor. Bulduğu köyde köyün ağaları ve imamı öğretmenini sevmiyorlar. Nedeni öğretmen kendileri gibi sakallı bıyıklı değil. Gâvur alfabetini öğretiyor çocuklara. Mustafa Kemal'i ağzından düşürmüyor. Öğretmen onlara pabuç bırakacak biri hiç değil.¹⁰⁴ Aslında öykülerde verilen memur tipleri genelde olumlu çizilmiştir. Yine bu konu üzerinde dikkat çeken bir özellik ise öykülerde verilen köylü tiplerin yalnızca adları ve lakapları ile verilmesi, şehirli ve aydın tiplerin ise isim ve soy isimleriyle verilmesidir. Bu durumda göstermektedir ki yazarın köylü tipleri çizerken çok fazla detaya girmeden onları tip yapan özellikleri üzerinden değerlendirmesi, şehirli ve aydın tipleri ise daha karaktere yakın düzlemde ele almasıdır. Ayrıca bazı tipler de meslekleriyle anılmış ve mesleklerinin bazı özelliklerine uygun olarak anlatılmışlardır.

3.1.2.3.1.Cinsiyetlerine Göre Kişiler

3.1.2.3.1.1.Erkekler

Yazarın anlattığı olayların birçoğunun kahramanı erkeklerdir. Yazarın olaylara yaklaşımındaki ideolojik tavır, olayları erkekler üzerinden anlatmayı zorunlu kılmıştır. Öykülerin çoğunlukla küçük Anadolu kasabalarında geçmesi, erkeklerin sosyal hayatta daha ön plana çıkması ve yazarın da anlattıklarında gözlemlerine çok büyük önem vermesi bu durumu kaçınılmaz kılmıştır.

Yazarın öykülerinde anlattığı erkeklerin çoğunun ortak özelliği cehaletleri olmuştur. Bu cehalet iki sınıf insanın doğuşunu hazırlamıştır: ezenler, ezilenler. Yazarın

¹⁰³ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.7

¹⁰⁴ Erdal Atıcı; www.mevsimsiz.net, 2010

birçok romanında görülen ağa tipi, bu zalim kişilere örnek olarak gösterilebilir. *Eller*, *Traktör*, *Çeşme Meselesi* gibi birçok öyküde bu ağa tipiyle karşı karşıya kalırız. Cehaletlerinin hak tanımazlığa ittiği bu insanların karşısında da aynı şekilde cahil ama bu defa zulme uğrayan konumunda, erkek karakterler de geniş yer tutar. Zaten öykülerin birçoğunun yazılış amacı da, bu zulmü gözler önüne sermektir. Yazarın öykülerinde bu iki zıt kutup arasında bir mücadele olduğunu söylemek de güçtür. Genel olarak bir kabulleniş söz konusudur. *Eller* adlı öykünün Kof Ali'si aslan gibi baba yiğittir ancak zulme direnecek bir yürek yoktur.

Öykülerindeki olumlu kahramanların hemen hemen hepsi erkek olarak karşımıza çıkar. Bu kahramanların birçoğu az çok mürekkep yalamış, bu özellikleriyle de hakkını hukukunu az çok öğrenebilmiş insanlardır. Zaten öykülerdeki çatışmalar da bunlardan kaynaklanmaktadır. Bu kahramanlar düzeni kabullenmek noktasında hem kendi yakınlarıyla hem de hâkim ve zalim zümreyle çatışmaya girerler. Fakat bu çatışmalar sonunda toplumcu gerçekçi akımın biraz da dışında kalacak değerlendirmelere tabi tutulmalarını sağlayacak davranışlar gösterirler. Ya sonunda mağlup olurlar, ya ölürlere, ya da kaçarlar.

3.1.2.3.1.2.Kadınlar

Yazarın öykülerindeki kadın karakterlerin eksikliği hemen dikkati çeker hatta bazı öykülerde kadınlardan hiç bahsedilmediği görülür. Yazarın kadın karakterleri genel de silik tipler olarak, biraz da Anadolu'nun yapısı gereği olarak, erkek karakterlerin ardından görülürler. Öykülerdeki ezen-ezilen gerçekliğinin, kadınla erkek arasında olduğu da göze çarpar. *Gelinimiz*¹⁰⁵ adlı öyküde, yazarın birçok öyküsündeki kadın tipini anlatan ifadeleri önemlidir. “Bizim buralarda kız çocuğunun hiç mi hiç önemi yoktur. Eksik etektir, saçı uzundur, akli kısadır.” Köy ve kasaba kadınlarında genel yapı bu iken, kadınların birbirlerini ezmeye yönelik tavırları da dikkatlerden kaçmaz. Özellikle gelin kaynana çatışması bu durumu örnekler niteliktedir.

Olayların köy ve kasaba çevresinden kurtularak büyük şehirlere taşındığı öykülerde ise, farklı bir durumla karşılaşılır. Artık kadın karakterlerin gözleri açılmış ve

---

¹⁰⁵ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.45

tavırları değişmiştir. Hatta bu sefer kadından erkeğe yönelik bir baskının yaşanmaya başladığı görülür. *Ayakkabı Giyen İnek*¹⁰⁶ adlı öykünün kadın karakteri Semiha, bu tarz bir kişilik göstermesi açısından önemlidir. Köy ve kasaba öyküleriyle şehir öykülerinin birlikte değerlendirilmesi bu değişimi daha net görebilmek açısından önemlidir.

3.1.2.3.2.Sosyo-Ekonomik Yapılarına Göre Kişiler

3.1.2.3.2.1.Dar Gelirliler

Yazarın birçok öyküsünün, Anadolu kasaba ve köylerinde geçmesi, zaman diliminin 1940'lardan başlayarak 1980'lere kadar devam etmesi, yazarın geniş bir zaman diliminde, dar gelirli karakterlere yer vermesine zemin hazırlamıştır. Yazarın ideolojik yaklaşımının da bu durumun altını çizmesinde önemli bir rolü vardır. Zaten toplumsal sınıflaşmanın altında yatan temel etken, bu durum olarak görülür. İnsanlar öykülerde genel olarak maddi güçlerine göre değer görürler. Dolayısıyla dar gelirlilerin ağırlıkta olduğu karakterler, aynı zamanda ezilen zümrenin temsilcileridir. Hayat onlar açısından oldukça zordur. Bu zorlukları yaşayanlardan birisi de, *Faytona Öğüt*¹⁰⁷ adlı öykünün kahramanı, Faytoncu Deli Hasso'dur. Köyde geçim kalmayınca şehre göç etmiştir ancak yokluk orada da peşini bırakmamıştır. Yazar öykülerinde bu yokluk manzarasını, özellikle mekân tasvirleri üzerinden okura aktarmıştır.

...Bir dizini dikti. Köşe minderinde oturuyordu. Minder de minderdi ha...Yamana yamana yüzünün hangi bezden yapıldığı anlaşılmaz duruma gelmişti. Tavana yükselen dumana baktı. Kapkara olmuşlardı mertekler isten. 'Göynün gibi...' dedi. Odanın tabanı da duvarlar da toprak sıvaydı. Hasır seriyorlardı yere; gazete kağıtları döşüyorlardı hasırın altına; yine de yazın tozdan kışın rutubetten kurtulamıyorlardı.¹⁰⁸

Mekânın tasviri sırasında verilen ayrıntılar, şahsın sosyo-ekonomik yapısına işaret ettiği gibi, psikolojik durumunu da aydınlatmaya yöneliktir. Böylelikle mekânla insanın yapısı ve konumu arasındaki kaçınılmaz bağ, bir defa daha okura sunulmuştur. Yokluk hayatın her safhasında kendini göstermektedir.

3.1.2.3.2.2.Zenginler

---

¹⁰⁶ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.31

¹⁰⁷ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.86

¹⁰⁸ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.86

Yazarın öykülerinde çokça üzerinde durulan sosyo-ekonomik sınıflardan birisi de zenginlerdir. Zenginler, hemen hemen bütün öykülerde, olumsuz bir tablo üzerinden gösterilirler. Fakirlerle zenginler zıt iki kutup üzerinden değerlendirilir ve onların bu zenginliklerinde, zalimliklerinin ve hak tanımazlıklarının etkisinin olduğu da ya açık olarak belirtilir ya da bu şekilde okura hissettirilir. Özellikle bir önceki bölümde belirttiğimiz gibi bu zengin sınıf, iki isim üzerinde ortaya konur. Bunlardan birisi ağalar diğeri ise hacılardır. Bu ağa ve hacı tipleri, ekonomik güçlerini koruyabilmek için her yola başvurmaya hazır olan tiplerdir. Zaten birçok öykünün ana kurgusunu ve çatışma alanını onların bu açgözlü ve gayri meşru tavırları belirler. *Eller* öyküsündeki Rıza ve Yakup Ağalar, Hacı Fethi, *Traktör* adlı öyküdeki Hasan Ağa, *Dut* adlı öyküdeki Hacı Hilmi bu duruma örnek gösterilebilecek tiplerden birkaçıdır.

3.1.2.3.2.3.Orta Halliler

Yazarın öykülerinde orta gelirli kahramanlara rastlamak çok güçtür. Orta gelirli olarak bahsedilebilecek yalnızca, sayısı oldukça dar olan memurlar sayılabilir. Bu memur tipi de toplumda farklı bir statü oluşturur. Bu memurlardan bazıları ekonomik bağımsızlıkları olduğu için düzene kolay kolay boyun eğmezlerken bazıları da bu durumdan istifade etmeyi, ağalara ve zenginlere yakın durmayı kar saymışlardır. *Dut* adlı öyküde anlatıcı konumundaki tapu memuru dik bir duruş sergilemiş ve Hacı Hilmi'nin arsa meselesini çözmemiştir. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi hâkim zümrenin orta halli zümre üzerinde, özellikle de memur üzerinde baskı oluşturması daha zor bir hal almış olarak karşımıza çıkmaktadır. Orta hallilerin aynı zamanda okumuş olması, yalnızca ekonomik gerekçelerle ezilmenin önünde önemli bir engeldir.

3.1.2.3.3.Psikolojik Durumlarına Göre Kişiler

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun öykülerinde yaşayan insanların hemen hepsi yalnızdır. İster zengin, ister fakir olsunlar kalabalıklar içindeki yalnızlığı hep yaşarlar. Zenginlerin zulümleri, onları bu yalnızlığa iterken, fakirlerin de ezilmişlikleri ve

itibarsızlıkları onları bu duruma iter. Hemen hemen hiçbir öyküde, kuvvetli bir arkadaşlık ilişkisinden bahsedilmez. Yazar bu noktada oldukça gerçekçi bir tavır takınmaya çalışmıştır; ancak bu tavrın arkasındaki karamsarlık da gözden kaçmaz. Bazı öykülerinde, kısmen sayılabilecek olumlu kahramanların hepsi mücadelelerinde yalnızdırlar. Bu yalnızlık öykülerin birçoğunda mağlubiyeti getirir.

Yazarın öykülerine konu olan kişiler çoğunlukla cahil insanlar olduğunda bile oldukça derinlikli bir içyapıya sahiptirler. Yazar birçok öyküsünde, bu kişilerin ruhsal karmaşalarını iç konuşmalar yardımıyla okuruna aktarır.

Askere gitmeden babam everdi ağamı. Beraber büyümüştük ağamın garısıyla. Yütük oynardık, met oynardık. Güzel kızdı Emine. Ağamın onunla evlenme sözü edilince ilkin yüreğimim başı cız etti, sanki elimden, benim olan bir şey alınıyormuş gibi. Anam: 'Lan ağamı everiyoz diye ne bu surat!' dedi. Öyle ya sevinmeliydim. Hem aslan gibiydi ağam. Emine bile layık değildi ona. Sonra evimizden biri oldu.¹⁰⁹

Bu tip birçok diyalogdan da anlaşılacağı üzere, yazarın yaratmış olduğu tipler ruh dünyalarında bambaşka olaylar yaşamakta, bu durumda onları kalabalıklar içinde yalnız bir ruh haline büründürmektedir.

3.1.2.4.Dil ve Anlatım

Muzaffer Hacıhasanoğlu öykülerinin en dikkat çekici özelliklerinin başında, yerel dili kullanmaktaki başarısı gelir. Yazarın aslen Çankırlılı olması, ayrıca mesleği gereği birçok Anadolu kasaba ve şehrini görmesi, bu başarısındaki en önemli etkidir. Yazar, yerel dili kullanmakla eserdeki gerçeklik havasını artırmaya çalışmış, hem de oluşturduğu tiplerin kültürel düzeylerini dil aracılığıyla ortaya koymuştur.

Faytona Ağıt¹¹⁰ adlı öyküde kahramanlarımız köy kökenlidir; hem iç konuşmalarda hem de dış konuşmalarında bu durumun izleri bariz şekilde görülür.”Başıma bi şey gelecek diyi gorkiy fikara... Ula acı balcanı soğuk neynesin...” “Cunutluktur bura babam... Başka yir bulamadınız mı?”(s.90) “Şimdiki zamanda bakkallık gibin var mı? Al üç guruşa, sat beş guruşa... Severim İbram'ı. Gazıkçıdır gazıkça olmya ya... Olmuyanı var mı? Dünya açık gözlerin dünyası... Buban olsa

¹⁰⁹ Hacıhasanoğlu; *Dağ Başındaki Ölü*, s.97

¹¹⁰ Hacıhasanoğlu; *Eller*, s.86

bakmayacaksın gözünün yaşına. Ezenler yaranıy insanoğluna.”(s.91) Yazarın köye dair yazmış olduğu birçok öyküye bu üslup hâkimdir.

Yazar okumuş yahut şehirli kahramanlarını konuştururken de dil özelliklerini gözetmiştir. *Bir Fotoğraf Canlanıyor*¹¹¹ adlı öyküsünde hayali olarak konuşmaya başlayan kahramanlar, her ne kadar eğitim düzeyleri düşük olarak da hayal edilseler, daha düzgün bir Türkçe ile konuşuyorlar:

Yalan! Diye atıldı, yalan! Beni tanıyamamışsın; bir de babam olacaksın... Söylediğin gibi serseri olsaydım alır başımı giderdim. Kunduracı parçası olmazdım. Haklısın, okuyamamıştım; kardeşlerim gibi akıllı da değildim. Ama herhalde kunduracı olmayı da istemezdim. Ben onların büyüğü, hepsinin ağabeyi, ne garip olurdu bu... (s.5)

Yazarın anlatım tarzı olarak dikkat çeken özelliklerinden biri de şudur: Yazar birçok öyküsünü ben zamiriyle, kahraman anlatıcının ağzından vermiştir. *Eller, Gelinimiz, Traktör, Ben, Molotof, Çörçil, Yosma, Bir Fotoğraf Canlanıyor, Toprak, Hoca, Dut* gibi öyküler bu tip anlatıcının kullanıldığı öykülerden birkaçıdır.

Çamurdan çıkarıp elime aldıktan sonra, bir daha sokak ortasında bırakmaya gönlüm bir türlü razı olmadı. Bu gece benim misafirim olsunlar dedim. On beş, yirmi adımda bir kaybedip kaybetmediğimi anlamak ister gibi elimle cebimi yokluyordum. Sanki benim yakaladığım esirlerdi onlar. Kaybolmalarından mesul olacak bendim.¹¹²

Yazarla yapılan birçok mülakatta da anlaşıldığı gibi, yazarın bu tür bir üslup geliştirmesinde, gözlem yaptığı olayları aktarmaya yönelik tavrının önemli bir etkisi vardır.

Konularını köy ve kasaba insanların yaşam serüveni içinden seçer, yerel dil özelliklerinden yararlanır; ama yazar olarak, kasabalı bir tavır içinde görmeyiz Hacıhasanoğlu'nu. Olaylara, insanlara bir röportajcı yalınkatlığıyla değil; karmaşık iç dünyaları da anlamaya çalışan yazar tutumuyla yaklaşır. Bunu yaparken de, bazı biçimsel yeniliklere, kurgu oyunlarına başvurur; böylece öykülemedeki tekdüzelikten uzak kalmaya özen gösterir.¹¹³

Attila İlhan'ın, yazarın ilk öykü kitabı olan *Bir Tespih Tanesi* üzerine yaptığı değerlendirmeler de önemlidir. Yazarın bazı öykülerinde yaratmaya çalıştığı sanatsal üslup, Attila İlhan tarafından oldukça yadırganmıştır.

Şehir hikâyeleri, daha doğrusu taşra hikâyeleri. Hacıhasanoğlu'nun asıl alanı. 'Toprak' bana 'Şehvet Kurbanı' filmi hatırlattı. 'Hoca'da bazı sahneler iyi çizilmiş. Yalnız

¹¹¹ Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, s.3

¹¹² Hacıhasanoğlu; *Bir Tespih Tanesi*, s.3

¹¹³ Muzaffer Hacıhasanoğlu, *Öyküler*, Haz. Necati Güngör, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s.13

hikâyeci edebiyat yapmaya kalkınca her şeyi bozuyor. Kısa cümleli yalın bir Türkçe söylemek istediklerine yetmez mi? Yeter elbet! Fakat, hayır: O daha fazla bir şeyler yapayım diyor ve sözgelışı kitabında bir 83. Sahife yazıyor ki Allah korusun! Ya da şöyle cümleler kuruyor: "...mayısı örten gazete sanki yeniden okunmak istiyordu." Ya da şu: "...ayıışı romantik bir hava yaratmaya uğraşsa bile muvaffak olamayacaktı." Beğenmediniz mi? Şu nasıl: "...yüzünün muzdarip hatlarında gözlemlerle bir gezinti yaptım."¹¹⁴

Yazarın anlatım özellikleri arasında konuşmaların da önemli bir yeri vardır. İlk öykülerinden itibaren konuşmalar önemli bir yer tutmakla birlikte, yazarın bu konudaki tavrı zamanla değişmiştir. Kemal Ateş'in 1980 yılında yazarla yapmış olduğu mülakatta bu durumun da değerlendirmesi yapılır.

"Sorularına kısa ve öz yanıtlar veriyordu. Bir ara yine ilk öykülerine döndü. İlk öykülerini nasıl bulduğunu sordu.

'Tekniğiniz değişmiş', dedim. 'Konuşmalar daha çok.'

'Konuşturmalar bir doldurmadır. Yeni öykülerimde konuşmalardan kaçındım. Kemal Tahir gibi, öyküyü kişilerin gevezeliklerine yüklemeyi doğru bulmuyorum. Konuşmak gereklidir, soluk aldırıcıdır. Sayfalar yekdüze gider gider de, konuşma bir pencere olur.'

'Siz karşılıklı konuşmalara değil, iç konuşmalara önem veriyorsunuz.'

'Öyle, kişilerin kendi kendisiyle hesaplaşması vardır bende. Bendeki, bileşimden doğan bir şey, Sait Faik'te konuşma daha azdır. Bir radyo konuşmamızda Suut Kemal Yetkin de uzun konuşmalara karşı olduğunu söylemişti.'¹¹⁵

Bu mülakattan da anlaşıldığı gibi, diyaloglar, yazarın öykülerinde zamanla gelişen olumlu bir seyir göstermiştir.

3.2.Romanlarında Yapı ve Tema

3.2.1.Kasaba Kadınları

Muzaffer Hacıhasanoğlu, *Kasaba Kadınları* adlı romanını, 1957 yılında yazmıştır. Yazar romana ilk önce *Bal ve Sinekleri* adını vermiş, daha sonra *Kasaba Kadınları* şeklinde değiştirmiştir. Roman 18.12.1961 yılından itibaren Vatan gazetesinde tefrika edilmiştir. Romanın kitap haline dönüştürülerek yapılmış bir baskısı yoktur. Yazarın yazmış olduğu ilk romandır. Romanda dikkat çeken husus, yazarın gözlem gücü ve yerel ağzı kullanmaktaki başarısıdır.

¹¹⁴ Lekesiz; *Yeni Türk Edebiyatında Öykü II*, s.400

¹¹⁵ Lekesiz; *Yeni Türk Edebiyatında Öykü II*, s.401

Romanın inceleme için kullandığımız nüshası, 1957 yılında, yazarın kendi daktilosundan çıkan roman dosyasıdır. Roman 155 sayfadan oluşur, üç ana bölüme ayrılmıştır. Giriş bölümü (1. Bölüm) kendi içinde 13, 2. bölüm kendi içinde 16, 3. bölüm ise kendi içinde 10 bölüme sahiptir. Romanın sosyal yönü ağır basar. Her ne kadar roman boyunca kahramanın bireysel hayatı takip edilmeye çalışılmışsa da, bu hayat üzerinden çok ciddi mesajlar verilir. Yazarın diğer eserlerinde olduğu gibi, bu eserinde de ders ya da mesaj kaygısı ön plandadır. Yazar, gözlem gücünün de yardımıyla, Tanzimat'tan bu yana çok işlenen görücü usulü evliliği de bu romanı yardımıyla eleştiriye tabi tutmuştur. Hatta evlilik müessesesi bütün olayların başlangıcını oluşturur. Yazarın yine birçok eserinde görüleceği gibi, din- sosyal hayat ilişkisi, cehalet, kadın-erkek eşitsizliği, roman boyunca yazarın üzerinde durduğu temalar olarak karşımıza çıkar. Toplumcu gerçekçi bakış açısının yansıtılmaya çalışıldığı eser, eleştirel gerçekliğin ötesine geçememiştir. Sorunların tespitinde oldukça başarılı olan yazar, olumsuz tiplerin çiziminde de başarılıdır. Ancak olumlu bir kahraman ortaya koyamaması ve çözüm yollarını net bir biçimde gösterememesi, toplumcu gerçekçi sanat açısından bir eksik kabul edilebilir.

Sonuç olarak yazarın gerek gözlem gücündeki başarı, gerekse roman boyunca heyecanı ayakta tutan tarzı, romanı oldukça sürükleyici yapmaktadır. Ayrıca roman, 1940'ların Türkiye'sini hem zaman ve mekân olarak, hem de sosyolojik ve psikolojik açıdan tanıyabilme imkânı sunduğu için, çağını anlatan bir tanık olarak da karşımıza çıkar. Yazarın bu ilk romanında da öykücülüğünün etkisini görmek mümkündür. Birçok şahıs kendi küçük öyküleriyle tanıtılır. Bu yolla atılan pek çok düğümde çok kısa sürede çözülür. Bu da romanı oldukça sürükleyici kılan unsurlardandır.

3.2.1.1. Tema

Romanın giriş bölümünün öncesinde yazar, Machiavelli'nin kadınlar konusundaki görüşüne yer verir. Machiavelli şöyle der:

Kadınlar evrenin hem en sevecen, hem de en çok huzursuzluk ve üzüntü veren yaratıklarındır. Onları kovan, kafasından çıkarıp atan, o anda bütün can sıkıntılarından da kurtulur ya, gerekli ve yararlı olan her şeyi de kendisinden uzaklaştırmış olur. Bu yaratıklarla bir arada olup, birlikte yaşayanlarsa hem tatlı ve yararlı hem de sıkıntılı bir hayat geçiriyorlar demektir. Diyeceğim, şu "Sineksiz bal olmaz." sözü çok doğrudur.

Aslında bu paragraf romanın yazılış amacını da ortaya koymaktadır. Roman boyunca kadın iyi ve kötü yönleriyle ortaya konmaya çalışılmıştır.

Romanın konusu özetle şöyledir: 13-14 yaşlarındaki Şerife'nin, istemediği bir evlilik yapması ve bu evliliğin sonucunda içinde kalan bazı duyguların da etkisiyle yaşadığı gayri meşru ilişkilerdir. Roman boyunca Şerife insani bir yönden ele alınırken, toplumun Şerife'ye karşı takındığı tavır da sürekli sorgulanır. Ayrıca romanın adından da anlaşıldığı gibi, birçok olayda kadının etkisi erkeğinkinden fazladır. Roman birçok unsuruyla kadını anlatan bir romandır. 1940'ların Orta Anadolu'sunda birçok kadının ruhu ölürken, roman sonunda Şerife tamamen ölür.

Roman tema olarak incelendiğinde, içinde birçok mesajı barındırır. Şerife'nin hayatı üzerinden bazı bireysel yanlışların eleştirisi yapıldığı gibi, toplumun aksayan yanları da zaman zaman eleştiriye tabi tutulmuştur. Roman boyunca dikkatimizi çeken önemli temalar şunlardır:

3.2.1.1.1. Kadın

Roman bir kadının trajik hayat öyküsü üzerine kurulmuştur. Ancak roman boyunca olayların akışında diğer kadınlar da önemli roller üstlenirler. Romanın kahramanı Şerife'dir ve kötü bir hayat yaşar; ama Şerife'nin yaşadığı birçok olumsuzluğun altında yine bir kadın yatar. Romanın başında Şerife'yi Kamil ile görüp olayları abartarak anlatan ve Şerife'yi istemediği bir evliliğe zorlayan Hatice Teyze'dir. Şerife'nin ilk evliliğinde hayatı ona çekilmez yapan kaynanası ve Fadime'dir. Yani kadının kadın üzerindeki olumsuz etkisi, oldukça fazladır. Roman boyunca kadın; genç kız, sevgili, anne, komşu, kayın valide, arkadaş gibi çok farklı yüzlerle ortaya çıkmaktadır. Anadolu kadını biraz da bu isimlerin kendine yüklediği rolü oynamıştır. Gelinliğinde birçok sıkıntı çeken bir kadın, kayın valide olunca aynı sıkıntıları gelinine yaşatır. Yaşlı kadınlar gençleri ayıplarken kendi yaptıklarını unutmuş görünürler. Kadınların bu cahilce hareketleri, alt yapısında iyi niyet barındırıyor olsa bile, romanın sonunda büyük bir yıkımın sebeplerinden birisi olur. Kadının kadına yaşattığı trajik olaylar, romana damgasını vurur.

3.2.1.1.2. Aşk ve Cinsellik

Roman aslında bir aşk romanı olarak başlar. Fakat yazar aşk teması ile ilgili düşüncesini 5. Bölümün başında Montaigne'den yaptığı şu alıntıyla ortaya koyar: “Kitapları bir yana bırakır da dobra dobra konuşursak, aşk dediğimiz şey, arzulanan bir varlıkta bulacağımız hazza susamaktan başka bir şey değildir gibi geliyor bana.”

Şerife ilkokul sıralarından tanıdığı Kamil'e karşı bir sıcaklık hisseder. Ancak Kamil'le sadece bir defa yüz yüze konuşma imkânı bulurlar. Bu ilk ve son görüşmeyi Şerife hiç unutamaz. Zorla evlendirildiği Galip'te bu sıcaklığı bulamaması onu mutsuz bir evliliğin kucağına iter. Şerife'nin Kamil'e karşı hissettikleri aslında aşktan farklıdır. Şerife'nin kendisi de daha aşk ve cinselliği ayırt edebilecek bir olgunlukta değildir. Kamil'in “seni seviyorum” sözleri ise, yine bu cinsel beklentilerden ileri gelen sözlerdir. Kamil, cinselliği öğretmeni aracılığıyla keşfeder ama kadınları tanımaktan çok uzaktır. Şerife'nin evliliği üzerine kasabayı terk eder ve yalnızca bir defa Şerife'ye mektup gönderir. Mektuptan sonra okurda Şerife'nin Kamil ile kaçabileceği beklentisi oluşur ama Kamil'in bir daha ortaya çıkışı on yıl sonradır. Yani Kamil de diğerleri gibi Şerife'nin yalnız güzelliğine vurulmuştur. “O da yanımda olsaydı. Orada yanında olsaydı, sesi suyun şırıltısına karışsaydı. Öperdi, duramazdı, ısırırdı her yanını. Küçücük memelerini bırakmazdı elinden.”(s.22) Aslında Şerife'nin Kamil'de buldukları da bir beğeniden ibarettir. Roman boyunca Kamil'i hiç unutmaz ve bütün erkeklerde Kamil'i arar. Ama bu arayış ruhtan çok bedenle ilgilidir.

Kamil geldi aklına. Ona âşık mıydı? Aşk eğer bu hoş gitmeyse, onun gözlerine hırsla bakmasından, ellerini ellerinin içine almasından zevk duymuştu. Şimdi yoktu, ölmüştü belki de. İlk onbeş yirmi gün üzölmüştü; hepsi bu kadar... Genç kızlığında “Âşık Kerem”i, “Âşık Mahmut”u okumuş, okuma bilmeyenlere okuyuvermişti gizli gizli. Dinleyenler kendisinden büyük kızlardı hepsi de. Ağlamaklı olurlardı dinlerken. Bir büyükleri girecek diye odaya, korkarlardı. Değildi, öyle değildi onunkisi...(s.80)

Romanın ilerleyen bölümlerinde, Şerife, kocası Galip'in kardeşi Şükrü ile birlikte olduğunda, Kamil'dekine benzer bir sıcaklık hisseder. “Aşk” diyorlardı bazıları. Kendisi Şükrü'ye âşık mıydı? “Öl” dese ölebilir miydi? Ya da kayboluverse dağlara düşer miydi? Aklına bir özür gelir miydi? İyice yanıtlayamıyordu ama böyle bir şey değildi onunkisi. Hoşlanmıştı sadece ondan.(s.80)

Bu bölümlerden de anlaşılacağı gibi roman, bir aşk romanı olmaktan çok uzaktır. Şerife'de anlatılan aşktan ziyade bastırılmış cinselliğin patlamasıdır. Bu yönüyle

de roman bireysel bir temadan toplumsal bir temaya kaymaktadır. Çünkü cinselliğin bastırılması toplumsal bir olgudur. Bastırılan bu cinsellik duygusu bir çeşit ahlaki yozlaşmayı da beraberinde getirmiştir.

3.2.1.1.3.Namus

Roman oldukça kapalı ve hoşgörü ortamı zayıf bir toplumu anlatır. İnsanlar birbirlerini anlamaktan oldukça uzaktır. Bunun en büyük sebebi iletişimin zayıf olmasıdır. Şerife'nin romanın başında yaşanan, Kamil ile karşı karşıya gelme sahnesinde hiçbir kusuru yoktur. Üstelik aralarında da hiçbir şey geçmemiştir. Buna rağmen Hatice Teyze olayı abartarak anlatır ve olay bir namus meselesi haline dönüşüp bütün kasabanın diline düşer. Şerife'nin babası Hafız Mustafa için bu olay affedilmez bir olaydır. Emine fısıl fısıl olanları anlattı ona. Kaşı, gözü birbirine girdi; kendi anlattığı zebanilere döndü Hafız Mustafa. –Kaltak! Üzerine yürüdü, boğazına sarıldı. Emine zor aldı elinden.(s.14) Ancak Hafız Mustafa görüldüğü gibi değildir. Kendisi de gençliğinde hafızlık öğrenmek için yanına gelen bir erkek çocuğuna göz koymuş, çocuk bunu fark edince bir daha gelmemiştir.

Hiç kimse Şerife'ye bir şey sormaz ve onu dinlemez. Şerife'nin isteklerinin ise zaten bir önemi yoktur. Bu durum Şerife'nin alelacele Galip'e verilmesine sebep olur. Böylelikle kızın daha büyük bir “namussuzluk” yapması engellenir. Bu evlilik, Şerife açısından büyük bir yıkımdır; ancak zamanla bu evliliğe de alışır. Her şey yoluna girecekken Şükrü kendisine göz koyar ve onunla ilişkiye girer. İşte istedikleri olmuştu: Namussuz... Demek namussuzluk buydu. Geceleri Galip'ten sonra Kamil'in elinin kendisine uzanması da namussuzluk muydu? Bütün kadınlar böyle miydiler? Biliyordu; bu işle ilgili birçok öyküler duyuyordu her gün.(s.80) Şükrü ise kendisinin de bulaştığı bu günahı kaldıramaz ve intihar eder. Böylelikle sonunda Şerife istedikleri gibi bir namussuz olmuştur. Bundan sonra olaylar daha hızlı gelişir. Önce Şerife'nin kocası Galip, Kamil'in mektubunu bulur. Şerife kendini zor kurtarır Galip'in elinden. Galip'le bu şekilde boşanması, onu ailesinin ve kasabalının gözünde tamamen namussuz yapar. Teyzesinin oğlu tarafından tecavüze uğrar, daha sonra da üç adam tarafından dağa kaçırılır. Birçok kişi tarafından da taciz edilir. Ama bunca olaya rağmen namussuz

Şerife'dir. Ona bunları yapanların ise adı dahi geçmez. Bu arada onu topa tutanların birçoğu da görüldüğünden daha farklı hayatlar yaşamışlardır. Şerife'nin eski kayınpederi Nalbantoğlu Yahya Efendi, evdeki hizmetçiyi hamile bırakır ve bunun suçunu ölmüş oğluna atacak kadar aşağı davranır. Bu kızı yanında çalıştırdığı elemanıyla evlendirirken, bahanesi de kızın namusunu kurtarmaktır. Hâlbuki düşündüğü sadece kendi yaptığı ahlaksızlığın ortaya çıkmasını engellemektir. Bu şekilde birçok olay gerçekleşirken romanın sonunda Şerife, aşığıyla birlikte aynı yatakta basılır ve kocası tarafından vurulur. Böylelikle namus temizlenmiş olur. Olaylar göstermektedir ki, namussuzluk kadınlara özgü bir şeydir; erkeklerin yaptığı ise yalnız hovardalıktır!

3.2.1.1.4. Erkek-Kadın Eşitsizliği

Roman boyunca üzerinde durulan önemli temalardan biri de, kadın ile erkek arasındaki eşitsizliktir. Kadınların sözleri çoğu zaman etkisizken, erkeğin yapısını çözmüş olan bazı kadınlar, nasıl hareket etmeleri gerektiğini ve kendilerini nasıl dinletmeleri gerektiğini bilirler. Romanın başından itibaren Hatice Teyze, böyle bir yapı sergilemektedir. Galip ile Şerife'nin evlilikleri, her türlü olumsuz şarta rağmen onun uğraşı sonucu gerçekleşmiştir. Bir de "Ebe" karakteri vardır ki, o da Hatice Teyze gibi olayları idare etmesini çok iyi bilir. Ancak bu kadınlar yaşını başını almış, olgun ve tecrübeli kadınlardır. En azından oğulları üzerinden bir düzen kurabilmişlerdir. Bu çok ciddi ve uzun yıllar süren bir çabanın sonucudur. Fakat bu eşitsizliğin oluşması biraz da onların ürünüdür. Kadın kadına düşmandır.

Et benleri kıllı kocakarılar tüm günahlarını unutarak: "Oh oldu gahpeye..." demişlerdi. Gelinlik kızlar günahın sevabın ne olduğunu bilmeden hırsla: "Gadın gısmının adını böyleleri kirletiyö..." diye kestirip atmışlardı. Kendilerini bekleyen günahların farkında değildiler.(s.147)

Kadın ile erkek arasındaki eşitsizliğin en ön plana çıktığı konu, namus konusudur. Kadının erkek kadar geniş bir hareket alanı yoktur, olamaz.

Kadınlı o; erkeğiyle boy ölçmeye kalkışamazdı. Üzerine kuma almamıştı ya... "Ben, dedi, erkeğim, her haltı yerim..." Tüm erkekler başka başka kadınlarla gönül eğlendiriyorlardı, kimse "namussuz" diyemiyordu onlar için. "Hovarda heriftür..." diyorlardı sadece.(s.143)

Oysa Hüseyin Çavuş karısını kendi evinden çıkarıp kapı önünde bekletirken; evli, başka bir kadınla birlikte olmuştu. Roman boyunca çifte standarda dayalı bu bakış varlığını korumuştur. Bir de sosyal mekânda kadının varlığı söz konusu değildir. Zaten kadının çıkabileceği bir sosyal mekânda yoktur. Bütün ilişkiler kapı komşularıyla sınırlıdır. Şerife evlendikten sonra annesinin evine gidip gelmekte zorlanır; çünkü kaynanası gitmesine izin vermez. Şerife babasının evine kaçıp geldikten sonra uzun süre camdan bile dışarı bakamaz. Böylelikle namusun korunması amaçlanır.

Roman boyunca bu temalara bağlı olarak görücü usulü evliliğin sonuçları gözler önüne serilmiştir. Bütün olaylar Şerife'nin istemediği halde yapmak zorunda kaldığı evliliğe dayandırılabilir. Yine olayların altında yatan gerçek insanların cahilliğidir. Bu denli cahil olmayan bir toplumda acaba bu olaylardan kaçınılabilir? Bu soru açık olarak romanda sorulmasa da birçok bölümde hissettirilmiştir.

3.2.1.2.Yapı

3.2.1.2.1. Olay Örgüsü

Roman giriş bölümü hariç 3 bölümden oluşmaktadır. Her bölümde kendi içinde birçok bölümden oluşur. Bölümler birbirinin devamı niteliğindedir. Yani bölüme bağlı olarak anlatılan olay ya da kişi değişmez. Dolayısıyla bölümler arasındaki geçişler de bir bütünlük ifade eder. Ancak ana bölümler, zaman ve olay açısından birbirinden ayrılır. Her ne kadar kronolojik sıra takip edilse de, bazı bölümler geriye dönüşler üzerine kurulmuştur.

Giriş bölümünde, olayların geçtiği kasaba tanıtılır. Bu kasabanın geçmişten olay zamanına kadar geçen macerası kısaca anlatılır. Yazar anlatacağı romanın ipuçlarını bu bölümden itibaren vermeye başlar. Dolayısıyla mekanın olaylar üzerindeki etkisi romanın başından itibaren okura sezdirilir.

1.Bölümde küçük bir sel felaketinden bahsedilirken roman kahramanlarından bir kısmı da tanıtılır. Olaylar bu bölümde başlar. Kamil, Şerife'yi sıkıştırır ve bu durum Hatice Teyze tarafından görülür. Hatice Teyze gördüklerini biraz da abartarak Şerife'nin

ailesine yetiştirir. Şerife'nin annesi de babası da büyük tepki gösterir. Buradan itibaren düğümler atılmaya başlanır. Ayrıca roman kahramanlarının iç çatışmaları da gözler önüne serilir. Kamil Şerife'yi sıkıştırdığı gerekçesiyle, Şerife'nin babası Hafız Mustafa tarafından jandarmaya şikâyet edilir. Bu arada olaylar tüm kasabada duyulur. Kasabalının gözünde Şerife yavaş yavaş olumsuz bir kimliğe bürünmeye başlar. Bu olayların başlamasına sebep olan kişi, yani Kamil istenmez ve daha önceden Şerife'yi almak isteyen Galip'e, Hatice Teyze'nin de araya girmesiyle kız verilir. Galip de kendi içinde Şerife'nin güzelliği ile hakkında söyleneler arasında, çatışma yaşamaya başlar. Bu evlilikteki en önemli etken mal varlığıdır. Galip zengin olduğu için tercih edilmiştir. Ancak bu evlilik özellikle de Galip'in annesi Seher tarafından istenmez. Bunun sebebi Seher'in çirkin, Şerife'nin ise güzel olmasıdır. Seher'in psikolojisi üzerinde güzellik ve çirkinlik kavramlarının farklı bir yeri vardır. Kamil, bu evlilik kararını kaldıramaz. Önce Galip'i öldürmeyi düşünmüşse de araya giren dostları sayesinde, bu kararından vazgeçer ve kasabadan kaçır. Birinci bölümde olaylar çok hızlı gelişir ve sonuca bağlanır. İkinci bölüme geçerken akıllarda kalan soru işaretleri Kamil'in ne yaptığı, Şerife'nin evlendikten sonraki durumu ve davranış şeklidir.

İkinci bölüm başladığında Şerife evleneli dört ay olmuştur. Geriye dönüşle bu dört ay anlatılır ve bir önceki bölümde atılan düğümlerin bir kısmı çözülür. Şerife'yi gerdek gecesinden itibaren bir yarım kalmışlık hissi rahatsız etmeye başlamıştır. Galip'i sevmeyiz. Ayrıca yeni evinde bir hizmetçi gibi kullanılmaktadır. Kaynanası ile arası çok kötüdür. Kaynanasının ev işlerine yardım amacıyla yanına aldığı Fadime bile, daha büyük bir itibar sahibidir. Bu sıkıntılara dayanamayan Şerife babasının evine döner. Ama bu gidiş çok sürmez ve Galip'in direktmesiyle Şerife geri getirilir. Bu arada Şerife'nin kayınpederi Nalbantoğlu Yahya Efendi, Fadime'yle birlikte olur. Fadime çok çirkindir, üstelik hamile kalmıştır. Yahya Efendi, bu olayın duyulmasından çok, Fadime gibi oldukça çirkin bir kızla birlikte olmasından dolayı insanların kendisiyle alay edeceğinden korkar. Fadime ise tehditle para sızdırmaya başlamıştır Yahya Efendi'den. Bu arada Şerife ile kayın biraderi Şükrü arasında bir elektriklenme olmaya başlar. Şerife'nin evde yalnız olduğu bir gün Şükrü eve gelir ve yıkanmakta olan Şerife'ye saldırır ve Şerife'yle birlikte olur. Şerife de bu işe gönülsüz yaklaşmamıştır. Bu olaydan sonra Şükrü de Şerife de büyük bir çatışmaya sürüklenmiştir. Şükrü yaptığı hatayı

kaldıramaz ve arkasında “günahkârım” yazılı bir not bırakarak intihar eder. Şükrü ile Şerife'nin yaşadıklarını hiç kimse öğrenemez. Bu arada Yahya Efendi, oğlunun intihar etme sebebi olarak Fadime'yle ilişkisini ortaya atar. Burada bir babanın babalık duyguları ile kendi itibarı arasındaki çatışmaya tanık oluruz. Babalık duyguları kaybeder. Fadime'nin hamileliği, ölmüş Şükrü'nün üzerine kalır ve Yahya Efendi'nin otelinde çalışan Yakup'la evlendirilir. Bu arada Şerife'nin akli hala Kamil'dedir ancak Kamil'den hiçbir haber yoktur. Bölümün sonuna doğru olaylar biraz durulmuşken Şerife'nin arkadaşı Ayşe, Kamil'den bir mektup getirir. Kamil mektupta sevdiğini yazmaktadır. Şerife mektubu yakmaya kıyamaz ve saklar. Mektup bir hafta sonra Galip tarafından bulunur ve Şerife kendini Galip'in elinden zor kurtarır. Galip Şerife'yi hemen boşar ve olaylar bütün kasabada duyulur. Şerife büyük bir tepki toplar. Baba ocağında kimse yüzüne bakmaz. Hatta babası yataklara düşer ve insan içine çıkamaz çünkü yapılan büyük bir namussuzluktur. Burada Şerife'nin babası Hafız Mustafa Efendi'nin iç çatışması önemlidir. Hafız Mustafa Efendi bu olayları hak etmediğini düşünürken, kendi günahlarıyla da hesaplaşır. Ama bu hesaplaşma Şerife'ye karşı olan davranışlarını değiştirmez. Bu bölümden geriye kalan en büyük soru işareti, Kamil'in bundan sonraki tavrının ne olacağıdır.

Üçüncü bölüme başlandığında aradan on yıl geçmiştir. Şerife evlenmiş ve biri erkek biri kız, iki çocuk sahibi olmuştur. Bu on yıllık süre geriye dönüşle ana hatlarıyla anlatılmıştır. Baba evinde büyük sıkıntılar çekmiş, dışarı çıkmasına izin verilmemiş, uzun süre camın önünde bile oturamamıştır. Dışarıya çıkmaya başladıktan sonra, ilk önce Teyzesinin oğlu Osman'ın tecavüzüne uğrar ancak bu tecavüz de, Şükrü olayında olduğu gibidir. Yani Şerife'nin karşı koyması söz konusu değildir. Bir süre sonra da derenin yanında ayaklarını yıkarken üç adam tarafından kaçırılır ve tecavüz edilir. Bu olay da bütün kasabada duyulur. Aradan geçen zamanın ardından, hiç de iyi şöhreti olmayan Hüseyin Çavuş'la evlenir. Hüseyin Çavuş, evliliğin ilk zamanlarında iyi olmasına rağmen eski alışkanlıklarına geri döner. Ama yine de memnundur. Hüseyin Çavuş'la evli olması sayesinde, erkeklerin tacizinden kurtulmuştur. Bu bölümde Sait'le Atiye'nin öyküsü de karşımıza çıkar ancak bu öykü de olumlu sonuçlanmaz. Şerife ile Hüseyin Çavuş'un arası giderek bozulmaktadır. Hüseyin Çavuş'un eve kadın getirmesi, bunu da Şerife'nin yanında yapması Şerife'yi çok kızdırır. Durmuş Çavuş adlı biriyle

birlikte olmaya başlar. Bunu öğrenen Hüseyin Çavuş, Şerife ile Durmuş Çavuş'u aynı yatakta basar ve ikisini de öldürür. Bu olaylardan sonra Kamil kasabaya gelmiştir. İstanbul'da iyi bir düzen kurmuş, bir kamyonu ortak olarak şoförlük yapmaya başlamıştır. Şerife'nin başına gelenleri öğrenir. Olayların sorumluluğunu biraz da kendinde görür. Böylelikle romanın sonunda bütün düğümler çözülmüş olur. Romanın trajik bir biçimde ölümle bitmesi ve çarpıcı son, yazarın yazım tekniğinin bir özelliği olarak değerlendirilecektir.

3.2.1.2.2.Bakış Açısı ve Anlatıcı

Romanın anlatıcısı 3. Tekil kişi (o), bakış açısı ise hâkim bakış açısıdır. Anlatıcı roman boyunca bütün olaylara hâkimdir ve olayları öncesi ve sonrasıyla bilir. Bunda ne bir zaman sınırlaması, ne de bir mekân sınırlaması vardır.

Oğlan zıplıya zıplıya kayboldu. “Ona göre hava hoş...” dedi Hatice Teyze. Sel onun için bir oyundu. Oysa iki yıl önceki afette ne tarla bırakmıştı, ne bağ, ne bahçe... Kadıların Ahmet o sele gitmişti. Sağlık memuru Hüseyin “Geçerim” diye atını sürmüş, zor kurtarmıştı köylüler. Allah'ın afetiyle oyun olur muydu? Günlerce hastanelerde yatmıştı. “bi kere benim gençliğimde bi sel geldi, çarşı meydanı göl gibi oldu...” dedi kendi kendine.(s.5)

Yazar, roman boyunca bütün kahramanların içlerinden geçenlere de hâkimdir. Zaten bu bakış açısının en büyük avantajı budur. Böylelikle bütün olaylar ayrıntısına kadar aydınlatılabilir. Hiçbir şey okurdan gizlenmez. Yine bu tarz anlatımın bir avantajı olarak gerilim istenilen düzeyde artırılıp azaltılır.¹¹⁶Yazar da roman boyunca bu özelliği başarıyla kullanmıştır.

Belki kendisinden başkasıyla da yapıyordu bu işi: “ Ben ilk yabancı mıyım? Belki başkalarıyla da yatıyordu. Yalan! Zorla baştan çıkardım. Şimdi de kendimi temize çıkarmıya bakıyorum. Ya mayasında varsa... “Mayasında varsa...” düşüncesiyle durakladı. Ölümlerini bildirmeliydi onun namussuz olduğunu. “Başkasını da suçuna ortak ediyosun zorla...”. “Ya mayasında varsa...”. Hayır, hayır onu ele vermeyecekti. Peşinden gitmişti, aramıştı. Sonra güzeldi o. Bir süre daha rahat yaşamalıydı. “Ya mayasında varsa...”(s.84)

Bu çatışma ve gerilim Şükrü'nün intiharı ile son bulur. Roman boyunca birçok olay bu zihinsel gerilimin ardından çözülür. Hafız Mustafa'nın karakola giderkenki durumu, Hüseyin Çavuş'un eve Şerife'yi basmak için giderken aklından geçenler yukarıdakine benzer sahnelere örnektir.

¹¹⁶ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2009, s.51

Yazar kahramanlarının gelişim süreçlerine de tanıktır. Olayları aydınlatacağı ve davranışları izah edeceği ölçüde kahramanların geçmişleri hakkında da bilgi verir. Böylelikle birisinin yaptığı iyilik ve kötülük de sebebiyle anlatılmış olur.

Anası, o küçükken, kaynar su tenekesini devirivermişti üstüne; ölümlerden kurtulmuştu söylediklerine göre. “Keşke kurtulmasaydım, yansaydım, ölseydim...” dedi. Başka çocuklarla oynamaya başladığı günlerden beri değişikliğinin farkına varmıştı; oyun arkadaşları “Yanık” demişlerdi, “Tek göz” demişlerdi. Sonraları elinden geldiğince kaçmıştı onlardan. Hiçbir oğlan evcilik oyununda onu kendisine eş seçmemişti. Kanı kaynamaya başladığı çağlarda, akranları evlendikçe, kaçırıldıkça yüreği daha da çok burgulmuştu. Davullar döğülmeye başlayınca ağlamaklı oluyordu nerdeyse. Acıyordu, herkes acıyordu; acımdan nefret etti.(s.72)

Roman boyunca bu şekilde birçok psikolojik tahlil yapılmıştır. Böylelikle peşin hükümlerle yapılacak birtakım değerlendirmeler engellenmiş, birçok olaya daha objektif bir gözle bakılması sağlanmıştır.

3.2.1.2.3. Şahıs Kadrosu

Roman birçok şahıstan oluşmaktadır. Geniş şahıs kadrosu, şahısların birçoğunun derinlemesine anlatılmasına engel olmuştur. Ayrıca bazı şahısların olaylar üzerindeki etkisi oldukça az olmasına rağmen derinlemesine tahlil edilmeye çalışılmışlardır. Roman boyunca görülmektedir ki, yazar amacı doğrultusunda ve çizmeye çalıştığı tablo gereğince, geneli yansıtabilecek tiplere daha çok önem vermiştir.

Romanın asıl kahramanı Şerife’dir. Şerife’nin hayatının aşağı yukarı 10 yıllık bir kesiti anlatılır. Şerife romanın başında ilkokuldan yeni çıkmış, aşağı yukarı 13-14 yaşlarında bir genç kızdır. “Şerife yaşına göre iyi serpilmişti. Tatlı mavi gözleri, kumral saçları vardı.”(s.11) Şerife bu haliyle oldukça güzel bir kızdır. Roman boyunca da sürekli güzelliği ile ön plana çıkar. Şerife ilkokulu bitirmiştir ama oldukça cahildir. Bu cehalet biraz da toplumun, gelinlik kızın yüzü açılmasın, diyerek üzerinde kurduğu baskıdır. Buna rağmen Şerife’nin cinsel arzuları oldukça kuvvetlidir. Kocasını Galip’le yaşadığı ilk geceden itibaren, her ilişkisinde Kamil’in bakışlarındaki sıcaklığı arar. Roman boyunca aşkı mı, cinselliği mi tercih ettiği konusunda okuru ikilemde bırakır. Ancak yazara göre cinsel arzu aşkın kendisidir. Yazar Şerife üzerinden klasik, erişilemez aşk kavramını da sorgulamış olur.

Şerife ruhsal açıdan romanın başından itibaren, çatışma halinde olan bir karakterdir. Karakter dememize rağmen, Şerife roman boyunca daha çok cinselliği ile ön plana çıkmıştır, ama taşıdığı cinsel kimlik toplumsal bir tipi temsil etmekten uzaktır. Şerife'nin çatışması özetle, toplumsal normlarla arzularının çatışmasıdır. Açık söylemek gerekirse; Şerife en başından itibaren namusu ile cinselliği arasında sıkışıp kalmış, öyle veya böyle arzuları galip gelmiş ve “namussuz” olarak ölmüştür. Sosyal açıdan, kıskançlık ile dışlanmışlık arasında sıkışıp kalmıştır. Çevresindeki kadınlar güzelliğini sürekli kıskanmışlar, onun bir hata yapmasını ummuşlardır. Roman ilerledikçe yaptığı hatalar ise onu hem ailesinin, hem de kasabalının gözünden düşürmüş ve dışlanmasına sebep olmuştur. Roman boyunca sadece sevgili ya da eş olmamasına rağmen, evlat olarak, anne olarak ya da arkadaş olarak derinlemesine anlatılmamıştır.

Roman boyunca Şerife'yi ve olayların gelişimini en fazla etkileyen isim Kamil'dir. Ancak bu önemine rağmen sadece romanın başında ve sonunda karşımıza çıkar. Buna rağmen Şerife'nin zihninde ismi sürekli dönüp durur. Kamil, Şerife'den bir iki yaş büyüktür, kâtip İhsan Efendi'nin oğludur.

İhsan Efendi akli başında bir adamdı. Oğlu kendisine hiç benzememişti; itlikten yana ilçenin içinde birdi. Bir kötü iş olduğu zaman “Kamil'in işi olmasın?” denirdi. Beş yıllık okulu babasının hatırına sekiz yılda bitirebilmişti. Oğlan itliğine itti ama bayağı yakışıklıydı; kara kaşlı, kara gözlü, uzunca boyluydu.(s.11)

Kasabalının gözündeki Kamil'dir bu. Ona göre yaptığı bütün davranışların bir izahı vardır. Kamil'in böyle anılmasında, haksızlıklara tahammül edememesinin de etkisi vardır.

Pazarda “Bul karayı, al parayı” oynatan birisinin hilesini yakalamış; herifin çenesini dağıtmıştı. Bir arkadaşına ustası haksız yere küfretmişti; orada bulunan yumurta sepetini ustanın başından aşağı geçirivermişti. En zorlusu bunlardı yaptıklarının.(s.41)

Kamil, romanın başında Şerife'yi seven genç olarak karşımıza çıkar. Ama olayları değiştirip Şerife'yi alacak bir şey yapamaz ve kasabadan kaçır. Romanın ortasında bir mektupla ortaya çıkar ve yine her türlü beklentiye rağmen hiçbir şey yapmaz. Kamil'in yapabildiği tek şey, romanın sonunda Şerife'nin mezarı başına gelebilmektir. Kamil'in bedeni oldukça kuvvetli olmasına rağmen yüreği o kadar kuvvetli değildir.

Romanın akışında çok büyük öneme sahip bir isim de Hatice Teyzedir. Olayların kilit noktasında yer alır ve gelişimini doğrudan etkiler. Hatice Teyze, herkesin çekindiği dedikoducu bir kadın tipidir. Bir oğlu, bir gelini vardır. “Deli hatça” diye anılır. Görücülük işlerinde arabuluculuk yapar. Menfaatlerini her şeyin üstünde tutar.

Ben işi yeniden yoluna korum komasına emme emmesi var; bu yıl elimiz bek darda... Hafız'a da borcum var.” demişti. Emine: “Sen bu işi bi düzelt, lafi mı olur borcun; Hafız'a duyurmam bile; ben bulurum...” diye yanıtlamıştı. Beri yandan Galip'in taa baştan bir şalvarlık sözvermesi vardı. Hafız'a borcu elli liraydı; az para değildi ki... Üstelik onuru vardı orta yerde; Çepinciler'in bunca yıllık Deli Hatça'sıydı.(s.38)

Maddi menfaatleri bir genç kızın arzularından önce gelmektedir onun için. İki koca eskitmiştir. Şimdi, kendine hiçbir günah konduramamasına rağmen, o da gençliğinde bazı şeyler yaşamıştır; ama onun bunları yaşamasının sebebi başkalarıdır ve güzelliğidir.

Romanda belli bir zümreyi temsil eden, yani tip olarak karşımıza çıkan bir diğer isim Şerife'nin babası Hafız Mustafa Efendi'dir. Hafız Mustafa Efendi, yobaz din adamı sınıfına ait bir insandır. İnsanları sürekli cehennemle korkutup ateşe sokup çıkarırken, kızının yaptıklarını kaldıramaz. Roman boyunca gerek aklından geçenler, gerekse eylemleri oldukça korkunçtur. Zina yapanları recmediyorlardı eskiden. Onun bu yaptığının zinadan farkı neydi? “Ha yapmak, ha yapmak istemek...” dedi. Yakmalıydı, kesenkes yakmalıydı... Yürüdü.(s.16) Hafız Mustafa modern eğitimin ahlaksızlığın kaynağı olduğuna da inanır.

Kabahat kendisindeydi; ne yapıp yapıp onu okuldan almalıydı. Öyle ergen kızlar koskoca heriflerle birlikte okurlarsa sonu bu olurdu. Hem ne öğretiyorlardı bu okullarda... O gâvur harfleriyle bir sürü ipe sapa gelmez şeyler, tiyatroculuk, şarki, jimnastik... Dinden, Allah korkusundan söz eden yoktu hiç...(s.15)

Bu kadar ehli namus olmasına rağmen, kendisine hafızlık öğrenmeye gelen bir erkek çocuğuna göz koyacak kadar da sapkındır.

Nalbantoğlu Yahya Efendi, Galip'in babası ve Şerife'nin ilk kayınpederidir. Kasabanın eşrafındandır. En büyük meziyeti zenginliğidir ama bu zenginlik kendinden değil karısından gelmektedir. Nalbantoğlu Yahya Efendi de bir tip olarak çizilir. Bu romanın zengin ve zalim ağa tipi olarak görülebilir. Bir defasında arsasının üzerine ev yapmış, diye fakir bir kadının evini yıktırmıştır. Yanında çalışan Yakup'u bir alacağına karşılık olarak amcasından almış ve senelerce karın tokluğuna çalıştırmıştır. Bununla da

yetinmeyip hamile bıraktığı Fadime'yi, Yakup'a, hırsızlık isnat edeceği tehditiyle yamamıştır. Kötülükleri bununla kalmaz. Kendi çıkarları söz konusu olduğunda, ölmüş oğluna bile çamur atabilir. Oğlu Şükrü'nün ölümü ile Fadime'nin hamileliğinin aynı zamana rastlaması, Yahya Efendi'yi kurtarmış, Yahya Efendi Fadime'nin hamileliğini Şükrü'nün üzerine atmıştır.

Galip Şerife'nin ilk kocasıdır. Şerife başından itibaren Galip'i hiç sevmemiştir. "Yaşını başını almıştı ama hala çocuksu bir durumu vardı. Konuşmalarına bakanlar, pek adam yerine koymazlardı onu."(s.15) Şerife de adam yerine koymamıştır. Bunun en önemli sebebi şudur: "Kadınlar muammaydı Galip için. Sıkılırdı, kızarırdı, bozarırdı kadınlarla konuşurken. Bir yandan alışveriş için gelmelerini isterdi, rahat konuşamayınca da sıkıntı basardı."(S.32) Önce askerde iken arkadaşlarıyla gittiği genel evdeki kadından tiksinişmiş ve korkmuş, daha sonra da alayın yakınındaki bir eve yağ almak maksadıyla gittiğinde, kocası askerde olan bir gelinin çağırmasına kulak asmamıştır. Bu durumlar onu kadınlara karşı çekingen yapmıştır. Halbuki Şerife'nin istediği erkek tipi bunun tam zıddı, yiğit ve biraz da baskın bir erkek tipidir.

Romanda, kayınvalide tipini Seher canlandırır. Başka kayınvalide tipleri de vardır ve davranışları ortaktır ama Şerife ile ilişkileri daha ayrıntılı anlatılan Seher'dir. Seher ile Şerife arasındaki sorun temelde Seher'in kıskançlığına dayanır.

Kadına bakmıştı: tersine çevrilmiş işkembe suratlının biriydi. Soluk bir renk, çarpık bir burun... "Bunun sözüyle de gerçekten aptesaneye bilem gidilmez..." Kadın kırkına yakındı ama gençliğinde de bir şeye benzemediği her halinden belliydi. Yahya Efendi bununla parası için evlenmişti kesenkes. Para Nalbantoğullarının Allah'ıydı. Seher'in canı istediği zaman bu silahu kullandığının farkında değildi Hatice Teyze. (s.39)

Şerife'nin güzelliği, Seher'in Şerife'den nefret etmesine sebep olmuştur. O da kocası gibi ilişkilerini temelde maddiyat üzerinden yönlendirir. Kocasına söz geçirebilmesi de, bu maddiyatı kullanmakla mümkün olmaktadır.

Deli Tevfik, kasabanın delisi olarak karşımıza çıkar ama bu delilik zihinsel bir noksandan değil, insanların birçoğundan farklı düşünmekten ileri gelir. Yoksa yorumları ve fikirlerine ne karşılık verebilen vardır, ne de karşı çıkabilen. Ama birçoğu ona cevap veremeyince, "bırak şu deliyi" deyip gitmekte bulmuştur kolayı.

...Tevfiğe deli derlerdi; domuzuna akıllıydı oysa. Elinden her iş gelir; nereye koşsan gider, karşılığında bir şey beklemezdi. "Yardım ettik, n'olmuş..." derdi. Aç kalmazdı,

rakısız kalmazdı ama bir dönüm tarlası, bir eşegi, kesesinde çokca parası da olmazdı. Bunları hatırlattıkları zaman "Bırak be! Malın derdi çok olur..." derdi.(s.8)

İşte böyle yaşaması ve davranması adını deliye çıkarmıştır. Romandaki etkisi aslında cahil kasabalının, aydın insana verdiği tepkiyi gözler önüne sermektir. Bunlara rağmen Tevfik'in romandaki görünürlüğü oldukça azdır ve toplumcu gerçekçi açıdan olumlu kahraman olmaya uzaktır.

Şükrü, Galip'in küçük kardeşidir. Uçarı bir çocuktur. Babasının oteliyle ilgilenir ama çoğunlukla kumarın başındadır. Şükrü, Şerife'ye, kendisinden küçük olmasına rağmen, saygısızlık etmemiş, ona abla diye hitap etmiştir. Şerife Galip'le evlendikten sonra, yeni evinde kendine yakın bulduğu tek kişi kayın biraderi Şükrü'dür. Şükrü'nün zamanla yengesine bakışları değişir ve onunla ilişkiye girer. Bunu kendine yediremediği için de intihar eder. Bu ilişki roman boyunca kimse tarafından öğrenilmeyecektir.

Romanın sonuna doğru karşımıza çıkan ve olayları bir sonuca bağlayan roman şahsı Hüseyin Çavuş'tur. Hüseyin Çavuş Şerife'nin ikinci kocasıdır.

Bir gün pencereden bakarken, sarı bıyıklı, korucular gibi giyinmiş, zayıf, uzunca boylu bir adamın, gözlerini pencereye diktğini görmüştü. Dibeğin yanında duraklamıştı adam. Pencereden çekilmişti Şerife. Daha sonraki günlerde bunun Hüseyin Çavuş olduğunu fark etmişti. "Ebenin oğlu" derlerdi. Babası umutulmuştu çoktan. Çavuşluğu askerlikten kalmaydı. İyi tanımazdı kimse onu; "Hüseyin Çavuş mu bırak! Belalı herifin biridir. İçki, kumar, her bir bok vardır herifde..." derlerdi. Ne iş yaptığı bilinmezdi.(s.111)

Her şeye rağmen Şerife için bir umut olmuştur. Evliliğinin ilk zamanları iyi gitmesine rağmen, sonradan Hüseyin Çavuş Şerife'ye olan ilgisini kaybetmiştir. Hatta eve başka kadın getirecek kadar kötü davranır. Romanın sonunda, Şerife'nin kendisini aldattığını öğrenince, bir an bile tereddüt etmeden katil olur.

"Ebe" adlı şahısta Şerife'nin ikinci kaynanasıdır. Bir nevi fedakâr Anadolu kadını simgeler. Oğlunun bütün umursamazlığına rağmen evi çekip çevirmektedir. Birçok olumlu vasfıyla, romanda değerlendirilen en pozitif kadın tipidir.

Ebenin işleri vardı. Şube askerlerine, jandarmalara parayla çamaşır yıkar, çorap örür, memur evlerinde ufak tefek işlere giderdi. Yaşı ilerlemişti ama dinçti. Öteki kocakarılar gibi çok konuşmazdı. Boş durmayı sevmezdi. "Ebe mezere mi götürülen paraları?" derlerdi komşular. Gülmezdi. Sadece yüzünde değişiklik olurdu: "Bu dünyaya yetiştirdim de..." derdi. (s.107)

Bu özellikleriyle “Ebe” çilekeş Anadolu kadınıdır. Hayatını sıkıntıyla geçirmiş, yaşlılığında bile sıkıntıdan kurtulamamıştır.

Romanın başlıca kahramanları bunlar olmasına rağmen, romanda birçok isim daha geçmektedir. Farklı düzeylerde, olayların gidişatını etkileyen bu isimlerden bazıları şunlardır: Şerife'nin annesi Emine, Nermin Sezen, Molla Musa, Hacı Ömer, Haver Abla, Çingene Cafer, Ormancı Murtaza...

3.2.1.2.4.Zaman

Her şeyden önce romanın anlatma zamanı ile olay zamanı birbirinden farklıdır. Aşağı yukarı bütün cümleler görülen geçmiş zaman kipi olan “-di” ile kurulmuştur. Yazar, hâkim bakış açısının da gereği olarak, yazmaya başladığı andan itibaren olayın geçtiği ve olayları hazırlayan bütün zaman dilimlerine hakimdir. Ancak romanda zamana dair net tanımlamalar yapılmamıştır. Roman boyunca zamana dair kullanılan unsurlardan, zaman, aşağı yukarı anlaşılmaktadır.

Olayların başlama zamanı olarak genel bir ifade kullanılmıştır. “Öykümüzün başladığı sırada Çepinciler’e bahar gelmişti. Bahar her yerde bahardır; onlara kalırsa “Çepinciler’in baharı hiçbir yerinkine benzemez...” (s.4) aslında zamanın net olarak belirtilmemesine rağmen olaylarla buradaki zaman tanımını arasında bir ilişki kurulabilir. Şöyle ki, romanımızın kahramanı Şerife’de hayatının baharında bir kızıdır. Ayrıca Çepinciler’e baharın gelişi sel iledir. Şerife’nin baharı da bir sel ile başlar. Yine kahvehanede kasabalı otururken yaptıkları sohbet, artan bazı olayların sebebini, Deli Tevfik zamana bağlamıştır: “-Çaplıkaya’da kız kaçırılmışlar Hacı Dayı, dedi. –Allah Allah, dedi Hacı Ömer, bugünlerde amma da arttı böyle şeyler. Deli Tevfik kalktı. – Bahar, bahar Hacı Dayı, dedi”.(s.28) Deli Tevfik’in yaptığı değerlendirmeden de anlaşılmaktadır ki, zamanın olaylar üzerinde etkisi vardır.

1. bölümün 10. kısmına gelindiğinde olayların başlangıcından itibaren 20 gün geçtiği anlaşılmaktadır. Yani Şerife ile Kamil, Hatice Teyze tarafından görülmüş ve yine onun araya girmesiyle Şerife, apar topar Galip’e verilmiştir; ancak henüz düğün yapılmamıştır.

...Orada yirmi gün önce karşıındaydı. Elleri ellerinin içinde, gözleri gözlerinin içindeydi.(s.40) İkinci bölüme başlandığında ise Şerife artık evlidir ve Kamil gitmiştir. Dört ay oluyordu evleneli. Davullar, zurnalar, bir acaib kalabalık başını döndürmüştü. Sonra Galip'le yalnız kalmışlardı. Bilinmez geleceğin korkusu içinde şaşırvermişti.(s.53)

Olayların başladığı andan itibaren, kaç ay geçtiği net olarak bilinmemekle birlikte, 5-6 aylık bir zaman dilimi olduğu anlaşılır. Çünkü ikinci bölümün başındaki bu dört ay ifadesi, ayrıca Şerife'nin bahçede çapa yapıyor olması, bu sürenin ipuçları olarak değerlendirilebilir.

3. Bölümün başında geçen ifade ise romandaki olayların yaşanma süresini aşağı yukarı vermektedir. “Yine aynı mahalleydi; aynı dibekti, aynı meydandı ama Şerife aynı Şerife değildi. Galip'in önünden yalınayak, baş açık kaçıp, kendi evlerine döndüğü günün üstünden on yıldan fazla bir süre geçmişti.”(s.106) İfadede açık olarak belirtildiği gibi, Galip'in evinden kaçtığı günden 3. Bölümün başına kadar geçen süre 10 yıldan fazla, Galip'in evinden kaçmadan önceki zaman ise en az 6 aydır. Bu hesapla da olayların yaşandığı toplam sürenin 11-12 yıllık bir zaman dilimi olduğu anlaşılır.

Olayların geçtiği zaman dilimini anlamak açısından şu ifadelerde önemlidir: “...Kıskanmıştı Munise'yi. Alışılmış bir yaşamdan kurtulacaktı memur karısı olunca; başka memleketlere gidecekti; entari giyecek, üç eteğin yükünü atacaktı üstünden; radyosu olacaktı evinde; rahatca şarkılar, temsiller dinleyebilecekti.”(s.96) Özellikle evde radyonun bulunacak olmasının, bir olumlu gösterge sayılması zaman üzerinde aşağı yukarı bir fikir vermektedir. Bu fikri destekleyen ise Kamil'in kahvehanede yaptığı konuşmanın ayrıntılarıdır: “-Ne marka araban? Gözel mi? – Buik... Kırksekiz modeli. Kullanılmış aldık. Az kullanmış adam.” (s.149) Böylelikle anlaşılmaktadır ki romandaki olayların yaşanma zamanı 1940'lı yılların sonu, ellilerin başıdır.

3.2.1.2.5.Mekân

Yazar romana bir giriş bölümüyle başlar ve giriş bölümü de önemli ölçüde olayların geçtiği yerin tanıtımına dayalıdır. Bu tanıtım ve betimlemeler, olaylar ve insanlar hakkında bir ipucu niteliğindedir.

Büyükce bir köy denebilirdi Çepincilere. Kimsenin aklına gelmediği bir anda ilçe oluvermişti. Hala çocukları dillerini alıştıraramışlar, “bizim köy”, “köyde şu olmuş, bu olmuş” demeden edemiyorlardı. Bir derenin çevresindeydi Çepinciler; söğütler, kavaklar,

az da olsa meyva bahçeleri yeşil bir şerit meydana getiriyordu. Görenler, "Bu adamlar hiç düzlük yer bulamamışlarda, bula bula, bu derenin içini, bu tepelerin arasını mı bulmuşlar?" derlerdi kesenkes.(s.1)

Çepinciler köyü, olayların ana mekânıdır. Bütün olaylar bu köyde geçer ve köyün dışına çıkılmaz. Yalnız, Kamil, köye döndükten sonra konuşması esnasında, İstanbul'dan bahseder. Çepinciler'le ilgili birçok tasvir, bu köyden bozma kasabanın ne denli geri kaldığını gösterir. Bu tasvirlerden sonra, bu kasabada yaşayan insanların da nasıl olduğunu tahmin etmek güç olmaz. Zaten yazar da okuru yanıltmaz ve mekan tasvirine uygun bir insan topluluğu içinde olayları anlatır.

Yazar, roman boyunca zaman zaman kasabayı anlatmaya devam etmiştir. Bu tasvirlerin tamamı bir araya getirildiğinde bir bütünlük arz eder. Sadece devlet dairelerinin bazıları, (sağlık merkezi gibi) bu genel görünümünden farklılık arz eder. Bu tanımlamalardan ve yazarın kahramanlarını konuştururken yerel dili kullanmasından anlaşılmaktadır ki, bu kasaba orta Anadolu'da bir yerdedir. Meyve ağaçlarının azlığı, söğüt ve kavak ağaçlarının çokluğu da, coğrafi açıdan bu görüşü destekler niteliktedir. Olayların birçoğu, kapalı mekânlarda geçmesine rağmen, açık mekânların tasvirinin bu kadar çok olması dikkat çekicidir. Bu yolla coğrafyanın insan davranışları üzerindeki etkisi de anlatılmaya çalışılmıştır.

Kapalı mekân tasviri olarak Çingene Cafer'in dükkânı dikkat çekmektedir. Çünkü bu dükkân şehrin en işlek dükkânıdır. Bu dükkân üzerinden hareketle, Çepinciler'in nasıl bir kasaba olduğu daha net anlaşılır. "...Dükkân gün ortasında bile karanlıktı. Değişik şeylerin kokusu, rutubet, kendine özgü bir koku meydana getiriyordu. Mağara gibi, mezar gibi bir yerdi; Çingene Cafer yine de memnundu hayatından."(s.47) Kasabanın en işlek dükkânı bile modern bir görünüm sergilemez hatta perişan vaziyettedir. Bu tasvir de kasabanın ve kasabalının geri kalmışlığını ortaya koyar.

Kapalı mekân tasvirlerinin bir kısmı sosyal statü farkını ortaya koymak için kullanılır. Şerife, kaymakamın kızından defter istemek için, kaymakamın evine gittiğinde gördüklerine şaşırır. "...Ayla içeri almıştı. O defteri almak için odaya girdiğinde salonda masaya bakmıştı. Ayrı ayrı tabaklar diziliydi; tuzluk, çatal, kaşık, bıçak, her şey hazır; tıpkı Haver Abla'nın romanlarındaki gibi."(s.96) Kaymakam kasabada farklı bir statüyü temsil eder. Şerife gibiler için ise bu hayat henüz romanlarda olan bir hayattır. Nalbantoğlu Yahya Efendi'nin evine gittiğinde de farklı bir manzarayla

karşılaşır çünkü Yahya Efendi kasabanın en zenginlerinden biridir. Ancak Yahya Efendi'nin zenginliğinin göstergesi farklıdır. “Şerife severdi bahçe işlerini. Çocukluğundan beri kendi bahçelerinde de çalışmıştı. Fakat bu kadar büyük değildi kendilerinininki.”(s.53) Kamil'in son bölümde yaptığı konuşma sırasında söylediklerinden de anlaşıldığı gibi bu kasabanın zengini ile fakiri arasındaki fark yaşıttan kaynaklanmamaktadır. Zenginlik, büyük ev ve ezici davranış demektir. Kasabanın eşrafının evinde, kaymakam evindeki gibi daha modern bir hayat görmek mümkün değildir.

3.2.2.Evlerde Sevgi Yoktu¹¹⁷

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun *Evlerde Sevgi Yoktu* adlı romanı, ilk defa 1970 yılında, Milliyet'te tefrika edilmiştir. Daha sonra kitap haline dönüştürülerek, 2006 yılında Heyamola yayınları arasında basılmıştır. Roman 18 bölümden oluşur. Romanın her bölümü birbirinin devamı niteliğindedir. Romanın bölümlerinin uzunlukları birbirinden farklı olmakla birlikte, toplam 164 sayfadır.

Evlerde Sevgi Yoktu romanı hatıra niteliğinde kaleme alınan bir romandır. Roman kahramanı Mehmet'in aradan yıllar geçtikten sonra, çocukluk döneminde başından geçen olayları anlatmasına dayanmaktadır. Bunun yanında siyasi birtakım mesajlar da yok değildir. Yazarın toplumcu gerçekçi yönelişleri, bu romanda da izlerini göstermektedir. Siyasi eleştiriler ve eşitlik-özgürlük vurguları, ezen ve ezilen çatışması yer yer karşımıza çıkmaktadır. Daha ilkokul sıralarında iken toplumsal konum, zengin veya fakir olmak insan davranışlarını etkileyen en önemli gerekçeler olarak karşımıza çıkar. Bu da kaynağını Marksizmden alan bir dünya görüşünün roman üzerindeki küçük yansımaları niteliğindedir. Marksizm, insan hayatını ve tarihini ekonomi ile ilişkileri doğrultusunda açıklar.

Roman, ilkokul sıralarındaki Mehmet'in gözünden 1930'ların Türkiye'sini, biraz siyasi, biraz ideolojik ama çoğunlukla da bir çocuk saflığı ile günümüze taşımaktadır. Romanda sadece Mehmet'in değil birçok insanın da küçük öykülerini bulmak mümkündür. Yazarın belki öncelikle öykücü olması, bu insanların öykülerinin

---

¹¹⁷ Muzaffer Hacıhasanoğlu, *Evlerde Sevgi Yoktu*, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2006

başarıyla anlatılmasını sağlamıştır. Ben anlatıcının romana hâkim oluşu ve anlatılan yerlerin ve yılların, yazarın çocukluğunun Çankırı'sına benziyor olması, bu romanın bir anı-roman olma ihtimalini akıllara getirmektedir. Yazar, her ne kadar kendi çocukluğunu anlatmamış olsa bile, bu romanda, çocukluğuna dair birçok gözlemin yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

3.2.2.1. Tema

Romanın konusu özetle şöyledir: Mehmet, Orta Anadolu'nun ufak bir kasabasında yaşayan ilkokul yaşlarında bir çocuktur. Küçük bir memurun oğludur. Romanın anlatıcısı da Mehmet'tir. Romanda birçok olay paralel gider ancak öykü Mehmet'in öyküsüdür. Mehmet, zaman zaman ilkokulda arkadaşlarıyla ilişkilerini, zaman zaman ailesiyle ilişkilerini, zaman zaman da toplumsal gözlemlerini okuyucuya anlatır. Mehmet, önce ilkokulu başarıyla bitirir, ardından bir berber çırağı olarak çalışmaya başlar. Berber çırağı olarak çalışırken babası ölür. Bu ölüm, babasından çok büyük bir sevgi görmemesine rağmen onu çok etkiler. Annesinin Murtaza ile evlenmeye kalkışması ise olayların tuzu, biberi olur. Bunun üzerine Mehmet evden kaçır ve roman son bulur.

Roman birçok temayı içinde barındırabilecek bir anlatıma sahiptir. Ancak bazı temalar ön plana çıkmıştır. Bu temalar sevginin yokluğu, zenginlik-fakirlik, yanlış inanışlar ve cahillik, aile içi şiddet olarak görülebilir.

3.2.2.1.1. Sevgi

Romanın ana teması, adından da anlaşılacağı gibi sevginin yokluğudur. Mehmet çevresinde sürekli bu sevgiyi arar. Aslında nefret edilen bir insan değildir. Okulda arkadaşlarının birçoğu tarafından sevilir. Çevrede de onu seven insanlar vardır: "... Mahmut Ağa'nın evi yakındı bize. Oğlu kızını bir şeyi yoktu. Severdi beni; karısı da işi oldu mu bana seslenirdi. Şişman, toparlak yüzlü bir kadındı."(s.35) Fakat onun derdi ailesi, anne ve babası tarafından çok sevilme. Özlemle beklenmek ister: "Akşam olur, saçların düşmesi, sakalların sabunlanması biterdi. Dönerdik evlerimize. Ortalık

kararıydı. Sizi bekleyen varsa evinize dönmek güzeldir. Benim de bekleyenlerim vardı; güzel değildi dönmek benim için; sevgisiz beklemek...”(s.128) Sevgisiz beklemek Mehmet’e göre değildir. Mehmet ilgiye, şefkate, tatlı söze muhtaçtır. Ama her şeye rağmen aradığı saf sevgidir. Babasının ölümünden sonra insanlar Mehmet’e karşı daha duyarlı, daha merhametli olmuşlardır. Ancak Mehmet, bu merhametin içinde sevgiyi bulamadığı için daha mutsuzdur: “Sınıf arkadaşlarım geçiyordu ara sıra dükkânın önünden; gözlerinde zoraki bir acımak... Sevgiydi benim beklediğim, acımak değil...”(s.136) Babasının ölümünü aile içinde kenetlenmek, birbirini tekrar sevmek için bir fırsat olarak görür. En azından ayakta kalmak için daha çok sevgiye muhtaçtırlar:

Anamda bir sıkıntı vardı ama bu sıkıntı Rasim Efendi'nin –babamın- yokluğundan mıydı? Yiyecek, giyecek yönlerinden aramıyorduk eski günleri. Memur evlerine işe gidiyordu anam. Benim haftalığıma arttırmıştı Şaban Usta. El evinde iş görmek sıkıyordu onu belki de. Ben para getirdiğim için bana bir şey demiyor, Emine'den alıyordu hırsını. Bağırıyor, çağırıyor, dövüyordu. Çok sevmeliydik birbirimizi. Dışarının gürültü patırtısından, kirli bakışlarından tek sığınacağımız yer evdi. Bütün bu taş, tuğla, kerpiç evler sevginin yuvalandığı yerler değil miydi? Anamız, babamız, kardeşlerimiz, öteki yakınlarımız, bir etten, bir kandandık ya. O evlerdeki hep bizim gibiydiler.(s.139)

Ama bunca ortaklığa rağmen, o büyük sevgi bulunamaz. İnsanlar hep aynı şarkıyı söylerler; ama aynı sevgiyle bakamazlar birbirlerine. Sevgi için yaptıklarını düşündüklerinin altında da bir çıkar yatar:

Hepsi de aynı şeyi söylediler, ufak tefek ayrıntularla. Bu kadar önemli miydi bir kişinin mutluluğu onlar için. Kendi mutluluklarını kurtarıyorlardı sanki, onun yaşamasını düzenlerken. Bir genç kadına bir sahip gerekirdi; delikanlı oğulları, hala gözü dışarıda kocaları vardı. Sevgi yoktu var olan çıkardı. Böylece hep iyi insan oluyorlardı; iyilik yaptıkları için. Sağlama bindiriyorlardı cenneteki yerlerini ben kötü çocuğum, kötü evladım. Sevdim vardı eskiden; yitirdim.(s.153)

Annesinin evliliği artık onu sevgi konusunda umutsuzluğa sokar ve kendi sevgisinin yitip kaybolmasına neden olur. Sevgi yoksa durmak da yoktur ve Mehmet gider. Mehmet'in bu kaçıışı, yazarın bazı öykülerinde de görülen bir sondur. Olayların içinden çıkamayan kahramanlar, kurtuluşu kaçmakta bulurlar.

3.2.2.1.2.Zenginlik-Fakirlik

Roman boyunca toplumsal ilişkilerin temelinde ekonomik konumun iyiliği ya da kötülüğünün yattığını görmekteyiz. Kısacası bütün ilişkilere, temelde kişinin zengin

ya da fakir olması hâkim görünmektedir. Mehmet'in hayatında bu durum, daha ilkokul sıralarından itibaren kendini göstermeye başlar. Hacı Osman'ın oğluyla yaptığı kavgada hiçbir suçu bulunmamasına rağmen başöğretmeninden azarı Mehmet işitir. Bunun tek sebebi, başöğretmenin Hacı Osman ile olan ekonomik ilişkileri ve belki de ona olan muhtaçlığıdır.

Oysa haklıydım şikâyetimde. Burnumun kanı dindi, ama içimdeki sızı dinmedi. Kesemedim kara sakallarını yer yer. Çünkü Hacı Osman'ın oğluydu o. Hacı Osmanların oğullarının sakallarını kesemedik yer yer. Bir Ahmet'i, bir Mahmut'u şikâyet etseydim kulağımı çekerdi başöğretmen hiç olmazsa...(s.20)

Bu olay Mehmet'i çok etkiler. Artık anlamıştır toplumsal ilişkilere hâkim olan ağılık düzenini. Bu düzen de roman boyunca yer yer eleştirilir.

...Bana bak bundan sonra bana Mahmut Ağa demeyecen anladın mı? Mahmut dayı de, Mahmut amca de, ne dersen de... Şu ağa sözünden gıcık alıyorum. Hadi koskoca heriflere bir şey diyemiyom gayri, sen bari deme. Hem ben kim, ağılık kim. Ağa dediğin zalım olur. Kendi bileği değil, itlerinin bileği kuvvetlidir. Kırletmez ellerini. (kırletmeyin ellerinizi, şimdi Ahmet gelir.) Atların ossuruğunu dinlemez bizim gibi. Bizimkisi öylesine işte! Korkularından ağa dediler bir kere! Değiştiremedik gitti. Ben ağa şerrinden yerimden yurdumdan oldum...(s.37)

Ağa şerri her şeye rağmen düzene hâkimdir. Ancak toplumcu gerçekçi bir çizgiye sahip yazar, toplumcu çizgideki eserine tam anlamıyla toplumcu gerçekçi bir kimlik kazandıramamıştır. Çünkü örneğin ağılık düzenini eleştirirken bu durumdan bir çıkış yolu sunamamış ve bu çıkış yolunu olumlu bir kahraman tipiyle beslememiştir.

3.2.2.1.3. Yanlış İnanışlar ve Cahillik

Yazar, 1930'lu yılları anlattığı bu romanında, toplumcu gerçekçi kimliği yanında Kemalist kimliğinin de etkisi altındadır. Bu çerçevede toplumsal geri kalmışlığın önemli sebeplerinden biri olarak cahilliği vurgular. Bu cahilliğin temelini oluşturan ise yanlış dini inanışlardır. Çarpık düzenin korunmasında ve insanların haksızlığa boyun eğişinde, bu dini inanışın büyük etkisi vardır. Zaten sosyalist bakışa göre din afyondur.

-Aldırma oğlum, dedi Ahmet Amca, kimsenin yaptığı yanına kar kalmaz. Allah herkesin cezasını verir... Allah işini gücünü bırakıp Hacı Osman'ın oğlu Ali'yle mi uğraşacaktı? Görmüş müydü beni nasıl yere düşürdüğünü? Babam aldırmazdı, ama anam inanırdı iyice; beş vakit namazında niyazında idi. Kötülerin bu dünyada çekmedikleri

cezaları öbür dünyada çekeceklerine inanıyordu. İyiler öbür tarafta bir elleri yağda, bir elleri balda olacaktı. O böyle anlatırken bir keresinde: -Ana essahtan inanıyon mu? Masal bunlar... demiştim.(s.22)

Mehmet'e göre bu masallar sadece birer tesellidir. Bu, zalimlere karşı gelemeyen zavallıların tesellisidir. Ayrıca romanda, din adamı tipi de olumsuz eleştiriden, üzerine düşen payı alır. İmam, insanları kolayca cehenneme sokarken kendisi her şeyi yapabilir. Bir kadınla cinsel ilişki kurarken, Mehmet tarafından görülür ve Mehmet'e kimseye bir şey anlatmaması için para vermek zorunda kalır.

3.2.2.1.4.Aile İçi Şiddet

Aile içi ilişkilerin bozuk olmasının ve Mehmet'in aradığı sevgiyi aile içinde bulamamasının en önemli sebeplerinden biri de, aile içindeki şiddet ortamıdır. Roman boyunca bu durum birkaç defa dile getirilir. Bu şiddetin en önemli aktörü baba olarak karşımıza çıkar. Baba kendi içinde sorunları olan ve ailesine karşı gösterdiği sert davranışlarla ön plana çıkan bir insandır

- Bir şey söyleyecektin, söyle çekinme, dedi. - Yok bir şey öğretmenim, dedim. - Var, var... Ben anlarım adamın bakışından, duruşundan... Ağlayacaktım nerdeyse: - Babam, dedim, kendisinden başkasını düşünmez efendim. Eline geçeni irakıya, şaraba verir. Döver bizi. Hoş içmese de parası beni okutmaya yetmez ya...(s.31)

Babanın bu tutum ve davranışları roman boyunca devam eder. Babanın bu şekilde hareket etmesi annenin de böyle olmasına sebep olur. Mehmet, babadan her hangi bir şefkat görmediği gibi annesinden de görmez. Babanın ölümünden sonra, eve para getirdiği için Mehmet'in yemediği dayakları kız kardeşi Emine yer. Mehmet'in bırakıp gitmek zorunda kaldığı aile böyle bir ailedir.

3.2.2.2.Yapı

3.2.2.2.1. Olay Örgüsü

Roman birbirinin takibi niteliğindeki 18 bölümden oluşmaktadır. Roman Mehmet'in ilkokul yaşlarındayken evde ve okulda yaşadıklarını anlatan bir nevi hatıradır. Roman boyunca başka roman kişilerinin hayat öykülerinden kesitler de

sunulmakla beraber ayrıntılara yer verilmez. Bütün olay Mehmet'in gözünden, onun çevresinde akıp gider. Roman genel anlamda kronolojik bir akış takip eder. Bu noktada olay örgüsü sebep-sonuç ilişkilerine dayalı basit bir yapıya sahiptir. Romanda dikkat çeken bir diğer özellik de roman boyunca birçok insanın öyküsünün, montaj tekniğiyle romana dâhil edilmesidir.

1.Bölümde Mehmet'in ilk çocukluğu ve babası anlatılır. Böylelikle Mehmet'in yaşayacağı olayların sebeplerinin bir kısmı aile yapısı ve çocukluğu çerçevesinde okuyucuya sezdirilmiş olur. Olayların geçtiği mekânın kahramanların hareket tarzına paralel olduğu gözlerden kaçmaz. Ayrıca olayların geçtiği zamanla da olaylar arasında bir bağ mevcuttur. Bu bölümün ilgi çeken olayı ve çatışma noktası, Mehmet'in tavuk çalışıdır. Bu olay karşısında anne ile babanın tepkileri bir gerilim oluşturur. Bu gerilim babanın olumlu, annenin olumsuz tepkisiyle son bulur. Mehmet, çaldığı bu tavukta, daha önceki tavuk tatlarını bulamaz.

2.Bölümde Mehmet'in okul çevresindeki durumu anlatılır. Bölümler arası bir bütünlük söz konusu olduğundan, Mehmet'in okuldaki konumunun sosyal statüleriyle olan paralelliği gözden kaçmaz. Bu bölümde yazar, Mehmet'in babasının parasızlığını da ortaya koyarak, Mehmet'in okul içindeki konumunun izahını yapar. Ayrıca babasının ekonomik düzeyinin kötü oluşu, toplum içindeki statüsünün bir sebebi olarak olay örgüsüne dâhil edilir. Babanın borçlu olduğu Hacı Osman karşısındaki durumu, acı bir tablo olarak işlenir. Yazar babanın bu durumunu bir kader gibi Mehmet'e giydirebilir.

3.Bölümde Mehmet çaldığı tavuğun hala etkisi altındadır. Bu bölümün en önemli olayı ise, Hacı Osman'ın oğlu Ali'den okulda yediği dayaktır. Ali'yi şikâyet eder ama azarı kendi işitir. Haklı olmak ile güçlü olmak Mehmet'in zihninde derin bir psikolojik çatışma oluşturacaktır. Bir de bu bölümde roman boyunca tekrarlanacak olan "kirletmeyin elinizi" sözünü duyar. Bu ruhunda derin yaralar açacaktır. Ali hiçbir şey olmamış gibi kurtulurken, Mehmet'in yaralarını pansuman etmeye giden öğretmene, başöğretmenin verdiği tepki budur: "Kirletmeyin elinizi." Mehmet'in karakteri böylelikle daha ilkökul sınırlarında iken çizilmeye başlanır. Aslında bu olayların hepsi, olay örgüsü bütün olarak ele alındığında, acı sonu hazırlayan birer sebepten başka bir şey değildir.

4.Bölümde, bir önceki bölümde yaşanan kavganın Mehmet üzerindeki etkisi ile arkadaşlarının tepkileri anlatılır. Bu bölümün en önemli olayı ise, öğretmenin onu takdir ve teşvik etmesidir. Bu, Mehmet’i çok mutlu eder. Romanın başından beri ilk defa olumlu bir tutum olay örgüsünde yer alır; ancak bu tutumun roman akışında yaşamsal bir karşılığı olmayacaktır.

5. Bir önceki bölümde oluşan olumlu hava, bu bölümde de devam eder. Mehmet öğretmenin de teşvikiyle çalışmaya başlar. Bu çalışma Mehmet’e başarı getirir. Mehmet’in cinselliğe dair ilk sorguları ve karşı cinse dair ilk kalp çarpmaları bu bölümde işlenmiştir. Yazar olaylar arasında bu tip insani bazı eylemleri olaylara dahil ederek, romanın gerçeklik algısını artırmaya çalışmıştır. Ayrıca bu olayın, yani Mehmet’in ergenliğe gelişinin ileride yaşanacak bazı olayların psikolojik alt yapısını kurduğu da dikkat edilmesi gereken bir husustur. Böylelikle yazar, olay örgüsü içinde birkaç bölüm sonra gerçekleşecek bir olayın sebeplerinden birisini de ustalıkla ve dikkat çekmeden kurgulamıştır.

6.Bölümde, komşuları olan Mahmut Ağa’nın öyküsü anlatılır. Bu öyküde Mahmut Ağa deyiminin nereden geldiği ve bu öykü üzerinden de ağalık kurumunun kötülüğü gözler önüne serilir. Bu bölüm montaj tekniğine uygun bir şekilde oluşturulmuştur. Mahmut Ağa’nın öyküsü kronolojik bir şekilde anlatılmıştır. Yazar hem romanın ana kurgusunda, hem de montaj tekniğiyle dâhil ettiği öykülerin kurgusunda klasik yapının dışına çıkmamıştır.

7.Bölümde önce annesini ve annesiyle olan ilişkisini, sonra da teyzesini anlatıyor. Bu bölümün en önemli olaylarından birisi de öğretmenin verdiği ,“İki Arkadaş” adlı kitaptan etkilenmesidir. Bu bölümde yazar, Mehmet’in fikir dünyası ile olaylara verdiği tepkiler arasında bir bağ kurarken, Mehmet üzerinden çizmeye çalıştığı olumlu yapıyı hazırlayan etkenleri de (örneğin okuma yazmayı çok sevmesi) izah eder. Yine Hüseyin’le gazeteleri beklemesi ve okumaya olan düşkünlüğünü bu bölümde anlatıyor.

8.Bölümde Mehmet’in yazısı okulda duvar gazetesinde çıkar. Bu arada yalnız yaşayan teyzesi delirir. Mehmet baygınlık geçirir ve eve geç kalır. Yine bu bölümde Nuri Usta’nın öyküsü ve toplumun ona bakışı anlatılır.

9.Bölümde sinema ve tiyatrodan bahsedilir. Bu bölümde yazar bir nevi araya girerek, roman tekniğine çok da aykırı düşmemeye çalışarak, sinema ve tiyatro konusundaki fikirlerini okura yansıtır. Kasabaya bir tiyatro gelir ve Mahmut Ağa'yla Mehmet tiyatroya gider. Tiyatro çıkışı oyuncuların birinin bıçaklanması ve Mehmet'in bu olaya şahit oluşu bir gerilim unsuru olarak romanın akışına dâhil olur. Mehmet'in bu şahitliği başına büyük dertler açacaktır. Bu bölüme dair cevaplar böylelikle sonraki bölümlere taşınmış olur.

10.Bölümde sarı kızı bıçaklayan kişi aranır ve bulunur. Mehmet bu bölümde Ali'yi döverek intikamını almış olur. Birkaç bölüm önce Mehmet'in haksızlığa tahammül edemeyen yapısı çizilirken, olay örgüsü içinde bu zemin hazırlanmıştır ama yazar yine de Mehmet'i galip çıkarmamak konusunda kararlıdır. Okul çıkışı giderken arkasından bir taş atılır ve kısa bir bilinç kaybı yaşar. Ali intikamını almıştır ama bu açık olarak belirtilmez. Yine hemen hemen her bölümde olduğu gibi bu bölümde de insanların davranış biçimleri ile mekân arasındaki yadsınamaz paralelliktir. Roman boyunca insan ilişkilerine hâkim olan feodalite ve kabalık Anadolu'nun 1940'lardaki kasaba gerçeğine dayandırılmıştır. Bu feodal ve baskıcı yapı, o dönemi anlatan birçok roman ve öyküde de göze çarpar.

11.Bölümde okulla gidilen piknik anlatılır. Anne en başta buna karşı çıkar ama sonradan kabul eder. Annenin yaşadığı çatışma yokluk ile oğlunun mutluluğu arasındadır. Piknikte başöğretmenin kızının suya düşmesi ve Mehmet tarafından kurtarılması bir gerilim oluşturur. Mehmet günün kahramanı olur ama kendisi de bir boğulma tehlikesi geçirmiştir.

12.Bölüm, Mehmet'in arkadaşı Seher'e olan ilgisini anlatmasıyla başlar. Bu bölümde sarı kızın asıl katilinin Seher'in babası olan mal müdürü olduğu ortaya çıkar. Bu arada ilkokul biter ve şahadetname alınır. Yine bu bölümde Mahmut Ağa'nın rakibi arabacı Cafer faytonuyla köprüden uçar. Bu bölümde olayların bu şekilde gelişmesi hem okuru şaşırtır, hem de yazarın roman kahramanlarına karşı tutumunun ne olduğunun biraz daha net anlaşılmasını sağlar. Yazar arabacı Cafer'in yaptıklarının cezasını ilahi adaletle ödetir. Halbuki Mehmet üzerinden yaratılmaya çalışılan güçlü karakterin, kendi eylemlerinin bir getirisi olması gereken adalet, ilahi bir tarzda, yani hem kişilerin

müdahalesinin olmadığı, hem de olay örgüsünün tamamen dışında olacak şekilde yerine gelir.

13.Bölümde Mehmet'in annesi düşük yapar ve evde hasta yatar. Bu sırada Mehmet babasının zorlamasıyla içki içmek zorunda kalır. Bu içki içme sahnesi hem Mehmet'in hem de babasının çatışmasıdır. Babası Mehmet'e gideceğini açıklar ama ne zaman ve nereye olduğunu söylemez. Mehmet bu duruma bir anlam veremez. Baba Mehmet'e uzun uzun nasihat eder. Babanın roman içinde olaylara az da olsa olumlu sayılabilecek tek katılımı burada gerçekleşir. Yazar buradan sonra romanın sonuna geldiğinin sinyallerini verir ve roman akışı bir anda hızlanır.

14.Bölümde, Mehmet berberde çalışmaya başlar. Babanın usta ile yaptığı memurluk-esnafılık tartışması bu bölümde önemli bir yer tutar. Yine bu bölümde bu tartışma montaj tekniğine göre yerleştirilmiş ve yazarın bir deneme gibi kendi fikirlerini çarpıttığı bir alan olmuştur. Ustası yokken yaptığı ilk traş yüzünden dayak yer. Bu dayağı yediği gün aynı zamanda babasının ölümünü öğrenir. Olay örgüsü içinde yazar bu durumla bir mesaj da vermek istemiştir. Mehmet babasının ölümüyle dayak yemiştir! Babasının ölüm sebebi de manidardır. Ve aslında beklenen bir sonudur. Roman boyunca baba üzerinden çizilen yokluk tablosu babanın hırsız olmasıyla son bulur. Bu durumda olay örgüsü içinde şaşkınlık yaratmayacak bir tarzda karşımıza çıkar. Olayların bundan sonraki bölümlerde gelişimi yine bu yokluk teması üzerinden işlenir bu yokluk anneyi başka bir adamla evlenmeye itmiştir. Bu durumu kaldıramayan yeni ergen Mehmet ise çözümü kaçışta bulmuştur. Roman boyunca birçok olay sistemli bir şekilde Mehmet'i bu kaçışa itmiştir. Bu kaçışın önündeki iki engel, birisi otoriteyi temsilen baba diğeri merhameti temsilen anne, ise romanın son kısmında ortadan kaldırılarak ya da etkisizleştirilerek Mehmet'in sonu ya da başlangıcı hazırlanmıştır.

3.2.2.2.2.Bakış Açısı ve Anlatıcı

Yazar, *Evlerde Sevgi Yoktu* adlı romanını tekil bakış açısıyla ele almıştır. Zaten romanın otobiyografik bir kimlik taşıdığı görülmektedir. Bu bakış açısı otobiyografik yöntemin hâkim olduğu romanlarda uygulanan bir bakış açısıdır. Bu tür romanlarda anlatıcı ile anlatan aynı kişidir. Bu nitelikleri taşıdığı için bu figüre “kahraman-anlatıcı”

adı da verilmektedir.¹¹⁸ Roman boyunca anlatılanlar ya kahramanın bire bir şahit olduğu olaylar yahut da diğer roman kişilerinin anlattıklarıdır. Roman boyunca Mehmet'in hayatını, duygularını, çevresini yine Mehmet'in gözünden yaşar ve hissederiz: "Ali hiç aldırmandan sallana sallana geçer yerine otururdu. Öğretmen ona el kaldırmaktan çekinirdi. Bir defasında tokat atmak istemiş, Ali elini tutuvermişti. Güçlüydü öğretmenden. İmrenirdim Ali'ye..."(s.13) Romanın tamamına kahraman anlatıcının hâkim olması, birçok olayın içyüzünün tam olarak öğrenilmesine engel teşkil etmektedir. Birçok insanın davranışının altında yatan sebepler öğrenilememektedir. Bu sorun ya Mehmet'in gözünden yapılan tahmin ve değerlendirmelerle ortadan kaldırılmaya çalışılmış veya bazı yerlerde olaylar roman kişilerine anlatılmıştır. Örneğin Mehmet babasıyla otururken onun gideceğini öğrenir. Ama bu gidişin ne zaman ve nereye olacağı belli olmadığı gibi, sebebi de belli değildir. Biz bu olayın ayrıntılarını ancak ileride babası öldükten sonra öğreniriz. Öğrendiklerimiz de Mehmet'in başkalarından duyduklarıdır. Dolayısıyla anlatıcı teferruatlı bir bilgiyi ancak söylentiler aracılığıyla bize verir.

3.2.2.2.3.Şahıs Kadrosu

Roman hem anlatan hem de anlatılan olması sebebiyle, Mehmet'in öyküsüdür. Roman boyunca birçok insan, Mehmet'in gözünden anlatılır. Bunların karakter özellikleri sergileyenleri olduğu gibi tip özellikleriyle karşımıza çıkanları da vardır.

Mehmet, ilkokul çağlarında bir çocuktur. Yaşıyla ilgili kesin bir bilgi olmamasına rağmen, romanın sonunda ilkokulu bitiriyor olması 11-12 yaşlarında olduğunu tahmin ettiriyor. Mehmet, babası tahsildar olan kesik saçlı, yamalı pantolonlu, boyasız kunduralı fakir bir çocuk olarak karşımıza çıkar. Ancak teşvik edildiğinde oldukça başarılı olabileceğini kanıtlamıştır. Zaman zaman çevresindeki insanlara gıpta eden ama oldukça duygusal bir yapısı vardır. Özellikle arkadaşları ile kendisini sürekli kıyaslar. Bu fiziki yönden olduğu gibi sosyal yöndendir de. Okumayı ve yazmayı çok sever. Ayrıca ilk kalp çarpıntılarını da ilkokul sıralarında yaşamaya başlar.

---

¹¹⁸ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı 1*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2009, s.53

Belki de olaylardı durumunun nedeni... Kendi kendime: "Seher'i artık her gün göremeyeceğim..." diyordum. O benim için dokunulmayacak bir şeydi... Diyelim ki bir çiçek; dokunduğunuzda yaprakları darmadağın oluvorecek diye korkuyorsunuz. Şüphesiz benim böyle düşündüğümü bilmiyordu. Anlamıyordu bakışlarımdaki sevgiden çok, saygıya yakın anlamı. Ona bir yardımda bulunabilmek için elimden geleni yapıyordum. Adımı söylese uçuyordum keyfimden. Başkalarıyla oynadığında, başkalarına sorduğunda bilemediklerini, içim eziliyor, eziliyor, eziliyordu.(s.101)

Mehmet'in duygusal yapısı, sonunda bütün sevgisini yitirmesine sebep olacaktır, en azından Mehmet bunun böyle olduğuna inanacaktır. Önce babasının ölümü, ardından annesinin Murtaza ile evlenmeye kalkması Mehmet'i çok yaralar. "...Sevgi yoktu; var olan çıkardı. Böylece hep iyi insan oluyorlardı; iyilik yaptıkları için. Sağlama bindiriyorlardı cennetteki yerlerini. Ben kötü çocuğum, kötü evladım. Sevgim vardı eskiden; yitirdim."(s.153) Sevgi yok olunca, Mehmet açısından, durmanın bir anlamı kalmamıştır. O da trene atlar, hem ailesini hem de şehri, sevgiyi aramak üzere terk eder. Anlatılan Mehmet'in yanında bir de anlatan Mehmet vardır. Olaylar sonrası yaptığı değerlendirmelerden anladığımızı göre Mehmet, Atatürkçülüğü benimsemiş aynı zamanda sosyalist ve anti- emperyalist eğilimleri olan, dini inancı olmayan ya da zayıf olan bir karakter olarak kendisini göstermektedir.

Romanın olay örgüsü açısından önemli olan bir diğer roman kişisi, Mehmet'in babası Rasim'dir. Rasim, bir devlet dairesinde tahsildar olarak çalışan, düşük gelirli bir devlet memurudur. Mutsuz bir tablo çizer ve sürekli içki içer. Ailesine karşı iyi olduğunu söylemek de güçtür.

Benim babam üvey değildi. Ondan karmakarışık anılar kaldı bana. Tütü ve şarap karışığı kendine özgü bir koku geliyor aklıma. Gözleri bir çukurdan bakıyor gibiydiler. Yüzü buruşukluklar içindeydi. Ne kadar da zayıftı. Annem onun yıkıla yıkıla eve dönüşlerinde: "Bir gün bir duvar dibinde geberip gideceksin, kimsenin de haberi olmayacak..." derdi. (s.7)

Rasim, zamanında parası bol iken çok aranıp sorulan, ancak parası bittikten sonra kimsenin selam vermediği bir adam olmuştur. Bu durum eski günleri özlemesine, sonunda da zimmetine geçirdiği para ile kaçarken ölmesine sebep olmuştur.

Romanın üçüncü kişisi Mehmet'in annesidir. Mehmet'in annesi sarhoş ve huysuz bir memur karısı olarak çok sıkıntı çekmiştir. "Ne desen doğru arkadaş, garı güzel mi desen güzel, hamarat mı desen hamarat... Elinden her bir iş geliyo. Bakma sen Rasim kıymatını bilmedi. Böle bi gadın adamı ihya eder efendi."(s.141) Çekmiş olduğu sıkıntılar onu da oldukça sert bir insan haline getirmiştir. Bunu özellikle Mehmet'e ve

Emine'ye olan davranışlarından anlamaktayız. Annenin bir diğer önemli özelliği ise, inançlı bir yapıya sahip olmasıdır. Beş vakit namazını kılar ve Mehmet'e zaman zaman telkinlerde bulunur.

Romanda bahsi geçen bir diğer kişi Mahmut Ağa'dır. Mahmut Ağa çocuğu olmayan, arabacılıkla hayatını idame ettiren, genelde insanların çekindiği bir tiptir. Ağa değildir ve ağa lafından hoşlanmaz. Halk korkusundan ağa demeye alışmış, bu lakap da öylece kalmıştır. Roman içindeki en önemli etkisi, Mehmet'le kahveye gösteri izlemeye gitmesinde ve romanın sonunda Mehmet'i, kaçacağını bile bile istasyona götürmesindedir.

Romanda Hacı Osman da bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Hacı Osman işini bilen, tefeci, gaddar bir ağa ya da para babası tipi olarak çizilir. Roman boyunca hiçbir iyi tarafı görülmez tek yönlü bir tiptir.

Ağaların sülalelerinden başlatacaklar bana... Hacı Osman ya. Faizcinin, puştun tekidir. Söndürdüğü ocağın haddi hesabı yoktur. Hamam onun, arastada bir sürü dükkkanı var. Kara sakalina (Kesebilir miydin kara sakallarını yer yer?) sıçtığıın dürzüsü, seferberlikte uydurdu işini galdı burada avratlar gibi. Asker ailelerine gazık attı. Milleti inim inim inlekti. Gaz, duz, basma, kesme işlerinde vurdu parayı. Niye kimse şimdi onun gadar çok kazanamıyo? Bunlar her devrin adamıdır.(s.40)

Hacı Osman'ın oğlu Ali de, bir nevi onun bütün zalimliklerinin okuldaki temsilcisidir. Ezen ile ezilen arasındaki mücadelenin, ezen tarafıdır Hacı Osmanlar ve oğulları.

Bu isimler dışında, daha birçok isim roman boyunca anlatılır. Erdoğan, Mehmet'in okuldaki arkadaşlarından biridir. Erdoğan'ın babası hâkimdir. Erdoğan oldukça düzenli, çalışkan ve iyi bir çocuktur. Mehmet de sonunda onu çok sever. Seher Mehmet'in ilgi duyduğu sınıf arkadaşıdır. Seher'in babası mal müdürüdür. Daha sonradan öğrendiğimize göre "Sarı Gız" adlı oyuncunun babasıdır ve onu öldürdüğü için hapse girer. Ahmet amca okulun hademesidir ve iyi bir insandır. Baş öğretmen güce yenik düşmüş, adalet anlayışını, sevgisini ve merhametini kaybetmiş bir kişidir. Murtaza, Mehmet'in karga lakabını taktığı, aslında doğru dürüst bir bilgimiz olmadığı halde üvey baba olması dolayısıyla sevmediğimiz bir kişidir. Nihal öğretmen, Mehmet'i çalışmaya teşvik eden kişidir. Aynı zamanda Mehmet'in her gördüğünde kalbinin çarptığı insandır. Mehmet'in babasının söylediğine göre Nihal öğretmen ile kaymakam arasında gayri meşru bir ilişki vardır. Hatta bunu anlatırken söylediği "yer çitir çitir"

sözü, Mehmet'in bilinç altına işlemiştir. Nuri Usta, Şaban Usta, Emine, Ayşe Teyze roman boyunca geçen diğer isimlerden bazılarıdır.

3.2.2.2.4.Zaman

Romanda olayların geçtiği zaman açık olarak belirtilmemekle beraber, birtakım ipuçlarından 1930'lu yıllar olduğu anlaşılmaktadır.

Oysa ben de bu dünyaya şan salan bir milletin kişisi değil miydim? İki yıl önce hepimiz bir marş söylememiş miydik bir ağızdan? "Tarihten önce vardık... Tarihten sonra varız..." "Çıktık açık alınla, on yılda her savaştan..." Her şey değişiyordu. Yer kayıyor gibiydi ayaklarımızın altından.(s.29)

Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi yıl 1935'dir. Olaylar anlatılırken ne kadar zaman geçtiği de net bir biçimde belli olmaz. Romanın bir yerinde baharın geldiği anlatılır. "Bahar bir başka türlüydü kasabamızda. Belki bahar her yerde başka türlüydü de biz kendi baharımızı bilirdik." Ayrıca Mehmet'in annesi babasının ölümünden iki ay sonra Murtaza ile evlenmeye kalkışır. "İki ay geçti aradan. Eksik dünyamıza alıştım yavaş yavaş. O ağlayan, inleyenler için Rasim efendi öyküsü sona ermişti."(s.139) Zamanın olaylar üzerinde genel olarak bir etkisi yoktur. Baharın gelişi her şeyi mükemmel yapmaz ya da dünya, o dönemde herkes için aynı oranda berbat değildir.

Romandaki olayların yaşanma zamanı ile anlatma zamanı arasında fark vardır. Kahraman anlatıcı olayları üzerinden uzun bir zaman geçtikten sonra anlatır. Olayların çok sonradan anlatıldığı hem bazı ifadelerden anlaşılmaktadır, hem de bazı yerlerde yapılan değerlendirmeler, ufak bir çocuğun anlayışından çok daha fazlasını kapsar. *Benim babam üvey değildi. Ondan karmakarışık anılar kaldı bana. Tütün ve şarap karışığı kendine özgü bir koku geliyor aklıma. Gözleri bir çukurdan bakıyor gibiydiler.(s.7)* Daha romanın başında anlatıcı geçmişe doğru bir seyahate çıktığını, bu satırlarla dile getirir.

3.2.2.2.5.Mekân

Romanda olayların geçtiği açık mekân Orta Anadolu'da bir kasabadır.

Kasabamız, ortasındaydı Anadolu'nun. Uslulara göre dünyanın en güzel yerlerinden biriydi. "Küçük Paris"ti onlara göre. Şehir deyince akıllarına Paris geliyordu. İçlerinden onu gören yoktu ya. Övündüğümüz bir kalesi vardı kasabamızın. Her biri bir vuruşta karşısındakinin kalkanını parçalayabilen yiğitlere sahip bir bey yaptırmıştı bu kaleyi. Evler kalenin etrafından yavaş yavaş çayırılığa doğru inmeye başlamıştı benim çocukluğumda. Evlerin çoğunun üstü toprak damlarla kaplıydı. Bu toprak damlı evlerin arasında kiremitle örtülü olanlar da vardı...(s.11)

Roman boyunca bütün olaylar bu kasabada geçer. Mekânın insanlar üzerinde etkisi olduğu düşünülebilir. Çünkü Orta Anadolu'nun bu kasabasının gelişmişliği ile insanların seviyesi birbirine paralellik gösterir. Ayrıca kapalı mekân tasvirleri, insanların ekonomik düzeylerini gösteren birtakım ayrıntılar barındırır.

...Yabancıların evlerine bir defa gitmiştim. Erdoğan'dan bir defter istemeye. İçeri sokmuştu beni. Bizim evde öyle konsol, öyle koltuklar, öyle perdeler ne gezsin... Duvarlarda canlı resimler bile vardı. Anama kalsa resim tümünden günahı. Tertemiz her taraf. Basmaya kıyamamıştım. Hâkimdi onun babası. Bir defa yolda görmüştüm Erdoğan'la birlikte. Kalın gümrük saçı, irice bir çenesi vardı. O geçerken herkes hürmetle doğruluyordu. Suçluların cezalarını veren bir adam... Elbette elpençe divan dururdu herkes. İki odaydı bizim ev. Bir Allah mutfak eylesin mutfağımız vardı. Taştandı tabanı mutfağın. Odaların önünde açık bir sofa vardı. Helâmız avlunun bir köşesindeydi. Erdoğan'lar Hacı Osman'ın yaptırıp kiraya verdiği evlerden birinde oturuyorlardı. Para çoktu ilin adamında; ev de evdi.(s.27)

Mehmet'in gözünden yapılan bu karşılaştırma ekonomik seviyenin mekâna yansımalarını açıkça ortaya koymaktadır. Böylelikle bir hâkimin evi ile bir tahsildarın evi arasında ciddi farklar olduğu görülmektedir. Evler de insanlar gibi eğer zenginler ise her ortamda kendilerini gösterirler.

Erdoğan'dan ayrıldıktan sonra dar sokaklara daldım. Bir araba zor geçerdi buralardan. Evler damüstütlü, pencereler ufak, duvarlar eğri büğrü, çoğu toprakla sıvanmış, bazıları yıkıldım yıkılacağı diyor... İçlerinde, ben buraya yakışmıyorum der gibi duran, beyaz kireç badanalı, yağlıboya kapılı, pencereleri geniş ve demirli evler de vardı. Hacı Ali'nin evinin önündeydim. Mahalleli konak derdi. Üç katlıydı. Anamla gitmiştik bir defa; bir sofası vardı, bir baştan bir başa at koştur...(s.86)

Şehir oldukça bakımsız olmasına rağmen parası olan yine rahat yaşar. Aslında sınıfsal farklılığın, insan yaşamına etkisi, bu bölümlerde mekân üzerinden gözler önüne serilir. Roman boyunca Mehmet karşılaştığı insanları kısaca anlattığı gibi, yeni mekânları da fazla detaya dalmadan, kendi ruh dünyasındaki etkileri nispetinde betimlemiştir. Sosyal statünün gereğine uygun tarzda çizilmiş olan mekânlar, sosyo-ekonomik konumu da yansıtmaktadır.

3.2.3.Emin Efendi¹¹⁹

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun *Emin Efendi* adlı romanı, 21 Nisan 1972 tarihinden itibaren 105 bölüm halinde, Cumhuriyet Gazetesinde tefrika edilmiştir. Romanın kitap haline dönüştürülmüş bir baskısı yoktur.

Roman 13 bölümden oluşmaktadır. Roman, yazarın diğer romanlarında olduğu gibi, bir Anadolu kasabasını ve bu kasabadaki insan ilişkilerini, eleştirel bir tutumla ele almaktadır. Yazarın toplumcu-sol çizgisini koruduğu görülürken, romandaki her türlü sosyal eleştiriye rağmen, olumlu bir kahraman tipinin olmayışı gözden kaçmamaktadır. Mehmet Efendi adlı bir memurun çevresinde gelişen olaylar, kronolojik bir çizgide anlatılırken, birçok geriye dönüşle olaylar aydınlatılmaya çalışılmıştır. Aslında Emin Efendi'nin hayatından alınan kesit, bir çerçeve olay olarak kullanılmaktadır. Yazarın öykücü tavrı roman boyunca kendini hissettirmekte, Emin Efendi'nin çevresinde yaşayan birçok insanın hayatı da küçük öyküler halinde anlatılmaktadır.

Roman boyunca, İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'de yarattığı etkilerden, çok partili siyasi hayatın yarattığı kamplaşmanın ilk belirtilerine kadar, birçok siyasi olay dolaylı olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu siyasi olaylar ortaya konurken, yazarın tarafsız kaldığını söylemek oldukça güçtür. Ancak bu romanda, diğer romanlardan farklı olarak bu siyasi ortam, sadece Anadolu'daki bir kasaba çerçevesinde değil bir büyük şehrin siyasi atmosferi üzerinden de ortaya konmaktadır. Yazarın hem ana olayı hem de bu ana olay çerçevesinde gelişen küçük öyküleri, bir siyasi bakışa hizmet eder görünmektedir. Yine diğer romanlarında olduğu gibi, eleştirel bir tutumla anlatılan her şeyin temelinde halkın cehaleti yatmaktadır. Bu cehalet roman boyunca yaşanan çatışmaların temelini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak roman, yazara ait bir dünya görüşünün sanatsal bir ifadesi şeklinde değerlendirilebilir. Yazar birçok eserinde olduğu gibi bu eserinde de fikri yapısına uygun bir hareket tarzı belirlemiştir. Buna rağmen akıcı bir üsluba ve sürükleyici bir anlatıma sahip olması, roman açısından olumlu değerlendirmelerdir. Ayrıca 1940'ların Türkiye'sini öğrenebilmek açısından da çağına tanıklık etmektedir.

---

¹¹⁹ İncelemede yazarın kendi daktilosunda yazdığı ilk roman nüshası kullanılmıştır.

3.2.3.1.Tema

Emin Efendi adlı romanımızın konusu özetle şöyledir: Küçük bir Anadolu kasabasında, annesiyle birlikte yaşayan Emin Efendi adlı sağlık koruyucusunun hayatı, pek yolunda gitmemektedir. İçinde yaşadığı topluma ayak uyduramamış ve onların sevgisini kazanamamıştır. Kendi sağlık sorunlarının da olması, onu toplumdan iyice uzaklaştırmıştır. Ayrıca yaptığı işte de başarısız olarak görülmektedir. Roman boyunca bu durumun sebepleri ortaya konurken, Emin Efendi'nin annesinin ısrarlarına rağmen evlenmemesi, yaşadığı gayri meşru ilişkiler ve son olarak da hastalanıp ölüm döşeğine düşmesi, romanın ana olayını oluşturur. Bu ana olay çerçevesinde, özellikle Celal'in anlatıldığı bölüm oldukça geniş yer tutar ve ilgi çeker. Bu bölümde de Celal'in çocukluğundan, kasabaya gelene dek süren hayatı özetle anlatılır.

Roman bu ana olay çerçevesinde birçok temaya ev sahipliği yapmaktadır. Bu temaların başında cehalet gelmektedir. Hatta diğer birçok tema da bu sebepten kaynaklanmaktadır. İnanç krizi, geleneksel yaşam, siyaset, aşk öne çıkan diğer temalardandır.

3.2.3.1.1.Cehalet

Roman, küçük bir Anadolu kasabasındaki insanların cahilliklerini ortaya koymak amacıyla yazılmış gibi görünmektedir. İlişkilerin birçoğuna bu cahillik egemendir. Kapalı toplum yapısı, insani ilişkilere, sosyal konumların ve paranın egemen olması, din tüccarlarının pozitif eğitime karşı tutumları, bu cehaletin sebebi olarak görülmektedir.

Halkın cahilliği, sosyal ilişkilere egemen olduğu kadar ailevi ilişkilere de egemendir. Bu cahillik, kişisel çıkarlarını gözetme noktasında da yanlış kararlar vermelerine sebep olmaktadır. Romanda, köylülerden birinin çocuğunun hastalığı dolayısıyla doktora geldiği zamanki tavrı oldukça dikkat çekicidir.

–Şimdi n'olacak bâfendi? –Şehire, hastaneye gideceksin, çocuğa iğne yapacaklar. –Valla köpek ısırmadı bâfendi; güççük gardaşıynan itişiyolarımış, o gapmış elini. –Ulan, küçücüük çocuk bu kadar yara açar mı? Akıl izan yok mu sende? Çocuğun sağlığı mevzuubahis, sen hala bin dereden bin su getiriyorsun. Götürmezsen kudurur bu çocuk anladın mı? –Bâfendi, ağnadamıyom derdimi, bebeği köpek ısırmadı; Deli Süleyman'ın

garazı yüzünden başıma gelenler; iftira itti bebeyi köpek ısırды diyi; niye? Şeherde, hastanede sürtüyüm, ekinlerde tarlada gavrulsun diyi.(s.99)

İşte bu şekilde bakar köylü hayata. Doktoru ikna edebilse, çocuğun hayatı kurtulacaktır sanki. Halkın cahilliği bunlarla da kalmaz. Bilmedikleri, akıl erdiremedikleri her şeyle de ilgili yorumları vardır. İnsanları çok çabuk karalayabilirler. Sosyal ilişkiler dedikodu üzerine kuruludur. Roman boyunca Emin Efendi'nin en çok yakındığı konu budur ancak kendisi de dedikodu yapmaktan geri kalmaz.

Yalan söylemeğe ne borcum var... Hüseyin'in lokantada olmuş. Postacı içiyormuş orda. Şoför de gelmiş, içmeye başlamış. Evvela sarhoşluktan, postacı şoförü görmemiş. Bir de bakmış ki garısını kaçırın adam karşısında, başlamış ana avrat küfretmeye. Şoför güçlü kuvvetli adammış, ben bilmem a öle diyorlar; kalkmış yürüyüvermiş postacı'nın üstüne. Dediklerine göre sıkıca suyunu çıkarıverirmiş herifin. Neyse araya girenler olmuş, ayırmışlar... Bu dalaşmada postacının kaşı yarılmış.(s.47)

Konunun ne ile alakalı olduğu hiç önemli değildir. En mahrem konular, hatta namus bile bu konuşmalara konu olabilir. Nergis Öğretmen, kaçırılma tehlikesi atlatmasına rağmen, üstelik suçsuz iken, köylünün diline düşmüştür. Bu cehalet, böylelikle acımasız bir hayata zemin hazırlamaktadır. Celal adlı roman kahramanı da köye ilk geldiğinde casus sanılmış, Celal'in karakola gidip komutanla görüşmesiyle bu şüphe üzerinden kalkmıştır. Roman boyunca anlaşılmaktadır ki bu köy ve kasabanın insanları, kendi gibi olmayı sevmemektedir. Bilmemek ve tanımamak bunun için yeterli bir sebep olarak kendini göstermektedir.

3.2.3.1.2. İnanç Krizi

Yazarın diğer romanlarında olduğu gibi, bu romanında da üzerinde durduğu temel temalardan biri de, dini inanıştaki çıkmazlardır. Bu durum, aynı zamanda cehaletin temel sebeplerinden biridir. İnsanların dini bilgileri oldukça zayıftır. Bu durum onların bazı şeyhlerin kölesi olmasına sebep olmaktadır. Roman boyunca birkaç defa tekrarlanan Bıcani Tarikatı dikkat çekmektedir. Ayrıca inancı herkes kendine göre şekillendirmekte, çıkarlarına hizmet edecek şekilde yaşamaktadırlar. Bu yüzden birbirlerini kâfirlikle suçlamaları da hiç zor olmamaktadır. Ancak bu konu ile ilgili yazarın temel eleştirisi dini inancın sosyal hayata ve insan psikolojisine hâkim oluşudur.

Anası kalkmış, Kuran okuyordu. İnsanlar böyle şeyler düşünmezler miydi? Onlar sözlerden, insanlardan, hayattan korkmuyorlar mıydı? “Acaba anam inanıyor mu?” dedi Emin Efendi, anasının dudağının kenarındaki et benine bakarak. Ne kendisinin, ne Emin Efendi'nin anlamadığı bir dilde bir şeyler okuyordu. Belki de iyi şeylerden söz ediyordu bu anlamını bilmediği sözcüklerle. Ama ne yararı vardı?(s.21)

Bu düşünceler roman kahramanının düşünceleridir. Emin Efendi dine uzak bir kimlik taşır. Onun için din, bir korkudan ibarettir. Roman boyunca aklın üstünlüğüne göndermeler yapılır. Çünkü inanç aslında hiçbir şeyi değiştirmemektedir. Bu durum Ayşe'nin yaşadıkları ve aklından geçenlerle net bir şekilde anlaşılır.

...Çocukluğundan beri rahat yüzü görmemişti. Çirkinliği aklına geldiği zaman her şeyi unuturdu. Duaları birdenbire yarıda bırakır, diliyle değil, aklıyla isyan ederdi. O, her şeyin üstünde olan, neden onu bu kadar çirkin, bu kadar nasipsiz olarak yeryüzüne bırakıvermişti. İnananlara haykırmak istiyordu: Duaları, ibadeti yüzünden güzelleşmiş, hiç değilse talihi değişmiş bir çirkine rastladınız mı? Onlar rastlamamışlardı herhalde.(s.61)

Yazarın konu üzerinden vermeye çalıştığı mesaj açıktır: İnsan hayatı için mücadele etmedikçe hayatı değişmeyecektir. Akla ve emeğe dayanmayan hiçbir beklenti gerçekleşmeyecektir. Dinin insan üzerindeki olumsuz etkisi bu kadarla sınırlı görülmez. Dindarlık bir açıdan da samimiyetsizliği beraberinde getirir. Dindarlık aslında bir kılıftır. Celal'in üniversite yıllarını anlattığı defterinde, bazı arkadaşlarının dindar oldukları göze çarpar. Aslında bunlar arkadaş değil üniversite çevresinden tanıdıklarıdır. Necip Fazıl üstadlarıdır. Necip Fazıl'ın kendisi bile bu samimiyetsizliğin en büyük örneğidir. Celal'in bir arkadaşının deyişiyle, “âleme verir talkını, kendi yutar salkımı.” Romandan anlaşılan odur ki, dindarlık dünyevi çıkarların örtülmesi için kullanılan bir maskeden ibarettir. Şehir ortamında bu durum böyle olduğu gibi, köy ortamında da bundan farklı değildir. Hatta dini bir takım davranışların köy ortamında getirdiği itibar, şehirdekine oranla daha fazladır.

...Hacı Arif denilen herifi Domuz Arif demeyince kimse tanımazdı; hırsızlıktan tut, işretten, kulamparalıktan çık, yemediği halt kalmamıştır. İsminin başına Hacı ünvanını takınca evliya kesildi teres. Niye gidiyolar Hicaz'a? Sırf hacı adını takınıp gelmek için. İşlerine geliyo çünkü; hilelerini namussuzluklarını örtüyolar...(s.92)

Bu durum samimiyetten uzak, dünyevi menfaate dayalı bir tutum olarak değerlendirilmektedir. Böylece halkın inanç noktasında gösterdiğine inanılan çıkmaz ve karmaşa, birtakım iş bilen ve uyanık tiplerin de kurmuş oldukları düzenlerinin devamına yardımcı olmaktadır.

3.2.3.1.3.Cinsellik

Cinsellik teması, roman içinde gayri meşru ilişkiler düzleminde ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi toplumsal baskıyı eleştiriye tabi tutmaktadır. Namus anlayışının toplumda cinselliğe bağlı olarak anlaşılması ve değerlendirilmesi, insanın biyolojik bir canlı olmasından kaynaklanan bu özelliğini ortadan kaldırmamış, tam tersine, bu baskı gayri meşru davranışların sebebinin oluşturmuştur. Ormancının kız kardeşi Ayşe, bütün çirkinliğine rağmen, içinde cinsel bir takım arzular hissetmiş, bu arzuların tatmin yolu olarak da kasabanın delisiyle birlikte olmuştur. Bu birlikteliğin sonucunda Ayşe hamile kalmış, bu durumu açıklayamayacağı için de intihar etmiştir. Emin Efendi de beğenilmeyen bir insan olduğu için evlenememiş ama bu durum onun hayatında da cinselliğin olmadığı anlamına gelmemiştir. Bir köy gezisi sırasında bir kızın derede yıkanışını gizlice gözetlemiş, romanın bir başka yerinde de Fevzullah Azmi'nin ilaç yolsuzluğu teklifini, Naciye'nin kendisine gösterdiği yakın ilgi sayesinde kabul etmiştir. Özellikle bu iki roman kişisi üzerinden verilmek istenen mesaj şudur: Toplumsal baskı hayatın gerçeklerini ortadan kaldırmaz hatta özellikle cinsel açıdan sapıklık sayılabilecek bir takım eylemlerin sebebi bu toplumsal baskıdır.

3.2.3.1.4.Aşk

Romanda aşk temasının olayların akışı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu söylemek güçtür ancak yine de çerçeve olayda, Emin'in Naciye'ye olan ilgisi ile Celal'in hatıra defterinde anlattığı, Selma ile olan ilişkisi aşk teması olarak yorumlanabilir. Yazarın bu romanında da diğer romanlarında olduğu gibi aşk, bedeni bir şehvetin doruk noktaya ulaşması şeklinde ortaya çıkar. Yani aşk da maddesel bir eğilim gösterir.

Emin Efendi, Naciye'ye, köşede, yatağının içinde horlamaya başlayan Fevzullah Azmi'ye bakmış, şaşırıp kalmıştı. Artık düşünemiyordu. Bir bulanıklık vardı kafasının içinde. Yıllarca sürmesini istedi bu bulanıklığın. Naciye'nin kendisini soyduğunu, birlikte çılgınca saatler geçirdiklerini düş gibi ansıyordu; yalnız bu düşün içinde, kamburun, kendilerini, tadına varırcasına, azgınlıkla, seyreden gözlerini yaşamı boyunca unutamayacaktı.(s.140)

Emin'in bu etkilenişine karşın Celal'in hatıralarında anlattığı Selma aşkı, daha derin duyguların ifadesi şeklindedir. Celal, Selma ile karşılaşana kadar kadınlara karşı hiçbir ilgi hissetmemiştir. Kadın düşüncesi onun için sadece genelevdeki kadınlarla ilişkisinden ibarettir. Ama Selma ile karşılaştıktan sonra onu aklından çıkaramaz. Her şey yolunda gidiyor gibi görünmesine rağmen, bu aşk da olumlu neticelenmez.

–Fakir, kendi halinde, gün görmemiş, olanakları elvermediğinden senin kadar genel kültürü olmayan bir kimse... Tüm aradıkların vardı bende değil mi? Her istediğini yapabilecek güçte olduğumu benimle ispatlayacaktın, değil mi?(s.224)

Celal ile Selma arasındaki sınıfsal farklar, Celal'in bu ilişkiden vazgeçmesine neden olur. Emin'in duygularına göre daha derin ve nitelikli duygular beslemesine karşın, Celal'de akıl kalpten daha üstündür. Körü körüne yaşanan bir aşk öyküsü, Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun romanlarında görülmez. Sosyal statü ve ekonomik düzey bütün ilişkilere hâkim olduğu gibi, aşk ilişkisine de hâkimdir.

3.2.3.1.5.Siyasal Karmaşa

Romanın anlattığı dönem göz önüne alınınca, siyasetin toplumsal ilişkilere etkisi yadsınmaz. Romanın vaka zamanı 1940'ların sonudur. Türkiye çok partili siyasi hayata geçmiş olmanın sancılarını yaşamaktadır. Bilinçsiz bir şekilde de olsa, bu çok partili düzen, yavaş yavaş insanlar arasında bir kutuplaşmanın olmasına sebep olmaktadır.

–Parti mi diyosunuz fırka mı, o meseleme var ya ondan doğuyo bütün bunlar... Zati iki yarılıktı köy, şimdi tümünden ayrıldı. Devenin nalbanta baktığı gibi bakıyo millet birbirine. Sanki anadan doğma partacıydı mübarekler. O, bu deyil, Yakup Ağa kazaya gideli Vezir oğullarınan, Sarı Musa'nın gardaşları alıp yürüdüler. Zengin kısmı sidik yarışından hoşlaniyo herhalen. Herifin mallarına ucuz ucuz gondular, şimdi de Daşhevlek'den dünyaya nizamet verecekler akılları sıra. Sarı Musa'nın gardaşları Halk partasını dutuyo...(s.174)

Siyaset topluma yalnızca bölünmeyi getirmekle kalmaz, aynı zamanda bir ikbal aracıdır. İnsanlar siyaset sayesinde toplum içinde yer bulabildikleri gibi, servetlerine de servet katarlar. Roman içinde bunun en güzel örneği, belediye başkanı Cemil Bey üzerinden verilmektedir. Cemil Bey kasabaya ilk geldiğinde cebinde beş kuruş parası

yokken, yüzbaşının yardımıyla bir işe girer. Zamanla iş bilirliği ve uyanıklığı sayesinde belediye başkanlığına kadar yükselir.(s.94)

Siyasetin şehirde, aydın çevreler arasında, nasıl bir etkiye sahip olduğu ise Celal'in hatıralarından anlaşılmaktadır. Elbette ki bu çevrelerin siyasete bakışı daha bilinçli ve geniş ölçeklidir. Celal'in üniversite yıllarındaki arkadaş çevresi, o dönemin bütün eğilimlerini yansıtacak biçimde anlatılmıştır. Celal'in arkadaş çevresi içinde ülkücüler, solcular, komünistler ve muhafazakârlar vardır. Bunların hepsi değişik yönleriyle anlatılır. Ancak Celal ilk önce ülkücülere yakın dursa da, daha sonra sol bir eğilim göstermiştir. Zaten anlatım solcular dışındaki kesimleri daha çok olumsuz yönleriyle ortaya koyacak tarzda şekillenmiştir. Bu durum da, yazarın dünya görüşünün esere yansımalarıdır. Yazarın bir amaca yönelik yazma çabası bu temanın şekillenmesini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla iki cepheli bir dünyanın anlatıldığı romanda, yazar açık sayılacak bir tarzda düşüncelerini ortaya koymuştur.

Bu ana temalar dışında, yazarın üzerinde durduğu başka konular da vardır. İnsanların uyanıklığı, değişen yaşam tarzının insan davranışlarına etkisi, aydınların yanlış yaklaşımları da üzerinde durulan konulardan bazılarıdır.

3.2.3.2.Yapı

3.2.3.2.1.Olay Örgüsü

Roman, Emin Efendi adlı roman kahramanının hayat öyküsünün oluşturduğu çerçevede, bir Anadolu kasabasında yaşayan insanların, hayat tarzlarını ve sosyal ilişkilerini anlatmaktadır. Romanın çerçeve olayı Emin Efendi üzerine kurulmuştur. Olaylar kronolojik bir sıra takip etmesine karşın, sürekli geri dönüşlerle olayların iç yüzü aydınlatılır. Ayrıca bu çerçeve olay içinde birçok roman kahramanının öyküsü anlatılır. Özellikle Celal'in hayat öyküsüne geniş yer verilir. Roman 13 bölümden oluşmaktadır. Her bölüm birbirinin devamı niteliğindedir ve tek bir çizgi halinde gelişir.

Birinci bölümde genel olarak romanın asıl kahramanı olan Emin Efendi tanıtılır. Emin Efendi'ye bağlı olarak yaptığı iş ve çalıştığı kasaba da genel olarak gözler önüne serilir. Bu bölüm de özellikle mekânın olaylar üzerinde geniş bir etkiye sahip

olacağı hissettirilir. Küçük bir Anadolu kasabası, küçük insanlar yaratmış ve bu küçük insanlar cehaletleriyle büyük bir çıkmazın içine düşmüşlerdir. Bu bölüm romanın giriş bölümüdür. Ayrıca bu bölümde üzerinde durulan temel unsur, Emin Efendi'nin çevresi tarafından seilmeyen, anti-sosyal bir adam olduğudur. Aynı zamanda bu durum romanın ilk düğümlerini oluşturmaktadır. İlerleyen bölümlerde Emin Efendi'nin niçin böyle olduğu geriye dönüşlerle açıklanacaktır. Birinci bölümde olayların ana zamanı birkaç saati geçmez.

İkinci bölüm ertesi günün sabahıdır. Emin Efendi'nin güne nasıl başladığı anlatılır. Bu bölümde de Emin'in psikolojisi hakkında bilgi verilmeye devam edilir. Emin evden çıkınca yolda sevdiği tek insan olan Rıza Amca'ya rastlar. Onunla konuşması esnasında hayallere dalar ve bu hayaller içinde Emin Efendi'nin geçmişini öğreniriz. Olaylar kronolojik bir sıra takip etmesine rağmen geriye dönüşlerle hem olaylar hem davranışlar izah edilir. Daha sonra çalıştığı sağlık kuruluşuna varır. Çalıştığı yerde arkadaşlarıyla olan ilişkilerine tanıklık ederiz. Çalıştığı yere yeni bir doktor atanmıştır ve bu durum Emin'i endişelendirir. Hiç sevmediği halde işinden kovulma korkusu yaşaması, bu bölümde önemli bir çatışma unsuru olarak karşımıza çıkar. Emin bu korkuyu neden yaşamaktadır? Bu sorunun cevabı ileri bölümlerde anlaşılacaktır. Bölüm mesainin bitiminden sonra Emin Efendi ile Cevdet'in bir süre dolaşmasından sonra biter.

Üçüncü bölüm ikinci bölüme paralel bir zaman diliminde başlar. Bu bölümde olay örgüsü kısa bir süreliğine de olsa paralelleşir. Emin'in evden ayrılmasından sonra yalnız kalan annesi Hatice Kadın düşüncelidir. Oğlunun evlenmemek konusundaki tavrı onun canını sıkmaktadır. Bu arada Emiç Bacı gelir ve oluşan dedikodu ortamında, kasabanın bazı gerçeklerine tanık olunur. Ana olayla ilgisi yokmuş gibi görünmesine rağmen bu anlatılanlar, sosyal çevrenin ve kasabanın, olayların gidişatı üzerinde yaratacağı etkiyi açıklar. Bu şekilde akşam olduktan sonra paralel olay örgüsü tekrar birleşir ve Emin, Cevdet'ten ayrılarak eve gelir. Evde sofraya hazır beklemektedir. Bu durum sıra dışıdır ve Emin bir şeyler olacağını anlar. Konu Emin'in evlenmesidir ve bu duruma Emin itiraz eder. Bu itirazı annesiyle kavga etmesine sebep olur. Bu itirazının sebebi, komşuları olan Bekir Ağa'nın kız kardeşinin çok çirkin olmasıdır, Emin onunla evlenmek istememektedir. Annesi, Emin'in bütün itirazlarına rağmen Bekir Ağa'yı bu

konuyu konuşmak üzere eve çağırılmıştır. Bu konu yüzünden, evde konuşurlarken, Emin ile Bekir Ağa arasında kavga çıkar ve Emin'i Bekir Ağa'nın elinden zor alırlar. Emin hasta ve ihtiyacı olmasına rağmen neden evlenmek istememektedir? Böylelikle her bölümde, sonraki bölümlere taşınan soru sayısı artmaktadır.

Dördüncü bölüm, yine üçüncü bölümle aynı zaman dilimini kapsar yani olay paralel hale gelmiştir. Ayşe, Emin Efendilere gitmiş olan ağabeyi Bekir'i beklemektedir. Ayşe oldukça düşüncelidir. Bu düşünceler esnasında Ayşe'nin geçmişini öğreniriz. Ayşe'nin ailesi ve yetim kalışını da bu vesileyle öğrenmiş oluruz. Şu an bekâr olan Bekir Ağa'nın da geçmişte evli olduğuna, eşi Zeliha'nın kendisine çok kötü davrandığına, ayrıca abisini aldattığına, Ayşe'nin düşünceleri yardımıyla şahit oluruz. Bekir Ağa ise Zeliha'nın ahlaksızlıklarını öğrenmeden, Zeliha'nın ölümüyle sarsılmıştır. Bu arada Ayşe de yengesinin ölümünden sonra serbest kalmış ve akrabaları olan Deli İsmail ile ilişkiye girmeye başlamıştır. Bu ilişkilerin sonunda ise hamile kalmıştır. Şu an evlenmek ile namusu arasında ikilem yaşamaktadır. Önceden evlenmeye çok hevesli olmasına rağmen şu an her şey anlaşılacak diye korkmaktadır. Ayşe'nin namus meselesi üzerindeki korkusu ile evlenmek isteği bir çatışma olarak karşımıza çıkar.

Beşinci bölüm olayların olduğu gecenin sabahında başlar. Emin işe giderken Ali Rıza Usta'ya uğrar ve onunla biraz dedikodu yapar. Bu vesileyle önce İdris Ağa'nın öyküsü montaj tekniğiyle romana yerleştirilir. Daha sonra da Taşlıevlek köyüne gelen hâkim Celal Bey hakkında bilgi sahibi oluruz. Ancak Celal Bey'in Taşlıevlek'e neden geldiği bir merak konusudur ve ileriye dönük bir düğüm daha atılmış olur. Bu sohbet esnasında, kasabanın siyasi atmosferi de göz önüne getirilir. Bu siyasi atmosferin de yaşanacak olaylar üzerinde etkisi olacaktır. Ancak bu siyasi atmosferin asıl verilmiş nedeni, insanların cehaletlerini anlatmakta bir zemin olarak kullanılmasıdır.

Altıncı bölümde olay örgüsü tekrar paralelleşir. Muayenehanede hükümet tabibi ile sıtma savaş tabibi sohbet etmektedir. Bu arada muayene olmak için odaya girip çıkanlar olmaktadır. Bu muayeneler esnasında köylünün kafa yapısına mercek tutulmuş olur. Özellikle bir köylünün kuduz olma tehlikesi yaşayan oğlunu, ekinleri boşa gideceği gerekçesiyle, şehre iğne yaptırmaya götürmek istememesi, önemli bir çatışma unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Köylü, yoksulluğu ile çocuğunun sağlığı arasında sıkışıp

kalmıştır. Emin'in bölüm sonunda, köylere çıkmak üzere izin istemek için odaya girmesiyle, olay örgüsü tekrar birleşir.

Yedinci bölümde Emin yola koyulduktan sonra hayallere dalar. Bu hayaller geriye dönük bazı olayların anlatılmasını ve Emin'i daha yakından tanımayı sağlar. İlk önce bir gün bu yoldan giderken derede yıkanırken gördüğü kızları, şehvetle hatırlar. O günden sonra kestirme olmamasına rağmen hep bu yolu kullanmıştır. Bu anısı kendisinde başka çağrışımlar yapar. Fevzullah Azmi adlı dolandırıcı bir tiyatroçunun kanun dışı bir iş yapmak üzere kendisine yaklaşmasını, onunla geçirdiği akşamı ve o akşam tanıdığı ve birlikte olduğu Naciye'yi düşünür. Naciye'den oldukça etkilenmiştir. Bu etkileniş dürüstlüğü ile Naciye'ye olan ilgisi arasında bir çatışmanın doğmasına sebep olduysa da bu çatışmayı Emin'in dürüstlüğü kaybetmiştir. Bu yüzden bir süre devletin köylüye dağıtmak için kendisine verdiği ilaçları, Fevzullah Azmi'ye satmıştır. Bu olayın ortaya çıkmasından sonra işini kaybetme tehlikesi yaşamıştır. Bölümün sonunda Emin düşüncelerinden çıkmıştır çünkü Taşlıevlek'e gelmiştir.

Sekizinci bölümde Taşlıevlek'in köy odasına gider. Bu köyün insanları Emin'i pek sevmemektedir, bunun için de hiç misafirperver davranmazlar. Köy odasında yapılan konuşmalar sırasında, özellikle hocanın sözleri çok etkilidir. Hoca tam bir yobaz tipidir. Köylüler konuştuklarıyla Emin Efendi'yi sıkıştırdıkları sırada, Ali Ağa odaya girer ve Emin Efendi'yi çağırır.

Dokuzuncu bölümün ağırlık noktasını bir hatıra defteri kurgusu üzerinden, montaj tekniğine uygun olarak yerleştirilmiş, Celal'in hayat öyküsü oluşturur. Böylelikle Celal'in kasabaya geliş sebebi de öğrenilmiş olur.

Onuncu bölümde Emin yine Ali Rıza Usta'nın yanındadır. Konuşma esnasında Emin'in seçimde aldığı görev konuşulur. Emin seçim görevi için köye gider. Köylü seçimde oy vermek istemez çünkü köylünün istediği aday yoktur. Ancak Emin köylüyü oy vermeleri noktasında zorlar ve bu arada gençler tarafından dövülür. Bunun üzerine köye jandarma çağrılır. Komutan hem köylüyü hem de Emin Efendi'yi azarlar. Emin milletin diline düşmüştür. Ali Rıza Usta, Yakup Ağa'yla konuşmuştur. Yakup Ağa, Celal'i annesine benzetmiş ve oğlu olabileceğini hissetmiştir.

On birinci bölümde kasabada yaşananlardan çok bunalmış olan Emin Efendi, tayinini yaptırmak ve bu kasabadan ayrılmak için şehre gelmiştir. Ancak bu talebi her

zamanki gibi umutsuzdur. İşlerini bitirdikten sonra bir çay içmek için girdiği ara sokakta Fevzullah Azmi'yle karşılaşır. Fevzullah Azmi kendisini sinemaya götürür. Emin'in sinemada seyrettiği artist Naciye'dir. Naciye artık Süheyla Güzelgöz olmuştur. Bu bölümde Fevzullah Azmi'nin iç çatışması dikkat çekicidir. Naciye'ye bildiği her şeyi o öğretmiştir ama Naciye yükselince onu da tanımamıştır.

On ikinci bölümde köy gezmeden dönen Emin, Ayşe'nin intihar ettiğini öğrenmiştir. Doktor raporunda, Ayşe'nin intihar ettiği sırada hamile olduğu anlaşılır. Bu durum akla gelen ilk sorumlusu, Emin olarak görülür. Bu durum kısa süreli de olsa bir merak unsuru olarak ortaya çıkar. Küpecik'in ortadan kaybolması ve Ayşe'nin mezarı başında bulunmasıyla gerçek suçlu anlaşılır.

On üçüncü bölümde Emin, evde hasta olarak yatmaktadır. Hastalanalı bir hafta olmuştur ve morali bozuk ölümü beklemektedir. Hayatını düşünür ve kimseye yaranamadığını anlar. Celal ziyarete gelir ve Emin'le dertleşir. Celal'in köye dönmesinin sebebi; Nergis'i almaya gelmesidir. Emin hasta yatağında yatarken roman biter. Roman boyunca kronolojik çizgi takip etmesine rağmen özellikle geriye dönüşler oldukça önemlidir. Birçok olayın sebebi ya olay başlamadan önce hazırlanmış ya da olay yaşandıktan sonra geriye dönüşlerle, sebep-sonuç ilişkisine dayalı olarak izah edilmiştir. Yazar, diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da güçlü bir sebepler bağı oluşturmuştur. Dolayısıyla roman boyunca sürpriz ve şaşırtıcı gibi görülebilecek olaylar bile üzerinde biraz düşününce, alt yapısının önceden hazırlandığı anlaşılır.

3.2.3.2.2. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Roman genel olarak hâkim bakış açısı kullanılarak kaleme alınmıştır. Yazar (o) anlatıcı, romanın başından itibaren bütün olaylara ve şahıslara hâkimdir. Hem olayların yaşandığı anda insanların iç dünyalarını ve aklından geçenleri verebilmekte, hem de olayların sebeplerini açıklayabilmek için geçmişlerine yönelik bilgiler aktarabilmektedir. Romanın daha ilk sayfasından itibaren hâkim bakış açısıyla yazıldığı anlaşılmalıdır:

Emin Efendi köyden dönüyordu. Atından yıkılır gibi indi. Görenler hayvanla sahibinin zayıflıkta yarışa çıktıklarını sanırdı. Bir ayağını üzengiden kurtaramayıp düşecekti az daha. Attan indiği yer evinden uzaktı. Her köşeden bir göz çıkıp, atıyla kendisinin, kasabaya girişini seyrediyordu sanki. Bu kez için değildi. Her seferinde aynı şeyi düşünürdü. (s.1)

Romanın ilerleyen bölümlerinde de bakış açısı bu şekilde devam etmektedir. Yazarın, romanı hâkim bakış açısıyla kaleme alması, asıl roman kahramanı dışındaki birçok şahsın öyküsünü de anlatmasına olanak sağlamıştır. Başka türlü bir bakış açısı söz konusu olsaydı, bu kadar olay ayrıntılarıyla izah edilemezdi. Ancak yazarın diğer romanlarında olduğu gibi, “o” anlatıcısı kullanırken göstermiş olduğu ustalıkta, gözlem gücünün de büyük etkisi vardır. Yazar anılarında da ifade ettiği gibi, yaşadığı çevrenin insanlarını çok iyi gözlemlemiş, hatta evlerinin içine dahi girme fırsatını bulması, onları yakından tanınmasına sebep olmuştur. Böylelikle hâkim bakış açısı içinde, düşüncelerini ortaya koyduğu insanlar, fikirlerini, inançlarını, yaşam tarzlarını ve sosyal ilişkilerini yakından tanıma imkânı bulunduğu insanlardır. Bu açıdan düşünüldüğünde hâkim bakış açısı, eserin gerçeklik algısını olumsuz değil olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca eserin geneli boyunca birçok olay aktarılmasına rağmen, romana baskın olan Emin Efendi’nin kalbinden ve kafasından geçenlerdir. Romanın sonuna kadar hasta ve toplum tarafından sevilmeyen bir insanın iç dünyasında yaşadıklarına şahit oluruz. Bu yönüyle de eser psikolojik bir roman olma özelliği gösterir.

Eserin geneline, hâkim bakış açısı ve o anlatıcı egemen olmasına rağmen, Celal’in anılarının anlatıldığı kısım, kahraman anlatıcının bakış açısıyla kaleme alınmıştır. Yazar, Celal’le ilgili merak edilenleri Emin’in bulunduğu bir anı defteriyle gidermiştir. Defter, Celal tarafından kaleme alınmış ve Emin Efendi tarafından bulunmuştur. Emin Efendi Celal’in uyumasını fırsat bilerek defteri okumaya başlar, okuyucunun bilgisi de Emin Efendi’nin okuduğu kısımlarla sınırlıdır. Bu bölüm, roman içinde roman sayılabilecek kadar uzun olmasına karşın Emin Efendi defteri atlayarak okur. Bu bölüm aracılığıyla, aydın bir insan konumundaki Celal’in gözünden olaylar tahlil edilmiş olur. Bu bölüm romanın dışına çıkmak arzusu gibi görülebilir. Çünkü yazar küçük bir kasaba ortamında bütün fikirlerini dile getirecek olaylar oluşturamamış olabilir. Bu bölüm büyük şehri, değişik fikir akımlarını, sosyal yaşayıştaki farkları irdelemek için bir çözüm olarak kullanılmış gibi görülmektedir.

– Gene başlamayalım Ragıp, dedi, o ayrı bir sorun... Sanatı dar sınırlar içinde görmeyelim. Benim Celal’e anlatmak istediğim ayrı sorun, senin ortaya attığın ayrı... Bir yerde haklısın o da dinleyiciler... Evet, bunların çoğu gösteriş için geliyor. Ama gerçekten müzik için gelenler de var içlerinde. Belki onlar da bizim gibi tümden zevkine varamıyorlar daha. Çünkü kulaklarımız bu müziğe göre eğitilmedi. Zamanla alışacağız...(s.208)

Yazar, ancak böylelikle yukarıdaki paragrafta olduğu gibi, bir kasabalı zihniyetinin ötesindeki sorunları dile getirme ve savunduğu fikirleri ortaya koyma şansı yakalamıştır. Anı defterinin oluşturduğu kısım tamamen bir aydının kafasından ve bakış açısından dünyanın tahlili şeklindedir.

3.2.3.2.3.Şahıs Kadrosu

Roman oldukça geniş bir şahıs kadrosuna sahip olmasına rağmen, ön plana çıkan isim öncelikle Emin Efendi, daha sonrada Celal'dir. Diğer şahısların roman içindeki konumları, bu iki şahsa ve olayların gelişimine göre şekillenmiştir. Romandaki şahıslar genelde karakter özelliği gösterse de bir takım insanların temsilcileri olarak çizilmiş tipler de vardır.

Romanın başkahramanı Emin Efendi'dir. Emin Efendi roman boyunca birçok yerde, hem fiziksel hem de ruhsal özellikleriyle okura tanıtılmıştır. Romanın asıl kahramanıdır. 35'inde ancak olmasına rağmen oldukça yaşlı görünüşlü ve yaşamdan bezgin bir insandır.(s.1) Bu şekilde olmasının sebebi yaşadığı yer olduğu gibi hasta da olmasıdır.

Emin Efendi kaç yıldır öksürüyordu. İlk zamanlarda "Üşütmüştün, merak edilecek bir şey yok! Yalnız kendine iyi bak! Fazla yorulma!" demişlerdi doktorlar. O zaman da hastalığının, onların söylediği gibi, sudan bir hastalık olmadığını biliyordu.(s.16)

Bu bölümün devamında da anlaşılacağı üzere Emin Efendi veremdir ve ancak iyi bir bakımla düzelebilir. Bu da Emin Efendi'nin içinde bulunduğu şartlar gereği imkânsızdır. Çünkü kıt kanaat geçinebilen düşük seviyeli bir devlet memurudur (sağlık koruyucusu). Emin Efendi'nin fiziksel durumu, psikolojisini de büyük oranda etkilemiştir.

...Tıraş olmaya karar verdi. Makinayı elinden bıraktı. Anası bir tas içinde sıcak su getirmişti. Kırık aynada kendini görünce, sanki yıllardır görmediği biriyle karşılaşmış gibi oldu. Demek bu gözleri içine kaçmış, saç sakalı bir karış uzamış adam kendisiydi. Başının arkasındaki saçlar isyan bayrağını açmış gibi dimdik duruyorlardı. Tükürmek istedi aynadaki kendisine; kafasındaki beniyle aynadaki adam bambaşkaydı. "Acaba herkese kendi yüzü böyle mi gelirdi?"(s.22)

Emin Efendi bu psikoloji içinde toplum içinde de yer edinememiştir. Konuşmaktan ve görüşmekten keyif aldığı tek insan Rıza Usta'dır. Diğer insanları

çıkarcı, samimiyetsiz ve kötü olarak görür. Bu görüş Emin Efendi'yi bütün ilişkilerinde korkaklaştırmıştır.

Emin Efendi kaşığına çorbaya daldırırken yeni gelen doktoru düşünüyordu. Belki de hasta diye kendini işten attırırdı; kim bilir belki de köylülerin nasıl Atebrin'lerini çalıp kendisini yalvarttıklarını da anlatmışlardı. (s.16)

Ayrıca geçim zorlukları ve anti-sosyal kişiliği sebebiyle kahvehaneye çıkmaması, içki ve sigara içmemesi, kimseye hiçbir şey ısmarlamaması, cimri bir insan olarak tanınmasına sebep olmuş, bütün bu özellikler de üst üste gelince insanların gözünde sevgiyi yitirmiştir. Sosyal açıdan başarısızlığı bununla kalmamış, hiç kimseyle evlilik yapmamış, mutlu bir yuva kuramamış ve annesiyle birlikte yaşamaya mecbur kalmıştır. Emin Efendi'nin mutsuzluğunda yaşadığı kasabanın da etkisi büyüktür; çünkü Emin Efendi buraya ait değildir. Aslen İstanbulludur. Ancak babasının işlerinin kötü gitmesiyle devlet memuru olmak ve buralara gelmek zorunda kalmıştır.

Romanda üzerinde en fazla durulan ikinci isim Celal'dir. Romanın 87. sayfasından itibaren olaylara dâhil olur. Fiziki görünüş olarak otuz-otuz beş yaşlarında ancak olan, uzunca boylu, yakışıklı bir adamdır. Maviye çalan gözleri, koyu sarı denebilecek saçları vardır. Gençtir ama üzerinde, cevabını romanın ilerleyen sayfalarında alabileceğimiz bir yorgunluk vardır.(s.88) Celal'le ilgili bütün soru işaretleri, 178. sayfadan itibaren çözülür. Celal'in yazdığı anı defterinin Emin Efendi aracılığıyla okunması sayesinde, Celal'i yakından tanırız. Celal küçük yaşta yetim kalmış, yetimhanede büyümüş, daha sonra da hukuk öğrenimi görerek hâkim olmuş bir roman şahsıdır. Üniversite yıllarında önce Türkçü akımların etkisinde kalmış, daha sonra da sol bir çizgiye gelmiştir. Kasabaya geliş sebebi, annesini yıllar önce kaçırap daha sonra da evlenmek zorunda bırakan, hiç tanımadığı babası Yakup Ağa'yı bulmaktır. Celal'in hayatı üzerinden birçok fikir ve yaşam tarzı irdelenmiştir. Eserin toplumcu gerçekçi yönelimi eser boyunca en çok Celal'in anı defterinde hissedilir. Ancak Celal, toplumcu gerçekçiliğin gereklerinden biri olan olumlu kahraman tipinden oldukça uzaktır. Ama onun bakışı üzerinden toplumsal sorunlara getirilen eleştiriler sol bir bakışı ifade eder. Bir de roman içinde aşk adına sayılabilecek tek öykü, Celal'in başından geçer. Celal bu aşk karşısında oldukça gururlu bir duruş sergilemiş ve Selma'nın isteğini karşılıksız bırakmıştır.

Romanın kadın kahramanlarından olan Ayşe, Emin Efendi'nin evlendirilmek istediği kızdır. Ormancı Bekir Ağa'nın kız kardeşidir. Ayşe; çirkin, zayıf, kara kuru, biraz da topalca bir kızdır. Elinden her iş gelmesine rağmen, bu özellikleri yüzünden evde kalmıştır.

Çirkindi, gerçekten çirkindi. Elmacık kemikleri, zayıflıktan dışarı fırlamıştı. Gözleri küçücüktü. Kaşları kalın, gür, kapkaraydı. Burnu hafif kancamsıydı. Yüzünün güzel sayılabilecek tek yeri ağzıydı. Bütün zorlaması boşunaydı, topallığı belli oluyordu.(s.49)

Bu özellikler, Emin Efendi'de olduğu gibi, onda da bir takım psikolojik problemler oluşmasına sebep olmuştur. Hiç kimse tarafından istenmemesi, onu İsmail (küpecik) ile ilişkiye zorlamıştır. Mahallenin delisi olan İsmail ile girdiği ilişkiler sonunda hamile kalmış, hamileliği ortaya çıkmadan kendisini asmak yoluyla intihar etmiştir.

Bir diğer kadın kahraman Emin Efendi'nin annesi Hatice'dir.

...Beli bükülmüş, yüzünün derisi kırışıklıklarla kaplanmış, elli beşlik bir kadındı. Söz geçirmeyi huy edinmiş bir görünüşü vardı. Gözleri, yaşlılığına aldırmandan, yaşam isteğiyle parlıyordu. Geniş alnı, dar çenesi, ona, yüz bakımından, şeytanca bir görünüş veriyordu.(s.13)

Annesinin, Emin Efendi üzerinde büyük bir baskısı vardır. Genç sayılabilecek bir yaşta dul kalmış ve Emin Efendi'yle birlikte yaşamaya başlamıştır. Hasta olmasına rağmen yaşam isteği tükenmemiştir.

-İlahi Emin benimki artık toprak. Bu sözleri inler gibi söylemişti. Yalan vallahi yalan! Yaşamak istiyordu. Arasına "ölsem de kurtulsam..." derdi; fakat laf geliyordu bu! Ağrılar sıkıştırmaya başlayınca derhal ilaçlara başlar, perhizini sürdürürdü.(s.16)

Biraz da rahat etmek gayesiyle, her türlü olumsuzluğa rağmen Emin Efendi'yi evlendirmeye uğraşır, çeşitli planlar kurar ama başarılı olamaz. Romanın sonunda gözyaşları içinde Emin'in başındadır.

Fevzullah Azmi romanda karşımıza çıkan dolandırıcı tipidir. Roman boyunca çevirdiği çeşitli dolaplar içinde görülür. *-Dalga mı geçiyon Emin Efendi? Bu herifte tutkun olacak bir göz var mı? Hadi göz oldu, biçim var mı? Karga burun, iki bohça sıkıştırılmış gibi koskoca bi kambur, içine çekilmiş iki göz, üstelik de kısacık bi boy...* Fevzullah Azmi bu görünüşüyle bile dolandırıcı kimliğine sahiptir ve insanlara güven vermez. Emin Efendi'yi ilaç işinde kandırmak için uzun süre uğraşır ve Naciye'nin de

yardımıyla muvaffak olur. Kasabada bir süre kaldıktan sonra esnafı da dolandırarak kasabadan ayrılırlar. Romanın sonlarına doğru, Emin Efendi'nin işi icabı gittiği şehirde karşısına çıkar ve Emin Efendi'nin de birlikte olduğu yol arkadaşı Naciye'nin kendisini bile tanımadığını anlatır.

İlk önce Fevzullah Azmi'nin yardımcısı olarak karşımıza çıkan Naciye, romanın sonlarına doğru ünlü bir aktris olmuş, Süheyla Güzelgöz ismini almıştır. Naciye çok güzel bir kadındır. Kasabaya tiyatro kumpanyası aracılığıyla gelmiştir. Herkes tiyatroya onu görmek için gitmektedir. Bu işin yanı sıra Fevzullah Azmi'ye çevirdiği işlerde yardımcı olmaktadır. Ahlaken de düşük bir kadındır. İlaç işinde Emin Efendi'yi kandırmak için Emin'le yattığı gibi, romanın sonunda ünlü olduktan sonra, her türlü numarayı öğrendiği Fevzullah Azmi'yi de tanımamazlıktan gelmiştir.

Yakup Ağa önceleri çok zengin olan, ancak yaptığı hatalar sonucu elindeki malı mülkü kaybeden, romanın vaka zamanında ise “Güzelova” adlı kiraathaneyi işletmekte olan ihtiyar bir adamdır. Gençliğinde oldukça itibarlı ve güçlüdür.

Yakup Ağa malını mülkünü satmadan önce yalnız köyde değil tüm ilçe sınırları içinde eline su dökecek ağa yoktu. “Hanedan adam, sofrasında misafir eksik olmaz, kaza eşrafi, memurlar kendisini sayarlar, hükümette, mahkemede bir dediği iki olmaz...” derlerdi. Yakup Ağa kasabadaki eşrafın sözüne uyup rençperliği bırakarak işi kamyonculuğa döktükten sonra işleri tersine gitmeye başlamıştı.(s.154)

Romandaki asıl fonksiyonu Celal'in bulmak için kasabaya geldiği babası olmasıdır. Yakup Ağa da Celal'i tanımış ama belli etmemiştir.

Romanın olay örgüsü içinde önemli bir yeri olmayan Hacı Arif, yazarın bazı mesajları iletmek için kullandığı bir tiptir. Zengin, uyanık, işini bilen, para canlısı, faizci bir insan tipi olarak karşımıza çıkar. Bu işleri yaparken de dini kendine alet etmekten geri durmaz. “Hacı Arif denilen herifi Domuz Arif demeyince kimse tanımazdı; hırsızlıktan tut, işretten, kulamparlıktan çık, yemediği halt kalmamıştır. İsminin başına Hacı ünvanını takınca evliya kesildi teres.”(s.92) Bu işleri sayesinde oldukça zengin olan, hem dükkânları hem de kira gelirleri olan kasabanın hatırı sayılır adamlarındandır.

Ali Rıza Usta ise sırtı kamburlaşmış, saçları aklaşmış ihtiyar bir adamdır. Ayakkabı tamirciliği ile uğraşmaktadır. Emin Efendi'nin tek yoldaşındır. Romanda kasaba ile ilgili öğrenilen bilgilerin bir kısmı Ali Rıza Usta'nın ağzından çıkmaktadır. Genel olarak doğru sözlü, arif bir insan tipi olarak karşımıza çıkar.

Yazarın birçok eserinde karşımıza çıkan hoca tipi, romanda, asıl olayın akışına önemli bir etkisi olmamasına rağmen, eleştirel bir tutumla ele alınan yobaz hoca tipinin örneğidir ve çağ dışı düşünceleriyle insanları yönlendirir.

Bu şahısların dışında romanda birçok şahıs vardır. Olayların akışına farklı düzeylerde etkileri olmuştur ancak derinlemesine tasvirleri yapılmamıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: Bekir Ağa, Mustafa Ağa, Cevdet, Hüseyin, doktor, Emiç Bacı, Küpecük, Zeliha, Belediye Reisi...

3.2.3.2.4.Zaman

Her şeyden önce romanda, anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklıdır. Romanın diyaloglardan oluşan kısımları dışında, görülen geçmiş zaman kipi (-di) kullanılmıştır. Ana vaka zamanı oldukça kısa olmasına rağmen, geriye dönüşlerle geniş bir zaman dilimi anlatılır. Ancak roman boyunca net tarihler verilmez, bir takım ifadelerle zaman anlatılmıştır. “Zeliha bir yıl önce, karın sancısından, hastaneye yetişemedi, ölmüştü. Ağası, acısından, üç dört gün eve girmemişti.”(s.73) Romanın birçok bölümü bu şekilde anlatılır. Romanın ilk altı bölümünde açık olarak kullanılan zaman ifadelerinden, bu bölümlerdeki olayların iki gün içinde gerçekleştiği görülür. Ancak bu tip ifadeler ardı ardına takip edilince, romanın esas vaka zamanının birkaç günden ibaret olduğu anlaşılır. Özellikle romanın başında, Ayşe'nin düşünceleri sırasında hamile olduğunun anlaşılması ve bu hamileliğin belli olmaya başladığında romanın sonuna doğru intihar etmesi, zamanla ilgili tahminimizi doğrular niteliktedir. Yine zaman dilimine yönelik ipuçlarından biri de evlerde gaz lambalarının kullanılıyor olmasıdır. Bunlardan daha önemli bir ipucu ise partililik-fırkacılık faaliyetleridir. İnsanların siyasete ilgisi artmış, halk partisi-demokrat ayrımı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Emin Efendi'nin Ali Rıza Usta ile sohbeti esnasında kullandığı bir ifade de zamana dair bir ipucu vermektedir: *...Bildiğim bir taraf varsa iyilik seven bir adam; o olmasa geçen devrimde aç açık kalacaktım Taşlıevlek'te.*(s.86) Diğer sosyal şartlar da bu ifadeye eklendiğinde, olayların nesnel zamanının 1940'lı yılların sonu ya da 1950'li yıllar olduğu tahmin edilir. Yine Ali Rıza Usta'nın bir demokratın ağzından yaptığı konuşma da bu zaman dilimini ifade eder.

–Ben mitinge gitmeden onun nelerden konuştuğunu sana söyleyiveriyim. Gayri ezberledik bunarı: “Yirmi kusun seneden beri bu memlekette keselerini doldurmadan başka ne yaptılar? Sülük gibi kanımızı emdiler. Bizim bitlerimizin barsakları açlıktan kurudu, onlarınkilerin karınları kandan patladı. Allah bile her şeyi sırayla emritmiş. Allah diyince aklıma geldi. Ezanı Muhammediye’yi Moğolcamı Türkçemsi acayip bi şekilde okuttular, bu yüzden dinden imandan olduk.(s.97)

Ezanın Türkçe okunduğu zaman, 1932 ile 1950 yılları arasındır. İfadeden anlaşılmiştir ki ezanın Türkçe okunması geride kalmıştır. Yani olay zamanının 1950 öncesi olması mümkün değildir. Ayrıca köy odasında hocanın yaptığı konuşmaya kızan Hasan Emmi’nin aklından geçenler, net tarih olarak değerlendirilebilir.

Kesmeli bu gibi herifleri...” dedi içinden Hasan Efendi. Bir yandan da hükümete kızılıyordu; ne güzel hepsi de sinmişlerdi. Hükümet biraz gevşeme gösterince hepsi de yerlerinden oynamış, “Biz buradayız.” demişlerdi. Bu herif iki yıl öncesine değin evinden bile çikamıyordu.(s.160)

Buradaki iki yıl öncesi ifadesi, CHP’nin son dönemini yani 1950 yılını ifade ediyor görülmektedir. Dolayısıyla zaman biraz daha netleşmekte ve 1952 yılının Türkiye’si olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca Celal’in üniversite yıllarının İkinci Dünya Savaşı’na denk gelmesi ve olay zamanında 30-35 yaş arasında olması bu tarihi doğrular niteliktedir.

3.2.3.2.5. Mekân

Olaylar Anadolu’da bir kasabada geçer. Yazarın yerel ağzı taklit etmesinden, buranın İç Anadolu’da bir yer olduğu anlaşılır. Ancak kasabanın adı açık olarak verilmez. Çünkü bu kasaba diğerlerinden pek de farklı değildir.

Kasabayı bir dere ikiye bölüyordu; evi derenin öbür geçesindeydi. Evler, hükümet binası, şube, jandarma karakolu, birkaç zengin evi dışında, hepsi de kerpiçten yapılmıştı. Çoğunun üzerinde kiremit çatı yerine toprak dam vardı. Neyse ki pencerelere camı adet edinmişlerdi. Yine de kırılan camın yerine yenisini almak lüks sayılıyordu. Kırılan yeri kağıtla sıvamak daha tutumluca idi. Dere boyunca kavak ağaçları, bahçeler uzanıyordu. Yaz gelince yerliler bahçelerdeki kulübelerine çekilirlerdi. Pekmezi yerinde yapabilmek, dutu yerinde kurutabilmek, ayvaları, elmaları çaldırmamak için bu gerekliydi. Zengince olanların bahçelerinde kulübenin yerini büyükçe bahçe evleri alıyordu.(s.7)

Bu görünümünden de anlaşılmaktadır ki kasaba pek gelişmiş sayılamaz. Yazarın tasvirini yaptığı kasabanın, çizmiş olduğu sosyal yapıyla paralel olduğu da gözden kaçmamaktadır.

Romanda dikkat çeken mekânlardan bazıları da kahvehane ve köy odasıdır. Bu mekânlar, romandaki sosyal mekânları oluşturur. Bu mekânların toplumsal hayat üzerindeki etkisi oldukça fazladır.

Emin Efendi İbrahim'in kahvesinin önünden geçerken ürperir, yıkılacak gibi olur. Burası kahve değil, mahkemedir sanki; kasabanın insanları için yargılar verilir burada; iyiler, kötüler belli olur... Verilen yargıları düzeltilecek için başvurulabilecek bir yerde yoktur. Şimdi kendisinden söz etmeye başlamışlardır bile.(s.6)

Köy odasının konumu da bundan farklı değildir. Orda ön plana çıkan sosyal konu ise siyasettir. Ayrıca köy odasına Halk Partililerin gelmemesi de bu mekânın, ayrışmanın adresi olduğunu gösterir. Büyük şehirlerde ise mekânlar, sosyal baskıdan uzak görülmektedir. Emin Efendi tayin meselesi için şehre indiğinde bunu daha iyi anlar.

İki yanda büyük büyük mağazalar vardı. Her iki kaldırımda da insanlar birbirinden habersiz yollarına gidiyorlardı. "Ne iyi! Kimse bir başkasını göz hapsine almıyor, hareketlerini izlemiyor; bizim çarşıdan geçmek resmigeçit yapmaktan beter; işleri güçleri yok heriflerin..." dedi Emin Efendi.(s.256)

Bütün bu özellikleriyle şehir gelişmişliğin ve aydınlanmanın bir göstergesi olarak karşımıza çıkar.

Romanda şahıslara ait mekânlar, ekonomik düzeyin de göstergesidir. Ayrıca bu mekânlar o devrin yaşam tarzı ve düzeyi hakkında da fikir sahibi olmamamıza aracı olur. Örneğin Emin Efendi'nin yaşadığı ev, bir oda bir mutfaktan ibarettir. Bu ev bile Emin Efendi'nin yoksulluğunu gözler önüne sermeye yetmektedir. Buna karşın Celal'in sevgilisi Selma'nın bambaşka bir dünyası vardır. Selma'nın babası oldukça zengin bir işadamıdır. "...Gümüş, porselen takımların sıralandığı büfeye, halıya, biblolara, saatinin altın kösteğine bakarken "Bunların hepsi benim, her şey benim..." der gibi bir durumu vardı."(s.220) Böylelikle zenginle fakirin farklı birer dünyada yaşadığı anlaşılmaktadır.

3.2.4.Trenler Yine Gidiyor¹²⁰

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun *Trenler Yine Gidiyor* adlı romanı, *Evlerde Sevgi Yoktu* romanının devamı niteliğindedir.¹²¹ Roman, ilk olarak Yazko tarafından 1982

¹²⁰ Muzaffer Hacıhasanoğlu, *Trenler Yine Gidiyor*, Yazko Yayınları, İstanbul 1982

yılında basılmış, daha sonra da 2007 yılında Heyamola yayınları arasından çıkmıştır. Roman, Mehmet Atilla Günaydın adlı bir çocuğun evden kaçtıktan sonra başından geçen olayları anlatmaktadır.

Trenler Yine Gidiyor romanı, birbirinin devamı niteliğindeki 15 bölümden oluşmaktadır. Roman, yazarın genel dünya görüşü ve sanat anlayışı çerçevesinde kaleme aldığı bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında, romanın olay zamanına ve mekânlarına dikkat edildiğinde, yazarın çocukluk döneminin ve yaşadığı çevrelerin izlerini bulmak mümkündür. Roman tek bir olaya dayalıymış gibi gelişse de romanda birbirinden bağımsız, ufak, birçok olay anlatılmaktadır. Toplumcu gerçekçi çizgideki yazar, her bir olayı dünya görüşünü ortaya koyabilmek ve bir düzen eleştirisi getirebilmek amacıyla kullanmış görünmektedir. Zaten Toplumcu Gerçekçi sanatın temel özelliklerinden birisi, ortaya konulan sanat eserinin bir sınıfın (işçi, köylü) çıkarlarına hizmet etmesidir.

Roman, Mehmet adlı roman kahramanının gözünden, 1930'ların Türkiye'sini gözler önüne getirmekte ve o günün hem insani, hem de siyasi eleştirisini yapmaktadır. Roman boyunca birçok şahıs romana girip çıkar kendi öyküleriyle. Esasında bu olaylardan bazıları uzatılarak bir heyecan unsuru olarak kullanılabilirken çok çabuk, bazen aynı sayfa içinde, çözüme kavuşturulur. Böylelikle bu romanın, Mehmet'in ilk gençlik yılları ve onun gözünden bir dünya eleştirisi olduğu unutturulmaz. Ben anlatıcının romanın tamamına hâkim olması, (ben anlatıcı Mehmet'tir) romana bir anı-roman kimliği katmıştır. Ancak romanın olay zamanı ile yazılış zamanı arasındaki fark bazı çelişkilerin doğmasına sebep olmaktadır. Eserin bazı bölümlerinde olay anında hatırlanabilecek bazı ayrıntılara yer verilirken, birçok bölümündeki değerlendirmeler, on beş yaşındaki bir çocuğun değerlendirmesinden çok uzakta kalmaktadır.

Sonuç olarak, roman bir dünya görüşünün ortaya konmasında bir araç olarak kullanılmıştır. Buna rağmen roman, sürükleyici bir kimlik taşır. Ben anlatıcı beraberinde birçok problem getirirse de romanın gerçeklik algısını arttırmıştır.

3.2.4.1.Tema

---

¹²¹ Muzaffer Hacıhasanoğlu, *Trenler Yine Gidiyor*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2007, s.1

Trenler Yine Gidiyor romanının konusu özetle şöyledir: Mehmet Atilla Günaydın adlı çocuğun, kaçak bindiği trende görevliye yakalanmasıyla roman başlar. Görevli, Mehmet'i tren yollarında çalışan baba adlı bir başka görevliye teslim eder. Baba, Mehmet'i himaye eder ve okutur. Bu arada Mehmet baba yardımıyla dünyayı öğrenmeye ve değerlendirmeye başlar. Babanın başına gelen bazı olaylardan sonra, baba emekli olur ve beraber Ankara'ya giderler. Ankara'da baba rahatsızlanır ve ölür. Mehmet, bu durumda hem çalışır hem de okumaya devam eder. Önce bir fırında çalışır, daha sonra da hasta bir adama bakmak için bir ailenin yanına yerleşir. En son bir otelde çalışmakta iken roman sona erer.

Romanda ön plana çıkan temalar sevgiyi arayış, halkın cahilliği, maddiyata dayalı düzen ve sol ideoloji olarak görülmektedir.

3.2.4.1.1. Sevgisizlik

Roman, esasında Mehmet'in evinde bulamadığı sevgiyi aramaya çıkmasıyla başlar. Mehmet'in babasının erken ölümü ve annesinin Murtaza adında bir adamla evlenmesi, Mehmet'in mutsuz olmasına sebep olur. Üstelik Mehmet, annesinin böyle bir evlilik yapmasının gerekliliğine de inanmaz.

Kapının aralığında sesleniyordu. Anamın iki gözü iki çeşmeymiş... Önce içimde bir şeyler kımıldanır, debreşir gibi olmuştu; bir kuş çırpınıyordu sanki. Yalan söylüyordu karga; anamın iki gözü iki çeşme olamazdı; sevgi yitmişti aramızda. Onu çıkarı, gövdesi başka yönler doğru götürmüştü; rahatı aramıştı, muncıklanmayı aramıştı. Kadınlar... Aç koymazdım onu da Emine'yi de... (s.99)

İşte bu evlilik Mehmet'i ailesinden ve yaşadığı yerden koparır. Mehmet daha romanın başında sevgiyi arayışını dile getirir.

O indi aşağı. Başımı kaldırıp gizlenerek baktım pencereden. Dağbaşında bir istasyondur. Yakınında ne bir ev ne de bir köy vardı. "inme!" demişti. Ben de uymuştum sözüne; oysa inip kaçabilirdim. Niyeti kötüydü onun; polise teslim edecekti beni. Yüzgeri gönderirlerdi memleketime. Anam, karga, Emine, dükkân... Belki de Şaban Usta almazdı dükkâna yeniden. Kaçmıştım. Ona anlatamazdım sevgiyi aradığımı. Evlerde sevgi var sanıyordu belki o. Ben bir kez atmıştım adımımı. Onlar yerlerindeydiler. (s.6)

Mehmet kimsede bulamadığı sevgiyi, Baba'da bulur. Ancak bu durum çok sürmez, Baba ölür. Ne var ki bütün olumsuzluklara rağmen Mehmet hiç ortada kalmaz; mutlaka kalacak bir yer, sığınacak bir insan bulur. Baba'nın ölümü üzerine önce fırıncı

Ömer Amcanın yanında, ardından Zahide Hanımla Şekur Bey'in yanında, daha sonra da Emin Ağabey'in yanında otelde kalmıştır. Bu insanların yanında kalabilmesinde bazı çıkar ilişkileri bulunsa da, bu insanların iyi bir yanlarının bulunduğu da gözden kaçmaz. Ancak roman boyunca yaşanan ilişkilere ve gözlemlenen olaylara bakıldığında, insanlar arası ilişkilere hâkim olanın genelde maddi çıkar olduğu görülmektedir.

3.2.4.1.2.Halkın Cahilliği

Roman boyunca Mehmet'in çevresinde gözlemlendiği olaylara, bazen Mehmet'in kendisi tarafından, bazen de Baba karakteri tarafından bazı eleştiriler getirilmektedir. Bu eleştirilerin yapılmasında temel etken geniş halk kitlelerinin cahilce tutumlarıdır. Bu cahilliğe sebep olan en büyük etkenlerden birisi olarak din faktörü göze çarpmaktadır. Özellikle kader algısı ve tevekkül anlayışı bu tepkisiz ve uyuşuk toplumun temel müsebbibi olarak yorumlanmaktadır.

Nesi eksik Satılmış Emminin? -Parası yok... -Bilemedin Mehmet kardaş, bilemedin... karşı çıkması eksik; haksızlıklara karşı çıkması eksik. Bilmiyor hakkını aramasını. Allaha tevekkül edip gidiyor. Kaderi, sabırı, alın yazısını öğretmişler, başka şey gerekmez demişler...(s.41)

Halkın, özellikle dini inanç kullanılarak cahil bırakılması, romanın birçok yerinde eleştirilmektedir. Ancak bu cahillik toplum içinde imtiyaz elde ederek halkı sömüren egemen güçlerin de işine gelmektedir. Yani halkın cahilliği ile bu egemen güçlerin varlığı birbirine koşut olarak varlığını sürdürmektedir.

Kucaklaştık. O anlattı başından geçenleri, ben anlattım. Öğretmen oğlunu Köy Enstitüsüne göndertmiş, iyi okuyormuş ama köyün ağası muhtarı aklını çelmişler... -Orda, dediler, komünistlik öğretiyorlarmış bebelere, çalgıcılık öğretiyorlarmış, ergen kızlar, oğlanlar karmakarışıkmiş... Irgat gibi çalıştırıyorlarmış... Velhasil gâvur edeceklermiş yiğen... Uykularım kaçtı. Kalktım, geldim. Enstitü mektebinin olduğu yere gidecem, alabilirsem alıp gidecem oğlanı... Biz fakır adamız... köyünen kötü olmaya gelmez... - Satılmış dayı, dedim, boşuna yorulma oraya... Onların bu söylediklerinin tümü yalan ya... Senin oğlan seninle gelmez gayrı... O muhtarın, o ağanın işine gelmiyor Satılmış dayının oğlunun okuması, karşılarına dikilivermesi...(s.278)

Böylelikle halkın hakkını hukukunu bilmesi, çağdaş eğitim - öğretim kurumlarında (Köy Enstitülerinde) eğitim görmesiyle yakından ilişkili olarak değerlendiriliyor.

3.2.4.1.3.Özgürlük

Roman bir açıdan bakıldığında bir özgürlüğe kaçışın da romanıdır. Ancak Mehmet henüz özgürlüğün ne olduğu konusunda kesin yargılara sahip değildir. Bu nedenden dolayı özgürlüğünün kısıtlandığını düşündüğü birçok sahnede bu duruma göz yummuştur. Üstelik mutlak özgürlük birçok insan için mümkün de değildir.

Gerçekten özgür olabilir miydi insan? Kopabilir miydi tüm bağlarından? İşte ben kaçmışım; özgür müydüm şimdi? Babanın esiri değil miydim? Neler yapmam gerektiğini teker teker söylememiş miydi bana? Neden! Özgürüm ben. Bırakır anahtarını giderim. Gidemezsin Mehmet, gidemezsin, adam seni bağlıyor bir yerde. Nereye kadar gidersin yalnız başına? Bir ben mi gidemem? Herkes bir yerde bağlanır kalır. Yok mu tümünden bağlarını koparabilen? Binde bir. (s.23)

İşte bu esaret duygusunu sığındığı herkesin yanında hissetmiştir. Okur bu vesileyle özgürlük kavramı üzerinde düşündürülmüştür.

3.2.4.1.4.Sol İdeoloji

Toplumsal bazı olaylar üzerinden özellikle Baba'nın ağzından dile getirilen fikirler ve eleştiriler, dolaylı ya da doğrudan sol bir ideolojinin yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sol bakış açısı bazı bölümlerde dini inanışın birtakım yönlerinin halkın geri kalmasının ve sömürülmesinin temel sebebi olduğu ortaya konmaktadır.

Türkler İslamı kabullendikten sonra, kadını köle gözüyle gördüler; kıskançlıktan sakladılar kölelerini başkalarının gözünden, kafesin ardına, peçenin gerisine ittiler... ittiler de... tövbe tövbe... yine her haltı yediler; karanlıkta tehlike daha çoktur. Köylü karılarına bak, Türkmenliklerini yitirmemişlerdir bir yerde; şehirli hanımlar gibi kaç göçe pek yüz vermezler... Mustafa Kemal kaının da insan olduğunu, hem de insanı doğuran insan olduğunu, erkeğiyle başa baş çalışabileceğini söyleyince tepti eski huyları yine fesatçıların...(s.105)

Roman boyunca halk evleri de zaman zaman söz konusu edilmektedir. Halk evleri birçok yerde olumlu örneklemeler şeklinde karşımıza çıkarken bazı yerlerde de kuruluş felsefesinden saptığı için eleştirilmektedir.

Aslında çok iyi bir kuruluş ya... Adının gerektirdiği işi yapamıyor. Sen hiç orda hamal, köylü, esnaf, işçi gördün mü? Gazi Türk Ocaklarının tutumunu beğenmiyordun, kurtulmak istiyordun onlardan, Halkevlerini kurarak hem onları tasfiye etmeyi hem de inkılapları halk arasında yaymayı amaç edindi. Ben sizin lafların hepsini bilemiyorum;

karmakarışık oluyor sözlerim. İyi hepsi iyi de, bu iş de saptırıldı yolundan. Firkanın bir kolu haline getirildi halkevleri. Köycülük kolu var; efendiler yılda bir iki kez en yakın en kolay gidilebilecek köylere gidip, yer sofrasında yufka bazlamaç yemeyi, köylülerle oturup konuşmayı halka yaklaşmak sayıyorlar; o köylülerden biri işi düşüp de şehirde yanlarına gelecek olsa tanımak istemezler çoğu, “yok” dedirtirler.(s.121)

Halk evleriyle yakından ilişkili olan roman yazarı babanın ağzından bir nevi özeleştirici de yapmaktadır yıllarca emek verdiği bu kuruma. Aydın zümrenin, sol ideolojinin temel dayanağı olan işçi ve köylü sınıfına inememesi de büyük bir çelişki olarak, eleştirici konusunu yapıyor. Tabii aydınının halka inememesi, halkın sol ideoloji ve solcuyu tanımamasına da sebep olur.

- İyi adamdır Baba ya, dedi.

Yüzüne baktım.

- Niye baktın? Dedi.

- Ya dedin Kemal ağabey? Dedim.

- İleri geri söylüyorlar hakkında. Solcu diyorlar.

- Solcu demek, kötü adam demek mi Kemal ağabey?

- Benim aklım erer mi Mehmet, öyle diyorlar. Vatan haini olurmuş solcular, namus düşmanı olurmuş, karıları, kızları ortakmış hep...(s.47)

Yazarın solu ve solcuyu tanımamaktan ileri geldiğini düşündüğü bu bakış açısı, berber Kemal'in ağzından dile getirilir. Üstelik berber Kemal, Baba'nın en küçük bir kötülüğünü dahi görmemiştir.

3.2.4.2.Yapı

3.2.4.2.1. Olay Örgüsü

Yazarın *Trenler Yine Gidiyor* adlı romanı klasik olay örgüsü şeklinde, yani tek bir ana olaya dayalı şekilde gelişmektedir. Aslında ana olayın romanda işleniş bakımından zaman, ilgilenmeye değmez gibi görünse de romanın mantıksal yanını oluşturan olay örgüsü, vakanın beslediği, yönlendirdiği bir yapıdır.¹²²

Roman 15 bölümden oluşmaktadır. Ana olay üzerinden düşünüldüğünde her bölüm birbirinin devamı niteliğindedir. Ancak her bölüm içinde birçok küçük öykü, karşılaşılan şahıslara bağlı olarak anlatılır. Bir nevi Mehmet'in gözünden diğer insanları

¹²² Tekin, Roman Sanatı, s.66

görür, onun kulağıyla anlatılanları işitiriz. Roman Mehmet'in trende giderken görüyor olduğu rüya ile başlar. Bu uyku esnasında görevli memur kaçak olarak trene binmiş olan Mehmet'i yakalar ve olaylar gelişmeye başlar, bu durum aynı zamanda romandaki ilk gerilimi oluşturur. Ancak romanın ilerleyen sayfalarında da görülecektir ki yazar hiçbir gerilimi çok fazla uzatmaz ve çok çabuk sonuçlandırır. Trende, görevliye yakalandıktan sonra Mehmet, görevli tarafından yine tren yollarında çalışan ve yalnız yaşayan Baba lakaplı Sait Efendi'ye teslim edilir. Bundan sonra Mehmet'in hayatı, Baba'nın yanında devam edecektir. Mehmet bu arada hem çalışmaya başlar, hem de ortaokula başlar. Aradan geçen birkaç yıl içinde, Baba'nın başı bir olaydan dolayı derde girer ve emekliye ayrılır. Baba işi bıraktıktan sonra Mehmet'le birlikte Ankara'ya giderler. Mehmet Ankara'da liseye başlar ancak çok zaman geçmeden Baba rahatsızlanır ve ölür. Baba'nın ölümünden sonra Mehmet, önce çalıştığı fırında yatıp kalkmaya başlar, daha sonra da hasta bir adama bakmak üzere onun evine yerleşir. Buradaki yaşantısı da çok kısa sürer ve evden bir gece kaçarak, bir otele gider ve gittiği otelde çalışmaya başlar. Roman da bu bölümle birlikte sona erer. Bu ana olay çerçevesinde, zaman zaman geriye dönüşler de kullanılarak, olaylar anlatılır. Birçok iç öykü Mehmet'in çevresindeki insanlar üzerinden gözler önüne serilir.

... Fikriye'ydi adı. Öğrendim teyzemin kızlarından. Şadiye çok severdi beni, teyzemin kızlarının en güzeli, baktı ki ben vurgunum Fikriye'ye; buluşturdu bizi. Böyle miydim o zaman Mehmet kardaş, böyle miydim? Kız da bana tutuldu. Anama yalvar yakar oldum illâ bu kızı isteyin diye. Anam akıllı kadın, Osmanlı kadın, çok diretti istemeyelim, elâleme rezil oluruz diye. "İntihar ederim..." dedim. Kadın "Günah vebal benden gitsin" dedi. İstetti usulünce kızı. Kovmadıkları kalmış dünür gidenleri. Biz kimmişiz Saffet Paşa'nın torununu isteyebilirmişiz...(s.43)

Bireysel olaylarmış gibi aktarılan bu birçok olay, aslında toplumsal bir sorunun küçük vakalar yardımıyla anlatılmasıdır. Bu yolla, hem Mehmet'in içinde bulunduğu değişik ortamlarda yaşayan insanlar tanıtılır, hem de sosyal mesajlar ve sorunlar ortaya konur.

3.2.4.2.2. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Romanın anlatıcısı 1. Tekil kişi ve bakış açısı kahraman anlatıcının bakış açısıdır. Romanın başından sonuna kadar olaylar Mehmet aracılığıyla okura anlatılır. Bu

niteliğiyle roman, bir hatıra duruşu sergilemektedir. Romanda hâkim bakış açısı olmadığı için birçok olayın içyüzünü ancak çevredekilerin yorumundan yahut aradan zaman geçtikten sonra kişilerin kendi ağızlarından öğrenebiliriz.

Mutasarrıfzade Hasan beyin babası da varlıklıymış, mütezimlik edermiş büyükçe bir bölgede; kendi bağları, bahçesi, köyün birinde değirmeni, tarlaları da varmış. Babaları ölüp de mal bölüşülürken altınları kaçırmış ağasından, kızkardeşlerinden Hasan bey. Şimdi kendisi han hamam sahibiyken onlar birer ev birer bahçeyle kalakalmışlar... Ben bunları Kemal ağabeyden öğrendim.(s.61)

Mehmet bu vesileyle çevredeki herkes hakkında aşağı yukarı bir fikir sahibidir.

-Allahım şu herifin haline bak! Dedi Mutasarrıfzade. Allah kimseyi bu hallere düşürmesin efendi ağa. Bir belediye reisliği uğruna rezil etti kendini. Ulan herkes seni âlim sayıyor, tekken var, dergahın var, senin neyine belediye reisliği? Etrafindakiler poh pohladılar, bu memlekete senin gibi âlim bir reis lazım dediler. Saf adam bilmiyor ki ötekilerin çevirdikleri fırladıkları. Oldu belediye reisi...(s.62)

Ancak her konudaki bilginin kaynağı açık olarak belirtilmez. Bu durum romanın insan üzerinde yarattığı gerçeklik duygusunu olumsuz etkiler. Yine de aktarılan bilgiler sonradan bir şekilde öğrenebilecek bilgilerdir.

Zafer iki yıllıktı. İkmalde başarılı olamamıştı. Babasının zorlamasıyla geliyordu okula. Aldırmıyordu öğretmenlerin dediklerine. Tahir'den sonra yapı, boy bakımından ikinciye geliyordu. Bilek güreşinde Tahir bile dayanamıyordu karşısında; bıyıkları terlemeye başlamıştı.

Yazar bilinç akışı yöntemiyle anlatıma canlılık kattığı gibi, Mehmet'in ruh dünyasının daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Böylelikle roman boyunca sürekli çevrede gezen bakışlar bir anda Mehmet'e çevrilmiştir.

Evli hem de. Perspektif karısının üstüne Müzehher'i de alırdı belki. İmam nikâhı... Görmemiştım karısını; belki de şişman; fiçı gibi bir şeydi; doğru dürüst konuşmasını da bilmiyordu. O şişman kadın birden bire saldırdı Müzehher'in üstüne, saçlarından yakalamak istedi; koptu saçları kızcağızın, ellerinde kaldı. Perspektif girdi ara yere; bir güzel dayak yedi ikisinden. Onlar birbirlerini dövmek istiyorlardı aslında.(s.123)

Yazar bu tekniği (bilinç akışı) romanın birçok yerinde, farklı çağrışımlar yardımıyla kullanıyor.

3.2.4.2.3.Şahıs Kadrosu

Roman bir ana şahıs çerçevesinde kurgulanmış olmasına rağmen, akış içinde birçok şahıstan bahsedilmektedir. Ancak bu şahısların olayın akışına etkisinden çok, yeri geldikçe birtakım mesajları verebilmek için romana dâhil edildiği gözden kaçmamaktadır. Yine de bir insanın şekillenmesinde temel etkenin çevre olduğu düşünülürse, bu olayın akışına etkisi olmadığı düşünülen şahısların, roman kahramanının fikir yapısı üzerinde önemli etkileri vardır.

Romanın asıl kahramanı Mehmet Atilla Günaydın adlı önce çocuk daha sonra genç olan kişidir. Mehmet, annesinin üvey baba ile evlenmesi sonucu çocuk sayılabilecek yaşta evden kaçan ve henüz reşit olmadığını (s.16) anladığımız bir karakterdir. Karakterdir diyoruz çünkü Mehmet'in temsil ettiği herhangi bir sınıf yoktur. Kendine has davranışları olan, sıradan bir insan portresi çizmektedir. Yakın akraba olarak bir annesi bir de kız kardeşi vardır, ancak romanın sonunda sadece uzaktan görülürler ve bunun dışında birkaç yerde Mehmet tarafından bahsedilirler.

Mehmet romanın başında ilkokulu yeni bitirmiş, ergenliğin arifesindeki bir çocuk olarak karşımıza çıkar. Yaşına göre oldukça olgun ve gururlu bir çocuktur. Kimseye minnet etmez ama yapılan iyilikleri de geri çevirmez.

Kalktım ayağa: -Ben dedim, ilkokulu bitirdim. Babam ölmeden berber çıraklığına veriydi. Okumak dediğin para ister, gayrı okuyamam ben. Hem biraz biraz öğrendim de berberliği... Sana da yük olmam.(s.21)

Mehmet'in roman boyunca tavrı hep bu şekildedir. Hiç kimseye minnet etmemiştir. Aynı zamanda iyi de bir gözlemcidir. Çevresinde geçen olayları iyi tahlil eder ve olaylara duyarsız kalmaz. İnsanları gözler ve yardıma ihtiyacı olduğunu düşündüğü kişilere yardım etmek ister, yardım yapabilecek bir konumu bulunmasa da.

Yaklaştım yanına: -Hastan mı var hemşerim? Dedim. Burnundan soluyordu. İlgilenmeme öfkelenmişti. -Yörü işine! dedi. Sert çıkmıştı sesi. Lafına laf katsam yaraya tuz ekmek gibi olacaktı. Yürüdüm. Ağır ağır geldi ardımdan.(s.34)

Mehmet yaşı ilerledikçe haksızlıkların farkına varan ve kendi ruhunda bunun eleştirisini yapan bir insandır. Romanın sonuna kadar geçen beş-altı yıllık bir süreçte Mehmet büyür ve bir delikanlı olur. Bunu romanın içinde geçen, Mehmet'in cinsel uyanışlarını simgeleyen bazı bölümlerden ve liseye başlamasından anlamaktayız. Romanın sonunda da Mehmet hala bir lise öğrencisidir.

Romanın kahramanı olan Mehmet'in aynı zamanda romanın anlatıcısı da olması, iki ayrı Mehmet'i değerlendirmeyi zorunlu kılmıştır. Birazdan zaman ile ilgili yapacağımız değerlendirmede de göreceğimiz gibi, Mehmet, öyküsünü yaşadığı anda anlatmamaktadır. Arada ciddi bir zaman farkı vardır. Yaşanan olayların birçoğundaki yorumlar 14-15 yaşındaki bir çocuğun yorumlarından oldukça uzaktır.

Kırmızı yüzlü, uzun boylu, iri yarı bir adamdı tarihçi. Cumhuriyete ısınamamıştı mı ne, denk düşürdüğü padişahlardan, onların cenklerinden söz ederdi. İzleneye filan aldurmaz, kendi bildiğini anlatırdı. "Şordan şoruya çalışın, gelecek ders müzakere edeceğim. Hülâsasını da deftere mürekkep kalemle yazılmış isterim..." Kafamıza yazsak yetmez miydi? Öyle istedi o. Aradan yıllar geçtikten sonra boşuna harcadığım mürekkebe, zaman, bir şeye benzetemediğim haritalara acıdım. Tahtaya kaldırdığı öğrencinin doğru söyleyip söylemediğini izlerdi önündeki kitaptan. Ya bizim kafalarımız.(s.108)

Böylelikle biri anlatan biri de anlatılan olmak üzere iki Mehmet'in öyküsü çıkar karşımıza.

Roman kahramanı Mehmet'in yanında bir diğer önemli şahıs Baba'dır. Romanın önemli bir bölümünde, Mehmet'in koruyucusu ve akıl hocasıdır. Yaşadığı zaman boyunca yaşam tecrübelerini ve fikirlerini Mehmet'e aktarır. Baba'nın asıl adı sonradan öğrenilir.

Babayla konuşurken duydum: -Sait efendi, bu benim oğlanın akli hesaba öyle eriyor ki değme büyük adamlar yarış edemezler kendisiyle... Baba... Artık Baba demiyorlardı; Sait efendi... Ben deyemem, deyemem Sait efendi de, Sait bey de Sait baba da... Baba...(s.164)

Sait Efendi yani Baba şahsı, bir karakter olmaktan çok, bir tip özelliği göstermektedir. Baba sol ideolojiye sahip bir devrimci tipidir. Yazar roman boyunca vermek istediği mesajı Baba'nın ağzından dile getirir.

-Bunlar olmasa, dedi Baba, aç kalırız hepimiz. İlle de köylü kadınları. Bunlar erkeklerden de çok çalışırlar. Bütün yazın güneşi sırtlarından yüzlerinden geçti. Mustafa Kemal "efendi" dedi köylüden için ya, bak efendilerimizin haline. Neden dedi "efendi" diye, "memleketin efendisi" diye? Bilemedin mi? Gerçek müstahsil, senin anlayacağın gerçek üretici bunlar da ondan. Ne var ki...(s.71)

-İş aslan ağzında Baba... ortalık boş gezenle dolu...

-Eğer dayansak birbirimize, kılıma dokunamazlar. Teke tek vermeye çalışıyoruz kavgamızı.(s.17)

Baba bir dava adamıdır. Böyle olduğu için de orta yaşlı olmasına rağmen yaşından daha büyük göstermektedir.

Dün geceki kavga adamı bu adam mıydı? Ufak tefeki, omuzları çökmüştü iyice. Alnı geniş, gözleri büyük büyüktü. Mavi gözlerine uzun süre bakamıyordu adam...(s.19) Giyiniyordu bir yandan. Kolları, bacakları ne kadar zayıftı.(s.20)

Romanın gelişimi boyunca birçok şahıstan bahsedilir ve bunların betimlemeleri yapılır ancak bu betimlemeler yüzeysel betimlemelerdir.

Önce berber Selahattin Usta'yı anlatayım. Kendinden önce göbeği girerdi dükkânın kapısından. Hem kayışla hem askıyla tuttururdu pantolonunu. Koskoca bir burun, incecik damarları belirgin yanaklar, kalın kaşlar, seyrelmeye yüz tutmuş saçlar...(s.37)

Yaşlanmıştı iyice. Kızlar da gülse efendilerde arardı kabahati. Başını salları, yerleşirdi kürsüye. Şişman, saçları ağarmış, yanakları pörsümüş, yeleşinin cebindeki Serkisof saatini ikide bir çıkarıp bakan, kısa adımlarla yürüyebilen Ali Suat Hoca doğa olaylarını fizik ve kimya bilgilerine göre anlatmaya çalışırdı ya, anlattıklarına kendisinin de inanmadığı belli olurdu.(s.97)

Roman boyunca bu nevi birçok şahıs olmasına rağmen, olayın ana akışı üzerinde çok etkili olmamışlardır. Her bölümde zamana ve mekâna göre şahıslar değişir. Rıza Amca, Berber Selahattin, Kemal Abi, Ormancı Rıfat, Rüstem Bey, Satılmış Dayı, Mutasarrıfzade Hasan Bey, Öğretmen Sadi, Abbas, Ali Suat Hoca bunlardan bazılarıdır. Bu şahısların birçoğu roman içinde bir toplumsal sınıfı temsil eden tipler olarak karşımıza çıkar. Örneğin Satılmış Dayı adlı şahıs fakir, cahil bir köylüdür. Önce karısını ilaç parası bulamadığı için kaybeder. Daha sonra çocuklarını geçindirmek için demir yollarında çalışırken karşımıza çıkar. Son olarak da ağanın ve muhtarın baskısıyla oğlunu köy enstitüsünden almak için şehre geldiğinde görürüz. Mutasarrıfzade Hasan Bey ise para babası bir tip olarak karşımıza çıkar. Daha öncede belirttiğimiz gibi, yazarın bu tipleri romanda kullanması, vermek istediği mesajla alakalı görünmektedir. Vermek istediği mesaja bağlı olarak bu tipler üzerinde, derinlemesine ruhsal ve psikolojik tahliller yer almaz.

3.2.4.2.4. Zaman

Romanın olay zamanı ile anlatım zamanı birbirinden farklıdır. Olay zamanı kesin olmamakla birlikte, 5-6 yıllık bir süreyi kapsar. Mehmet'in yaşadığı yerden kaçışıyla başlayan romanda Mehmet, ilkokulu bitirmiş olarak karşımıza çıkar. Romanın ilerleyen bölümlerinde Mehmet, önce ortaokula başlar. Ortaokul dönemi belli zaman dilimleri atlanarak anlatıldıktan sonra, Ankara'da liseye kaydolur ve lise öğrenimi

devam ederken roman sona erer. Genelde zamanın akışına uygun olarak ana olay düz bir çizgi halinde gelişir. Ancak zaman zaman geçmişteki olaylar hatırlanır ve anlatılır.

-Sonrası, sonrası, demişti. Yabancı askerler, açlık, yokluk, rezillik... Zenginlerin bir bölüğü onlarla birlik. Kaçtım, eve bile haber vermeden, kaçtım... Kâh yayan kâh arabalarla... İstanbul'dan çıkmamıştım o vakte kadar. Babamla geçinemedik; o padişahımız efendimizin sadık kullarındandı, cöntürk gâvuru sayardı beni.(s.44)

Romandaki ana olayın yaşandığı zaman açık olarak söylenmemekle birlikte, anlatılan bazı olaylardan 1930'ların sonları olduğu anlaşılmaktadır.

...Bütün sokaklardan anayola çıkmaya çalışanlar vardı."Atatürk öldü." Demişlerdi birinci dersin sonunda. Her şey durmuştu.(s.185) Savaş başladı. Ankara güzün en güzel gelirdi bana. Bu gelen güz eski güzlere benzemiyordu.(s.199) Okul başladı yeniden. Ders aralarında Hitler'den, savaştan söz etmeye başladık. İçimizde Hitler'in, Alman askerlerinin hayranları vardı. Adam memleketini yeniden adam etmişti. Kırpık bıyıkları, değişik saç traşıyla gülünç geliyordu Führer bana.(s.201)

Olayın gerçekleşme zamanı ile anlatım zamanı arasındaki fark ise olaylara Mehmet'in gözünden yapılan yorumlarda kendini göstermektedir:

...Çocuklar bağırma, kavga etmeye başlayınca sokak seslerle doldu; hareketlendi. Sonra pencereden kadınlar başlarını çıkardılar çocuklarına bakmak bahanesiyle. Gerçekte baskıdan kurtulmuşluklarının belirtisiydi bu; kocaları, babaları, ağabeyleri gitmişti; evlerine, yörelerine egemendiler şimdi. Olabildiklerince özgürdüler.(s.23)

Ayrıca roman boyunca, diyalogları bunun dışında tutarsak, görülen geçmiş zaman kipi romanın birçok yerine egemendir. Şimdiki zaman kipinin kullanımı ise oldukça sınırlıdır. Bu da göstermektedir ki anlatılan her şey geçmişte kalmıştır. Ancak bazı olayların aktarımında karşımıza çıkan ayrıntı, belki anlık olaylarda yakalanabilir. Bu durum roman sanatı açısından bir kusur kabul edilebilir.

3.2.4.2.5. Mekân

Romanda mekan betimlemeleri çok fazla ayrıntı içermemesine rağmen geniş yer tutar. Romanın başından itibaren anlatıcı karşılaştığı her insanı, olayların akışına göre tasvir ettiği gibi, her yeni mekânı da fazla ayrıntıya girmeden anlatmıştır. Mekânların genelde şahısların psikolojisi üzerinde etkileri olduğunu söylemek güçtür; ancak mekânlar şahısların sosyal konumlarını gösterir. Baba oldukça mütevazı bir hayat sürerken, mesela para babası Mutasarrıfzade Hasan Bey konaklarda yaşamaktadır. Hatta

bu ayırım romanın sonlarına doğru Baba hastanede yatarken de kendini gösterir. Baba çok yataklı bir odada yatarken ki o yatağı çok zor bulmuşlardır, Mutasarıfzade Hasan Bey tek yataklı bir odada kalmaktadır.

Romanda olayların yaşandığı her yer açık olarak verilmemektedir. Mehmet aslen K'lidir ve oradan kaçarak trene binmiştir. Gelip Baba'ya teslim edildiği yer ise Ç'dir. Romanın bir hatıra kimliği taşıması, yazarın hayat öyküsünden de hareketle Çankırı izlenimini uyandırmaktadır. Ayrıca olayların geçtiği yerin orta Anadolu'nun bir vilayeti olduğu da roman içinde söylenmektedir. Ç'den sonra olayların geçtiği şehir ise açıkça belirtildiği gibi Ankara'dır.

Romanda olaylar hem kapalı mekanlarda hem de açık mekanlarda geçmektedir. Mekân betimlemelerinde, realist bir üslup kullanıldığı görülmektedir.

Odaya baktım. Üç sandalye oturacak yerleri hasır örgü, bir masa, bir somya, üzerinde yatak, yerde bir kilim, bir bavul, bir valiz, bir masa... Unutuyordum yattığım şilte, üzerime örttüğüm battaniye, bir de yastık. Camlarda bembeyaz patiska perdeler vardı.(s.20)

Baba'nın eviyle ilgili yapılan bu betimlemeden de anlaşıldığı gibi mekân, roman kahramanı Baba'nın sosyal konumuyla bir zıtlık teşkil etmez. Açık mekân betimlemelerinde de yazar gerçekçi bakışını sürdürmüştür.

...Dardı eski Ankara'nın sokakları, omuz omuzaydı evler. O dar yokuşta Baba duraklamak zorunda kalıyordu. Bekliyordum onun dinlenmesini. Sonra yeniden sürdürüyorduk yürümemizi, Samanpazarı'nda üç yol kavşağında duruyorduk bir süre. Taksiler, kocaman otobüsler, az da olsa hususiler... Dükkânların üstündeki parka çıkıp bakıyorduk çevreye. Yolun biri Numune Hastanesi, istasyon yönüne gidiyordu, öteki Anafartalar yoluyla Taşhan'a, üçüncüsü Hamamönüne, Cebeci'ye; unutmuşum dördüncüsünü, Kale'ye doğru çıkan.(s.168-169)

Romanda kapalı mekân olarak evler, otel, kasap, kahvehane, halkevi gibi mekânlar dikkati çekerken, açık mekân olarak Ç ve Ankara şehirleri ile sokak betimlemeleri dikkat çekmektedir.

3.2.5.Tadsız Dünya

Bu roman da yazarın kitap haline getirilmemiş romanlarından biridir. Yenigün Gazetesinde, 17 Nisan 1971'den başlayıp 13 Ağustos 1971'e kadar 113 bölüm halinde yayınlanmıştır. Ayrıca romanın bir bölümü olan *Süleyman'ın Tarihinde Uzay Çağı*

Varlık Dergisinde 1 Ocak 1963'te yayınlanmıştır. Romanın incelenmesinde, yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize verilen roman dosyası kullanılmıştır.

Roman üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kendi içinde 12 bölüme, ikinci bölüm kendi içinde 10 bölüme, üçüncü bölüm ise kendi içinde 11 bölüme ayrılmıştır. Her bölüm içeriğini özetleyecek bir başlık altında verilmiştir. Bu durum bir bütün öykü içinde, parça parça öyküler şeklinde karşımıza çıkar ve yazarın öykücülük yönünün bir etkisi olarak değerlendirilebilir. Birinci bölümü oluşturan parçaların başlıkları şöyledir: Ayaklanma, Yeni Baştan, Kahve, Karakolda, Hastahane, İş, Süleyman'ın Tarihi, Her İşin Bir Düzeni Vardır, Şu Dünyanın İşleri, Sinema, Yangın İşin Düzeni. İkinci bölümü oluşturan parçalar ise şu başlıkları taşımaktadır: Yolda, Kahveci, Lunaparkta, Yaşamının Düzeni, Bir Zengin, Seyyar Yüz Numara, Kitaplar Müzik Vb., Etimizin Derdi, Akıl ve Ötesi, Gecekondu. Son bölüm olan üçüncü bölümü ise şu başlıklar oluşturur: Trende, İnsan Kalabalıkta Kaybolur, Gazeteler, Hapishane, Parkta, Ceza, Yenmek ya da Yenilmek, İnsandaki Hayvan, Hırsızlık da Uсталık İster, Süleyman'ın Tarihinde Uzay Çağı, Her Şeyin Bir Sonu Olmalı.

3.2.5.1. Tema

Tadsız Dünya adlı bu roman birçok farklı bölümden oluşmasına rağmen, temelde tek bir konu ve benzer birtakım temalar üzerinde şekillenmiştir. Romanı bir öykü kitabı olmaktan kurtaran da bu durumdur. Romanın anlatmak istediği, oldukça açık olarak verilmiştir. Romanın ilk bölümü Demokrit'in görüşleriyle başlar ve bu görüşler romanın tamamı hakkında bize birtakım ipuçlarını da verir. "Ölüme mahkûm olan tabiatımızın çözülüp gideceğini bilmeyen ve fakat hayatlarında işlemiş oldukları fenalıkları bilen bazı kimseler ölümden sonraki hayata dair birtakım uydurma masallara kapılarak bütün ömürlerini heyecan ve kaygı içinde geçirirler."

Romanın konusu özetle şöyledir: Mezarlıkta yaşamakta olan ölülerden bir kısmı bu durumdan sıkılır ve tekrar hayata karışmak ve yaşamak isterler. Bu istek doğrultusunda hareket eder ve mezarlığı terk ederler. Mezarlıktan çıkan ölülerin her biri farklı bir yöne giderken, romanın asıl kahramanı Rüknettin Hoca da Gülseren adlı ölü bir kızı yanına alarak yoluna gider. Roman boyunca değişen hayat şartları ve her şeye

rağmen insanın değişmeyen yönleri gözler önüne serilir. Bazı bölümlerde, ölü insanlar yeni hayatlarıyla gösterilirken, aslında ölmeden önceki hayatlarından farklı hayatlar yaşamadıklarının da altı çizilir. Roman her bölümde farklı bir insanın hayatını, Gülseren ve Rüknettin Hoca'nın gözünden değerlendirmeye tabi tutar. Romanın ana çizgisinde ise Rüknettin ailesini arar, bulur ve onları yeni şartları içinde görür ancak kendisini tanıtmaz. Roman İstanbul'da Gülseren'in kaybolmasıyla son bulur. Roman sonu itibariyle ucu açık bir romandır.

Romanın birçok bölümde, çok farklı yapılarıdaki insanlar anlatılsa da genelde aynı temalar çerçevesinde kurgulandığı görülür. Romanı oluşturan ve ön plana çıkan temalardan bazıları şunlardır:

3.2.5.1.1.Ölüm

Romanın ana temasını ölüm oluşturur. Zaten romanın kurgusu da ölüm üzerinden şekillendirilmiştir. Ölüm sadece yaşanırken bir sıkıntı değil, hayatın tamamına hâkim nesnel bir gerçeklik olarak değerlendirilir. Romanın girişinde Demokrit'ten yapılan alıntı, eserin ana izleğini ortaya koyar. Romanda ölümlerin dünyaya dönüp tekrar yaşamaları, roman boyunca kurgusal birtakım soruları akla getirir de, yazar olayın bu yönü üzerinde durmamış ve vermek istediği mesaja yoğunlaşmıştır. Hayata tekrar dönen ölümler, fiziksel açıdan hiçbir eksiklikleri olmamasına rağmen acıkmaz, susamaz ve acı çekmezler. Bu arada yıllarca mezarlıkta, kimseye görünmeden nasıl yaşadıkları da bir muammadır.

Ölümlerin mezarlıktan çıkışı ilk önce daha iyi bir yaşama yapılacak, umut dolu bir yolculuğu akla getirir de bazıları için yeni yaşam hüznle birlikte gelir. Çünkü hayat eskiden olduğu gibi zordur ve bazıları için bir kurtuluştur. Emine adlı karakter ölmeden önce bir hayat kadınıdır. Ölüp dirildikten sonra da hayat onu yine hayat kadınlığına iter. Yazarın birçok romanında ve öyküsünde olduğu gibi, bu romanında da çevrenin insan üzerindeki kaçınılmaz büyük etkisi görülür. İnsanların kaderini belki Tanrı yazmaz ama toplum bu kaderi yazmaktadır ve herkes üzerine düşen rolü oynamaktadır. Emine de bu kaderden kaçamaz ve yine hayat kadını olur. Artık ölüm onun için bir kurtuluş olur ve Ahmet'ten kendisini öldürmesini ister.(s.100) Ama zaten bir ölü olduğu için tekrar

ölemez ve bu çileye mahkûm kalır. Romanın bundan dolayı son bölümü, her şeyin bir sonu olmalı adını taşımaktadır. Çünkü ölüm bir kurtuluştur. Yazarın ölüme böyle yaklaşması ve hayatın dert ve zorluklarından kurtuluşu, bir kaçışta görmesi, toplumcu edebiyatla arasındaki en büyük çelişkiyi doğurmaktadır.

3.2.5.1.2.İsyan

Romanın ilk bölümünün adı “Ayaklanma”dır. Alışılmışı, düzene karşı bir ayaklanma ve isyanla başlar roman. Ancak hayatta olduğu gibi, ölümler arasında da fikir uyumsuzluğu vardır.

“İlkin ben doğruldum. ‘Tamam, dedim, gidiyor muyuz?’ Ötekiler de doğruldular mezarlarından. Kaç gecedir tartışıp duruyorduk. Kalkıp yeniden hayata karışmayı ileri süren ben olmuştum içlerinde. Niçin kıyameti bekleyecektik? Çoklarının akli yatmadı dediklerime. Hayatta olduğu gibi toprağın altında da alışılmışın dışına çıkamayacaklar çoğunlukta idi.” (s.2)

Bu sahne üzerinden insanların genel anlamda olaylara yaklaşımı eleştirilir. Haksızlığa karşı çıkanlar yok değildir ama bunların sayısı oldukça azdır. Roman boyunca bu konuda iki isim dikkati çeker. Birisi Latif’in yanında çalışan Süleyman’dır ki o da isyan etmek ve baş kaldırmak için oğlunun bir makam sahibi olmasını bekler. Ayrıca romanın sonlarına doğru onun da şahsiyetini yitirdiği görülür. Bir diğer isim ise Ahmet’tir. Ahmet düzene karşı çıkmış ve yasa dışı işlere bulaşmıştır. Bu yönüyle de toplumcu edebiyatın ön gördüğü olumlu kahraman tipinden uzaktır.

3.2.5.1.3.Aldatma

Yazarın toplumu değerlendirirken, eserlerine hâkim olan umutsuz ve karamsar havanın en büyük sebeplerinden birini, insanların güvenilmezliği oluşturur. Bu kapsamda da aldatma ve namus ön plana çıkan temalardır. Rüknettin Hoca’nın ölümünün sebebi kalp krizi olmasına rağmen, kalbine yenik düşmesine etken olan şeyin, karısının kendisini aldatması olduğu görülür. Rüknettin Hoca, karısının kendisini aldattığını bilir ama zayıf tabiatı ve çocukları bu kadını bırakmasına engel olur.(s.9) Zaten bu durumun üzerinden çok zaman geçmeden de ölür. Bunun yanında “Latif” adlı

roman şahsı da en yakın arkadaşlarından olan Nurettin'in kızıyla, gayri meşru bir ilişki içindedir. Toplum eskiden olduğu gibi, her türlü yasağa rağmen, ahlaksızlığın pençesinden kurtulamamıştır.(s.61) Namus biraz da toplumun zorlamasıyla büyük felaketlerin sebebi konumuna gelmiştir. Rüknettin Hoca'nın, otel odasına döndüğünde karşılaştığı genç, namus yüzünden cinayet işlemiştir. Bunu da arkadaşları teşvik etmiştir. (s.134)

3.2.5.1.4.Değişmeyen Dünya

Yazar bu romanı niçin yazmıştır, şeklinde bir soru sorulacak olsa, bu soruya verilecek cevap bu tema olsa gerektir. Yazarın ölümler üzerinden toplumsal birtakım tespitlerde bulunması, bunu yaparken de ölümlerin daha önceki hayatlarıyla ve sosyal şartlarıyla karşılaştırmalara girmesi, çarpıcı bir tablo oluşturur. Yine bu tema çerçevesinde kullandığı, "Bu eskiden de böyleydi" cümlesi bir metafor oluşturmaktadır.(Örnek s.93,133,145,151) Yani dünyada her şey değişmesine rağmen insan aynı kalmaktadır. Daha romanın birinci bölümünün üçüncü kısmında, otuz yıl geçmesine rağmen dünyanın hala aynı olduğu vurgulanmaktadır. "Karakolda" adlı kısımda, polis memurunun amiri karşısındaki tavırları da, Rüknettin Hoca'ya otuz sene öncesini çağrıştırmış ve O'nu hiçbir şeyin değişmediği sonucuna vardirmiştir. Bu örnekler roman boyunca tekrar etmiş, okura insanın yapısının değişmeyeceği mesajı verilmeye çalışılmıştır. Zaten mezardan kalkıp tekrar hayata karışan ölümlerin hepsinin tuttuğu yollar da, ölmeden önceki yollarıdır. Onlar ölümü yaşamış olmalarına rağmen değişmemiş ve kaldıkları yerden devam etmişlerdir. Bu da insana karşı umutsuz bir bakıştır, denebilir. Yine toplumsal gerçekçi anlayıştan ayrılış göze çarpar.

3.2.5.1.5.Çıkarıcılık

Romana göre, değişmeyen dünya içinde, değişmeyen şeylerden biri de insanların çıkarıcılığıdır. İnsanın kendi çıkarı söz konusu olduğunda, yapamayacağı şey yok gibidir. Romanda anlatılan şahısların birçoğu da bu özelliği bünyesinde taşımaktadır. Latif'in babası savaş yıllarında askere gitmemiş, açtığı bir bakkal

dükkânıyla insanların çaresizliklerinden istifade ederek zengin olmuştur. Hatta Süleyman'ın annesinin dul kalmasından sonra ırz düşmanlığı yapacak kadar alçalmasına rağmen, arzularını yerine getirememiştir. Süleyman'ın yetim kalmasından sonra akrabalarından gördüğü tavırlar da farklı değildir.

İlkin mal değer diye peşime düştüler. Baktılar ki, elimizdeki borçlarımızı karşılamıyor, kimse aramadı beni. Öz dayım, oğlunu benim yerime tayin ettirmek için tapudaki kâtiplikten ayağımı kaydırды.(s.32)

İnsanlar bu denli çıkarıcı iken Süleyman da bu çıkarıcı ve zalim düzen içinde hareket etmek zorunda kalmıştır. Latif'in yanında çalıştığı dönemde, o zulüm düzeninin bir parçası da Süleyman olmuştur.

O kıtlık yıllarında halka etmediğimiz kalmadı. Biz diyorum, kendimi de suçlu görüyorum. Ne yapabildim? İş aslan ağzındaydı. Tek başıma olsaydım, bırakır gider, karnımı doyuracak bir iş arardım.(s.32)

Süleyman Karagül bu denli sıkıntı çektikten sonra, olumlu bir kahraman olarak görülecekken, romanın ilerleyen bölümlerinde, onun da bir iş adamı olarak sömürü düzenine hizmet ettiği anlaşılmıştır. Romanın 95. sayfasında Hacı Kazım'ın yanından çıkan Rüknett'in kapıda bekleyen adam için düşündüğü şeyler de bu temayı açık olarak destekler. Adam günlerdir menfaati için Hacı Kazım'la görüşmeyi beklemektedir. Hacı Kazım ise onu yanına kabul etmemektedir. Rüknett'in çıkarken adam kendisine yaklaşır ve kendisiyle ilgili bir şey söyleyip söylemediğini sorar. Hacı Kazım onu kastederek ayı demiştir. "İltifat eder ara sıra beyefendi. Başka bir şey söyledi mi?"

– Şimdilik bu kadar..." Rüknett'in mağazanın kapısını adamın yüzüne kapar ve insanoğlunun çıkarlarının esiri olmaktan kurtulamadığını düşünür.

3.2.5.1.6.Siyaset

Olayların ölülerin gözünden değerlendirildiği ve bu değerlendirme sırasında özellikle ölmeyen önceki hayatlarıyla, öldükten sonra dünyaya ikinci gelişleri esnasında yaşadıkları karşılaştırmada en önemli yeri siyaset oluşturmuştur. Rüknett'in Hoca ölmeyen önce, Atatürk cumhurbaşkanıdır. İkinci defa dünyaya gelişlerinde ise işler değişmiş ve Atatürkçü olarak görülmeyen bir iktidar iş başına gelmiştir. Süleyman'ın ağzından, Cumhuriyet'in kuruluşundan 27 Mayıs İhtilaline kadar geçen süre anlatılır.

Süleyman CHP’lidir ve Demokrat Parti’yi gerici ve çıkarıcı olarak anlatır. Latif ve babası ise düzenin adamlarıdır. Romanın 47. sayfasında da Rahmi’nin ağzından ve düşüncelerinden siyasal düzen yansıtılmaktadır.

Sonra Rahmi bu işin nasıl yapılacağını anlatmaya geçti. Olanları, anlatılanlara, okuduklarıma göre gözlerimin önünden geçirdim. Tek parti çağından çıkmak için çabaıyor memleket. Birtakım insanlar kendi işlerine gelmeyen bir yasa yüzünden bir parti kurup iddialı bir ad veriyorlar: “Demokrat “... Söz veriyorlar basın özgürlüğü olacak, bütün eski yolsuzluklar önlenecek, adalet düzenlenecek, kimse yolunca olmayan servet edinemeyecek, memleket hızla kalkınacak. Gizlice din adamlarına eski partinin dinsizliğinden, kendilerinin iktidara geldiği andan itibaren dindarlığa önem verileceğinden söz ediyorlar; geliyorlar iktidara. Savaş sonu olanaklarını, dış yardımları, ekonomik kalkınma adı altında plansız, programsız su gibi harcıyorlar.(s.47)

Rahmi vesilesiyle yapılan siyasal değerlendirme daha da devam ediyor ve Demokrat Parti döneminin yapısı ve siyasi yanlışları ortaya konmaya çalışılıyor. Süleyman’ın ağzından getirilen eleştiriler ise, top yekûn siyaset kurumunu hedef alır niteliktedir.

Aslında bizde parti marti bir şey yok. Bir sürü hırslı adamlar kümelenmişler, külah meselesi hepsi... Millettin bir kısmı mağara devri yaşarmış, varsın yaşasın; dava milletvekili olabilmek, bakan olabilmek. Emin ol içlerinden çoğunun, oğlum da içlerinde, partilerinin tüzüklerinden dahi haberi yoktur.”(s.87)

Bu paragraftan da anlaşıldığı gibi, siyaset kurumuna olan güvenin, en azından insanların bir kısmında, özellikle de Atatürkçülerde ortadan kalktığı anlaşılmaktadır.

3.2.5.1.7.İnanç Krizi

Toplumsal düzen eleştirisinin hâkim olduğu eserde yazarın olumsuzlukların kaynağı olarak gördüğü unsurlardan birisi, insanların yanlış inançlarıdır. İnsanların bu şekilde inanmaları onları sömürüye açık hale getirmekte, bir grup asalak da bu durumu kullanarak, onların sırtından geçmektedir. Yeniden dünyaya geldiklerinde, sağ bir iktidar olmasına, cami sayısı artmasına rağmen hala düzen aynı düzendir.

Dünya düzenindeydi yine. Değişmişti değişmesine, yine de vardı: Para... İnsanlar dindardılar; camiler azalmamış, artmıştı. Ya günah? Burunları, ağızları, elleri, kolları, ayakları yerli yerindeydi. Hayvanlar gibi yiyor, içiyor, çiftleşiyor, dövüşüyorlardı. Hırs... Ben de hırslı mıydım eskiden?(S.69)

İnancın bir sömürü aracı olması romanın en olumsuz tiplerinden biri olan Hacı Kazım üzerinden de verilmektedir. Yazarın diğer öykü ve romanlarında olduğu gibi bu eserinde de hacılık kavramı olumsuz bir çağrışım olarak karşımıza çıkar.

3.2.5.1.8.Umutsuzluk

Toplumcu gerçekçi edebiyatın en önemli özelliklerinden birisi umut olmasına karşın esere hâkim olan duygulardan birisi de umutsuzluk ve karamsarlıktır. Onca yıl geçip yeniden hayata dönülmüş olmasına rağmen, hayat bütün olumsuzluklarıyla akıp gitmektedir ve geleceğe dair de bir umut vermemektedir. Bu tema eserin tamamına hâkim olacak biçimde verilmiş, dünya aynı dünya şeklindeki yaklaşım ise bu duygunun bir ifadesi olarak kullanılmıştır.

3.2.5.1.9.Yaşam Kavgası

İnsanlar değişen dünya şartlarına rağmen, yaşam kavgasından kurtulamamışlardır. Hala ekmek içindir bütün mücadeleleri ve bu kavga bitecek gibi de değildir.

İki tane simit alıp parasını verdim. Her paraya dokunuşumda ilk günki kahveci geliyordu aklıma. Artık param, zamanın parasıydı. Simitleri Mine'ye verdim. 'Kavga, hayat kavgası açlıktan doğuyor.' dedim. 'Ne diyorsun?' dedi Mine. 'Anlayamazsın.' 'Neyi?' 'Bu kavgayı. Hiç aç kaldın mı sen?' 'Ben acıkınca ağlardım; annem ekmeğine yağ sürer, reçel sürerdi.' 'Bu simitçi çocuğun anası, acıkınca ekmeğine yağ süremiyor, belki ekmek bile veremiyor. Açlık çalıştırıyor bunu.'(s.42)

Çocuk veya yetişkin olmak hiçbir şeyi değiştirmemektedir. Ekmek kavgası herkes için vardır ve zordur. “İnsan kalabalıkta kaybolur” adlı bölümün girişinde de yukardakine benzer bir manzara canlandırılır. İnsanlar vapurda bir şeyler satmak için bağırılmaktadır. Mine bunun sebebini Rüknettin'e sorar ve aldığı cevap manidardır: “Yaşamak için...”(s.130)

3.2.5.1.10.Dostluk

Roman boyunca bir sel misali akan olumsuzluklara dostluk kavramı açısından da yaklaşılır. Dostluk aranır ama bazen bulunur, bazen bulunmaz. Ruknettin'in Mine'yi de yanına alıp Hacı Kazım'a gitmesinin sebebi bu dostluk arayışıdır ama bulamamıştır.

Çıkarıcılığı ile ön plana çıkan insanlarda dostluk ve vefa denilen bir duygunun olmadığı oysa sıradan insanların çok daha dost canlısı oldukları dikkati çeker. Rüknettin Mine'yle birlikte Ankara'da çalıştığı otelden ayrılırken taksicilerin gösterdikleri tavır buna örnek olabilir. Ayrıca Rüknettin'le Ahmet arasındaki ilişki de, bu dostluk çerçevesinde değerlendirilebilir. Romanın genel akışından çıkan sonuç, dostluk denilen kavramın yaşaması, insanların kendileri dışındaki insanları da düşünmeleriyle mümkündür.

3.2.5.1.11.İnsan Sevgisi

Yazarın eserlerinde insan sevgisi bütün sıkıntıların kurtuluşu gibi görünmektedir. Hâlbuki insanlar tam tersini yapmakta, sürekli korkuya dayalı bir düzen kurmaya çalışmaktadırlar. “Çocuklar polislerden korkarlar, umacıdan korkarlar; büyükler korkmuyorlar. Vaız cehennemi tanımlıyor; yine de korkmuyorlar. Korku yetmiyor insanlara, sevgi gerek, sevgi...”(s.131) Yazarın roman boyunca tutumu değerlendirildiğinde, olumsuz olarak çizip kızmış olduğu insanlara dahi nefretle bakmadığı görülür. Yazarın gözünde her şey yaşam mücadelesinin ve toplum yapısının bir sonucudur.

3.2.5.1.12.Kazanma Hırısı

Hırs bütün toplumsal düzene hâkimdir. İnsan yaratılışı itibariyle böyle bir duygunun esiridir. Mine'yle birlikte stadyuma giden Rüknettin buna açık bir şekilde şahit olur çünkü burada bir ekmek kavgası da yoktur, hayat mücadelesi de. Ancak insanlar tuttıkları takım için kavga bile edebilirler. Hâlbuki o takımın galibiyeti hiçbirine somut bir kazanç getirmeyecektir. Söz konusu olan yalnızca insanın duygusal olarak tatminidir. Bütün düzen yenmek ve yenilmek üzerine kurulmuştur. Üstelik sadece futbolda değil hayatın her safhasında, bu kazanma hırısı insanı baştan çıkarır niteliktedir.

İnsanlar erişecekleri yere yarıştıkları kişilerden önce yetişmek için gerekeni yapmakta bir sakınca görmezlerdi eskiden beri. Makyavel denilen kişiye dayanırlardı. O diyeymiş ki: 'Amaca erişmek için yapılan her şey başışlanır.' Futbolu da bu, ticareti de bu, politikası da...(s.151)

Sonuç itibariyle insanlığın yaşadığı her felaketin ve ahlaksızlığın temeli bu duyguya dayandırılmaktadır.

3.2.5.2.Yapı

3.2.5.2.1.Olay Örgüsü

Roman esas itibariyle üç bölümden oluşmaktadır. Her bölüm de kendi içinde birçok bölüme ayrılmaktadır. Her alt bölüm bir başlık taşımaktadır. Başlıklar o bölümde geçen olayları anlatır niteliktedir. Her ne kadar roman bir ana olay çevresinde gelişse de birçok bölüm öykü özelliği taşımaktadır. Bazı bölümler tek başlarına bir öykü olarak da yayınlanmaya müsaittir.

Birinci bölümde roman ölümlerin mezarlıkta ayaklanmasıyla başlar. Ayaklanan ölümler mezarlığı terk ederken, mezarlık bekçisinin ölümüne sebep olurlar. Mezarlığı terk ettikten sonra hepsi kendi yönlerine giderlerken, Rüknettın ve Gülseren de kendi yönlerine giderler. Onlar artık bir baba kızdır. Rüknettın Ertuğrul adını, Gülseren de Mine adını alır. Zaman bir kış ayıdır ama ölümler soğuşu hissetmemektedir. İkisinin de üzerinde, ölümler üzerinde olan kıyafetleri vardır. İnsanlar hallerine şaşırırlar ama ölü olduklarını anlamazlar. Bu arada geriye dönüşlerle Rüknettın ve Mine tanıtılır. Ölmeden önce yaşadıkları yere gelirler ama çevre o dönemdekinden farklıdır. Biri kahvehaneye otururlar ve oradaki konu mezarlık bekçisinin ölümüdür. Bu ölüm olayıyla bir merak düğümü atılsa da çok geçmeden çözölür ve bu durum ana olayın akışında her hangi bir etkinliğe sahip olmaz. Kahvehaneden çıktıktan sonra yolda yürürken şüpheli görülerek bir polis tarafından karakola götürürler. Bu bölümde heyecanın yükseldiğı söylenebilir çünkü gerçeklerin ortaya çıkma ihtimali vardır. Kim olduklarının tespiti mümkün olmadığı için hastaneye sevk edilirler. Doktorun verdiğı rapor ise Rüknettın'ın hafıza kaybı yaşadığına yöneliktir. Ayrıca bu bölümlerde polisin ve doktorun kişiliklerinden ve hayatlarından da söz edilir. Toplumsal gözlem ve eleştiri olayın önüne geçer niteliktedir.

Ayrıca bu bölümlerde ölümlerin fiziki yapıları kendini koruyor olmasına rağmen, nasıl yıllarca mezarlıkta yaşayıp da görünmedikleri bir izaha bağlanmaz. Üstelik bu fiziki yapı her şeyiyle var olmasına rağmen hiçbir gereksinimi olmadan ayakta kalmaktadır. Bu durum da kurgusal bir boşluk doğurmakta, yazarın vermek istediği mesajın ön planda olduğunu göstermektedir. Romanın birinci bölümünün ilerleyen sayfalarında Rüknett'in ihtiyacı olmadığı halde, insanlar gerçeği anlamasın diye bir iş girer. Bu iş vesilesiyle de çarpık ticari düzen ve toplumsal ahlaksızlıklar gözler önüne serilir. Bu bölümde öne çıkan isim Süleyman Karagül ve Latif'tir. Latif aynı zamanda Rüknett'in eski öğrencisidir. Latif'in çevirdiği dolaplara genişçe yer verilen bölüm, Latif'in maliyecilerle başının belaya girmesiyle son bulur.

İkinci bölüm başladığında Rüknett'in Mine'nin şehri terk ettiği ve Ankara'ya doğru yola çıktığı görülür. Yolda ufak bir kaza geçirirler ve Mine yaralanır. Vücudundan kan akmasına rağmen hiçbir şeyi yoktur ve acı çekmemektedir. Ankara'ya geldiklerinde kalabalık Rüknett'in i ürkütür. Bu bölümde mezarlıktan beraber kaçtıkları arkadaşları ön plana çıkar ve onların eski ve yeni hayatları üzerinde durulur. Emine ölmeden önceki hayatına geri dönmüş ve bir geneleve düşmüştür. Ahmet yine kabadayıdır ve yasadışı işler yapmaktadır. Hacı Kazım ise ölmeden önce olduğu gibi ticarete girmiştir ve insanları sömürmektedir. Bu bölümün düğüm noktalarından en önemlisini Rüknett'in ailesini bulması oluşturur. Oğlu doktor olmuştur. Muayenehanesine gider. Oğlu onu şaşkınlıkla karşılar ama Rüknett'in kimliğini belli etmez. Oğluna muayene olur, oğlu onun acımadığını ve hissetmediğini anlar ama Rüknett'in muayene olmaya ikinci defa gitmez ve kaldıkları otelden ve şehirden ayrılırlar.

Üçüncü bölümde İstanbul'a doğru yola çıkarlar. İstanbul da Ankara gibi kalabalıktır. Bu bölüme de toplumsal gözlem ve eleştiriler hâkimdir. Bu bölümde Ustura Ahmet'in Hacı Kazım'ı soyduğu ve soyduktan sonra yakalanıp hapse atılışı anlatılır. Bu bölüme hakim olan olay ise Rüknett'in eski karısı Raziye'yi buluşudur. Raziye'yle bir parkta karşılaşırlar. Raziye onu tanır ama Rüknett'in kendini yine ele vermez. Rüknett'in ölümünden sonra Raziye'nin başından geçenler anlatılır. Hayat Raziye'ye gereken cezayı vermiştir. Sadece Raziye değil İstanbul'a gelirken trende kız kardeşini öldüren bir kadının da vicdan azabı içinde çektiği ceza da verilir. Ancak buradaki ceza teması da toplumcu gerçekçi çizgi dışında, kadercı bir yaklaşım olarak

değerlendirilebilir. Bu bölümde çözülen diğer bir düğüm ise birinci bölümde birçok olumlu özelliğiyle ön plana çıkarılan Süleyman'ın, şahsiyetsiz bir yaşantıya dönmüş olarak karşımıza çıkmasıdır. Üçüncü bölümün sonlarında Rüknettin'in eski karısı da ölür ve Mine kaybolur. Mine'nin kaybolması, Rüknettin'in sonrasına dair bir planının olmaması, romanın ucunun açık olarak bitmesi şeklinde değerlendirilebilir. Olay örgüsü düz bir çizgi halinde gelişim göstermesine karşın diğer romanlarda olduğu gibi, zaman zaman geriye dönüşlerle özellikle insanların kişilikleri ve başlarından geçen olaylar aydınlatılmaya çalışılmıştır.

3.2.5.2.2.Bakış Açısı ve Anlatıcı

Roman birinci tekil kişi ağzından anlatılmıştır. Kahraman anlatıcının bakış açısına göre kaleme alınan roman, olayları Rüknettin'in gözünden değerlendirmemizi sağlamıştır.

İlkin ben doğruldum. ‘Tamam, dedim, gidiyor muyuz?’ Ötekiler de doğruldular mezarlarından. Kaç gecedir tartışıp duruyorduk. Kalkıp yeniden hayata karışmayı ileri süren ben olmuştum içlerinde. Niçin kıyameti bekleyecektik? Çoklarının akli yatmadı dediklerime. Hayatta olduğu gibi toprağın altında da alışılmışın dışına çıkamayacaklar çoğunlukta idi. (s.2)

Olayların anlatımında hâkim bakış açısı kullanılmamış, ancak birçok olayla ilgili şahitlerin ağzından olayların ve insanların geçmişleri öğrenilebilmiştir. Rüknettin karısının nasıl bir insan olduğunu, kendisi öldükten sonra neler yaptığını toplumun ve yine kendi karısının ağzından öğrenir. Latif hakkındaki bilgilerin birçoğu, Süleyman'ın anlattıklarından çıkarılır. Roman boyunca olayların gelişimi içinde bu tip örnekleri arttırmak mümkündür.

Roman boyunca en çok dikkat çekebilecek özelliklerden birisi de bazı bölümlerin bir öykü havasından çıkıp bir deneme ya da sohbet havasına bürünmesidir. Zaten yazarın eserindeki mesaj kaygısının eserin konusunun önüne geçtiği daha önce belirtilmişti. Özellikle “Kitaplar, Müzik vb.” adlı bölüm bu durumu net bir şekilde örneklemetedir. Neredeyse olayların akışından tamamen çıkılıp sanatsal bir deneme kaleme alınmıştır.

Otelde işim olmadığı zamanlarda soluğu kitapçı vitrinlerinin önünde alıyordum. Bu benim eski hastalığımdı. Alamasam bile kitaplara bakmaktan hoşlanırdım. Az para geçerci elime; paramın çoğunu kitaba ayırırdım yine de. Yeni başlamıştım okumaya. Değişmişti yazış, düşünceler, değerler, değer yargıları... İnsanın düşündüğü, okuduğu, müzik dinlediği, bir resme baktığı, doğanın güzellikleriyle baş başa olduğu zaman var olduğuna inanıyordum o zamanlar...(s.103)

3.2.5.2.3.Şahıs Kadrosu

Roman temelde, ayaklanan bir grup ölünün hayata yeniden başlayışını anlatır. Bu ölülerin içinde sıra dışı diyebileceğimiz tipler yoktur. Genelde hayatın her döneminde karşımıza çıkabilecek insan tipleridir bunlar.

Romanın asıl kahramanı ve anlatıcısı Rüknettın Bey'dir. Rüknettın Bey öleli 30 yıl olmuştur. Öldüğünde 40 yaşındadır. Ölmeden önce tarih ve coğrafya muallimi olarak çalışmaktadır, evlidir ve iki çocuğu vardır. Mezarlığı terk ettikten sonra Ertuğrul Canlı adını almıştır.

Rüknettın Bey genel olarak entelektüel sayılabilecek bir yapıya sahiptir. Kitap okumayı çok sever ancak bu durum özellikle eşiyile arasında bir takım çatışmaların çıkmasına sebep olmuştur. O ölümünü bu çatışmalara ve eşine bağlamaktadır.

O sabah, her zamankinden kuvvetli bir ağrı girmiş göğsüme, düşüvermişim birdenbire. Tarih coğrafya muallimi Rüstemzade Rüknettın Bey ölmüştü. Faziletlerim, benim bile bilmediğim faziletlerim çıkmıştı ortaya. Beni hiç sevmeyenler övmüşler, en candan arkadaşlarım, umulmadık kusurlarımı bulup meydana çıkarmışlardı. Karım dövünü dövünüvermişti. Oysa son günlerde kavgalarımız iyice artmıştı. Kavgalarımız arttıkça benim kalp ağrılarım da şiddetlenmişti. Geçici yaşamdan göçmenin nedeniydi açıkça. Hır güür içinde geçmişti ömrümüz. O, kalabalıktan, süslü, değişik giyinmeden hoşlanır, gazetelerin başlıklarıyla resim altlarından başka bir şey okumayı düşünmezdi. Bense korkardım kalabalıktan; kitaplarım, sigaram en iyi arkadaşlarımdı. Pantolonum ütülü ya da değil, sakalım uzamış, uzamamış, ayakkabılarım boyalı ya da değil, aldırılmazdım. Kitapları hiç sevmezdi.”(s.7)

Rüknettın Bey modern bir tip olarak karşımıza çıkar ama güçlü bir yapıya sahip değildir yahut bir aksiyon adamı olamaz. Genelde olayların dışında, olayları gözlemleyen ama olaylara çoğunlukla müdahil olmayan bir yapısı vardır.

Rüknettın Bey'le beraber mezarlığı terk eden ve onunla birlikte hareket eden isim Gülseren'dir. Gülseren de Mine adını alır ve Ertuğrul'un kızı olur.

Gülseren'in üzerinde pembe, arkadan fiyonklu bir entari vardı. Altı yaşında ya var ya yoktu. Alnında ve burnunda öldüğü günkü sıyrıklar olduğu gibi duruyordu. Bir kamyon çarpmıştı Gülseren'e. On sene olmuştu öleli daha. (s.2)

Yeniden hayata dönüşü ve oynadıkları bu oyunun kurallarını çabuk kabullenmiştir. Akıllı bir çocuktur. Roman boyunca Rüknett'in yanından ayrılmaz ve bir baba kız tablosu çizerler. Roman boyunca mutlu olduğuna dair bir emare görülmez. Romanın sonunda ise kaybolur ve nereye gittiği ve sonunun ne olduğu belirtilmez.

Romanda üzerinde çok durulan ve ölü olmayan tiplerden birisi Latif'tir. Latif, Rüknett'in Hoca'nın eski öğrencilerinden birisidir. Latif romanın acımasız kapitalist tipini temsil eder. Okul hayatında çok başarılı olmamasına rağmen, babasının yanında ticarete başlamış, fırsatçılığı ve hak hukuk tanımayışıyla çok zengin olmuştur. Romanın bir diğer kahramanı olan Süleyman Karagül'ün, Latif konusunda söyledikleri de yukarıdaki düşünceleri destekler konumdadır.

Ben Latif'lerin yanına İkinci Dünya Savaşı sırasında girdim. Babası sağdı o zaman. Latif'in de paraya aklı ermeye başlamıştı artık; kârının adamı olmuştu. Babası sırtımızdan çarık çıkarmıştı; o, pösteği çıkaracaktı; aklım almıştı... Latif'in de babasının da acıması yoktu. İçesine eziyorlardı fıkaraı. Koyuna benzer açlar... (s.32)

Süleyman'ın değerlendirmeleri bu şekilde sürüp gider. Ayrıca Demokrat Parti zamanında menfaat elde etmek için bir dönem siyasete girer, hatta belediye başkanlığı yapar. Hakkında açılan davalar anlatma zamanına dek sürmüştür. Latif hırsının yanında ahlaksızdır da. Arkadaşı Nurettin'in kızı Neriman'la gayrı meşru bir ilişkisi vardır.

Süleyman Karagül adlı kahraman ilk önce oldukça olumlu sayılabilecek bir görünümde karşımıza çıkar. Latif'le ve içinde yaşanan düzenle ilgili birçok şeyi Süleyman'ın ağzından öğreniriz. Küçük yaşta yetim kalmış, annesine ve kendine bakmak için okulu bırakmış ama Atatürk'ü ve devrimleri anlayabilecek kadar da aydın bakışlı bir insandır. Uzun yıllar Latif'in ve babasının yanında çalışmıştır. Onların çevirdiği her türlü dolaptan haberdardır. Bütün bu sıkıntılara oğlunu okutmak için katlanmış, oğlu hâkim olduktan sonra da Latif'in yanından ayrılmıştır. Ama oğlu siyasete ve bu yeni düzene uyduğu için onun yanında barınamamış, geri gelmiştir. Buraya kadar olumlu bir tablo çizerken romanın sonunda oğlunun milletvekili olmasıyla birlikte onun da bu yeni düzende yerini aldığı görülür ve Rüknett'in'i tam bir hayal kırıklığına uğratar.

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun roman ve öykülerinin birçoğunun vazgeçilmez tiplerinden biri olan hacı tipi, Hacı Kazım üzerinden karşımıza çıkar bu eserde. Hacı Kazım da hayata ikinci defa gelenlerdendir. Ölmeden önce ticaretle uğraşmış ve çok zengin olmuştur. Hayata ikinci gelişinde de yine ticarete atılmış, kısa zamanda ortağının elinde ne var ne yoksa almıştır. “Karasakalları çevrikti yine, yanakları kıpkırmızıydı, lacivert bir elbise vardı üzerinde; gömleğinin yakası ilikliydi ama kravat bağlamamıştı. Tespihi elindeydi.”(s.91) Hacı Kazım için dindarlık sadece bir kazanç kapısıdır.

Hacca gittim üç sefer eskiden. Kârım oldu o işten. Bir kere hacı dediler, herkes inandı, daha rahat kazanmaya başladım. İkincisi ordan yok bahasına aldıklarımı burada iyi para ettirdim...Bence yaşamak kazanmak demektir. Para insanı üstün kılar. Ben eskiden de herkese hükmederdim, şimdide ediyorum.(s.93)

Hacı Kazım, diğerlerinin tersine, hayata tekrara geldiğine ve yaşadığına memnundur.

Cırtlak Ahmet de mezardan çıktıktan sonra eski hayatına dönenlerdendir. Ölmeden önce kavgacı, kabadayı bir adamdır ama onun kötülüğü çıkarılıktan kaynaklanmaz. Bu noktada Hacı Kazım'dan ve Latif gibilerden ayrılır.

Eskiden bilmiyordum neden böyle hareket ettiğimi ağbi; şimdi anladım. Bu benimki isyan... Açık söylüyorum isyan... Bu kavanoz götlü dünyanın bozuk düzenine isyan. Sana önce de söylemişim, bu defa doğru dürüst yaşamaya karar vermişim iyiden iyiye. Şehre indiğimin dördüncü günüydü, bir apartmanın önünden geçiyordum. Kelli felli bir adam bir küfeci çocukla çekişiyordu. Çocuk ağlamaklı bir sesle: 'Ben sana bir liraya götürürüm dedim, niye hakkımı vermiyorsun?' diyordu. Öteki kurula kurula: 'Yirmibeş kuruş neyine yetmez. Nerden buldun bu bolluğu? Bacak kadar çocuk adam kandırıyor...' diye cevap veriyordu. Oğlan gözlerinden yaşlar dökülerek: 'Senin efendiliğine yazık! Yetmişbeş kuruşa tenezzül edip yalan söylüyorsun...' deyince kelli felli adam merdivenlerden inip tekmelemeye, tokatlamaya başladı oğlanı; duramadım ağbi, girişiverdim ben de, Allah ne verdiyse...'”(s.99)

Bu tavrıyla haksızlıklara karşı duran bir görüntü çizen Ahmet, toplumcu edebiyatın olumlu kahraman tipine yaklaşmaktadır. Romanın sonunda Hacı Kazım'ı soymuş ve arkadaşları tarafından ihanete uğrayarak hapse düşmüştür.

Bu sayılan isimlerin dışında, romanda adı geçen bazı kahramanlar ise şunlardır: Rüknett'in eski karısı Raziye Rüstemoğlu, hayat kadını Emine, Latif'in arkadaşı Nurettin, Nurettin'in kızı Neriman, Latif'in kendi gibi çıkarıcı elemanı Ahmet, Doktor Rafet, taksici İsmail, İrfan, Sabahattin, Hacı Abdullah...

3.2.5.2.4.Zaman

Olayların birçoğu sürekli geriye dönüşlerle anlatılmaktadır. Zaman romanının ana unsurudur. Zaten romanın kurgulanışına bakıldığında da aslında dünyanın zaman üzerinden bir değerlendirmesi söz konusudur. Ölülerin ikinci hayatlarıyla, ölmeyen önceki hayatlarının ve dünyanın değişmezliğinin verilebilmesi, bu iki zaman diliminde git gellerin çok olmasını zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla birçok yerde olay zamanıyla anlatma zamanı birbirinden ayrılmıştır. Diyaloglar şimdiki zaman kipinde kurgulanırken, olaylar geçmiş zamanla anlatılmıştır.

Romanda olayların zamanı açık olarak verilmemesine rağmen, önemli birtakım siyasi ve tarihi meselelerden bahsedilmesi, zaman diliminin net bir şekilde anlaşılmasını sağlamıştır. Örneğin Ertuğrul öldüğünde Mustafa Kemal Paşa cumhurbaşkanıdır. Dünyaya ikinci gelişlerinde ise Atatürk artık yoktur, 1946'da çok partili siyasi hayat başlamış ve anlatma zamanına kadar devam etmiştir. Anlatma zamanı ise 1960 yılıdır. Yani ölümler mezarlarını 1960 yılında terk etmişlerdir.

Ve bir sabah, 27 Mayıs 1960 sabahı radyoda alışmadığımız bir sesle uyandık. Türk Silahlı Kuvvetleri idareyi ele almışlardı. Kansız, pırıl pırıl bir devrim olmuştu. 'Ötekiler?' İçerde hepsi de... Milletvekilleri, başbakanları, cumhurbaşkanları. Yargılanmaları sürüp gidiyor. Onlara uyan bazı polis ve valiler de var."(s.34)

Böylelikle olayların anlatıldığı zaman dilimi net bir şekilde anlaşılıyor. Ancak romandaki olayların ne kadar sürdüğüne dair net bir ifade yok. Bir şubat ayında başlayan asıl öykü, aşağı yukarı 6-7 aylık bir zaman dilimini kapsıyor. Rüknettin'in oğluna muayene olduğu sırada, hiçbir şeyin tadın olmadığını söylemesi, bunun da aşağı yukarı altı aydır böyle olduğunu belirtmesi, bu zamansal tespiti kanıtlıyor. Ancak anlatılan olaylara bakıldığında çok daha geniş bir zamanın, Birinci Dünya Savaşı'ndan 1960'ların Türkiye'sine kadar, özetlendiği görülür.

3.2.5.2.5.Mekân

Roman, sosyal bir mekan olarak değerlendirilebilecek olan mezarlıkta başlıyor. Mezarlık sahnesi, ölümlerin birbirleriyle iletişim halinde oldukları, dünyevi bir sahne olarak canlandırılıyor.

Yaşanan şehir isimleri açık olarak verilmiyor.”Amca doğru söyledi. Soğuk adamda akıl fikir koymuyor. Biz “K...”dan geliyoruz. Bir arabaya binmiştik Üçoluk’tan “Ç...”ye döndü.”(s.12) Ancak özellikle verilen bir takım özelliklerden Ankara ve İstanbul anlaşılıyor. Ankara’ya gittikleri dönemde Gençlik Parkı’ndan bahsedilmesi, İstanbul’da da Gülhane Parkı’ndan bahsedilmesi bu durumun anlaşılmasını sağlamıştır.

Kapalı mekân olarak en dikkat çeken yer kahvehanelerdir. Kahvehaneler romanda, sosyal olayların öğrenildiği, geçmişe ve bugüne dair değerlendirmelerin yapıldığı ortamlar olarak karşımıza çıkar. Rüknettın Bey mezarlıktan çıktıktan sonra, ilk önce şehrin girişindeki kahvehaneye gider. Mezarlık bekçisiyle ilgili haberleri burada öğrenir. Bir başka kahvehane manzarasında siyasetten, bir diğerinde ise Rüknettın Bey’in eski eşinden bahsedilir. Bu ve benzeri durumlar kahvehaneleri eserde önemli bir sosyal mekân konumuna getirmiştir.

Dikkat çeken bir diğer sosyal mekân parktır. Ancak bu sosyal mekân, yapısının zıttına yalnız kalmak ve insanlardan kaçmak isteyenlerin bir sığınağı konumunda işlenmiştir.

Ben de severdim. Yalnızlar için sığınaklık yapardı parklar. Orada da insanlar bulunurdu ama onlar da, olaylardan, başkalarından kaçmış kişilerdi.”(s.141) Parka gelenlerin birçoğunun yaşı, cinsiyeti, konumu ne olursa olsun, hepsinin ortak yönleri vardır: kaçak ve yalnız... “Bizden başka bir iki kişi daha vardı. Sırtını güneşe vermiş o ihtiyar, bir emekli olmalıydı. İnsanlar iş yapamayacak duruma gelince çöküyorlardı birdenbire; ‘Artık vaktin doldu.’ Diyorlardı; bu sözde ölüm gizliydi belki de. İşinden, arkadaşlarından olmak da ayrı bir ölümdü. Sudan çıkmış bir balık gibi... Taa kuytu bir yerde oturan o delikanlı, boyuna ayaklarının ucuna bakıyordu. Delinmiş miydi onlar? Pençe yaptıracak parası mı yoktu? Yoksa sevdadan yana mıydı derdi?(s141)

Rüknettın Bey eski eşiyle de bu parkta karşılaşır ve o da parkı bir kaçış yeri ve yalnızlığının bir sığınağı, pişmanlıklarının bir kalesi olarak kullanmaktadır.

3.3.MUZAFFER HACIHASANOĞLU BİBLİYOGRAFYASI

(1944-1985 dönemi ve ölümünden sonra)

3.3.1 Yayınlanma Tarihine Göre; Kitaplar ve Kitaplarda, Dergilerde, Gazetelerde Bulunan Yapıtları

1944

Yaz Rüyası. (Şiir) İstanbul, sayı:21, 1 Ekim 1944, 14.sayfa. (M.Doluca imzalı)

1945

Edebiyat ve Saadet. (Düzyazı). İstanbul, sayı:28, 15 Ocak 1945, 14.sayfa (M.Doluca imzalı)

Şarkı. (Düzyazı). İstanbul, sayı:25, 1 Mayıs 1945, 16.sayfa. (M.Doluca imzalı)

Penceremden. (Şiir). İstanbul, sayı:35, 1 Mayıs 1945, 14.sayfa. (M.Doluca imzalı)

Evim. (Şiir). İstanbul, sayı:42, 15 Ağustos 1945, 12.sayfa. (M.Doluca imzalı)

Cambaz. (Düzyazı). İstanbul, sayı:43, 1 Eylül 1945, 14.sayfa. (M.Doluca imzalı)

Kitabımdaki Adam. (Düzyazı). İstanbul, sayı:44, 15 Eylül 1945, 14.sayfa. (M.Doluca imzalı)

Kahkaha. (Düzyazı). İstanbul, sayı:47, 1 Kasım 1945, 15.sayfa. (M.Doluca imzalı)

Anlatamadıklarım.(Şiir).İstanbul, sayı: 50, 15 Aralık 1945, 14.sayfa (M.Doluca imzalı)

1947

Hekimlerimiz ve Milli Davalar. (Düzyazı). 14 Mart Tıp Bayramı, 14 Mart 1947, sayfa:13-15

Bir Fotoğraf Canlanıyor. (Öykü). *Varlık*, sayı: 323, 1 Haziran 1947, 10-11.sayfa (Tanıtma yazısı ile birlikte)

Toprak. (Öykü). *Varlık*, sayı: 328, 1 Kasım 1947, 12-13.sayfa.

1948

Toprak. (Öykü). *İşte Türkiye*, sayı:1, Ocak 1948, 5-9. sayfa. (Varlık'tan alınmış)

Bir Tespih Tanesi. (Öykü), *Varlık*, sayı:333, 1 Nisan 1948, 10-11.sayfa.

Yanlış. (Öykü). *Edebiyat Dünyası*, sayı:4, 15 Nisan 1948, 8.sayfa.

Bir Tespih Tanesi. (Öykü). *İşte Türkiye*, sayı: 5, Mayıs 1948, 1-6.sayfa, (Varlık'tan alınmış)

Yolun Sonunda.(Düzyazı). *Giderayak*, 15 Mayıs 1948, 1.sayfa.

Tokaç. (Öykü). Varlık, sayı:339, 1 Ekim 1948, 12-13.sayfa.

1949

Dut. (Öykü). Edebiyat Dünyası, sayı: 15, 15 Şubat 1949, 3-4.sayfa.

Hoca. (Öykü). Varlık, sayı: 344, 1 Mart 1949, 10-11.sayfa.

İnsanın Kendi Evi. (Öykü). Yeni Hikâyeler, Varlık Yayınları, sayı:36, Mart 1949, İstanbul, Güven Basımevi, 35-42.sayfa.

Bir Misafîr Geldi. (Öykü). Varlık, sayı: 349, 1 Ağustos 1949, 8-11.sayfa (Tanıtma yazısı ile).

1950

Kataküllü. (Öykü). Meydan, sayı: 3, 12 Ocak 1950, 3.sayfa. (Şeytanın İrgadı imzalı)

Çeşme Meselesi. (Öykü). Varlık, sayı: 356, 1 Mart 1950, 10-11.sayfa.

Elantalar. (Öykü). Dernek, sayı: 12, 15 Mart 1950, 12-16.sayfa.

Bizim Köy. (Düzyazı-Makal'a Mektuplar). Varlık, sayı: 357, 1 Nisan 1950, 13.sayfa.

Elantalar. (Öykü). Yücel, sayı: 5, Mayıs 1950, 60-65.sayfa.

Toprak ve İnsan. (Düzyazı- Makal'a Mektuplar). Varlık, sayı:359, 1 Haziran 1950, 9.sayfa.

İnanış Üzerine. (Düzyazı-Makal'a Mektuplar). Varlık, sayı: 361, 1 Ağustos 1950, 9.sayfa.

Bir Resim. (Düzyazı-Makal'a Mektuplar). Varlık, sayı: 362, 1 Eylül 1950, 8.sayfa.

Ateş Serbest. (Düzyazı-Makal'a Mektuplar). Varlık, sayı: 365, 1 Aralık 1950, 8.sayfa.

1951

Çocuklar. (Öykü). Yeni Hikâyeler 1951, Varlık Yayınları, sayı: 68 Ocak 1951, İstanbul, Kader basımevi, 44-54.sayfa.

Kabahat İnsanlardadır. (Düzyazı). Varlık, sayı: 367, 1 Şubat 1951, 7.sayfa.

Hürriyet. (Düzyazı). Varlık, sayı: 370, 1 Mayıs 1951, 8.sayfa.

Gelirsiniz Değil Mi? (Öykü).Varlık, sayı:371, 1 Haziran 1951, 14-16.sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Bir Konuşma. Varlık, sayı: 372, 1 Temmuz 1951, 7.sayfa.

Sanatkar ve Politika. (Düzyazı). Varlık, sayı: 374, 1 Eylül 1951, 5.sayfa.

Bir Tespih Tanesi. (Öykü kitabı). Varlık Yayınları, sayı:88, İstanbul, Kader Basımevi, Ekim 1951, 110 sayfa, Türk Hikâyecileri:15 (İçindekiler: Bir Fotoğraf Canlanıyor-Toprak- Yanlış- Bir Tespih Tanesi-Tokaç- Tahta Perdenin Arkası- Hoca- Bir Misafir Geldi- Dut- Elantalar- Çeşme Meselesi.)

O Artık Bayraklaştı. (Düzyazı). Varlık, sayı: 376, 1 Kasım 1951, 5.sayfa.

Tarih.(Öykü). Varlık, sayı:377, 1 Aralık 1951, 14-15.sayfa.

1952

Akşam Gazetesi. (Öykü). Varlık, sayı:379, 1 Şubat 1952, 13.sayfa.

Anket Yanıtı. Kaynak, sayı:62, 1 Eylül 1952, 418-419.sayfa.

Büyükler. (Küçük Öykü). Varlık, sayı, 389, 12 Aralık 1952, 17.sayfa.

Bu Sabah. (Öykü). Yeni Hikâyeler-1952, Varlık Yayınları, sayı:95, Aralık 1951, İstanbul, Güven Basımevi, 51-58.sayfa.

1953

Hikâye ve Roman. (Düzyazı). Varlık, sayı:392, 1 Mart 1953, 9.sayfa.

Yananlar. (Düzyazı). Kaynak, sayı:77, 15 Nisan 1953, 237-239.sayfa.

Hatıralar ve Yazar. (Düzyazı). Varlık, sayı:394, 1 Mayıs 1953, 7.sayfa.

Bir Gazetem Olsaydı. (Düzyazı). Kaynak, sayı:79, 15 Mayıs 1953, 297-298.sayfa.

Bir Yer. (Öykü). Varlık, sayı:396, 1 Temmuz 1953, 22-23.sayfa.

Kavakta Nar Biter Mi? (Düzyazı). Kaynak, sayı: 82, 1 Temmuz 1953, 14-15. sayfa.

Ayşe. (Öykü). Yeni Hikâyeler-1953, Varlık Yayınları, sayı:135, Aralık 1952, İstanbul Yeni Matbaa, 48-65.sayfa.

Davulcu. (Öykü). Dünya Gazetesi, 1 Kasım 1953.

1954

Bu Dağın Ardı. (Öykü Kitabı). Varlık Yayınları, sayı: 244, İstanbul-Yeni Matbaa, Şubat 1954, 126 sayfa, Türk Hikâyecileri: 26. (İçindekiler: Bu Dağın Ardı- Kibrit Kutusu- Akşam Gazetesi- Bir Yer- Bu Sabah- Gelirsiniz Değil Mi?- Tarih- Büyükler- Cemalin Evi- Davulcu.)

Sait Faik. Son Havadis Gazetesi, sayı: 138, 19 Mayıs 1954, 6.sayfa. Sanat, Edebiyat Sayfası.

Kötü Bir İnsan. (Öykü). Devrim Gençliği, sayı: 24, 1 Haziran 1954, 16.sayfa.

Ölüm. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 407, 1 Haziran 1954, 28-29. sayfa.

Yıldızlar Kadar Para. (Öykü). Yeni Hikâyeler-1954, Varlık Yayınları, sayı: 221, İstanbul, Yeni Matbaa, Aralık 1953, 64-71. sayfa.

1955

Dağ Başındaki Ölü. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 421, 1 Ağustos 1955, 20-22.sayfa.

Sıcak. (Öykü). Yeni Hikâyeler-1955, Varlık Yayınları, sayı: 310, İstanbul, Yeni Matbaa, Kasım 1954, 32-42.sayfa.

Kardeş. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 424, 1 Kasım 1955, 18-19.sayfa.

1956

İsli ve Ötekiler. (Öykü). Varlık, sayı: 426, 1 Ocak 1956, 15. sayfa.

Bir Fotoğraf Canlanıyor. (Öykü). Yeni Türk Hikâyecileri Antolojisi, Varlık Yayınları, sayı: 414, Mart 1956, İstanbul-Ekin Basımevi, 121-129.sayfa, kısa yaşamöyküsü ile birlikte.

Efendiler. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 431, 1 Haziran 1956, 14-15.sayfa.

Atıcılık Sporü. (Öykü). Yenilik, sayı: 44, Ağustos 1956, 29-38. sayfa.

Reis Bey. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 443, 1 Aralık 1956, 16-17. sayfa.

1957

Rabbim Nihayet Sana İtaat Edeceğiz. (Düzyazı). Varlık, sayı: 448, 15 Şubat 1957, 8.sayfa.

Ataç İçin. (Düzyazı). Varlık, sayı: 456, 15 Haziran 1957, 5.sayfa.

Delü. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 462, 15 Eylül 1957, 16-17.sayfa.

Günün Kitabı: Muhtar. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 16, 20 Eylül 1957, 5.sayfa.

Köyden Şehire. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 28, 3 Ekim 1957, 2.sayfa.

Ezanca Ezan. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 34, 9 Ekim 1957, 5.sayfa.

Hürriyet. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 40, 15 Ekim 1957, 2.sayfa.

İki Köfteli Sandviç.(Küçük Öykü). Varlık, sayı: 464, 15 Ekim 1957, 11.sayfa.

Sosyal Adalet. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 46, 21 Ekim 1957, 2.sayfa.

Kitap. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 53, 28 Ekim 1957, 2.sayfa.

1958

Kitap(Düzyazı). Varlık, sayı: 470, 15 Ocak 1958, 15.sayfa.

Küstü Çiçeği. (Öykü). Vatan Gazetesi, sayı: 6078, 13 Mart 1958, 4.sayfa, Fikir ve Sanat Sayfası.

Huy. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 474, 15 Mart 1958, 14.sayfa.

Bir Toplantıdan Sonra. (Düzyazı). Varlık, sayı: 483, 1 Ağustos 1958, 10.sayfa.

Muamma. (Düzyazı). Varlık, sayı: 485, 1 Eylül 1958, 9.sayfa.

A Typical Typest. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 487, 1 Ekim 1958, 17.sayfa.

Kızmak. (Düzyazı). Varlık, sayı: 488, 15 Ekim 1958, 6.sayfa.

Ortaçağa Özlem Mi. (Düzyazı). Varlık, sayı: 489, 1 Kasım 1958, 11-23.sayfa.

Çiçekler. (Öykü). Yeni Hikâyeler-1958, Varlık Yayınları, sayı: 540, İstanbul, Ekin Basımevi, Kasım 1957, 23-30.sayfa.

İnsanlığa Ağıt. (Düzyazı-Kitaplardan Sonra.) Varlık, sayı: 492, 15 Aralık 1958, 9.sayfa.

1959

Acı. (Düzyazı). Varlık, sayı: 494, 15 Ocak 1959, 5.sayfa.

Verem Haftası Münasebetiyle Abdurrahman Paşa Okulu'ndaki Konuşma. Tosya Postası, sayı: 205-206, 23 Ocak- 6 Şubat 1959, sayfa: 1-2.

Paris. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 495, 1 Şubat 1959, 15.sayfa.

İki. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 506, 15 Temmuz 1959, 14.sayfa.

Atatürk ve Devrimler. (Düzyazı). Varlık, sayı: 514, 15 Kasım 1959, 3.sayfa.

1960

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1960, sayı: 1/1726, Aralık 1959, 45.sayfa.

Akşam Gazetesi. (Öykü). Bugünkü Türk Yazarları, derleyen: Muzaffer Utkan. Buluş Yayınevi- Ankara Yeni Matbaa, 179-183.sayfa.

Asil Kan. (Düzyazı). Varlık, sayı: 529, 1 Temmuz 1960, 9.sayfa.

Karınca Hikâye. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 534, 15 Eylül 1960, 14.sayfa.

Can Pazarı. (Düzyazı). Varlık, sayı: 536, 15 Ekim 1960, 5.sayfa.

1961

Annette. (Öykü). Varlık Yıllığı-1961/2, sayı: 800, Aralık 1960, 385-389.sayfa.

Atatürk Bakıyor Bize. (Düzyazı). Varlık, sayı: 544, 15 Şubat 1961, 6.sayfa.

Bir Aydın Kişiyeye Mektup. (Düzyazı). Varlık, sayı: 548, 15 Nisan 1961, 4.sayfa.

Başlarken. (Bir Hekimin Günlüğünden-Düzyazı). Vatandaş Gazetesi, sayı: 37, 18 Mayıs 1961, 3.sayfa.

İri Lâflar. (Bir Hekimin Günlüğünden-Düzyazı). Vatandaş Gazetesi, sayı: 40, 10 Haziran 1961, 2.sayfa.

Evlerimiz. (Bir Hekimin Günlüğünden-Düzyazı). Vatandaş Gazetesi, sayı: 42, 1 Temmuz 1961, 3.sayfa.

Bilim Geleceğin Dünyası. (Düzyazı). Varlık, sayı: 555, 1 Ağustos 1961, 12-13.sayfa.

Kasaba Kadınları. (*Bal ve Sinekleri*) (Roman). Vatan Gazetesi, sayı: 6295, 18 Aralık 1961'de birinci bölüm yayınlanmış, tümü 46 bölüm.

1962

Temizlik. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 565, 1 Ocak 1962, 15.sayfa.

Günah. (Öykü). Varlık Yıllığı-1962/3, sayı: 860, Aralık 1961, 480-483. sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1962/3, sayı: 860, Aralık 1961, 159.sayfa.

Davul-Zurna İle Milliyetçilik. (Düzyazı). Vatan Gazetesi, sayı: 6331, 23 Ocak 1962, 3. sayfa.

Ülkücülüğün Ölümü. (Düzyazı). Varlık, sayı: 568, 15 Şubat 1962, 11.sayfa.

Bir Çağı Özleyenler. (Düzyazı). Vatan Gazetesi, sayı: 6358, 19 Şubat 1962, 2.sayfa.

Sarhoş Değirmen. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 580, 15 Ağustos 1962, 14-15.sayfa.

Karmakarışık. (Düzyazı). Varlık, sayı: 583, 1 Ekim 1962, 4.sayfa.

Oyunlar. (Düzyazı). Varlık, sayı: 584, 15 Ekim 1962, 10.sayfa.

1963

Süleyman'ın Tarihinde Uzay Çağı. (Tadsız Dünya adlı romandan bir bölüm). Varlık, sayı: 589, 1 Ocak 1963, 16-17.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1963/4, sayı: 938, Aralık 1962, 141.sayfa.

Kısa Biyografi. Varlık Yıllığı-1963/4, sayı: 938, Aralık 1962, 484.sayfa.

Yolculuğun Başlangıcı. (Öykü). Ilgaz, sayı: 18, yıl: 2, 1 Mart 1963, 4-5. sayfa.

Muafffer Hacıhasanoğlu. (Sanatçılarla Konuşmalar- Konuşan: M.Ünal). Varlık, sayı: 593, 1 Mart 1963, 6.sayfa.

Para ve Dua. (Öykü). Zeren, sayı: 21, Nisan 1963, 14-15.sayfa.
Bir Kâğıt Parçası. (Öykü). Ilgaz, sayı: 20, yıl: 2, 1 Mayıs 1963, 12-13. sayfa.
Balık Yağı. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 597, 1 Mayıs 1963, 18.sayfa.
Varlık Otuz Yaşında. (Düzyazı). Varlık, sayı: 602, 15 Temmuz 1963, 5-6.sayfa.
Namus İçin. (Öykü). Varlık, sayı: 602, 15 Temmuz 1963, 11-12.sayfa.
Mavzersiz Ölüm. (Öykü). Varlık, sayı: 605, 1 Eylül 1963, 17-18.sayfa.
Düşünür Atatürk. (Düzyazı). Varlık, sayı: 609, 1 Kasım 1963, 8.sayfa.
Alexi Zorba Ya da Özgürlüğün Uç Noktaları. (Düzyazı). Varlık, sayı: 610, 15 Kasım 1963, 15.sayfa.

1964

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1964/5, sayı: 1020, Aralık 1963, 155-157.sayfa.
Büyüyen Güneş.(Öykü). Türk Edebiyatçılar Birliği Yıllık 1964/3, 67-72.sayfa.
Ülkücülük. (Düzyazı). Varlık, sayı: 615, 1 Şubat 1964, 5.sayfa.
Merhamet Uçurtması. (Öykü). Milliyet Gazetesi Hafta Sonu İlavesi, 23 Şubat 1964, 2.sayfa.

Yaşamanın Anlamı. (Düzyazı). Varlık, sayı: 624, 15 Haziran 1964, 7.sayfa.

Yıkık Duvarın Üstünde. (Öykü). Varlık, sayı: 626, 15 Temmuz 1964, 16-17.sayfa.

Kedi Boğan. (Öykü). Ataç, sayı: 28, cilt: 3,1 Ağustos 1964, 23-26.sayfa.

Dünyamıza Düzen Verenler. (Düzyazı). Varlık, sayı: 627, 1 Ağustos 1964, 5.sayfa.

İhtiyar ve Çocuklar. (Öykü). İmece, sayı: 44, Aralık 1964, 27-31.sayfa.

1965

Önce Bağımsızlık. (Okuyucudan Yön'e- Düzyazı). Yön Gazetesi, sayı: 94, 15 Ocak 1965, 2.sayfa.

Şeytan Kör Değildi. (Öykü). Varlık, sayı: 638, 15 Ocak 1965, 15.sayfa.

Bir Şairin Düşündürdükleri. (Düzyazı). Çaltı Gazetesi, sayı: 92, 18 Ocak 1965, 1 ve 4. sayfa.

Kedi Boğan. (Kısa Öykü). Memet Fuat'ın Seçtikleri, Türk Edebiyatı 1965, De Yayınları, sayı: 3, 108-114. sayfa.

Para ve Harf. (Öykü). Varlık, sayı: 639, 1 Şubat 1965, 14-15.sayfa.

Alinin Otobüsleri. (Öykü). Hisar, sayı: 14, Şubat 1965, 21-24.sayfa.

Yıllardan Sonra. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 49, Nisan 1965, 19-20.sayfa.

Herkesin Kendi Dünyası. (Öykü). Varlık, sayı: 644, 15 Nisan 1965, (M.Uyguner imzalı çıkmış).

1964'te Hikâyeciliğimiz. (İnceleme). Varlık, sayı: 645, 1 Mayıs 1965, 11.sayfa.

Uyanış. (Günden Güne-Düzyazı). Çaltı Gazetesi, sayı: 112, 7 Haziran 1965, 1 ve 4.sayfa.

1964'te Şiirimiz. (İnceleme). Varlık, sayı: 648, 15 Haziran 1965, 6.sayfa.

Denizin Görünümü. (Öykü). Varlık, sayı: 651, 1 Ağustos 1965, 13-14.sayfa.

Herkesin Kendi Dünyası. (Öykü). Milliyet Gazetesi Hafta Sonu İlavesi, 29 Ağustos 1965, 4.sayfa.

Atatürkçülük Nedir'den Bir Bölüm. 1963-s.125'ten. (Düzyazı). *Atatürk İçin Diyorlar Ki*, Varlık Yayınları, sayı: 1163, Eylül 1965, Faydalı Kitaplar, sayı: 49, 56.sayfa.

Düşünür Atatürk. (Düzyazı). (Varlık-585, 1 Kasım 1962). *Atatürkçülük Nedir*, Varlık Yayınları, sayı: 1167, Ekim 1965- İstanbul, Faydalı Kitaplar, sayı: 29, 87.sayfa.

Saat Hırsızı. (Öykü). Varlık, sayı: 655, 1 Ekim 1965, 16-17.sayfa.

1966

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1966/7, sayı: 1182, Aralık 1965, 170.sayfa.

Bir Fotoğraf Canlanıyor. (Öykü). *Sanatçı Doktorlar*, Hazırlayan: Dr.Nermin Yörük, İstanbul 1966, 102-113. sayfa, kısa biyografi ile birlikte.

Köylü Okuryazar ve Tonguç Okulu. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 58, Şubat 1966, sayfa: 27-28.

Savaş. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 664, 15 Şubat 1966, 5.sayfa.

Şehirli Okuryazar. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 59, cilt: 6, Mart 1966, 15-16.sayfa.

Dünyayı Boyamak Gerek. (Öykü). Milliyet Gazetesi Hafta Sonu İlavesi, 20 Mart 1966, 3.sayfa.

Ahlâk. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 667, 1 Nisan 1966, 8.sayfa.

Bebek Elbiseleri. (Öykü). Varlık, sayı: 668, 15 Nisan 1966, 14-15. sayfa.

Cahiller. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 61, cilt: 6, Mayıs 1966, 29. sayfa.

Hastalık. (Düzyazı). Varlık, sayı: 672, 15 Haziran 1966, 5. sayfa.

Aşk. (Düzyazı). Varlık, sayı: 673, 1 Temmuz 1966, 9. sayfa.

Muhafazakâr. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 63, cilt: 6, Temmuz 1966, 16-17. sayfa.

Direnme. (Kitaplardan Sonra- Düzyazı). Varlık, sayı: 674, 15 Temmuz 1966, 6. sayfa.

Direnme-II. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Varlık, sayı: 675, 1 Ağustos 1966, 5-6. sayfa.

Orta Yolcu. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 64, cilt: 6, Ağustos 1966, 28-29. sayfa.

Direnme-III. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Varlık, sayı: 676, 15 Ağustos 1966, 12-13. sayfa.

Dana. (Öykü). Varlık, sayı: 677, 1 Eylül 1966, 14-15. sayfa.

Adalet. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 678, 15 Eylül 1966, 4-5. sayfa.

Sosyalist. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 66, cilt: 6, Ekim 1966, 14. sayfa.

Zevk. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 680, 15 Ekim 1966, 8. sayfa.

Atatürk ve Emek. (Düzyazı). Varlık, sayı: 681, 1 Kasım 1966, 4. sayfa.

Uzaktaydık. (Öykü). Varlık, sayı: 684, 15 Aralık 1966, 12. sayfa.

1967

İnsan. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 685, 1 Ocak 1967, 7. sayfa.

Kralı Öldüremedik. (Öykü). Varlık Yıllığı-1967/8, sayı: 1254, Aralık 1966, 541-549. sayfa.

Saba'da Ölüm. (Düzyazı). Varlık, sayı: 687, 1 Şubat 1967, 5. sayfa.

Türkülü Ekmekler. (Öykü). Varlık, sayı: 688, 15 Şubat 1967, 16-17. sayfa.

Bom. (Öykü). Varlık, sayı: 689, 1 Mart 1967, 15. sayfa.

Öğretmenlerden Bu Korku Neden? (Okuyucuların Düşüncesi- Düzyazı). Milliyet Gazetesi, sayı: 6925, 5 Mart 1967, 2. sayfa.

Korkuyorlar. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 72, cilt: 7, Nisan 1967, 7-8. sayfa.

Ataç Büyük Yazardı. (Düzyazı). Varlık, sayı: 694, 15 Mayıs 1967, 5.sayfa.

Kadın. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 695, 1 Haziran 1967, 9.sayfa.

Politika. (Düzyazı) (Birinci Bölüm) Akşam Gazetesi, 12 Temmuz 1967, 2.sayfa.

Politika. (Düzyazı) (İkinci Bölüm). Akşam Gazetesi, 13 Temmuz 1967, 2.sayfa.

Mutluluk. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 699, 1 Ağustos 1967, 8.sayfa.

Anahtar. (Öykü). Varlık, sayı: 699, 1 Ağustos 1967, 14-15.sayfa.

Kıskançlık. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 705, 1 Kasım 1967, 15.sayfa.

Bir Fotoğraf Canlanıyor. (Öykü). *Başlangıcından Bugüne Türk Hikâye Antolojisi*, Varlık Yayınları, sayı: 1333, İstanbul- Kasım 1967, Büyük Eserler: 116, 309-317. sayfa. (Kısa yaşamöyküsü var).

1968

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1968/9, sayı: 1339, Aralık 1967, 191.sayfa.

Yolda. (Öykü). Varlık, sayı: 714, 15 Mart 1968, 15-17.sayfa.

Kitap.(Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 718, 15 Mayıs 1968, 6-7. sayfa.

Ataç ve Konuşmak. (Düzyazı). Varlık, sayı: 719, 1 Haziran 1968, 8.sayfa.

Aydınlıktan Korkanlar. (Düzyazı). İmece, sayı: 87, cilt: 7, Temmuz 1968, 28-29. sayfa.

Korku. (Öykü). Varlık, sayı: 721, 1 Temmuz 1968, 14-15.sayfa.

Yazar ve Okur. (Düzyazı). Çağ, sayı: 1, Temmuz 1968, 1 ve 8. sayfa.

Yabancılar. (Düzyazı). Forum, sayı: 346, 1 Eylül 1968, 7-9. sayfa.

Yazar ve Konu. (Düzyazı). Çağ, sayı: 4, Ekim 1968, 1 ve 8. sayfa.

Yazarın Sorumluluğu. (Düzyazı). Oluş, sayı: 14, yıl: 2, Ekim 1968, 1.sayfa.

Gençler Uyanın. (Düzyazı). Oluş, sayı: 15, yıl:2, Kasım 1968, 1.sayfa.

Bitmeyen Kavga. (Şiir). Oluş, sayı: 16, yıl:2, Aralık 1968, 3. ve 8. sayfa.

Sömürmenin Yolları.(Düzyazı). Forum, sayı: 353, 15 Aralık 1968, 8-10. sayfa.

1969

Acımak. (Öykü). Papirüs, sayı: , 27-31. sayfa.

Tanrı. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Forum, sayı: 356, 1 Şubat 1969, 12-13. sayfa.
(Birinci Bölüm).

Tanrı-II. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Forum, sayı: 357, 15 Şubat 1969, 14-15. sayfa. (İkinci Bölüm).

Evlenmek. (Öykü). Varlık, sayı: 737, I Mart 1969, 16. sayfa.

Feleğin İşleri. (Öykü). Varlık, sayı: 741, Haziran 1969, 16. sayfa.

Dedemin Bıyıkları. (Öykü). Dost, sayı:56, Haziran 1969, 22-29. sayfa.

Yolculuk. (Kısa Oyun). Türk Dili, sayı: 214, yıl: 18, Türk Kısa Oyunları Özel Sayısı, 1 Temmuz 1969, 443-456. sayfa.

Para. (Düzyazı). Forum, sayı: 366, 1 Temmuz 1969, 11. sayfa.

Gençlik ve Demokrasi. (Düzyazı). Oluş, sayı: 20, yıl: 2, Temmuz 1969, 1 ve 8. sayfa.

27 Mayıs ve Atatürk Devrimleri. (Düzyazı). Forum, sayı:369, 15 Ağustos 1969, 9-11. sayfa.

Güzellik. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 743, Ağustos 1969, 4. sayfa.

Dışarda Kar Yağıyordu. (Öykü). Türk Dili, sayı: 216, yıl: 18, 1 Eylül 1969, 757-763. sayfa.

Bir Büyük Palto. (Öykü). Varlık, sayı: 745, Ekim 1969, 18. sayfa.

Kemalistler Bir Bayrak Altına.(Düzyazı). Birlik Gazetesi, sayı: 1850, 10 Kasım 1969, 1. ve 4. sayfa.

Aydının Sorumluluğu. (Düzyazı). Oluş, sayı: 23, yıl: 2, Aralık 1969, 1. ve 4. sayfa.

1970

Pepe Yefiğin Aşkı. (Öykü). Varlık Yıllığı- 1970/11, sayı: 1631, Aralık 1969, 487-490. sayfa.

Atatürk'ün Bağımsızlık Anlayışı. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 100, yıl: 9, Ocak 1970, 4-5. sayfa.

Zor Öykü, Leyla Erbil'de Kavramlar. (Düzyazı). Yeditepe, sayı: 166(362), Şubat 1970, 13-14. sayfa.

Sanat. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 750, Mart 1970, 14. sayfa.

Hekimlik-Yazarlık. (Düzyazı). 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1970, 1-2. sayfa.

Çocuk Edebiyatımızdaki Boşluk Nasıl Doldurulur? (Soruşturma Yanıtı). *Ilgaz*, sayı: 102, yıl: 9, Mart 1970, 12-13.sayfa.

Onikinci Türbe. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). *Ilgaz*, sayı: 105, yıl: 9, Haziran 1970, 6-8. sayfa.

Bugün De Eşref. (Düzyazı). *Yenigün Gazetesi*, sayı: , 6 Haziran 1970.

Evlerde Sevgi Yoktu. (Roman). *Milliyet Gazetesi*, sayı: 8111, 23 Haziran 1970'te birinci bölümü yayınlanan, 60 bölümlü tefrika.

Nasrettin Hoca'nın Yaşantımızdaki Yeri. (Düzyazı). *Ilgaz*, sayı:106, yıl: 9, Temmuz 1970, 9.sayfa.

İki Adam. (Öykü). *Varlık*, sayı:755, Ağustos 1970, 19-20. sayfa.

Doğu Sorunu. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). (Birinci Bölüm). *Yenigün Gazetesi*, sayı: 797, 5 Eylül 1970, 2.sayfa.

Doğu Sorunu. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). (İkinci Bölüm). *Yenigün Gazetesi*, sayı: 798, 6 Eylül 1970, 2.sayfa.

Ormanda.(Öykü). *Dost*, sayı: 71, Eylül 1970, 20-28.sayfa.

Daldaki Otomobil. (Öykü). *Varlık*, sayı: 757, Ekim 1970, 16-17.sayfa.

Les Violons de L'automne. (Öykü). *Yeditepe*, sayı: 174(370), Ekim 1970, 12-14. sayfa.

Toplum ve Dil. (Düzyazı). *Sebat Gazetesi*, sayı: 2574, 23 Kasım 1970, 1-2.sayfa.

Türkiye'de Hekimlik. (Düzyazı). *Yenigün Gazetesi*, sayı: 881, 28 Kasım 1970, 2.sayfa.

Çocuk ve Savaş. (Düzyazı). *Yenigün Gazetesi*, sayı: 892, 11 Aralık 1970, 2.sayfa.

Alexi Zorba Eleştirisinden Bir Bölüm. *Milliyet Gazetesi*, 16 Aralık 1970.

Alexi Zorba Eleştirisinden Bir Bölüm. *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Aralık 1970.

1971

Paşa ve Gençlik. (Üniversite ve Gençlik Sorunları) (Düzyazı). *Cumhuriyet Gazetesi*, sayı: 16688, 10 Ocak 1971, 1 ve 7. sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Bir Konuşma. (Konuşan: Cafer Demiryürek). *Sanat*, sayı: 6, Ocak 1971.

Kalem. (Öykü). *Varlık*, sayı: 761, Şubat 1971, 14-15.sayfa.

Karmakarışık. (Düzyazı). *Yenigün Gazetesi*, sayı: 981, 13 Mart 1971, 2.sayfa.

- Politikacılar Düşünmezler.* (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16753, 19 Mart 1971, 2.sayfa.
- Dedemin Bıyıkları.* (Öykü). Yenigün Gazetesi, Sanat Sayfası, sayı:, 985, 22 Mart 1971, 4.sayfa.
- Dr.Muzaffer Hacıhasanoğlu ve Tadsız Dünya.* (Konuşma). Yenigün Gazetesi, sayı: 1016, 17 Nisan 1971, 1. ve 3.sayfa.
- Tadsız Dünya.* (Roman). Yenigün Gazetesi'nde 17 Nisan 1971'den 13 Ağustos 1971 gününe dek 113 bölüm halinde tefrika edilmiş.
- Dost.* (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16843, 27 Haziran 1971, 5. ve 7.sayfa. Sanat ve Edebiyat Sayfası.
- Eski.* (Şiir). Dost, sayı: 81, Temmuz 1971, 15.sayfa. (Muzaffer F.).
- Varmak.* (Şiir). Dost, sayı: 81, Temmuz 1971, 15.sayfa. (Muzaffer F.).
- Komparsita.* (Öykü). Varlık, sayı: 767, Ağustos 1971.
- Türkler Geliyor.* (Düzyazı). Sebat Gazetesi, sayı: 2839, 25 Ağustos 1971, 1-2.sayfa.
- Kalem.* (Öykü-Birinci Bölüm). Yenigün Gazetesi, sayı: 1163, 24 Eylül 1971, 4. sayfa, Edebiyat Sayfası.
- Kalem.*(Öykü-İkinci Bölüm). Yenigün Gazetesi, sayı: 1170, 1 Ekim 1971, 4.sayfa. Edebiyat Sayfası.
- Kültür Bakanlığı ve Anadolu.* (Düzyazı). Halkevleri Dergisi, sayı: 60, Ekim 1971, 12-26.sayfa.
- Kültür Bakanlığı ve Anadolu.* (Düzyazı). Sanat, yıl: 1, sayı: 14, Ekim-Kasım 1971,1-3.sayfa.
- İnsanlar, Dualar, Ölüler.* (Uzun Hikâye). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16945, 7 Ekim 1971 günü Birinci Bölümü yayınlanmış 13 Bölümlü tefrika, 4.sayfa.
- Kültür Bakanlığı ve Anadolu.* (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16956, 18 Ekim 1971, 2.sayfa.
- Kalabalıkta Yalnızlar.* (Düzyazı). Yeditepe, sayı: 186 (382), Ekim 1971, 5.sayfa.
- James, Cemil vb.-Toplumun Değişik Bir Eleştirisi.* (Düzyazı). Dost, sayı: 85, Kasım 1971, 28-29. sayfa.

Atatürk'te Birleşmek. (Düzyazı-Olaylar Görüşler). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16990, 23 Kasım 1971, 2.sayfa.

1972

Eller. (Öykü). Varlık, sayı: 772, Ocak 1972, 14-15.sayfa.

Balzac'ta Yazar, Gazete ve Yayınevi. (Düzyazı). Varlık, sayı: 774, Mart 1972, 24. sayfa.

Bir Garip Kişi. (Düzyazı). 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1972, 1.sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Bir Konuşma. (Konuşan: Mehmet Yardımcı). Sanat, sayı:16, Mart-Nisan 1972.

Emin Efendi. (Roman). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17137, 21 Nisan 1972'den başlayan 105 bölümlü tefrika.

İhtiyarın Ağaçları. (Öykü). Varlık, sayı: 776, Mayıs 1972, 14-16.sayfa.

Halk, Kültür, Halkevi. (Düzyazı). Gardaş, sayı: 1, 1 Haziran 1972, 1-2.sayfa.

Adananın Yolları Taşlık. (Yayın Dünyası-Düzyazı).Dost, sayı: 92, Haziran 1972, 26-29. sayfa.

Dilimiz. (Düzyazı). Gardaş, sayı: 2, 1 Temmuz 1972, 1-2. sayfa.

Halkçı Atatürk. (Düzyazı). Gardaş, sayı:3, 1 Ağustos 1972, 1-2.sayfa.

Halkçı Atatürk. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17242, 4 Ağustos 1972, 2.sayfa.

Nasrettin Hoca Soruşturmasına Yanıt. Ilgaz, sayı: 131, yıl: 11, Ağustos 1972, 12.sayfa.

30 Ağustos Büyük Zafer Bayramı. (Düzyazı). Gardaş, sayı: 4, 1 Eylül 1972, 1-2.sayfa.

Öğrenim Yılı Başlarken. (Düzyazı). Gardaş, sayı: 5, 1 Ekim 1972, 1-2. sayfa.

Yeni Öğrenim Yılı. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17320, 21 Ekim 1972, 2. sayfa.

Devrimci Atatürk. (Düzyazı). Gardaş, sayı: 6, 1 Kasım 1972, 1-2. sayfa.

Devrimci Atatürk. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17339, 11 Kasım 1972, 2.sayfa.

Altın Koza Film Festivali Üzerine Soruşturmaya Yanıt. Dost, sayı: 97, Kasım 1972, 8.sayfa.

Ayakkabı Giyen İnek. (Öykü). Yansıma, sayı:12, yıl: 1, Aralık 1972, 493-497.sayfa.

1973

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1973/14, sayı: 1714, Aralık 1972, 224. sayfa.

1972 Yılında Edebiyat Soruşturmasına Yanıt. Yansıma, sayı: 13, yıl: 2, Ocak 1973, 43-44. sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Konuşma. (Konuşan: Adil Gülvahap). Varlık, sayı:784, Ocak 1973, 13.sayfa.

Atatürk ve İnsancıl Düşünce. (Düzyazı). Yeni Ufuklar, sayı: 242, 43-47. sayfa.

Gelinimiz. (Öykü). Türk Dili, sayı: 257, yıl: 22, 1 Şubat 1973, 443-448. sayfa.

Sabahattin Ali Soruşturmasına Yanıt. Yansıma, sayı: 15, yıl: 2, Mart 1973, 205-207. sayfa.

Hekim ve Çevre. (Düzyazı). 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1973, 1. ve 4.sayfa.

Bu Toprakların Ozanı. (Çağımızın Ozanı Veysel'in Ardından-Düzyazı). Gayret Gazetesi, sayı: 7251, 24 Mart 1973, 1. ve 2.sayfa.

İstanbullu Gardaşım. (Eleştiri-Düzyazı). Varlık, sayı: 786, Mart 1973, 12.sayfa.

Atatürk ve Devrimler. (Varlık, 15 Kasım 1959, sayı: 514'ten alınmış). Atatürk Yolunda 40 Yıl, 1933-1973, Varlık Yayınları, sayı: 1740, İstanbul, Nisan 1973, Faydalı Kitaplar: 134, 75-80, sayfa.

Zenginlik-İç Dünya. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 139, yıl: 12, Nisan 1973, 11.sayfa.

Köy, Kasaba, Kent. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17496, 20 Nisan 1973, 2.sayfa.

Eğitim-Arkadaş. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 140, Yıl: 12, Mayıs 1973, 9. sayfa.

Köy, Kasaba, Kent. (Düzyazı). Yeni Ortam Gazetesi, sayı: 254, 27 Mayıs 1973, 2.sayfa.

Kocaman Yazarlar-Önce İnsan. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 141, yıl: 12, Haziran 1973, 8.sayfa.

Bu Duruma Mı Düşecektik. (Tartışma-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17545, 8 Haziran 1973, 2.sayfa.

Günümüzde Nasrettin Hoca. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 142, yıl: 12, Temmuz 1973, 12. sayfa.

Ders Zili Çalıyordu. (Öykü). Yansıma, sayı: 19, yıl: 2, Temmuz 1973, 26-28. sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Barış Gazetesi, Edebiyat Sayfası, sayı: 17921, 12 Temmuz 1973, 5. sayfa.

Yalan-Yardım. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 143, yıl: 12, Ağustos 1973, 5. sayfa.

Dinamit. (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17619, 21 Ağustos 1973, 2. sayfa.

Ben-Muhbir. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 144, yıl: 12, Eylül 1973, 11. sayfa.

Ağabey Ekmek Var Mı? (Öykü). Yansıma, sayı: 22, yıl: 2, Ekim 1973, 207-208. sayfa.

Cumhuriyetin 50. Yılında Dilimiz. (Düzyazı). Çağılı, sayı: 6, Ekim 1973, 13-15. sayfa.

Atatürk ve Öğretmen. (Cumhuriyetin 50. Yılında-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 146, yıl: 13, Kasım 1973, 10-11. sayfa.

Atatürk ve Kültür. (Düzyazı). Halkevleri, sayı: 85, yıl: 8, Kasım 1973, 6-8. sayfa.

Gençlikten ve Öğretmenden Korkanlar. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17700, 10 Kasım 1973, 2. sayfa.

Dişliler Arasında. (Düzyazı). Gayret Gazetesi, sayı: 7425, 13 Kasım 1973, 1-2. sayfa.

Görünüm Üzerine. (Düzyazı). Zile Postası, sayı: 1009/3152, 24 Kasım 1973, 1. sayfa.

Emin Faik Üstün'ü Yitirdik. Varlık, sayı: 794, Kasım 1973, 18. sayfa.

Yerel Gazetelerin Önemi. (Düzyazı). Gayret Gazetesi, sayı: 7443, 13 Aralık 1973, 2. sayfa.

1974

Ahlâk Dersi. (Düzyazı). Yeni Ufuklar, sayı: 246, 47-51. sayfa.

Sevgiyi Ararken. (Düzyazı). Yeni Ufuklar, sayı: 244, 20-24. sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Yansıma, sayı: 25, yıl: 3, Ocak 1974, 41. sayfa.

- Eskimiş Bir Marangoz.* (Öykü). Varlık Yıllığı-1974/15, sayı: 1766, Aralık 1973, 551-559. sayfa.
- Ben, Molotof, Çorçil, Yosma.* (Öykü). Türk Dili, sayı: 268, yıl: 24, 1 Ocak 1974, 341-346. sayfa.
- Merhaba.* (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18098, 12 Ocak 1974, 5. sayfa.
- Mutlu Günlere Doğru.* (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18105, 19 Ocak 1974, 5. sayfa.
- Munzur.* (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18139, 23 Şubat 1974, 5. sayfa.
- Röportaj.* (Orhan Apaydın). Gayret Gazetesi, sayı: 7489, 25 Şubat 1974, 3. sayfa. (Yolculuk'un oynanması üzerine).
- Bursa.* (Şiir). Türk Dili, sayı: 270, 1 Mart 1974, 484. sayfa.
- Aydınlık Günler İçin.* (Düzyazı). Barış Gazetesi, sayı: 18154, 10 Mart 1974, 2. sayfa.
- Cennet-Cehennem.* (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18160, 16 Mart 1974, 5. sayfa.
- Traktör.* (Öykü). Yansıma, sayı: 27, yıl: 3, Mart 1974, 155-160. sayfa.
- Tartışma.* (Sosyalist Parti Tartışmaları-Düzyazı). Olay, sayı: 10, 8 Nisan 1974, 18-19. sayfa.
- Aydınlık Günler İçin.* (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17847, 9 Nisan 1974, 2. sayfa.
- Köy Enstitüleri ve Halk Yönetimi.* (Düzyazı). Halk Postası, sayı: 3188, 17 Nisan 1974, 1. ve 4. sayfa.
- Diyarbakır.* (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18221, 19 Mayıs 1974, 5. sayfa.
- İşkence-Düşünce, Şiir.* (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 153, Haziran 1974, 10. sayfa.
- Yolun Başındaki Öykücü.* (Düzyazı). Varlık, sayı: 801, Haziran 1974, 13. sayfa.
- Dün, Bugün, Yarın.* (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18262, 29 Haziran 1974, 5. sayfa.
- Kahramanlar.* (Düzyazı). Varlık, sayı: 803, Ağustos 1974, 10. sayfa.
- Mustafa Kemaller.* (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18008, 17 Eylül 1974, 2. sayfa.
- Dil ve Ulus.* (Düzyazı). Gayret Gazetesi, sayı: 7687, 26 Eylül 1974, 1 ve 4. sayfa.
- Vagondaki Zamparaya Evet, Hitler Rejiminin Korku ve Sefaletine Hayır.* (Düzyazı). Tiyatro-74, sayı: 25, Ekim 1974, 59. sayfa.

Şaka. (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18029, 8 Ekim 1974, 2.sayfa.

Halkçı Atatürk. (Düzyazı). Halkevleri, sayı: 97, yıl: 9, Kasım 1974 (Atatürk Sayısı). 16-17.sayfa.

Dergi. (Düzyazı). Kırkgöz, sayı: 1, Kasım 1974, 3.sayfa.

Bu Memleket Bizim. (Düzyazı-Arada Bir). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18108, 31 Aralık 1974, 2.sayfa.

1975

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1975/16, sayı: 1808, Aralık 1974, 235.sayfa.

Aydınlık Günler İçin. (Düzyazı-Yılın Düşünceleri). Varlık Yıllığı-1975/16, sayı: 1808, Aralık 1974, 293.sayfa.

Atın Ölümü. (Öykü). Varlık Yıllığı-1975/16, sayı: 1808, Aralık 1974, 655-662. sayfa.

Bir Fotoğraf Canlanıyor. (Öykü). *Başlangıcından Bugüne Türk Hikâye Antolojisi*, Derleyen: Yaşar Nabi, Mustafa Baydar, M. Sunullah Arısoy. Varlık Yayınları, Faydalı Kitaplar, sayı: 157, İstanbul-Bahar Basımevi, 302-311.sayfa.

Yaşamak.(Düzyazı). Yeni Ufuklar, sayı: 259, 50-52.sayfa.

Faytona Ağıt. (Öykü). Türk Dili, sayı: 280, 1 Ocak 1975, 52-62.sayfa.

Emek ve Politika. (Düzyazı). Emeğin Sesi, sayı: 2, 10 Ocak 1975, 1.sayfa.

M.Hacıhasanoğlu İle Konuşma. (Konuşan: İ.Hadi). Tevhid, sayı: 3, 18 Ocak 1975, 2.sayfa.

Aziz Nesin'de Yaşam, Uğraş, Evlilik ve Kavramlar. (Düzyazı). Tiyatro-75, sayı: 27, 8 Şubat 1975, 54-55.sayfa.

Türk Kültür Yaşamında Halkevi. (Düzyazı). Gayret Gazetesi, sayı: 7804, 19 Şubat 1975, 2.sayfa.

İşte Bir 14 Mart Daha. (Düzyazı). 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1975, 1-2.sayfa.

Fareler. (Öykü). Tiyatro-75, sayı: 29, 20 Mart 1975, 64.sayfa.

Sopa ve Kafa. (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18192, 25 Mart 1975, 2.sayfa.

Laik Atatürk. (İnceleme). Halkevleri, yıl: 9, sayı: 101, Mart 1975, Halkevleri sayısı, 22-28.sayfa.

- Mustafa Kemal Bakıyordu.* (Şiir). Varlık, sayı: 811, Nisan 1975, 9.sayfa.
- Sopa ve Kafa.* (Düzyazı). Anadolu'dan, yıl: 1, sayı: 1, Nisan 1975, 12.sayfa.
- Ağabey Ekmek Var Mı?* (Öykü). Gerçek Gazetesi, sayı: 91, 30 Nisan 1975, 3.sayfa.
- Yarı Yaşam.* (Şiir). Türk Dili, sayı: 284, 1 Mayıs 1975, 354.sayfa.
- Şeyhül-Muharririn, Ümm-ül-Muharrirat.* (Değıniler). Türk Dili, sayı: 284, 1 Mayıs 1975, 398-399.sayfa.
- İktidar.* (Düzyazı). Varlık, sayı: 813, Haziran 1975, 6.sayfa.
- Sevgi Bahçesi.* (Şiir). Evrim, sayı: 4, Haziran 1975, 6.sayfa.
- Gölge Kadılıkları.* (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18276, 17 Haziran 1975, 2.sayfa.
- Ramiz Beyin Evlilik Sorunu.* (Öykü) Varlık, sayı: 814, Temmuz 1975, 15-26.sayfa.
- Kurtlar ve Yoksul Çocukları.* (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18304, 15 Temmuz 1975, 2.sayfa.
- “Öykü Nedir? Öykü Anlayışınızı Anlatır Mısınız?” Sorusuna Yanıt.* (Düzyazı) Türk Dili, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, sayı: 286, Temmuz 1975, 134.sayfa.
- Nohutçu.* (Öykü). Yansıma, sayı: 43-44-45, Temmuz, Ağustos, Eylül 1975, Çocuk Eğitimi ve Edebiyatı Özel Sayısı, 69-72. sayfa.
- Devrimci Edebiyat Nedir? Nasıl Olmalıdır?* (Düzyazı). Oluşum, sayı: 15-16, Temmuz-Ağustos 1975, 5.sayfa.
- Kavram Kargaşası.* (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18327, 7 Ağustos 1975, 2.sayfa.
- Düşünceler Gün Işığına Çıktıkça.* (Düzyazı). Varlık, sayı: 816, Eylül 1975, 6-8. sayfa.
- Kemalizm İleriye Dönük Bir Öğretidir.* (Düzyazı). Halkevleri, sayı: 107, yıl:9, Eylül 1975, 10-11.sayfa.
- Otobüste İki Çocuk.* (Öykü). Türk Dili, sayı: 288, 1 Eylül 1975, 516-521.sayfa.
- Eski Oyunlar.* (Düzyazı). Anadolu'dan, sayı: 3, 15 Eylül-15 Kasım 1975, 6.sayfa.
- Halk Yönetimindeki Zorluk.* (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18368, 17 Eylül 1975, 2.sayfa.
- Şeytan Sofrası.* (Şiir). Türk Dili, sayı: 289, 1 Ekim 1975, 562.sayfa.

Karakolda Sarhoş Var. (Öykü). Öykü, sayı: 4, Ekim-Kasım 1975, 26-33.sayfa.

Din ve Sakız. (Düzyazı). Varlık, sayı: 818, Kasım 1975, 15.sayfa.

Atatürk ve Ulus. (Düzyazı). Halkevleri, sayı: 109, yıl: 9, Kasım 1975, 2-3.sayfa.

Kurşun Yerine Oy. (Düzyazı). Politika Gazetesi, 25 Kasım 1975, 6.sayfa.

Yaşamak. (Düzyazı). Oluşum, sayı: 20, Aralık 1975, 1.sayfa.

Sevgi-Kavga. (Şiir). Oluşum, Özel Sayı, 1975, arka kapak içi.

1976

Otomobil Uçar Gider. (Düzyazı). Varlık, sayı: 820, Ocak 1976, 13-14.sayfa.

Mustafa Kemal:Bağımsızlık.(Şiir). Varlık Yıllığı-1976/17, sayı: 1841, Ocak 1976, 497. sayfa.

Amcamın Kızı. (Öykü). Varlık Yıllığı-1976/17, sayı: 1841, Ocak 1976, 561-565. sayfa.

Zaman.(Şiir). Varlık, sayı: 820, Ocak 1976, 10.sayfa.

Bostancı Kahvesi. (Şiir). Özgür İnsan, sayı: 27, cilt:III, Ocak 1976, 78.sayfa.

Aynadan Korkanlar. (Düzyazı). Anadoludan, sayı: 4, Ocak 1976, 12.sayfa.

Çağdaşlaşma. (Düzyazı). Halkevleri, yıl: 10, sayı: 111, Ocak 1976, 20-21.sayfa.

Halk Ozanı Ceyhun Atuf Kansu. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 172, Ocak 1976, 17.sayfa.

Hesaplar Sorulmalı. (Düzyazı). Politika Gazetesi, sayı: , 2 Ocak 1976, 6.sayfa.

Wariat. (Deli). (Öykü). (Çeviren:Wojciech Hensel). *Rajski Statek Antologia Opowiadania Tureckich* (Türk Hikâyeleri Antolojisi), 274-282. sayfa.

Meydanlar Güller.(Öykü). Özgür İnsan, 76-83. sayfa.

Ortaçağ Kafası. (Düzyazı). Anadoludan, sayı: 5, Şubat 1976, 7-8.sayfa.

Topkapı Sarayı Ağlıyordu. (Şiir). Oluşum, sayı: 22, Şubat 1976, 3.sayfa.

Kitap. (Ellerim). (Düzyazı). Halkevleri, yıl: 10, sayı: 112, Şubat 1976, 16-17.sayfa.

Uyuyabiliyor Musunuz? (Düzyazı). Politika Gazetesi, 6 Şubat 1976, 5.sayfa.

Yemeyin Sayın Baylar, Yemeyin. (Düzyazı). Politika Gazetesi, 18 Şubat 1976, 5.sayfa.

Mustafa Kemal Bakıyordu. (Şiir). Halkevleri, 44.Yıl Özel Sayı, 19 Şubat 1976, 6.sayfa.

Hoşgörü. (Düzyazı). Halkevleri, yıl: 10, sayı: 113, Mart 1976, 14-15.sayfa.

- Sevgi Yoksunluğu.* (Düzyazı). Oluşum, sayı: 23, Mart 1976, 1.sayfa.
- Hüsniye Hanım.* (Öykü). Anadolu, sayı:6, Mart 1976, 23-24. sayfa.
- Devlet ve Halk.* (Düzyazı). Politika Gazetesi, 9 Mart 1976.
- Türkiye'nin Acısı.* (Düzyazı). Varlık, sayı: 823, Nisan 1976, 13.sayfa.
- Dün ve Bugün Halkevleri.* (Düzyazı). Halkoyu, sayı:1/114, Nisan 1976, 39-41.sayfa.
- Zor Sorun.* (Düzyazı). Ankara İzmir TOB, Tabip Odaları Bülteni, sayı: 7, Nisan 1976, 20-22.sayfa.
- Toplumcu Gerçekçilik.* (Düzyazı). Çağdaş Atılım, sayı: 3, Nisan 1976, 22. ve 47. sayfa.
- Topal Karga.* (Öykü). Türk Dili, sayı: 295, 1 Nisan 1976, 276-284. sayfa.
- Analar Analar.* (Düzyazı). Anadolu, sayı: 7, Nisan 1976, 10.sayfa.
- İnsaf Gelin Oluyor.* (Öykü). Özgür İnsan, sayı: 30, cilt: III, Nisan 1976, 93-96. sayfa.
- Yatsı Gecikmez.* (Düzyazı). Halkoyu, sayı: 2/115, Mayıs 1976, 75-77.sayfa.
- Aklın Durduğu Yerde.* (Düzyazı). Anadolu, sayı: 8, Mayıs 1976, 7.sayfa.
- Rize.* (Şiir). Ilgaz, sayı:176, Mayıs 1976, 13.sayfa.
- Kırmızı.* (Şiir) Oluşum, sayı: 25, Mayıs 1976, 3. sayfa.
- Son Koca.* (Öykü). Ilgaz, sayı: 177, Haziran 1976, 16-21.sayfa.
- Gölgesiz Edemeyenler.* (Düzyazı). Halkoyu, sayı: 3/116, Haziran 1976, 70-72.sayfa.
- Beklemek.* (Öykü). Anadolu, sayı: 9, Haziran 1976, 25-27.sayfa.
- Anaların Üstüne Yürüyen Zulüm.* (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18647, 27 Haziran 1976, 2.sayfa.
- Timuroğlu'nda Kavramlar.* (Düzyazı). Varlık, sayı: 826, Temmuz 1976, 13.sayfa.
- Çekin Elinizi.* (Düzyazı). Anadolu, sayı:10-11, Temmuz-Ağustos 1976, 7.sayfa.
- Nasrettin Hoca'da Kadınlar.* (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 178, Temmuz 1976, 6-7.sayfa.
- Gök Ekini Biçmiş Gibi.* (Düzyazı-Arada Bir). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18663, 13 Temmuz 1976, 2.sayfa.
- Sevgiye Saygı.* (Düzyazı). Halkoyu, sayı: 5/118, Ağustos 1976, 53-54.sayfa.

Yaşam Sürüp Gidiyor. (Kitaplar-Düzyazı). Türk Dili, sayı:299, 1 Ağustos 1976, 375-376.sayfa.

Sağlık, Sayrılık. (Düzyazı). Ankara İzmir TOB, Tabip Odaları Bülteni, sayı: 11-12, Ağustos-Eylül 1976, 50-52.sayfa.

Sıddı'nın Çiftliği. (Öykü). Ilgaz, sayı: 180, Eylül 1976, 8-12.sayfa.

Üçgen Oturuş. (Öykü) Oluşum, sayı:29, Eylül 1976, 2.sayfa.

Çürümeden Ölmeli İnsan. (Şiir). Cumhuriyet Gazetesi, 11 Eylül 1976, 5.sayfa.

Minder Dışı. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18740, 30 Eylül 1976, 2.sayfa.

Örümcek Temizliği. (Düzyazı). Özgür İnsan, sayı: 36, cilt: IV, Ekim 1976, 55-59. sayfa.

Memed Ali'nin Elleri. (Şiir). Ilgaz, sayı: 181, Ekim 1976, 5.sayfa.

Korku. (Düzyazı). Halkoyu, sayı: 7/120, Ekim-Kasım 1976, 54-56.sayfa.

Konuşma. (Konuşan:M.Ünsal). *Edebiyatçılarımız Konuşuyor*, Varlık Yayınları, sayı: 1862, İstanbul- Kasım 1976, 186-190. sayfa, Faydalı Kitaplar:171.

Soruşturma Yanıtı. Oluşum, sayı: 31, Kasım 1976, 2.sayfa.

Yabancı Gözüyle Atatürk ve Türk Devrimi. (İnceleme). Halkoyu, sayı: 8/121, Aralık 1976, 45-62.sayfa.

Yazında Aktöre. (Düzyazı). Oluşum, sayı: 32, Aralık 1976, 1.sayfa.

Yine Bahar. (Şiir). Özgür İnsan, sayı: 38, cilt:V, Aralık 1976, 73.sayfa.

1977

Daldaki Otomobil. (Öykü). Günümüz Türk Hikâyeleri, Varlık Yayınları, sayı: 1872, İstanbul- Ocak 1977, 100-107.sayfa, Bir Varlık Antolojisi, Faydalı Kitaplar: 172.

Yürümeyle. (Öykü). Varlık Yıllığı-1977/18, sayı: 1866, Ocak 1977, 578-586. sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı- 1977/18, sayı: 1866, Ocak 1977, 202-203.sayfa.

İnsan Yaşamının Değeri. (Düzyazı). Ankara İzmir TOB, Tabip Odaları Bülteni, sayı:15-16, Ocak 1977, 37.38.sayfa.

Mavi Işık. (Şiir). Halkoyu, sayı:9/122, Ocak-Şubat 1977, 71.sayfa.

Doktorun Raporu Mühendisin Kazığı. (Düzyazı). Ankara İzmir TOB, Tabip Odaları Bülteni, sayı: 17, Şubat 1977, 46-47.sayfa.

- Sözcük, Kavram, İnsan.* (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). *Ilgaz*, sayı:185, Şubat 1977, 9.sayfa.
- Baş Kaldırı.* (Düzyazı). *Varlık*, sayı:834, Mart 1977, 11-12.sayfa.
- Zor Günlerin Şiiri.* (Düzyazı). *Oluşum*, sayı: 36, Nisan 1977, 2.sayfa.
- Türk Öykücüsünün Sorunları.* (İnceleme). *Halkoyu*, sayı: 11, Nisan-Mayıs 1977, 61-65.sayfa.
- Mutlu Günler Gelecektir.* (Kitaplar). *Türk Dili*, sayı: 307, 1 Nisan 1977, 388-389. sayfa.
- Mercedes'ten İndirilen Adam.* (Öykü). *Ilgaz*, sayı:189, Haziran 1977, 13-20.sayfa.
- Cennet Nerde.* (Şiir). *Türkiye Yazıları*, sayı: 3, Haziran 1977, 14.sayfa.
- Deli Raziye.* (Öykü). *Saçak*, sayı: 12, Temmuz 1977, 4-5.sayfa.
- Neden Gezgin.* (Kitaplar). *Türk Dili*, sayı:310, 1 Temmuz 1977, 67. sayfa.
- Bu Kez Kısa ve Son.* (Düzyazı). *Varlık*, sayı: 838, Temmuz 1977, 5.sayfa.
- Bozuk Düzendeki Sevda ve Sevgi.* (Düzyazı). *Varlık*, sayı: 838, Temmuz 1977, 5.sayfa.
- Derin.* (Şiir). *Türkiye Yazıları*, sayı: 5, Ağustos 1977, 17.sayfa.
- Çatışmanın Nedeni.* (Düzyazı) *Ilgaz*, sayı: 191, Ağustos 1977, 8-9. sayfa.
- Eski Bir Fotoğraf.* (Şiir) *Ilgaz*, sayı: 192, Eylül 1977, 9.sayfa.
- Köşk Ve Bekçisi.* (Öykü) *Türk Dili*, sayı: 312, Eylül 1977, 236-242.sayfa.
- M. Hacıhasanoğlu Anlatıyor.* (Hazırlayan: N. Güngör). *Vatan Gazetesi*, sayı: 22359, 7 Eylül 1977, 4.sayfa.
- İnsandaki.* (Düzyazı). *Milliyet Sanat Dergisi*, sayı: 246, 7 Ekim 1977, 17.sayfa. (Haftanın Yazısı).
- Kadın, İntihar.* (Düzyazı-Değinmeler) *Türkiye Yazıları*, sayı: 7, Ekim 1977, 39. sayfa.
- Mutluluk, Dost.* (Denemeler). *Denemeler, Denemeciler Antolojisi*, Hazırlayan: İsmet Kemal Karadayı, İstanbul-Ekim 1977, 278-282.sayfa.
- Bir Kuş Uçar Anıtkabire Doğru.* (Şiir) *Varlık*, sayı: 842, Kasım 1977, 18.sayfa.
- İdam Cezasına Dayanmaz Yürek.* (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). *Ilgaz*, sayı: 195, Aralık 1977, 12-13.sayfa.

Ankara'yı Sevemedim (Düzyazı-Uzaktan) Oluşum, sayı: 2/44, Aralık 1977, 19.sayfa.

1978

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1978/19, sayı: 1898, Ocak 1978, 193.sayfa.

Gezi Gezi (Şiir). Ilgaz, sayı: 196, Ocak 1978, 7.sayfa.

Cehennem Kuyusu. (Düzyazı) Oluşum, sayı: 3/45, Ocak 1978, 26-27. sayfa.

Yeldeğirmeni. (Şiir) Türkiye Yazıları, sayı: 11, Şubat 1978, 21.sayfa.

Yusuf Ve Ötekiler. (Düzyazı-Uzaktan) Oluşum, sayı: 5/47, Mart 1978, 29-30.sayfa.

Piyano Çabuk Cevap Verir. (Öykü) Varlık, sayı: 846, Mart 1978, 14-15.sayfa.

Sen Gittiğin Zaman. (Şiir). Ilgaz, sayı: 198, Mart 1978, 7.sayfa.

Oyun. (Düzyazı-Kısa Kısa) Saçak Şiir Dergisi, sayı: 20, Mart-Nisan 1978, 3.sayfa.

Bilge, Ozan, Hekim. (Düzyazı) Ilgaz, sayı: 199, Nisan 1978, 14-15. sayfa.

Ozan Ölür Mü Hiç. (Şiir) Ilgaz, sayı: 199, Nisan 1978, 10.sayfa.

Ayıcının Düşü. (Öykü). Türk Dili, sayı: 319, 1 Nisan 1978, 340-344. sayfa.

Dikkatli Olmak Gerek. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 200, Mayıs 1978, 12.sayfa.

Kolkola Olabilmek. (Düzyazı-Kitaplar) Türkiye Yazıları, sayı: 14, Mayıs 1978, 33.sayfa.

Yalnız Bir Adam. (Şiir) Ilgaz, sayı: 201, Haziran 1978, 15.sayfa.

Taşra Taşra Dedikleri. (Düzyazı) Oluşum, sayı: 8/50, Haziran 1978, 26-28. sayfa.

Gülebilmek. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 202, Temmuz 1978, 8-9. sayfa.

Ayıcının Düşü. (Öykü). Oluşum, sayı: 10-11, yıl: 4, Ağustos-Eylül 1978, 38-40.sayfa.

Televizyon Gibi Adam. (Öykü). Türk Dili, sayı: 325, 1 Ekim 1978, 494-502.sayfa.

Güvercinler, Kahveler, Otobüsler. (Şiir). Ilgaz, sayı: 205, Ekim 1978, 8. sayfa.

Kontrgerilla Soruşturmasına Yanıt. Aydınlik Gazetesi, 25 Ekim 1978, 7.sayfa.

Bir Yazın Ustası M. Hacıhasanoğlu İle Söyleşi. Petek, sayı: 17, yıl:2, Kasım 1978, 11-12. sayfa.

1979

Görmek, Görebilmek, Göz. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 208, Ocak 1979, 10-12.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1979/20, sayı: 1914, Ocak 1979, 195.sayfa.

- Rukiye Hanım Manzara Sever.* (Öykü). Oluşum, yıl: 4, sayı: 15/57, Ocak 1979, 14-18.sayfa.
- Martı, Balık, Aleksi Zorba.* (Şiir). Petek, sayı: 19-20, yıl: 2, Ocak-Şubat 1979, 13.sayfa.
- At Dağları Sırtından.* (Eleştiri-Düzyazı). Oluşum, sayı:16/58, yıl: 4, Şubat 1979, 28.sayfa.
- Konsolos Cudi Bey ve Öteki Adam.* (Öykü). Sesimiz, sayı:115, Şubat 1979, 17-19.sayfa.
- Dönek. (Kitaplar). Türk Dili, sayı: 329, 1 Şubat 1979, 147-149.sayfa.
- 70 Edebiyat Kuşağı Üzerine Düşünceler.* (Düzenleyen: N.Güngör). Aydınlik Gazetesi, 28 Şubat 1979, 6.sayfa.
- Muzaffer Hacıhasanoğlu'na Mektuplar.* (Ceyhun Atuf Kansu'nun Mektupları). Ilgaz, sayı: 210, Mart 1979, 6.sayfa.
- Siyam Kedisi Van Kedisi. (öykü). Somut, sayı: 3, yıl:1, Mart 1979, 17-22.sayfa.
- Yeni Bir Dünya.* (Şiir). Oluşum, yıl: 5, sayı: 18/60, Nisan 1979, 15.sayfa.
- Kentsoyluların Dünya Görüşleri-Karşıt Görüşler.* (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Sesimiz, sayı:117, Nisan 1979, 10-13.sayfa.
- Simitçiler.* (Öykü). Düşün, sayı: 4, Nisan 1979, 5-7.sayfa.
- Erkan'ın Yengesi.* (Öykü). Türk Dili, sayı: 331, 1 Nisan 1979, 331-337.sayfa.
- Eğitimimizde Köy Enstitülerinin Yeri.* (Düzyazı). Aydınlik Gazetesi, 25 Nisan 1979, 2.sayfa.
- Bizim Orda.* (Öykü). Türkiye Yazıları, sayı: 26, Mayıs 1979, sayfa:38-42.
- Mayıs 1979'da Muzaffer Hacıhasanoğlu'na Sorular. (Konuşan İsmail Karaahmedoğlu) Ilgaz, sayı: 212, Mayıs 1979, 9.sayfa.
- Yangın Yılları.* (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Sesimiz, sayı: 118, Mayıs 1979, 19-20.sayfa.
- Kendileri.* (Yaşamöyküsü). Türkiye Yazıları, sayı: 28, Temmuz 1979, 36-39.sayfa.
- Eller.* (Öykü Kitabı). Aydınlik Yayınları, sayı: 71, Özel Matbaası-Temmuz 1979, 111 sayfa. (İçindekiler: Eller- İhtiyarın Ağacları – Ayakkabı Giyen İnek- Ders Zili Çalıyordu- Gelinimiz- Eskimiş Bir Marangoz- Traktör- Ben Molotof Çorçil Yosma- Ağabey Ekmek Var Mı?- Faytona Ağıt- Kalem.)

Yarış Atları. (Öykü). Edebiyat Cephesi, sayı: 10, 16-31 Temmuz 1979, 6-7.sayfa.
Nasrettin Hoca Ve Politika. (Düzyazı) Ilgaz, sayı: 214, Temmuz 1979, 10.sayfa.
Konuşmak. (Eylemler Zinciri-Düzyazı). Sesimiz, sayı: 121, Ağustos 1979, 9-10.sayfa.

Kargaşa Ortamı. (Düzyazı). Politika Gazetesi, 5 Ağustos 1979, 2.sayfa.

Beyaz. (Şiir). Sesimiz, sayı: 122, Eylül 1979, 6.sayfa.

Arkadaşımız Buyrukçu'nun M.Hacıhasanoğlu İle Görüşmesi. Türkiye Yazıları, sayı: 30, Eylül 1979, 23-26.sayfa.

Haççalar Büyürken. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Yaba, sayı: 3, Ekim 1979, 6-7.sayfa.

Eller. (Öykü). Ilgaz, sayı: 217, Ekim 1979, 18-22.sayfa.

Yargılamak. (Düzyazı). Sesimiz, sayı:123, Ekim 1979, 8-9.sayfa.

Bir Başınaysa İnsan. (Şiir). Türkiye Yazıları, sayı: 31, Ekim 1979, 9.sayfa.

Geçip Gidene Karşı. (Şiir). Oluşum, sayı:24/66, Ekim 1979, 17.sayfa.

Ağabey Ekmek Var Mı? (Öykü). Yeni Halkçı Gazetesi, sayı: 3804, 24 Ekim 1979, 6.sayfa.

Hüzün ve İsyan. (Düzyazı). Yaba, sayı: 4, Kasım 1979, 6.sayfa.

Çiçekler De Yaşlanır. (Şiir). Hakimiyet Sanat, sayı: 41, Aralık 1979, 100. sayfa.

Kendini Öldürme. (Eylemler Zinciri-Düzyazı). Sesimiz, sayı: 125, Aralık 1979, 10-18.sayfa.

1980

Geceyarısı Minibüsleri. (Öykü). Varlık, sayı:868, Ocak 1980, 20-21.sayfa.

Gül. (Şiir). Somut, sayı:13, Ocak 1980, 16.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1980/21, Varlık AŞ. Sayı 1 Ocak 1980, 180-181.sayfa.

Halkın Soluğu. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 220, Ocak 1980, 12.sayfa.

Zor Zanaat. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Yaba, sayı: 7, Şubat 1980, 5.sayfa.

Bırakıp Gidemezsin.(Şiir). Türkiye Yazıları, sayı: 35, Şubat 1980, 10.sayfa.

Dersler. (Şiir). Edebiyat Cephesi, sayı: 23, 1-15 Şubat 1980, 3.sayfa.

Hükümetler Gider. (Düzyazı). Demokrat Gazetesi, 15 Şubat 1980, 2.sayfa.

Yanarca. (Eleştiri-Düzyazı). Eleştiri, sayı:13-14, 1 Mart 1980, 9.sayfa.

- Dağlar.* (Şiir). Sesimiz, sayı: 128, Mart 1980, 36.sayfa.
- Ceyhun Atuf Kansu'da Halk.* (Düzyazı). Aydınlik Gazetesi, 25 Mart 1980, 6.sayfa.
- Ceyhun Atuf Kansu Ve Çocuklar.* (Düzyazı). Ilgaz, sayı:222-223, Mart-Nisan 1980, 12-13.sayfa.
- Yaşamak.* (Eylemler Zinciri-Düzyazı). Sesimiz, sayı:129, Nisan 1980, 5-6.sayfa.
- Çocuklar ve Dünya.* (Düzyazı). Demokrat Gazetesi, 4 Nisan 1980, 6.sayfa.
- Kişide ve Toplumda Aksayan.* (Düzyazı). Varlık, sayı: 871, Nisan 1980, 19-20.sayfa.
- Eğitimimizde Köy Enstitülerinin Yeri.* (Düzyazı). Yaba, sayı: 9, Nisan 1980, 3.sayfa.
- İhtiyar, Bahar, Çocuklar.* (Şiir). Sesimiz, sayı: 131, Mayıs 1980, 36.sayfa.
- Yazı Ustası Ataç.* (Düzyazı). Aydınlik Gazetesi, 17 Mayıs 1980, 7.sayfa.
- Halk Ozanlarında Dağ.* (İnceleme). Yaba, sayı:11-12, Haziran-Temmuz 1980, 15-16.sayfa.
- Mayıs.* (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Edebiyat Cephesi, sayı: 32, 16-30 Haziran 1980, 10-11.sayfa.
- Yemek.* (Eylemler Zinciri-Düzyazı). Sesimiz, sayı: 131, Haziran-Temmuz 1980, 8.sayfa.
- Ağda Zamanı.* (Eleştiri-Düzyazı). Kitaplar, sayı: 7, Temmuz 1980, 48-50.sayfa.
- Nasrettin Hoca ve Çocuklar.* (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 226, Temmuz 1980, 12.sayfa.
- İnsansız Cennet.* (Şiir). Varlık, sayı: 875, Ağustos 1980, 5.sayfa.
- Kim Bu Atatürkçüler.* (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 20150, 30 Ağustos 1980, 2.sayfa.
- Yıkıyorlar.* (Öykü) Sesimiz, sayı: 134, Ekim 1980, 28-31.sayfa.
- Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Konuşma,* Sesimiz, sayı: 134, Ekim 1980, 3-4.sayfa.
- Kudüm Çala Çala.* (Öykü) Dönemeç, sayı: 40, Kasım 1980, 17-23.sayfa.
- Atatürk Ve Dil Devrimi.* (Düzyazı) Ilgaz, sayı: 230, Kasım 1980, 12-13. sayfa.
- Bir Ceket Anlatıyor.* (Öykü) Varlık, sayı: 879, Aralık 1980, 20-21.sayfa.
- 1981**
- Soruşturma Yanıtı.* Varlık Yıllığı 1981, No.22, Ocak 1981, 142-143. sayfa.

1980 Yılı Yazın Olayları. (Düzyazı) Bilim Ve Sanat Dergisi, sayı: 1, Ocak 1981, 25.sayfa.

Kitaplardan Sonra: Basit Gibi Görünenler. (Düzyazı) Varlık, sayı: 880, Ocak 1981, 11.sayfa.

Bir Ozan Daha Gitti. (Düzyazı) Ufuklar Dergisi, sayı: 4, 12 Ocak 1981, 15. sayfa.

Gelinimiz. (Öykü), Ses Dergisi, sayı: 3, 17 Ocak 1981, 30-31.sayfa.

Atatürk Yılı Başlarken. (Düzyazı) Yeni Ulus, sayı: 2589, 24 Ocak 1981, 2.sayfa.

Kayseri'den Üç Ozan. (Düzyazı) Yaba, Yıl: 2, sayı: 15-16, Ocak-Şubat-Mart-Nisan 1981, 7.sayfa.

Örtün Perdelerinizi. (Öykü) Somut, sayı: 26, Şubat 1981, 21.29. sayfa.

Geyve Boğazında Sonbahar. (Şiir) Sesimiz, sayı: 138, Şubat 1981, 21.sayfa.

Kitaplardan Sonra: Tut Beni Sevda Çağırır. (Düzyazı) Varlık, sayı: 882, Mart 1981, 6.sayfa.

Ceyhun Atuf Kansu'nun Atatürkçülük Anlayışı. (Düzyazı) Ilgaz, sayı: 234, Mart 1981, 6-8. ve 18. sayfa.

Dansözün Ölümü. (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 6, Nisan 1981, 17-24.sayfa.

Ezilenlerin Öyküleri (Kitaplar Arasında-Osman Şahin'in "Ağız İçinde Dil Gibi" üzerine) Varlık, sayı: 883, Nisan 1981, 24.sayfa.

Atatürk Bakıyor Bize. (Deneme Kitabı) Varlık, Faydalı Kitaplar: 182, Nisan 1981, İstanbul, 184 sayfa. (İçindekiler: O Artık Bayraklaştı- Atatürk Ve Devrimler- Atatürk Bakıyor - 27 Mayıs Ve Atatürk Devrimleri- Halkçı Atatürk- Atatürk Ve Ulus-Cumhuriyetçi Atatürk- Laik Atatürk- Devrimci Atatürk- Kemalizm İleriye Dönük Bir-; Atatürk'de Birleşmek- Atatürk'ün Bağımsızlık Anlayışı- Atatürk Ve Kültür- Atatürk Ve Öğretmen- Atatürk Ve İnsancıl Düşünce- Atatürk Ve Emek- Düşünür Atatürk- Yabancı Gözüyle Atatürk- Kim Bu Atatürkçüler?)

Yeniden. (Şiir) Sesimiz, sayı: 141, Mayıs 1981, 11.sayfa.

Öykü Üzerine. (Düzyazı) Yazın Dergisi, sayı: 3, Mayıs 1981, 8-24.sayfa.

Ustamızı Yitirdik. (Yaşar Nabi'nin ölümüyle ilgili düzyazı) Varlık, sayı: 884, Mayıs 1981, 17.sayfa.

Ölüm Ve Şiir. (Düzyazı) Yazko Edebiyat, sayı: 8, Haziran 1981, 173-175. sayfa.

Karanlığın İçinde. (Öykü) Yazın Dergisi, sayı: 6, Ağustos 1981, 40-48.sayfa.

Yanıtlarıyla (Söyleşi) Yaba, Yıl: 3, sayı: 19, Ekim 1981, 8.sayfa.

Başöğretmen Atatürk. (Düzyazı) Ilgaz, sayı: 242, Kasım 1981, 7-8.sayfa.

Görünüü Kurtarmak Mı? (Düzyazı- Arada Bir) Cumhuriyet, sayı: 20607, 18 Aralık 1981, 2.sayfa.

1982

Deccal. (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 15, Ocak 1982, 36-41.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı 1982, No.23, Ocak 1982, 214-215.sayfa.

Kitaplar Üzerine-Şiir Ve Yaşam. (Düzyazı) Varlık, sayı: 893, Şubat 1982, 37-38.sayfa.

Üç Şiir Kitabı (Düzyazı) Yaba, Yıl: 3, sayı: 22, Mart-Nisan 1982, 11.sayfa.

Kitaplarda Enver Gökçe. (Düzyazı) Yaba, Yıl: 3, sayı: 23, Mayıs-Haziran-Temmuz 1982, 14-15.sayfa.

Haberler Mühim. (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 20, Haziran 1982, 40-46.sayfa.

Anayasa, Özgür Düşünce. (Düzyazı-Arada Bir) Cumhuriyet, sayı: 20842, 12 Ağustos 1982, 2.sayfa.

Dergiciliğimiz Üzerine Soruşturma Yanıtı, Yaba, Yıl: 4, sayı: 25, Ekim-Kasım 1982, 7.sayfa.

Trenler Yine Gidiyor. (Roman), Yazko, İstanbul 1982, 279 sayfa.

Değerler Kargaşası (Düzyazı-Arada Bir) Cumhuriyet, sayı: 20959, 10 Aralık 1982, 2.sayfa.

Kalenin Dibi Çarşı. (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 26, Aralık 1982, 28-41.sayfa.

1983

Şiir Ve Ömür. (Düzyazı) Somut, sayı: 32, 11 Mart 1983, 9.sayfa.

Güneşi Göster Bana. (Öykü) Türk Dili, sayı: 378, Haziran 1983, 372-379.sayfa.

Çadır Tiyatrosu. (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 32, Haziran 1983, 33-41.sayfa.

Gürül Gürül... (Düzyazı) Şiir Seçki Dergisi, Ağustos 1983. 2.sayfa.

Pazar Güneşi (Eleştiri) Somut, sayı: 54/28, 12 Ağustos 1983, 9.sayfa.

Uslu Çocuklar. (Düzyazı-Arada Bir) Cumhuriyet, 4 Eylül 1983, 2.sayfa.

Yakarsa Dünyayı... (Öykü) Yaba, Yıl: 4, sayı: 30, Ekim 1983, 123-128.sayfa.

Dağ Başındaki Ölü (Öykü Kitabı) Yazko, İstanbul 1983, 154 sayfa. (İçindekiler: Dağ Başındaki Ölü- Çiçekler- İslî Ve Ötekiler- Kötü Bir İnsan- Efendiler- Yeşil

İskarpınler- A Typical Typist; Tamam Mı?- Ağlayan Bebek- Sarhoş Değirmen- Cehennem Otobüsü- Namus İçin- Büyüyen Güneş- İhtiyar Ve Çocuklar- Kader Otu- Ölüm- Şarabın Bardağı- Otuzsekiz Numaralı Yolcu- Lokomotifler- Çocuklar- İnsanın Kendi Evi.)

1984

Bu Yaz... (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 39-40, Ocak-Şubat 1984, 43-54. sayfa.

Yazmak Mı, Yazmamak Mı? (Düzyazı) Yaba, sayı: 1, Mart-Nisan 1984, 18-21.sayfa.

Korkunun, Acının Öyküleri (Düzyazı-Eleştiri) Yazko Edebiyat, sayı: 43-44, Mayıs-Haziran 1984, 130-132.sayfa.

Tek Eksiğimiz Arapçaydı... (Düzyazı-Arada Bir) Cumhuriyet, sayı: 21525, 24 Temmuz 1984, 2.sayfa.

Kitaplardan Sonra: “Mavi Devler”-İzzet Kılıçlı’nın kitabı üz. Yaba Öykü, sayı: 3, Temmuz-Ağustos 1984, 38-39.sayfa.

Saat Beşte Gezinti. (Öykü) Yaba Öykü, sayı: 4, Eylül-Ekim 1984, 33-47.sayfa.

1985

Göç. (Şiir) Yaba Öykü, sayı: 6, Ocak-Şubat 1985, 20.sayfa.

Acaba. (Şiir) Düşün Dergisi, Şubat 1985, 55.sayfa.

Zehir Zemberek. (Şiir) Düşün Dergisi, Şubat 1985, 55.sayfa.

1986

Durgun Sis (Düzyazı-Bülent Güldal’ın kitabı üzerine) Yaba Öykü, sayı: 10 Ocak-Şubat 1986, 90-91.sayfa.

1988

Deccal. (Öykü) Yaba Öykü, sayı: 16(47), Ocak-Şubat 1988, 88.91. sayfa.

1989

Öykü’nün Notlarından 22/1989 (Ölüm yıldönümü nedeniyle Türk Dili, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı Sayı: 286, Temmuz 1975, 134. sayfadaki yazı alınmıştır.) Yaba Öykü, sayı: 22 (53) Ocak-Şubat 1989, 2.sayfa.

1993

İlahi İlhami Bey... (Öykü) Yaba Öykü, sayı: 76, Ocak-Şubat 1993, 242-243.sayfa.

1994

Karanlığın İçinde.(Öykü) Yaba Öykü, sayı: 82, Ocak-Şubat 1994, 30-32.sayfa.

1998

Eller (Öykü) Emek Öyküleri 1, Ekmek Kavgası, Haz.Sennur Sezer-Adnan Özyalçın, Evrensel Basım Yayın, Haziran 1998, s.163.

2001

Öyküler (Öykü Kitabı) T.C.Kültür Bakanlığı Cep Kitapları. Temmuz 2001 Haz.Necati Güngör. (İçindekiler: Bir Fotoğraf Canlanıyor-Bir Tespih Tanesi-Bu Dağın Ardı -Eller-Gelinimiz -Ayakkabı Giyen İnek -Faytona Ağıt -Kalem -Dağ Başındaki Ölü -Çiçekler Ölüm-Deli -Yıkıyorlar -Piyano Çabuk Cevap Verir -Küstü Çiçeği - Karıncalı Öykü -Yıkık Duvarın Üstünde.)

Bir Fotoğraf Canlanıyor (Öykü) Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı (Yeni Türk Edebiyatı) Haz.İbrahim Kıbrıs, Anı Yayıncılık, Eylül 2001, s.117

2002

Gelinimiz (Öykü) Benim Annem Güzel Annem "Seçilmiş Anne Öyküleri" Haz.Necati Güngör, Bulut Yayınları, 2002, s.173

3.3.2.Yayınlanma tarihine göre; kitaplarda, dergilerde ve gazetelerde bulunan haber, tanıtma ve eleştiriler

1951

Bir Hikâyecî. (Söyleşi). Yazan: Nurullah Ataç, Ulus Gazetesi, 22 Aralık 1951, 2.sayfa.

1952

Bir Tespih Tanesi Münasebetiyle. (Edebi sohbet). Yazan: Baki Süha Ediboğlu, Yeni İstanbul, 21 Ocak 1952.

Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri. Yazan: Cengiz Yalçın, Varlık, sayı: 380, 1 Mart 1952.

Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri. Yazan: Atilla İlhan, Kaynak, sayı: 51, 1 Mart 1952.

Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri. Yazan: H.Dizdaroğlu, Varlık, sayı: 381, 1 Nisan 1952.

1953

Dergiler Arasında. Yazan: İlhami Soysal, Son Havadis Gazetesi, 21 Temmuz 1953.

1954

Bu Dağın Ardı İçin Eleştiri. Yazan: H.Dizdaroğlu, Varlık, sayı: 406, 1 Mayıs 1954.

Bu Dağın Ardı İçin Eleştiri. Yazan: Y.Keskin, Yenilik, sayı: 7, 1 Temmuz 1954.

Bu Dağın Ardı İçin Eleştiri. Yazan: İlhami Soysal, Varlık, sayı: 409, 1 Ağustos 1954.

Bu Dağın Ardı İçin Eleştiri. Yazan: M.T.Karamustafaoğlu, Varlık, sayı: 410, 1 Eylül 1954.

1969

Muzaffer Hacıhasanoğlu Maddesi. *Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü*, İnkilap Aka Kitabevi, Temmuz 1969, 274.sayfa.

1971

Muzaffer Hacıhasanoğlu Maddesi. *Ataç Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, Hazırlayan: Şükran Kurdakul, Ataç Kitabevi, sayı: 115, İstanbul-1971, 194.sayfa.

1973

100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı 1908-1972, Gerçek Yayınevi 100 Soruda Dizisi, sayı: 38, Rauf Mutluay, İstanbul, Birinci Baskı Mayıs 1973, 331. ve 408.sayfa.

1974

Malatya Halk Eğitim Merkezi Tiyatrosu (HEM) Perdesini Halka Açtı. (Haber). Milliyet Gazetesi, sayı: 9451, 27 Şubat 1974, 3.sayfa.

1975

Malatya'da Yıllardır İlk Kez Tiyatro Günü Kutlanamadı. (Haber). Görüş Gazetesi, sayı: 272, 28 Mart 1975, 1. ve 4.sayfa.

Malatya'da Yılın Sanat Olayına "Yolculuk" Oyunu İle "Unesco Kültür Haftası" aday gösterildi. (Haber). Görüş Gazetesi, sayı: 288, 16 Nisan 1975, 1. ve 4.sayfa.

"Yolculuk Oyununun Malatya'da Yılın Sanat Olayı Olduğunu Bildiren Haber". Milliyet Sanat Dergisi, sayı: 133, 3 Mayıs 1975, 6.sayfa.

Malatya'da "Sanat Olayı" Açıklandı: HEM Tiyatrosu ve Yolculuk Oyunu. (Haber). Gayret Gazetesi, sayı: 321, 24 Mayıs 1975, 1.ve 4.sayfa.

Hikâyeci Ve Doktor Hacıhasanoğlu'na TÖB-DER Veda Gecesi Tertiplendi. (Haber). Gayret Gazetesi, sayı: 7916, 26 Haziran 1975, 1. ve 4.sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu. (Hüseyin Özşahin). Gayret Gazetesi, sayı: 7931, 14 Temmuz 1975, 1.ve 4.sayfa.

Roman ve Hikâye 1975, Gerek Ürünler, Gerekse İleriye Dönük İncelemeler Yönünden Hareketli Yoğun Bir yıl. Milliyet Sanat Dergisi, sayı: 164, 5 Aralık 1975, 3.sayfa.

1978

Günlük. (8 Temmuz 1978 Günkü Bölümünde). Yazan: Hüseyin Atabaş, Petek, yıl: 2, sayı: 15-16, Eylül-Ekim 1978, 9-10.sayfa.

1979

Bu Dağın Ardı (Öykü Kitabı) Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü, Hazırlayan: B.Necatigil, Varlık, sayı: 1920, Nisan 1979, 98-99.sayfa.

Bir Tespih Tanesi (Öykü Kitabı). Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü, Varlık, sayı: 1920, Hazırlayan: B.Necatigil, Nisan 1979, 87-88.sayfa.

Eller. (Tanıtma). Yazan: Ayhan Hünelp, Şişe Cam, sayı: 104, Eylül-Ekim 1979, 13.sayfa.

Eller. (Tanıtma). Somut, sayı: 10, Ekim 1979, 51-52.sayfa.

Eller. (Eleştiri). Yazan: Aydın Doğan, Yaba, sayı: 5, Aralık 1979, 14.sayfa.

1980

Eller. (Eleştiri). Yazan: Ahmet Telli, Türkiye Yazıları, sayı: 35, Şubat 1980, 43-45.sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun Elleri. (Eleştiri) Yazan: Bedii Demirseren, Sesimiz, sayı: 128, Mart 1980, 26-27.sayfa.

Nefes Sıcağı Öyküler: Eller. (Eleştiri). Osman Şahin, Aydınlık Gazetesi, 1 Nisan 1980, 6.sayfa.

Eller. (Eleştiri). Yazan: Muzaffer Uyguner, Türk Dili, sayı: 343, Nisan 1980, 245-247.sayfa.

Eller (Eleştiri) Yazan: Osman Şahin, Kitaplar Dergisi, sayı: 5, Mayıs 1980, 68-70.sayfa.

Eller. (Eleştiri). Yazan: Ali Dündar, Varlık, sayı: 873, Haziran 1980, 17-18.sayfa.

İndim İnsan Bağına Düşünceler Açmış Dil Dil. (Muzaffer Hacıhasanoğlu'na İthafen) Yazan: Vecihi Timuroğlu, Sesimiz, sayı: 136, Aralık 1980, 8-11. sayfa.

1982

Trenler Yine Gidiyor Üzerine Söyleşi. Konuşan: Kemal Ateş, Varlık, sayı: 903, Aralık 1982, 50-51. sayfa.

1984

Dağ Başındaki Ölü. (Eleştiri) Yazan: M. Uyguner, Kitaplar Dergisi, sayı: 6, Haziran, 1984, 42-43. sayfa.

1985

Cumhuriyet Döneminde Öykücülüğümüz. ("Bir Tespih Tanesi" ve "Eller") Yazan: Tamer K. Bilgin, Yaba Öykü, sayı: Eylül-Ekim 1985, 59-60. sayfa.

1986

Hacıhasanoğlu Olayı. Yazan: M. S. Arısoy, Kitaplar Dergisi, sayı: 26, Şubat 1986, 22. sayfa.

1993

Ölümünün Sekizinci Yılında Muzaffer Hacıhasanoğlu, Yazan: Gülgün G. Arıgümüş, Yaba Öykü, sayı: 76, Ocak-Şubat 1993, 241-242. sayfa.

1998

Yeni Türk Edebiyatında Öykü, 2. cilt, Öykücüler ve Öykü Anlayışları, Öyküler ve Çözümlemeleri, Haz. Ömer Lekesiz, Kaknüs Yayınları, Haziran 1998, s. 397-416.

1999

Öykücünün Kitabı. Haz. Feridun Andaç. Bölüm: Yaşadığım Günlerden. Yazan: Necati Güngör, 158. sayfa.

3.3.3. Yazarın Kişisel Dosyalarındaki Sıralamaya Göre Şiir (Yayınlanmış), Düzyazı, Roman, Oyunlar (yazarın özel arşivindeki dosyalar ve içerikleri)

Şiirler

I-Varmak (Yayınlanmış Şiirler)

İnsansız Cennet. Varlık, sayı: 875, Ağustos 1980.

İhtiyar, Bahar, Çocuklar. Sesimiz, sayı: 131, Mayıs 1980.
Dağlar. Sesimiz, sayı: 128, Mart 1980.
Bırakıp Gidemezsin. Türkiye Yazıları, sayı: 35, Şubat 1980.
Dersler. Edebiyat Cephesi, sayı: 23, 1-15 Şubat 1980.
Gül. Somut, sayı: 13, Ocak 1980.
Çiçekler De Yaşlanır. Hakimiyet Sanat, sayı: 41, Aralık 1979.
Bir Başınaysa İnsan. Türkiye Yazıları, sayı: 31, Ekim 1979.
Beyaz. Sesimiz, sayı: 122, Eylül 1979.
Geçip Gidene Karşı. Oluşum, sayı: 24/66, Ekim 1979.
Analar.
Ozan Ölür Mü Hiç.
Güvercinler, Kahveler, Otobüsler. Ilgaz, sayı:205, Ekim 1978.
Yeni Bir Dünya. Oluşum, sayı: 18/60, Nisan 1979.
Martı, Balık, Aleksi Zorba. Petek, sayı: 19-20, Ocak-Şubat 1979.
Eski Bir Fotoğraf.
Derin.
Ölü.
Şeytan Sofrası. Türk Dili, sayı: 289, 1 Ekim 1975.
Cennet Nerde. Türkiye Yazıları, sayı: 3, Haziran 1977.
Yine Bahar. Özgür İnsan, sayı: 38, Aralık 1976.
Çürümeden Ölmeli İnsan. Cumhuriyet Gazetesi, 11 Eylül 1976.
Rize. Ilgaz, sayı, 176, Mayıs 1976.
Sevgi Kavga.
Topkapı Sarayı Ağlıyordu. Oluşum, sayı: 22, Şubat 1976.
Zaman. Varlık, sayı: 820, Ocak 1976.
Bostancı İstasyon Kahvesi. Özgür İnsan, sayı: 27, Ocak 1976.
Mustafa Kemal: Bağımsızlık. Varlık Yıllığı-1976/17, Ocak 1976.
Varmak. Dost, sayı: 81, Temmuz 1971.
Eski. Dost, sayı: 81, Temmuz 1971.
Merhaba. Barış Gazetesi, sayı: 18098, Ocak 1974.
Sevgi Bahçesi. Evrim, sayı: 4, Haziran 1975.

Mutlu Günlere Doğru. Barış Gazetesi, sayı: 18105, 19 Ocak 1974.
Eski Bir Kentte.
Cennet-Cehennem. Barış Gazetesi, sayı: 18160, 16 Mart 1974.
Munzur. Barış Gazetesi, sayı: 18139, 23 Şubat 1974.
Diyarbakır. Barış Gazetesi, sayı: 18221, 19 Mayıs 1974.
Bursa. Türk Dili, sayı:270, 1 Mart 1974.
Yarı Yaşam. Türk Dili, sayı:284, 1 Mayıs 1974.
Mustafa Kemal Bakıyordu. Varlık, sayı: 811, Nisan 1975; Halkevleri, 44.Yıl Özel Sayı, 19 Şubat 1976.

II-Dosyalarda Bulunmayan Şiirler (Tarih Sırasına Göre)

Yaz Rüyası. İstanbul, sayı: 21, 1 Ekim 1944.
Penceremden. İstanbul, sayı:35, 1 Mayıs 1945.
Evim. İstanbul, sayı: 42, 15 Ağustos 1945.
Anlatamadıklarım. İstanbul, sayı:50, 15 Aralık 1945.
Bitmeyen Kavga. Oluş, sayı:16, Aralık 1968.
Dün, Bugün, Yarın. Barış Gazetesi, sayı: 18262, 29 Haziran 1974.
Memed Ali'nin Elleri. Ilgaz, sayı:181, Ekim 1976.
Mavi Işık. Halkoyu, sayı:9/22, Ocak-Şubat 1977.
Gezi-Gezi. Ilgaz, sayı:196, Ocak 1978.
Sen Gittiğin Zaman. Ilgaz, sayı:198, Mart 1978.

Ö Y K Ü L E R

Bir Tespih Tanesi. (Öykü Kitabı, Varlık, sayı:88, Ekim 1951)
Bir Fotoğraf Canlanıyor. Varlık, sayı:323, 1 Haziran 1947; Yeni Türk Hikâyecileri Antolojisi, Varlık Yayınları, sayı:414, Mart 1956; Sanatçı Doktorlar, Hazırlayan: Dr.Nermin Yörük, 1966; Başlangıcından Bugüne Türk Hikâyeye Antolojisi, Yaşar Nabi, Mustafa Baydar, M.Sunullah Arısoy, Varlık Yayınları, sayı: 157, 1975; Öyküler, Haz.N.Güngör, TC.Kültür Bak. Cep Kitapları, Temmuz 2001; Cumhuriyet

Dönemi Türk Edebiyatı (Yeni Türk Edebiyatı) Haz.İbrahim Kıbrıs, Anı Yayıncılık, Eylül 2001, s.117.

Toprak. Varlık, sayı: 328, 1 Kasım 1947; İşte Türkiye, sayı: 1, Ocak 1948.

Yanlış. Edebiyat Dünyası, sayı:4 15 Nisan 1948.

Bir Tespih Tanesi. Varlık, sayı:333, 1 Nisan 1948; İşte Türkiye, sayı: 5, Mayıs 1948; Öyküler, Haz.N.Güngör, TC Kültür Bak. Cep Kitapları, Temmuz 2001.

Tokaç. Varlık, sayı:339, 1 Ekim 1948.

Tahta Perdenin Arkası.

Hoca. Varlık, sayı:344, 1 Mart 1949.

Bir Misafir Geldi. Varlık, sayı: 349, 1 Ağustos 1949.

Dut. Edebiyat Dünyası, sayı: 15, 15 Şubat 1949.

Elantalar. Dernek, sayı:12, 15 Mart 1950; Yücel, sayı: 5, Mayıs 1950.

Çeşme Meselesi. Varlık, sayı:356, 1 Mart 1950.

Bu Dağın Ardı (Öykü Kitabı, Varlık, sayı:244, Şubat 1954)

Bu Dağın Ardı. Öyküler, TC. Kültür Bak.Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, 2001.

Kibrit Kutusu.

Akşam Gazetesi. Varlık, sayı:379, 1 Şubat 1952; Bugünkü Türk Yazarları, Derleyen: Muzaffer Utkan, Buluş Yayınevi, 1960.

Bir Yer. Varlık, sayı:396, 1 Temmuz 1953.

Bu Sabah. Yeni Hikâyeler-1952, Varlık Yayınları, sayı: 95, Aralık 1951.

Gelirsiniz Değil Mi? Varlık, sayı:371, 1 Haziran 1951.

Tarih. Varlık, sayı:377, 1 Aralık 1951.

Büyükler. Varlık, sayı:389, 1 Aralık 1952.

Cemal'in Evi.

Davulcu. Dünya Gazetesi, 1 Kasım 1953; Hikâye Defteri, Tertipleyen: Vasfi Mahir Kocatürk, Buluş Yayınevi, 1956.

Dağ Başındaki Ölü (Öykü Kitabı, Yazko, İstanbul, 1983)

Dağ Başındaki Ölü. Varlık, sayı:541, 1 Ağustos 1955; Öyküler, TC.Kültür Bak. Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

Çiçekler. Yeni Hikâyeler-1958, Varlık Yayınları, sayı: 540, Kasım 1957; Öyküler, TC.Kültür Bak. Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

İsli Ve Ötekiler. Varlık, sayı:426, 1 Ocak 1956.
Kötü Bir İnsan. Devrim Gençliği, sayı: 24, 1 Haziran 1954.
Efendiler. Varlık, sayı:431, 1 Haziran 1956.
Yeşil İskarpinler.
A Typical Typest. Varlık, sayı:487, 1 Ekim 1958.
Tamam mı?
Ağlayan Bebek.
Sarhoş Değirmen. Varlık, sayı:580, 15 Ağustos 1962.
Cehennem Otobüsü.
Namus İçin. Varlık, sayı: 602, 15 Temmuz 1963.
Büyüyen Güneş. Türk Edebiyatçılar Birliği, Yıllık-1964, sayı: 3, 1964.
İhtiyar Ve Çocuklar. İmece, sayı:44, Aralık 1964.
Kader Otu.
Ölüm. Varlık, sayı:407, 1 Haziran 1954; Öyküler, TC.Kültür Bak. Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.
Şarabın Bardağı.
Otuzsekiz Numaralı Yolcu.
Lokomotifler.
Çocuklar. Yeni Hikâyeler-1951, Varlık Yayınları, sayı: 68, Ocak 1951.
İnsanın Kendi Evi. Yeni Hikâyeler-1949, Varlık Yayınları, sayı: 36, Mart 1949.

İnsanlar, Dualar, Ölüler (Öykü Dosyası)

İnsanlar, Dualar, Ölüler. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16945, 7 Ekim 1971'den başlayıp 13 bölüm olarak tefrika edilmiş.

Paris. Varlık, sayı: 495, 1 Şubat 1959.

İki. Varlık, sayı: 506, 15 Temmuz 1959.

Küstü Çiçeği. Vatan Gazetesi, sayı: 6078, 13 Mart 1958; Öyküler, TC.Kültür Bak.Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

Annette. Varlık Yıllığı-1961/2, sayı: 800, Aralık 1960.

Karınca Hikâyesi. Varlık, sayı: 534, 15 Eylül 1960; Öyküler, TC.Kültür Bak.Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

Ali'nin Otobüsleri. Hisar, sayı:14, Şubat 1965.

İki Köfteli Sandviç. Varlık, sayı:464, 15 Ekim 1957.

Kardeş. Varlık, sayı: 424, 1 Kasım 1955.

Deli. Varlık, sayı:462, 15 Eylül 1957; "Wariat" (Çeviren: Wojciech Hensel) Rajski Statek, Antologia Opowiadania Tureckiego, 1976; Öyküler, TC.Kültür Bak. Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

Balıkyığı. Varlık, sayı: 597, 1 Mayıs 1963.

Mavzersiz Ölüm. Varlık, sayı: 605, 1 Eylül 1963.

Merhamet Uçurtması. Milliyet Gazetesi Hafta Sonu İlavesi, 23 Şubat 1964.

Şeytan Kör Değildi. Varlık, sayı:638, 15 Ocak 1965.

Yıkık Duvarın Üstünde. Varlık, sayı: 626, 15 Temmuz 1964; Öyküler, TC.Kültür Bak. Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

Kedi Boğan. Ataç, sayı: 28, 1 Ağustos 1964; Memet Fuat'ın Seçtikleri, Türk Edebiyatı 1965, De Yayınları, 1965.

Para Ve Harf. Varlık, sayı:639, 1 Şubat 1965.

Emine'nin Babası.

Hep İnsanoğluyuz.

Sıcak. Yeni Hikâyeler-1955, Varlık Yayınları, sayı: 310, Kasım 1954.

Türkülü Ekmekler (Öykü Dosyası)

Denizin Görünümü. Varlık, sayı: 651, 1 Ağustos 1965.

Saat Hırsız. Varlık, sayı:655, 1 Ekim 1965.

Dünyayı Boyamak Gerek. Milliyet Gazetesi Hafta Sonu İlavesi, 20 Mart 1966.

Bebek Elbiseleri. Varlık, sayı:668, 15 Nisan 1966.

Kıralı Öldüremedik. Varlık Yıllığı-1967/8, sayı: 1254, Aralık 1966.

Dana. Varlık, sayı:677, 1 Eylül 1966.

Uzaktaydık. Varlık, sayı: 684, 15 Aralık 1966.

Türkülü Ekmekler. Varlık, sayı:688, 15 Şubat 1967.

Bom. Varlık, sayı:689, 1Mart 1967.

Anahtar. Varlık, sayı:699, 1 Ağustos 1967.

Korku. Varlık, sayı:721, 1 Temmuz 1968.

İki Adam. Varlık, sayı:755, Ağustos 1970.

Eller (Öykü Kitabı, Aydınlık, sayı: 71, Temmuz 1979)

Eller. Varlık, sayı:772, Ocak 1972; Ilgaz, sayı:217, Ekim 1979; Emek Öyküleri 1 Ekmek Kavgası, Haz.Sennur Sezer-Adnan Özyalçiner, Evrensel Basım Yayın, Haziran 1998; Öyküler, TC. Kültür Bak. Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

İhtiyarın Ağaçları. Varlık, sayı: 776, Mayıs 1972; Yeni Türk Edebiyatında Öykü, 2.Cilt, Öykücüler ve Öykü Anlayışları Öyküler ve Çözümlemeleri, Haz.Ömer Lekesiz, Haziran 1998.

Ayakkabı Giyen İnek. Yansımaya, sayı: 12, Aralık 1972; Öyküler, TC.Kültür Bak. Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

Ders Zili Çalıyordu. Yansımaya, sayı: 19, Temmuz 1973.

Gelinimiz. Türk Dili, sayı: 257, 1 Şubat 1973; Öyküler, TC. Kültür Bak. Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001; Benim Annem Güzel Annem “Seçilmiş Anne Öyküleri, Haz.N.Güngör, Bulut Yayınları, 2002.

Eskimiş Bir Marangoz. Varlık Yıllığı-1974/15, sayı:1766, Aralık 1973.

Traktör. Yansımaya, sayı:27, Mart 1974.

Ben, Molotof, Çörçil, Yosma. Türk Dili, sayı: 268, 1 Ocak 1974.

Ağabey Ekmek Var Mı? Yansımaya, sayı:22, Ekim 1973; Gerçek, sayı: 91, 30 Nisan 1975; Yeni Halkçı, sayı: 3804, 24 Ekim 1979.

Kalem. Varlık, sayı:761, Şubat 1971; Yenigün, sayı:1163-1170, 24 Eylül-1 Ekim 1971; Öyküler, TC.Kültür Bak. Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

Faytona Ağıt. Türk Dili, sayı: 280, 1 Ocak 1975; Öyküler, TC.Kültür Bak. Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

Güller, Meydanlar (Öykü Dosyası)

Atın Ölümü. Varlık Yıllığı-1975/16, sayı: 1808, Aralık 1974.

Ramiz Bey'in Evlilik Sorunu. Varlık, sayı: 814, Temmuz 1975.

Bülbül.

Fareler. Tiyatro-75, sayı: 29, 20 Mart 1975.

Karakolda Sarhoş Var. Öykü, sayı: 4, Ekim-Kasım 1975.

Topal Karga. Türk Dili, sayı: 295, 1 Nisan 1976.

Bir Yüksek Makamda.

Otobüste İki Çocuk. Türk Dili, sayı: 288, 1 Eylül 1975.

Nohutçu. Yansım, sayı: 43-44-45, Temmuz-Ağustos-Eylül 1975.

Amcamın Kızı. Varlık Yıllığı-1976/17, sayı: 1841, Ocak 1976.

Yürümeyle. Varlık Yıllığı-1977/18, sayı: 1866, Ocak 1977.

İnsaf Gelin Oluyor. Özgür İnsan, sayı: 30, Nisan 1976.

Üçgen Oturuş. Oluşum, sayı:29, Eylül 1976.

Beklemek. Anadoludan, sayı: 9, Haziran 1976.

Son Koca. Ilgaz, sayı:177, Haziran 1976.

Hüsniye Hanım. Anadoludan, sayı:6, Mart 1976.

Sıddı'nın Çiftliği. Ilgaz, sayı: 180, Eylül 1976.

Güller, Meydanlar. Özgür İnsan.

Piyano Çabuk Cevap Verir (Öykü Dosyası)

Mercedesten İndirilen Adam. Ilgaz, sayı:189, Haziran 1977.

Köşk Ve Bekçisi.

Piyano Çabuk Cevap Verir Öyküler, TC.Kültür Bak.Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

Ayıcının Düşü. Oluşum, sayı: 10-11, Ağustos-Eylül 1978; Türk Dili, sayı: 319, 1 Nisan 1978.

Siyam Kedisi, Van Kedisi. Somut, sayı: 3, Mart 1979.

Deli Raziye. Saçak, sayı: 12, Temmuz 1977.

Rukiye Hanım Manzara Sever. Oluşum, sayı:15/57, Ocak 1979.

Televizyon Gibi Adam. Türk Dili, sayı: 325, 1 Ekim 1978.

Geceyarısı Minibüsleri. Varlık, sayı: 868, Ocak 1980.

Konsolos Cudi Bey Ve Öteki Adam. Sesimiz, sayı: 115, Şubat 1979.

Gesi Bağlarında.

Bizim Orda. Türkiye Yazıları, sayı: 26, Mayıs 1979.

Yarış Atları. Edebiyat Cephesi, sayı: 10, 16-31 Temmuz 1979.

Simitçiler. Düşün, sayı: 4, Nisan 1979.

Erkan'ın Yengesi. Türk Dili, sayı:331. 1 Nisan 1979.

Yıkıyorlar (Öykü Dosyası)

Bu Dünyada, O Dünyada.

Dansözün Ölümü. Yazko Edebiyat, sayı: 6, Nisan 1981.

Örtün Perdelerinizi. Somut, sayı:26, Şubat 1981.

Karanlığın İçinde. Yazın Dergisi, sayı: 6, Ağustos 1981; Yaba Öykü, sayı: 82, Ocak-Şubat 1994.

Yıkıyorlar. Sesimiz, sayı: 134, Ekim 1980; Öyküler, TC.Kültür Bak. Cep Kitapları, Haz.N.Güngör, Temmuz 2001.

Kudüm Çala Çala. Dönemeç, sayı: 40, Kasım 1980.

Deccal. Yazko Edebiyat, sayı:15, Ocak 1982; Yaba Öykü, sayı: 16(47), Ocak-Şubat 1988.

İlahi İlhami Bey. Yaba Öykü, sayı: 76, Ocak-Şubat 1993.

Kocalar, Oğullar.

Alo Ankara'nız Hazır (Öykü Dosyası)

Alo Ankara'nız Hazır.

Kürk Mantolar.

Haberler Mühim! Yazko Edebiyat, sayı: 20, Haziran 1982.

Bir Ceket Anlatıyor. Varlık, sayı: 879, Aralık 1980.

Saat Beşte Gezinti. Yaba Öykü, sayı: 4, Eylül-Ekim 1984.

Bir Köpek, İki Köpek, Köpekler...

Bu Bahçeler, Bu Evler.

Hastahane Önünde İncir Ağacı.

Çadır Tiyatrosu. Yazko Edebiyat, sayı: 32, Haziran 1983.
Kalenin Dibi Çarşısı. Yazko Edebiyat, sayı:26, Aralık 1982.
Amerikanbar.
Güneşi Göster Bana. Türk Dili, sayı: 378, Haziran 1983.
Bu Yaz... Yazko Edebiyat, sayı: 39-40, Ocak-Şubat 1984.
Cehennem Nerde Anne?
Yakarsa Dünyayı... Yaba Öykü, Yıl: 4, sayı:30, Ekim 1983.

Dosyalarda Bulunmayan Öyküler (Tarih Sırasına Göre)

Katakülli. Meydan, sayı: 3, 12 Ocak 1950.
Ayşe. Yeni Hikâyeler-1953, Varlık Yayınları, sayı: 135, Aralık 1952.
Yıldızlar Kadar Para. Yeni Hikâyeler-1954, Varlık Yayınları, sayı:221, Aralık 1953.
Atıcılık Sporü. Yenilik, sayı: 44, Ağustos 1956.
Reis Bey. Varlık, sayı: 443, 1 Aralık 1956.
Huy. Varlık, sayı:474, 15 Mart 1958.
Günah. Varlık Yıllığı-1962/3, sayı: 860, Aralık 1961.
Temizlik. Varlık, sayı: 565, 1 Ocak 1962.
Yolculuğun Başlangıcı. Ilgaz, sayı:18, 1 Mart 1963.
Para Ve Dua. Zeren, sayı: 21, Nisan 1963.
Bir Kâğıt Parçası. Ilgaz, sayı: 20, 1 Mayıs 1963.
Herkesin Kendi Dünyası. Varlık, sayı:644, 15 Nisan 1965; Milliyet Gazetesi Hafta Sonu İlavesi, 29 Ağustos 1965.
Yolda. Varlık, sayı:714, 15 Mart 1968.
Ormanda. Dost, sayı: 71, Eylül 1970.

D Ü Z Y A Z I L A R

**I-Gördükçe, Duydukça, Düşündükçe-1. (Yaşamanın Anlamı)
Atatürk Ve Devrimler**

O Artık Bayraklaştı. Varlık, sayı: 376, 1 Kasım 1951.
Atatürk Ve Devrimler. Varlık, sayı:514, 15 Kasım 1959.
Asil Kan. Varlık, sayı:529, 1 Temmuz 1960.
Atatürk Bakıyor Bize. Varlık, sayı:544, 15 Şubat 1961.
Düşünür Atatürk. Varlık, sayı:609, 1 Kasım 1963.

Kitaplardan Sonra

Önce Bağımsızlık. Yön Gazetesi, sayı: 94, 15 Ocak 1965.
Dünyamıza Düzen Verenler. Varlık, sayı:627, 1 Ağustos 1964.
Yaşamın Anlamı. Varlık, sayı:624, 15 Haziran 1964.
Ülkücülük. Varlık, sayı:615, 1 Şubat 1964.
Alexi Zorba Yada Özgürlüğün Uç Noktaları. Varlık, sayı:610, 15 Kasım 1963.
Bilim, Geleceğin Dünyası. Varlık, sayı:555, 1 Ağustos 1961.
Ortaçağa Özlem Mi? Varlık, sayı:489, 1 Kasım 1958.
Batı Acısı Yahut İnsanlığa Ağıt. Varlık, sayı:492, 15 Aralık 1958.

Sanat Üzerine

Muammalar. Varlık, sayı: 485, 1 Eylül 1958.
Kızmak. Varlık, sayı:488, 15 Ekim 1958.
Gerçek Ve Düş.
Hürriyet. Varlık, sayı: 370, 1 Mayıs 1950.
Hikâye Ve Roman. Varlık, sayı:392, 1 Mart 1953.
Sanatkâr Ve Politika. Varlık, sayı:374, 1 Eylül 1951.
Hatıralar Ve Yazar. Varlık, sayı:394, 1 Mayıs 1953.
Bir Gazetem Olsaydı. Kaynak Dergisi, sayı: 79, 15 Mayıs 1953.

Gördükçe, Duydukça, Düşündükçe

Durakta.

Sosyal Adalet. Sabah Gazetesi, sayı: 46, 21 Ekim 1957.
Hürriyet. Sabah Gazetesi, sayı: 40, 15 Ekim 1957.
Günün Kitabı Muhtar. Sabah Gazetesi, sayı: 16, 20 Eylül 1957.
Ezanca Ezan. Sabah Gazetesi, sayı: 34, 9 Ekim 1957.
Bir Toplantıdan Sonra. Varlık, sayı: 483, 1 Ağustos 1958.
Köyden Şehire. Sabah Gazetesi, sayı: 28, 3 Ekim 1957.
Kitap. Sabah Gazetesi, sayı: 53, 28 Ekim 1957; Varlık, sayı:470, 15 Ocak 1958.
Acı. Varlık, sayı: 494, 15 Ocak 1959.
Can Pazarı. Varlık, sayı:536, 15 Ekim 1960.
Bir Çağı Özleyenler. Vatan Gazetesi, sayı: 6358, 19 Şubat 1962.
Doğruyu Söylemek.
Ülkücüğün Ölümü. Varlık, sayı:568, 15 Şubat 1962.
Davul-Zurna İle Milliyetçilik. Vatan Gazetesi, sayı: 6331, 23 Ocak 1962.
Bir Aydın Kişiyne Mektup. Varlık, sayı: 548, 15 Nisan 1961.
Olumlu Davranışlar.
Gecekondular.
Başarısızlar.
Yananlar. Kaynak, sayı: 77, 15 Nisan 1953.
Kavakta Nar Biter Mi? Kaynak Dergisi, sayı:82, 1 Temmuz 1953.
Seccade, Profesör, Halk Adamı.
Aydınlar, Aydınların Gerçeği.
Karmakarışık. Varlık, sayı:583, 1 Ekim 1962.
Oyunlar. Varlık, sayı: 584, 15 Ekim 1962.
Kemalist Bir Parti Gerekıyor.

Makal'a Mektuplar

Bizim Köy. Varlık, sayı:357, 1 Nisan 1950.
Toprak Ve İnsan. Varlık, sayı:359, 1 Haziran 1950.
İnanış Üzerine. Varlık, sayı: 361, 1 Ağustos 1950.
Bir Resim. Varlık, sayı:362, 1 Eylül 1950.

Ateş Serbest. Varlık, sayı:365, 1 Aralık 1950.

Kabahat İnsanlardadır. Varlık, sayı:367, 1 Şubat 1950.

Bir Hekimin Günlüğünden

Başlarken. Vatandaş Gazetesi, sayı: 37, 18 Mayıs 1961.

İri Laflar. Vatandaş Gazetesi, sayı: 40, 10 Haziran 1961.

Evlerimiz. Vatandaş Gazetesi, sayı:42, 1 Temmuz 1961.

Ölümlerden Sonra

Tanıyabildiğim Ataç. Varlık, sayı:456, 15 Haziran 1957.

Rabbim Nihayet Sana İtaat Edeceğiz. Varlık, sayı:448, 15 Şubat 1957.

II-Gördükçe, Duydukça, Düşündükçe-2. (Sözcükler Zinciri)

Atatürk Ve Devrimler

Atatürk Ve Emek. Varlık, sayı:681, 1 Kasım 1966.

Sözcükler Zinciri

Aşk. Varlık, sayı:673, 1 Temmuz 1966.

Savaş. Varlık, sayı:664, 15 Şubat 1966.

Ahlâk. Varlık, sayı:667, 1 Nisan 1966.

Hastalık. Varlık, sayı:672, 15 Haziran 1966.

Adalet. Varlık, sayı:678, 15 Eylül 1966.

Zevk. Varlık, sayı:680, 15 Ekim 1966.

İnsan. Varlık, sayı:685, 1 Ocak 1967.

Kadın. Varlık, sayı: 695, 1 Haziran 1967.

Mutluluk. Varlık, sayı: 699, 1 Ağustos 1967.

Tanrı. Forum, sayı:356-357, 1-15 Şubat 1969.

Para. Forum, sayı: 366, 1 Temmuz 1969.
Güzellik. Varlık, sayı:743, Ağustos 1969.
Kıskançlık. Varlık, sayı:705, 1 Kasım 1967.
Kitap. Varlık, sayı:718, 15 Mayıs 1968.
Sanat. Varlık, sayı: 750, Mart 1970.

Değişik Konularda

Yazarın Sorumluluğu. Oluş, sayı:14, Ekim 1968.
Memleketin Durumunu Anlatır Mektup.
Ataç Ve Konuşmak. Varlık, sayı:719, 1 Haziran 1968.
Aydınlıktan Korkanlar. İmece, sayı:87, Temmuz 1968.
Eğitim Sorunlarımız Üzerine.
Gençler Uyanın. Oluş, sayı:15, Kasım 1968.
Yazar Ve Okur. Çağ, sayı: 1, Temmuz 1968.
Yazar Ve Konu. Çağ, sayı: 4, Ekim 1968.
Malatya Bölge Tiyatrosunda “Şüphe” Oyunu.
27 Mayıs Ve Atatürk Devrimleri. Forum, sayı: 369, 15 Ağustos 1969.
Bizim De Tiaytromuz Var.
Nasrettin Hoca'nın Yaşantımızdaki Yeri. Ilgaz, sayı:106, Temmuz 1970.
Toplum Ve Dil. Sebat Gazetesi, sayı: 2574, 23 Kasım 1970.
Hekimler Ve Hekimlik.
Öykücülüğümüzün Bugünkü Durumu.
Seçimler Ve Atatürk Devrimleri.
Kemalistler Bir Bayrak Altına. Birlik Gazetesi, sayı: 1850, 10 Kasım 1969.
Aydının Sorumluluğu. Oluş, sayı:23, Aralık 1969.
Hekimlik-Yazarlık. 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1970.

Makal'a Mektuplar

Yıllardan Sonra. İmece, sayı:49, Nisan 1965.
Köylü Okuryazar. İmece, sayı: 58, Şubat 1966.

Şehirli Okuryazar. İmece, sayı: 59, Mart 1966.
Cahiller. İmece, sayı:61, Mayıs 1966.
Muhafazakâr. İmece, sayı: 63, Temmuz 1966.
Orta Yolcu. İmece, sayı: 64, Ağustos 1966.
Sosyalist. İmece, sayı:66, Ekim 1966.
Korkuyorlar. İmece, sayı:72, Nisan 1967.

Kitaplardan Sonra

Yazmak.
Direnme. Varlık, sayı:674-675-676, 15 Temmuz-1-15 Ağustos 1966.
Politika. Akşam Gazetesi, sayı: , 12-13 Temmuz 1967.
Yabancılar. Forum, sayı:346, 1 Eylül 1968.
Sömürmenin Yolları. Forum, sayı:353, 15 Aralık 1968.
Yangos, Vangos Ve Benzerleri.
Zor Öykü, Leyla Erbil'de Kavramlar. Yeditepe, sayı:166/362, Şubat 1970.
Bugün De Eşref. Yenigün Gazetesi, 6 Haziran 1970.
Onikinci Türbe. Ilgaz, sayı: 105, Haziran 1970.
Kasabayı Tanımak Gerek.

Sanat Üzerine

1964'te Hikâyeciliğimiz. Varlık, sayı:645, 1 Mayıs 1965.
1964'te Şiirimiz. Varlık, sayı:648, 15 Haziran 1965.

Günden Güne

Uyanış. Çaltı Gazetesi, sayı: 112, 7 Haziran 1965.
Halkevleri Yada Düşüncesizliğin Sonu.
Bir Şairin Düşündürdükleri. Çaltı Gazetesi, sayı: 92, 18 Ocak 1965.

Ölümlerin Ardından

Büyük Yazardı. Varlık, sayı:694, 15 Mayıs 1967.

Saba'da Ölüm. Varlık, sayı:687, 1 Şubat 1967.

III-Gördükçe, Duydukça, Düşündükçe-3. (Paşa Ve Gençlik)

Atatürk Ve Devrimler

Atatürk'ün Bağımsızlık Anlayışı. Ilgaz, sayı:100, Ocak 1970.

Atatürk'te Birleşmek. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16990, 23 Kasım 1971.

Atatürk Ve Kültür. Halkevleri, sayı: 85, Kasım 1973.

Atatürk Ve İnsancıl Düşünce. Yeni Ufuklar, sayı: 242, 1973.

Atatürk Ve Öğretmen. Ilgaz, sayı:146, Kasım 1973.

Cumhuriyetçi Atatürk.

Devrimci Atatürk. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17339, 11 Kasım 1972; Gardaş, sayı: 6, 1 Kasım 1972.

Halkçı Atatürk. Gardaş, sayı:3, 1 Ağustos 1972; Cumhuriyet Gazetesi, sayı:17242, 4 Ağustos 1972; Halkevleri, sayı: 97, Kasım 1974.

Laik Atatürk. Halkevleri, sayı: 101, Mart 1975.

Kemalizm İleriye Dönük Bir Öğretidir. Halkevleri, sayı:107, Eylül 1975.

Değişik Konularda

Paşa Ve Gençlik. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16688, 10 Ocak 1971.

Karmakarışıklık. Yenigün Gazetesi, sayı: 981, 13 Mart 1971.

Türkiye'de Hekimlik. Yenigün Gazetesi, sayı: 881, 28 Kasım 1970.

Aydınlık Günler İçin. Barış Gazetesi, sayı: 18154, 10 Mart 1974; Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17847, 9 Nisan 1974; Varlık Yıllığı-1975, sayı: 1808, Aralık 1974.

Sopa Ve Kafa. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18192, 25 Mart 1975; Anadoludan, sayı: 1, Nisan 1975.

Köy, Kasaba, Kent. Cumhuriyet Gazetesi, sayı:17496, 20 Nisan 1973; Yeni Ortam Gazetesi, sayı:254, 27 Mayıs 1973.

Bu Memleket Bizim. Cumhuriyet Gazetesi, sayı:18108, 31 Aralık 1974.

Mustafa Kemaller. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18008, 17 Eylül 1974.

Şaka. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18029, 8 Ekim 1974.

Ahlâk Dersi. Yeni Ufuklar, sayı: 246, 1974.

Cumhuriyetin 50. Yılında Dilimiz. Çağılı, sayı:6, Ekim 1973.

Gölge Kadınlıkları. Cumhuriyet Gazetesi, sayı:18276, 17 Haziran 1975.

Şeyh-ül Muharririn, Ümm-ül Muharrirat. Türk Dili, sayı: 284, 1 Mayıs 1975.

Kavram Kargaşası. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18327, 7 Ağustos 1975.

Kurtlar Ve Yoksul Çocukları. Cumhuriyet Gazetesi, sayı:18304, 15 Temmuz 1975.

Emek Ve Politika. Emeğin Sesi, sayı: 2, 10 Ocak 1975.

Halk Yönetimindeki Zorluk. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18368, 17 Eylül 1975.

Dilekçe.

Din Ve Sakız. Varlık, sayı: 818, Kasım 1975.

Durdurulamayan.

“Türkler Geliyor”. Sebat Gazetesi, sayı: 2839, 25 Ağustos 1971.

Şiir Ve Politika.

Türk Kültür Yaşamında Halkevi. Gayret Gazetesi, sayı:7804, 19 Şubat 1975.

Sorumluluk Duygusu.

Sevgiyi Ararken. Yeni Ufuklar, sayı: 244, 1974.

Kahramanlar. Varlık, sayı: 803, Ağustos 1974.

Köy Enstitüleri Ve Halk Yönetimi. Halk Postası, sayı:3188, 17 Nisan 1974.

Dil Ve Ulus. Gayret Gazetesi, sayı: 7687, 26 Eylül 1974.

Anadolu Ve Tiyatro.

Ulusal Kültür Ve Halkevi.

Anadolu Ve Dergiler.

Cumhuriyetimizin 50. Yılında Halkevleri.

Dinamit. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17619, 21 Ağustos 1973.

Özgür Düşünce-Öğretmen, Demokrazi.

Çocuk Ve Savaş. Yenigün Gazetesi, sayı:892, 11 Aralık 1970.

Günümüzde Nasrettin Hoca. Ilgaz, sayı: 142, Temmuz 1973.

Hekim Ve Çevre. 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1973.

17 Nisan Ve Köy Enstitüleri.

Kültür Bakanlığı Ve Anadolu. Halkevleri, sayı: 60, Ekim 1971; Sanat, sayı: 14, Ekim-Kasım 1971; Cumhuriyet Gazetesi, sayı:16956, 18 Ekim 1971.

Bu Toprakların Ozanı. Gayret Gazetesi, sayı: 7251, 24 Mart 1973.

Dergi. Kırkgöz, sayı: 1, Kasım 1974.

Halk, Kültür, Halkevi. Gardaş, sayı:1, 1 Haziran 1972.

Aşık Ali Bali.

Sözcükler Zinciri

Dost. Cumhuriyet Gazetesi, sayı:16843, 27 Haziran 1971.

Yaşamak, Oluşum, sayı: 20, Aralık 1975; *Yeni Ufuklar,* sayı: 259, 1975.

İktidar. Varlık, sayı:813, Haziran 1975.

Kısa Kısa

Çiçekler.

Çelik.

Korku.

Yürümek.

Profesör.

Eğitim. Ilgaz, sayı: 140, Mayıs 1973.

Arkadaş. Ilgaz, sayı:140, Mayıs 1973.

Zenginlik. Ilgaz, sayı: 139, Nisan 1973.

İç Dünya. Ilgaz, sayı:139, Nisan 1973.

Kocaman Yazarlar. Ilgaz, sayı:141, Haziran 1973.

Önce İnsan. Ilgaz, sayı: 141, Haziran 1973.

Yalan. Ilgaz, sayı:143, Ağustos 1973.

Yardım. Ilgaz, sayı:143, Ağustos 1973.

Ben. Ilgaz, sayı:144, Eylül 1973.

Muhbir. Ilgaz, sayı:144, Eylül 1973.

Mektuplar.

İstanbul Anadolu.

İşkence-Düşünce. Ilgaz, sayı: 153, Haziran 1974.

Şiir. Ilgaz, sayı:153, Haziran 1974.

Kitaplardan Sonra

James, Cemil vb. Dost, sayı: 85, Kasım 1971.

Yolun Başındaki Öykücü. Varlık, sayı: 801, Haziran 1974.

Kalabalıkta Yalnızlar. Yeditepe, sayı: 186/382, Ekim 1971.

Adana'nın Yolları Taşlık. Dost, sayı:92, Haziran 1972.

Balzac'ta Yazar, Gazete Ve Yayınevi. Varlık, sayı:774, Mart 1972.

Aziz Nesin'de Yaşam, Uğraş, Evlilik Ve Kavramlar. Tiyatro-75, sayı:27, 8 Şubat 1975.

Düşünceler Gün Işığına Çıktıkça. Varlık, sayı:816, Eylül 1975.

Memur Dediğin.

Ölülerin Ardından

Emin Faik Üstün. Varlık, sayı: 794, Kasım 1973.

IV- Türkülerle Gelen

Atatürk Ve Devrimler

Atatürk Ve Ulus. Halkevleri, sayı: 109, Kasım 1975.

Yabancı Gözüyle Atatürk Ve Türk Devrimi. Halkoyu, sayı: 8/121, Aralık 1976.

İnsan, Doğa, Kavramlar

İnsan Yaşamının Değeri. TOB, sayı: 15-16, Ocak 1977.
Sevgi Yoksunluğu. Oluşum, sayı:23, Mart 1976.
Otomobil Uçar Gider. Varlık, sayı:820, Ocak 1976.
Halk Ozanı Ceyhun Atuf Kansu. Ilgaz, sayı: 172, Ocak 1976.
Çağdaşlaşma. Halkevleri, sayı:11, Ocak 1976.
Kitap. Halkevleri, sayı: 112, Şubat 1976.
Dün Ve Bugün Halkevleri. Halkoyu, sayı:1/114, Nisan 1976.
Hoşgörü. Halkevleri, sayı: 113, Mart 1976.
Toplumcu Gerçekçilik. Çağdaş Atılım, sayı:3, Nisan 1976.
Zor Sorun. TOB, sayı: 7, Nisan 1976.
Yatsı Gecikmez. Halkoyu, sayı: 2/115, Mayıs 1976.
Gölgesiz Edemeyenler. Halkoyu, sayı: 3/116, Haziran 1976.
Aklın Durduğu Yerde. Anadolu'dan, sayı: 8, Mayıs 1976.
Nasrettin Hoca'da Kadınlar. Ilgaz, sayı:178, Temmuz 1976.
Sağlık, Sayrılık. TOB, sayı: 11-12, Ağustos-Eylül 1976.
Korku, Halkoyu, sayı:7/120, Ekim-Kasım 1976.
Yazında Aktöre. Oluşum, sayı:32, Aralık 1976.

Günlerle Gelen

Kurşun Yerine Oy. Politika Gazetesi, 25 Kasım 1975.
Eski Oyunlar. Anadolu'dan, sayı:3, 15 Eylül-15 Kasım 1975.
Hesaplar Sorulmalı. Politika Gazetesi, 2 Ocak 1976.
Artık Söz Halkın Olmalıdır.
Aynadan Korkanlar. Anadolu'dan, sayı: 4, Ocak 1976.
Uyuyabiliyor Musunuz? Politika Gazetesi, 6 Şubat 1976.
Kültür Düşmanları.
Yemeyin Sayın Baylar Yemeyin. Politika Gazetesi, 18 Şubat 1976.
Ortaçağ Kafası. Anadolu'dan, sayı:5, Şubat 1976.
Devlet Ve Halk. Politika Gazetesi, 9 Mart 1976.

Analar, Analar. Anadolu'dan, sayı: 7, Nisan 1976.

Örümcek Temizliği. Özgür İnsan, sayı:36, Ekim 1976.

Gök Ekini Biçmiş Gibi. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18663, 13 Temmuz 1976.

Sıtma Ve Sonrası.

Minderdışı. Cumhuriyet Gazetesi, sayı:18740, 30 Eylül 1976.

Çekin Elinizi. Anadolu'dan, sayı:10-11, Temmuz-Ağustos 1976.

İlaç.

Sokak Ve Halk.

Türkülerle Gelen.

Kitaplardan Sonra

Sevgiye Saygı. Halkoyu, sayı: 5/118, Ağustos 1976.

Yaşam Sürüp Gidiyor. Türk Dili, sayı: 299, 1 Ağustos 1976.

Timuroğlu'nda Kavramlar. Varlık, sayı:826, Temmuz 1976.

Türkiye'nin Acısı. Varlık, sayı:823, Nisan 1976.

V-Hükümetler Gider

Hükümetler Gider

Ozan Ve Kurnaz.

Yeniden Başlamak.

Nerdesiniz Kemalistler.

Atatürk Ve Bugünkü Türkiye.

Dikkatli Olmak Gerek. Ilgaz, sayı:200, Mayıs 1978.

Eğitimimizde Köy Enstitülerinin Yeri. Aydınlik Gazetesi, 25 Nisan 1979.

Kargaşa. Politika Gazetesi, sayı: 2214, 5 Ağustos 1979.

Hükümetler Gider. Demokrat Gazetesi, 15 Şubat 1980.

Kısa Kısa

Oyun. Saçak Şiir Dergisi, sayı: 20, Mart-Nisan 1978.

Yengeç Yürümek, "Beyki"ler.

Görmek, Görebilmek, Göz. Ilgaz, sayı:208, Ocak 1979.

Evler, Evler.

Evler, Evler.

Politika Ve Ahlâk.

Nasrettin Hoca Ve Politika. Ilgaz, sayı: 214, Temmuz 1979.

Soruşturma, Konuşma, Özyaşam

Bir Soruşturma.

Varlık'ın Soruşturması. Varlık Yıllığı-1979, sayı: 1914, Ocak 1979.

Aydınlık'ın Kontrgerilla Üzerine Soruşturması. Aydınlık Gazetesi, 25 Ekim 1978.

Petek Dergisi'nin Sorularına Yanıt. Petek, sayı:17, Kasım 1978.

Ilgaz Dergisi'nin Sorularına Yanıt.

1970 Kuşağıyla İlgili Soruşturma. Aydınlık Gazetesi, 28 Şubat 1979.

"Kendileri", Yaşamöyküsü. Türkiye Yazıları, sayı: 28, Temmuz 1979.

Muzaffer Buyrukçu İle Konuşma. Türkiye Yazıları, sayı: 30, Eylül 1979.

Uzaktan

Sevedim Ankara'yı. Oluşum, sayı: 2/44, Aralık 1977.

Cehennem Kuyusu. Oluşum, sayı: 3/45, Ocak 1978.

Yusuf Ve Ötekiler. Oluşum, sayı: 5/47, Mart 1978.

Taşra taşra Dedikleri. Oluşum, sayı: 8/50, Haziran 1978.

Ceyhun Atuf Kansu'ya Saygı

Koca Ozan.

Bilge, Ozan, Hekim. Ilgaz, sayı: 199, Nisan 1978.

Mektupları. Ilgaz, sayı: 210. Mart 1979.

Eylemler Zinciri

Gülebilmek. Ilgaz, sayı:202, Temmuz 1978.

Konuşmak. Sesimiz, sayı: 121, Ağustos 1979.

Yargulamak. Sesimiz, sayı:123, Ekim 1979.

Kendini Öldürme. Sesimiz, sayı:125, Aralık 1979.

Yaşamak. Sesimiz, sayı:129, Nisan 1980.

Kitaplardan Sonra

İdam Cezasına Dayanmaz Yürek. Ilgaz, sayı:195, Aralık 1977.

Kadın Ve İntihar. Türkiye Yazıları, sayı: 7, Ekim 1977.

Geçti İlkyaz Denemesi.

Kolkola Olabilmek. Türkiye Yazıları, sayı: 14, Mayıs 1978.

Yangın Yılları. Sesimiz, sayı: 118, Mayıs 1979.

Reis Öldü.

Kentsoyluların Görüşleri-Karşıt Görüşler. Sesimiz, sayı:117, Nisan 1979.

Kar Yağarsa Üşürüm.

Haççalar Büyürken. Yaba, sayı: 3, Ekim 1979.

Dönek. Türk Dili, sayı: 329, 1 Şubat 1979.

At Dağları Sirtundan. Oluşum, sayı: 16/58, Şubat 1979.

Hüzün Ve İsyan. Yaba, sayı:4, Kasım 1979.

Halkın Soluğu. Ilgaz, sayı:220, Ocak 1980.

Yanarca. Eleştiri, sayı: 13-14, 1 Mart 1980.

Zor Zanaat. Yaba, sayı:7, Şubat 1980.

Çocuklar Ve Dünya. Demokrat Gazetesi, 4 Nisan 1980.

Kişide Ve Toplumda Aksayan. Varlık, sayı:871, Nisan 1980.

VI.Gördükçe, Duydukça, Düşündükçe- 4 (Okumak Da Sanattır)

Günden Güne

Yine Halk Avcılığı.

İğrenerek.

Sokak, Ekonomi, Siyaset.

Tembelliğe Özendirme.

Nasıl Bir Politikacı.

Okumak Da Sanattır.

Görünüşü Kurtarmak Mı? Cumhuriyet, sayı:20607, 18.12.1981.

Anayasa, Özgür Düşünce, Türk Dil Akademisi. Cumhuriyet, sayı: 20842, 12 Ağustos 1982.

İncelemeler

Nasrettin Hoca Ve Çocuklar. Ilgaz, sayı: 226, Temmuz 1980.

Halk Ozanlarında Dağ. Yaba, sayı: 11-12, Haziran-Temmuz 1980.

1980 Yılı Yazın Olayları. Bilim Ve Sanat Dergisi, sayı: 1, Ocak 1981.

Atatürk Yılı Başlarken. Yeni Ulus, sayı: 2589, 14 Ocak 1981.

Öykü Üzerine. Yazın Dergisi, sayı: 3, Mayıs 1981.

Kitaplarda Enver Gökçe. Yaba, Yıl: 3, sayı: 23, Mayıs-Haziran-Temmuz 1982.

Yazı Ustaları

Yazı Ustası Ataç. Aydınlık Gazetesi, 17 Mayıs 1980.

Ceyhun Atuf Kansu'da Halk. Aydınlık Gazetesi, 25 Mart 1980.

Ceyhun Atuf Kansu Ve Çocuklar. Ilgaz, sayı: 222-223, Mart-Nisan 1980.

Ceyhun Atuf Kansu'nun Atatürkçülük Anlayışı. Ilgaz, sayı: 234, Mart 1981.

Kitaplardan Sonra

Ağda Zamani. Kitaplar, sayı: 7, Temmuz 1980.

Mayıs. Edebiyat Cephesi, sayı: 32, 16-30 Haziran 1980.

Kayseri'den Üç Ozan. Yaba, Yı: 2, sayı: 15-16, Ocak-Şubat-Mart 1981.

Basit Gibi Görünenler. Varlık, sayı: 880, Ocak 1981.

Tut Beni Sevda Çağırır. Varlık, sayı: 882, Mart 1981.

Ezilenlerin Öyküleri. Varlık, sayı:883, Nisan 1981.

Ölüm Ve Şiir. Yazko Edebiyat, sayı: 8, Haziran 1981.

Şiir Ve Yaşam. Varlık, sayı: 893, Şubat 1982.

Üç Şiir Kitabı. Yaba, Yıl: 3, sayı: 22, Mart-Nisan 1982.

Remtelebe.

Başöğretmen Atatürk

Başöğretmen Atatürk. Ilgaz, sayı: 242, Kasım 1981.

Atatürk Ve Dil Devrimi. Ilgaz, sayı:230, Kasım 1980.

Gidenlerin Ardından

Bir Ozan Daha Gitti. Ufuklar Dergisi,sayı: 4, 12 Ocak 1981.

Ustamızı Yitirdik. Varlık, sayı: 884, Mayıs 1981.

Eylemler Zinciri

Yemek. Sesimiz, sayı: 131, Haziran-Temmuz 1980.

Yanıtlar, Yanıtlar

Cumhuriyet Gazetesi'ne TDK Öykü Ödülü Dolayısıyla.

Milliyet Sanat Dergisi'nin Sorularına Yanıtlar.

Ödül töreninde okuyamadığım konuşma metni.

Sesimiz Dergisi'nin sorularına yanıtlar. Sesimiz, sayı: 134, Ekim 1980.

Yaba Dergisi'nin sorularına yanıtlar. Yaba, Yıl: 3, sayı: 19, Ekim 1981.

Öykü üzerine bir soruşturmaya yanıtlar.

Varlık 1981 Yıllığı Toplu Araştırmasına Yanıtlar. Varlık Yıllığı 1981, No: 22, Ocak 1981.

Varlık 1982 Yıllığı Toplu Soruşturmasına Yanıtlar. Varlık Yıllığı 1982, No:23, Ocak 1982.

Gösteri Dergisi'nin Yıllık Soruşturmasına Yanıtlar.

Dosyalarda Bulunmayan Düzyazılar (Tarih Sırasına Göre)

Edebiyat Ve Saadet. İstanbul, sayı: 28, 15 Ocak 1945.

Şarkı. İstanbul, sayı: 35, 1 Mayıs 1945.

Cambaz. İstanbul, sayı:43, 1 Eylül 1945.

Kitabımdaki Adam. İstanbul, sayı:44, 15 Eylül 1945.

Kahkaha. İstanbul, sayı:47, 1 Kasım 1945.

Hekimlerimiz Ve Milli Davalar. 14 Mart Tıp Bayramı, 14 Mart 1947.

Yolun Sonunda. Giderayak, 15 Mayıs 1948.

Varlık Otuz Yaşında. Varlık, sayı:602, 15 Temmuz 1963.

Öğretmenlerden Bu Kadar Korku Neden. Milliyet Gazetesi, sayı: 6925, 5 Mart 1967.

Gençlik Ve Demokrasi. Oluş, sayı:20, Temmuz 1969.

Doğu Sorunu. Yenigün Gazetesi, sayı: 797-798, 5-6 Eylül 1970.

Politikacılar Düşünmezler. Cumhuriyet Gazetesi, sayı:16753, 19 Mart 1971.

Bir Garip Kişi. 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1972.

Dilimiz. Gardaş, sayı: 2, 1 Temmuz 1972.

30 Ağustos Büyük Zafer Bayramı. Gardaş, sayı: 4, 1 Eylül 1972.

Öğrenim Yılı Başlarken. Gardaş, sayı: 5, 1 Ekim 1972.

Yeni Öğrenim Yılı. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17320, 21 Ekim 1972.

İstanbullu Gardaşım. Varlık, sayı: 786, Mart 1973.

Bu Duruma Mı Düşecektik? Cumhuriyet Gazetesi, sayı:17545, 8 Haziran 1973.

Gençlikten Ve Öğretmenden Korkanlar. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17700, 10 Kasım 1973.

Dişliler Arasında. Gayret Gazetesi, sayı:7425, 13 Kasım 1973.

Görünüm Üzerine. Zile Postası, sayı: 1009/3152, 24 Kasım 1973.

Yerel Gazetelerin Önemi. Gayret Gazetesi, sayı: 7443, 13 Aralık 1973.

Vagondaki Zamparaya Evet, Hitler Rejiminin Korku Ve Sefaletine Hayır. Tiyatro-74, sayı: 25, Ekim 1974.

İşte Bir 14 Mart Daha. 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1973.

Devrimci Edebiyat Nedir,Nasıl Olmalıdır? Oluşum, sayı:15-16, Temmuz-Ağustos 1975.

Anaların Üstüne Yürüyen Zulüm. Cumhuriyet Gazetesi, sayı:18647, 27 Haziran 1976.

Doktorun Raporu, Mühendisin Kazığı. TOB, sayı: 17, Şubat 1977.

Sözcük, Kavram, İnsan. Ilgaz, sayı: 185, Şubat 1977.

Baş Kaldırı. Varlık, sayı:834, Mart 1977.

Mutlu Günler Gelecektir. Türk Dili, sayı: 307, 1 Nisan 1977.

Zor Günlerin Şiiri. Oluşum, sayı: 36, Nisan 1977.

Türk Öykücülüğünün Sorunları. Halkoyu, sayı: 11, Nisan-Mayıs 1977.

Neden Gezgin? Türk Dili, sayı: 310, 1 Temmuz 1977.

Bu Kez Kısa Ve Son. Varlık, sayı:838, Temmuz 1977.

Bozuk Düzendeki Sevda İle Sevgi. Varlık, sayı: 838, Temmuz 1977.

İnsandaki. Milliyet Sanat Dergisi, sayı: 246, 7 Ekim 1977.

Ceyhun Atuf Kansu'da Halk. Aydınlik Gazetesi, 25 Mart 1980.

Ceyhun Atuf Kansu Ve Çocuklar. Ilgaz, sayı: 222-223, Mart-Nisan 1980.

Yazı Ustası Ataç. Aydınlik Gazetesi, 17 Mayıs 1980.

Halk Ozanlarında Dağ. Yaba, sayı:11-12, Haziran-Temmuz 1980.

Mayıs. Edebiyat Cephesi, sayı:32, 16-30 Haziran 1980.

Yemek. Sesimiz, sayı: 131, Haziran-Temmuz 1980.

Ağda Zamanı. Kitaplar, sayı:7, Temmuz 1980.

Nasrettin Hoca Ve Çocuklar. Ilgaz, sayı:226, Temmuz 1980.

Kim Bu Atatürkçüler? Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 20150, 30 Ağustos 1980.

SORUŞTURMA-KONUŞMA-YAŞAMÖYKÜSÜ

Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Bir Konuşma. Varlık, sayı: 372, 1 Temmuz 1951.

Anket Yanıtı. Kaynak Dergisi, sayı: 62, 1 Eylül 1952.

Sait Faik. Son Havadis Gazetesi, sayı:138, 19 Mayıs 1954.

Verem Haftası Münasebetiyle Abdurrahman Paşa Okulu'ndaki Konuşma. Tosya Postası, sayı:205-206, 23 Ocak-6 Şubat 1959.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1960, sayı: 1726, Aralık 1959.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1962, sayı: 860, Aralık 1961.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1963, sayı: 938, Aralık 1962.

Kısa Biyografi. Varlık Yıllığı-1963, sayı: 938, Aralık 1962.

Muzaffer Hacıhasanoğlu. Varlık, sayı:593, 1 Mart 1963.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1964, sayı:1020, Aralık 1963.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1966, sayı: 1182, Aralık 1965.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1968, sayı: 1339, Aralık 1967.

Çocuk Edebiyatımızdaki Boşluk Nasıl Doldurulur? Ilgaz, sayı:102, Mart 1970.

Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Bir Konuşma. Sanat, sayı:6, Ocak 1971.

Dr.Muzaffer Hacıhasanoğlu Ve Tadsız Dünya. Yenigün Gazetesi, sayı: 1016, 17 Nisan 1971.

Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Bir Konuşma. Sanat, sayı: 16, Mart-Nisan 1972.

Nasrettin Hoca Soruşturmasına Yanıt. Ilgaz, sayı: 131, Ağustos 1972.

Altın Koza Film Festivali üzerine Soruşturma Yanıtı. Dost, sayı:97, Kasım 1972.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1973, sayı:1714, Aralık 1972.

1972 Yılında Edebiyat Üstüne Soruşturmaya Yanıt. Yansıma, sayı: 13, Ocak 1973.

Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Bir Konuşma. Varlık, sayı:784, Ocak 1973.

Sabahattin Ali Üzerine Soruşturmaya Yanıt. Yansıma, sayı: 15, Mart 1973.

Soruşturma Yanıtı. Barış Gazetesi, sayı: 17921, 12 Temmuz 1973.

Soruşturma Yanıtı. Yansıma, sayı: , 25 Ocak 1974.

Röportaj. Gayret Gazetesi, sayı: 7489, 25 Şubat 1974.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1975, sayı:1808, Aralık 1974.

M.Hacıhasanoğlu İle Konuşma. Tevhid, sayı: 3, 18 Ocak 1975.

Soruşturma Yanıtı. Oluşum, sayı: 31, Kasım 1976.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1977, sayı: 1866, Ocak 1977.

M.Hacıhasanoğlu Anlatıyor. Vatan Gazetesi, sayı:22359, 7 Eylül 1977.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1978, sayı:1898, Ocak 1978.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1980, sayı:1, Ocak 1980.

ROMANLAR

Kasaba Kadınları (Bal Ve Sinekleri). Vatan Gazetesi, sayı: 6295, 18 Aralık 1961'den başlayıp 46 bölüm halinde tefrika edilmiş.

Emin Efendi. Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17137, 21 Nisan 1972'den başlayıp 105 bölüm halinde tefrika edilmiş.

Tadsız Dünya. Yenigün Gazetesi, 17 Nisan 1971'den başlayıp 13 Ağustos 1971'e kadar 113 bölüm halinde yayınlanmış. (-Süleyman'ın Tarihinde Uzay Çağı.(Tadsız Dünya'dan parça) Varlık, sayı:589, 1 Ocak 1963.)

Evlerde Sevgi Yoktu. Milliyet Gazetesi, sayı: 8111, 23 Haziran 1970'ten başlayıp 60 bölüm halinde yayınlanmış. (Heyamola Yayınları, İstanbul, Mart 2006.)

Trenler Yine Gidiyor, Yazko, 1982

OYUNLAR

Teyze. (3 perde) 24.08.1950'de Gaziantep'te bitirilmiş.

İhtiyarlar Çocuk Gibidir. (3 perde) AST'a gönderilmiş 11.04.1969'da olumsuz yanıt verilmiş.

Grev. (3 celse) 18.04.1978. (Dosya üzerinde Çağdaş Sahne'yle ortak ürün olduğu yazıyor.)

Altı Adam. (4 perde) (34EF rumuzuyla bir yarışmaya girmiş olabilir.)

Azgın. (3 perde).

Bir Yerlerde. (2 bölüm) 18.12.1979.

Kocalar, Oğullar. (4 bölüm) (1977 ?)

Ejderha. (3 bölüm) (1109 MD rumuzuyla İş Bankası Tiyatro Oyunu yarışmasına gönderilmiş. 10.09.1979 tarihli alındı belgesi var.)

Efsuncu Baba. Yazan: Hüseyin Rahmi Gürpınar, oyunlaştıran: Muzaffer Hacıhasanoğlu. (İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'na gönderilmiş 11.09.1968 tarihli mektupla reddedilmiş.)

Yolculuk. Türk Dili, sayı: 214, 1 Temmuz 1969.

SENARYO

Gün Doğarken. (25.02.1970'te bitmiş.)

SONUÇ

Muzaffer Hacıhasanoğlu, 1 Ocak 1924 yılında Çankırı’da, ailesinin ilk çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Babasının öğretmen oluşu, annesinin de okuma-yazma biliyor olması, o günlerin Anadolu’sunda, kültürlü sayılabilecek bir ortamda hayata başlamasını sağlamıştır. Küçük yaşlardan itibaren okumayı çok sevmiş, çok büyük edebî isimlerle daha çocuk yaşlarda tanışma imkanı bulmuştur. Okumaya olan bu ilgisi, zamanla yazmaya doğru bir eğilim göstermiş, ilk yazma çalışmaları şiir şeklinde ortaya çıkmıştır. Ancak bu durum çok uzun sürmemiş, Yaşar Nabi Nayır’ın da yönlendirmesiyle, öykü türünde eserler vermeye başlamış ve bu alanda tanınmıştır.

Muzaffer Hacıhasanoğlu tıp ile hukuk arasındaki tercihini tıptan yana kullanarak, otuz yıldan uzun sürecek meslek hayatına, ilk adımını atmıştır. Mesleği gereği Anadolu’nun birçok kasaba ve şehrini görme imkânı bulan yazar, bu vesileyle Anadolu insanını yakından tanımış, eserlerini de bu insanlar üzerine kurmuştur. Anadolu insanı üzerine yazmış olduğu öyküler, onun, köy-kasaba yazarı olarak anılmasını sağlamıştır. Yazın çevrelerinden uzak kalması, uzun yıllar kitap yayımlayamamasına sebep olmuş, ancak emekli olduktan sonra yeni kitaplarının baskıları yapılabilmıştır. Bu durumda yazarın gururlu yapısının da etkisi vardır. Elinde dosyalarla yayınevlerine gitmeyi kendine yedirememiştir. Hayatının son dönemini geçirdiği İstanbul’da ise, yazın çevrelerine daha çok girme imkânı yakalamış ve ömrünün son günlerini, İstanbul’da bu faaliyetlerle noktalamıştır.

Muzaffer Hacıhasanoğlu asıl başarısını öykü türünde göstermiştir. Eserlerinde o dönemin toplumcu gerçekçi edebiyat anlayışının izlerini görmek mümkündür. Bunun yanında yazarın Kemalist ideolojik yapısı da son dönemlerine kadar yazdığı bütün eserlerde, temel yöneliş olmuştur. *Atatürk Bakıyor Bize* adlı, deneme türündeki eseri, yazarın fikri dünyasını özetler niteliktedir. Yazar bütün sanat anlayışını bu iki temel üzerinde şekillendirmiş, bu iki yönelişe ölene dek sadık kalmıştır.

Edebî hayata dergi ve gazetelere yazdığı öykü ve şiirlerle girmiş olmasına rağmen, ilk öykü kitabı *Bir Tespih Tanesi*’yle tanınmıştır. Bu kitap bazı isimlerce eleştirilmesine rağmen, özellikle Nurullah Ataç, Muzaffer Hacıhasanoğlu’na çok olumlu yaklaşmıştır. Yazarın, bu ilk öykülerinden itibaren dikkat çeken ve özellikle de olumsuz

bazı eleştirilere sebep olan ise, öykülere hâkim olan karamsar havadır. Attila İlhan'ın bu öyküler üzerine yaptığı değerlendirmeler önemlidir. Yazarın öykülerine hâkim olan bu karamsar hava, aynı zamanda toplumcu gerçekçi çizgisine de ters düşmektedir. Toplumcu gerçekçiliğin geleceğe dönük umut söylemi, Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun eserlerinde kendini göstermez. Bunun yerine yaşanan olumsuzlukların, düzenin çarpıklığının dile getirilmesi söz konusudur. Bu bakış açısı altında, yazar; ölüm, batıl inanışlar, dünyanın faniliği, cahillik, açgözlülük, kumar, adaletsizlik, yokluk-fakirlik gibi temaları eserlerinde işlemiştir.

Muzaffer Hacıhasanoğlu öykülerinde, 1940'lı yıllardan itibaren yaşanan değişimi dile getirmiştir. Dolayısıyla eserleri, Cumhuriyet Türkiye'sinin değişim sürecini anlayabilmek açısından önemlidir. Çok partili hayatın, köyden kente göçün, İkinci Dünya Savaşı'nın ve 27 Mayıs İhtilali'nin etkileri eserlerinde sıkça görülür. Bu durum, eserlerinde anlattığı olayların zamanın gerçekliğinden bağımsız olmadığını gösterir.

Yazarın birçok öyküsüne ev sahipliği yapan mekân, Anadolu'nun küçük kasaba ve köyleridir. Yazarın kurguladığı öykülerde, mekânın insan üzerindeki etkisinin göz ardı edilmediği ve insan gerçekliğinin mekân üzerinden çizildiği görülür. Anadolu'nun kıraç, sert coğrafyası, insanları da sertleştirmiş; olayların birçoğunun alt yapısında yatan sebep, insanların bu yapısı olmuştur. Coğrafyanın bu genel yapısı yanında, öykülerde geçen kapalı mekan tasvirleri de özellikle ekonomik düzeyi gözler önüne sermek açısından bir araç olmuştur.

Yazarın eserlerine, özellikle de öykülerine yön veren şahıslar, çoğunlukla tek yönlü çizilmiş tiplerdir. Bu eserlerde karşımıza çıkan bu tiplerin başlıcaları ağalar, hacılar, memurlar, öğretmenler ve köylülerdir. Bu tiplerin genelde bütün öykülerde üstlendikleri görevler aynıdır. Ağa ve hacı tipi açgözlü, menfaati için her şeyi yapabilecek, acımasız bir tip olarak karşımıza çıkarken, köylüler genellikle cahillik ve ezilmişlikleriyle, memurlar ve öğretmenlerin birçoğu ise aydın bir yapıyla karşımıza çıkar. Bazı öykülerde ise, toplumcu gerçekçi anlayışın olumlu kahraman tipine yakın, haksızlığa boyun eğmeyen, zulme ve adaletsizliğe dayalı düzeni reddeden tipler dikkati çeker; ancak bu tiplerin de sonucu değiştirmeye güçleri yetmez.

Yazar öyküsünü yazdığı insanların ve yörelerin dil özelliklerini yansıtmakta başarılıdır. Uzun yıllar bu coğrafyalarda çalışması, yarattığı tipleri kendi bölgelerine uygun olarak konuşturmasını sağlamıştır. Ayrıca gözlem yaptığı olayları aktarmaya yönelik tavrı, ben zamiriyle kahraman anlatıcının ağzından konuştuğu öykülerin sayısını artırmıştır. Yine dikkat çeken bir başka özellik ise, ilk öykülerinde görülen yoğun diyalogların zamanla azalmasıdır.

Yazarın romanlarında ise öykücülüğünün yoğun etkisi hissedilir. Bu romanlar montaj tekniğine uygun olarak, küçük öyküleri de içinde barındıracak şekilde kurgulanmıştır. Çoğunlukla olayların kronolojik bir şekilde aktığı romanlarda, zaman zaman geriye dönüşlerle olayların sebep-sonuç ilişkisi içindeki mantıksal kurgusu yapılır. Böylelikle yazar gerçeklikten ödün vermeden olayları kurgular. Romanlara hakim olan temalardan bazıları ise aşk, cinsellik, cahillik, inanç krizi, değişmeyen dünya ve özgürlüktür.

Bu çalışmanın bünyesinde dikkat çekecek önemli bir bölüm ise, yazarın bibliyografyasıdır. Yıllara göre tasnif edilerek ortaya konan bu bibliyografya, bundan sonraki birçok çalışmaya kaynaklık edecek niteliktedir. Ayrıca eserlerin yıllara göre tasnif edilmiş olmasının yanında, kaynakça kısmında dergi ve gazete adlarına göre eserlerin tasnifi de araştırmayı ve incelemeyi kolay kılacak niteliktedir.

Ekler kısmında yazarın birçok şiirinin yayımlanmış olması, hem yazarın şiir anlayışı hakkında fikir sahibi olmayı, hem de ruhsal ve düşünsel dünyasını yakından tanımayı amaçlamaktadır. Yazarın şiirlerine de hâkim olan yalın dil ve ideolojik tavır şiirlerinin kolay anlaşılır bir yapıya sahip olmasına yol açmıştır. Yazar kendisini de hiçbir zaman şair olarak nitelememiştir. Yazdıklarına koşuk denmesi de yine kendi isteğidir. Ekler kısmının son bölümünde ise yazarın bazı fotoğraflarıyla birlikte, yazara ait bazı belgeler araştırmacıların dikkatine sunulmuştur.

Bu çalışmaya başlanırken, üzerinde şu ana kadar kapsamlı bir çalışma yapılmamış olan Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun, hayatı ve sanatını gün yüzüne çıkarmak hedeflenmiştir. İlk etapta düşünüldüğünde oldukça sınırlı bir kaynak ve bilgi etrafında, dar kapsamlı bir çalışma olacağı zannedilirken, araştırma ilerledikçe birçok öykü, deneme ve romanla karşılaşmıştır. Hayatını yazmaya adanmış olan bu ismin, onca eserine rağmen hak ettiği ölçüde tanınmaması dikkat çekicidir. Ömrünün son dönemine

kadar yazmış olan yazarın, Türk edebiyatındaki asıl yerini öykücülüğüne borçlu olması, öykücülüğü üzerinde daha fazla yoğunlaşmayı gerekli kılmıştır.

Çalışma hazırlanırken karşılaşılan en büyük sorunlardan birisi, yazarın hayatı hakkındaki bilgilerin çoğu kaynakta bir sayfayı dahi bulmamasıdır. Tezin hazırlanmasındaki en büyük düğümü ve zorluğu da burası oluşturmuştur. Bu noktada yazarın ailesine ulaşmak ve ailesinden görülen yardım ve anlayış, en büyük şans olmuştur. Ancak böylelikle yazarın hayatı hakkında, ayrıntılı sayılabilecek bir çalışma yapma imkânı bulunmuştur. Fikirleri kabul görse de görmese de yazarın hayatı boyunca gösterdiği ilkeli ve kararlı tavır gözlerden kaçmayacak ölçüde önemlidir. Yapılan çalışmada, mesleği hekimlik olan bir yazarın, bu mesleği yazarlığı açısından çok büyük bir avantaja çevirdiği anlaşılmıştır. Mesleğini, insanları tanımak için büyük bir fırsat olarak görüp, gözlemediği hatta hanelerine kadar girdiği insanları anlatırken gösterdiği gerçekçi tavır dikkat çekicidir. Yazarın mesleği ve yaşam tarzı gereği insanlarla bu kadar içli dışlı olması ve onları yakından tanınması, eserlerinde gerçeklik yönü kuvvetli yaşam sahneleri çizmesine vesile olmuştur.

Sanat anlayışı kaleme alınırken eserlerinin çokluğu ve çeşitliliği de göz önüne alınarak, bu çalışmadan sonraki çalışmalara kaynaklık edecek birtakım bilgiler vermeye çalışılmıştır. Sanat anlayışı anlatılırken üzerinde durulan husus ise öykücülüğüdür. Yazarın eserlerinin özellikle toplumcu gerçekçi açıdan değerlendirmesi yapılabilmesi için, giriş bölümünde, 40 kuşağı toplumcu gerçekçi edebiyatı izah edilmeye çalışılmıştır. Elde olan kaynaklarla, yazar üzerine yapılan değerlendirmeler de objektif bir biçimde ortaya konmuş, olumlu eleştirilerin yanı sıra, olumsuz eleştiriler de araştırmanın kapsamı içinde değerlendirilmiştir.

Edebiyatın birçok türünde eser vermiş, Anadolu'nun birçok kent ve kasabasını yakından görmüş ve Anadolu insanını tanıma imkânı bulmuş olan yazarın eserleri, dönemine ışık tutan bir kaynak olarak da görülebilir. Türkiye Tarihinin en çalkantılı dönemlerinden birine tanık olan yazarın eserleri, sadece edebiyatı değil yakın tarihi ve sosyolojiyi ilgilendirebilecek birçok ayrıntıyı bünyesinde barındıracak bir bakışla kurgulanmıştır. Bu eserlerin dikkatle incelenmesi, Cumhuriyet'in ilk yıllarından, çok partili hayata, sol sağ çatışmalarının yaşandığı 1980'lere kadar Türkiye'nin sosyal, siyasi ve ekonomik görüntüsünü ortaya koyacaktır.

KAYNAKÇA

- Ataç Nurullah, Bir Hikâyeci (söyleşi), Ulus Gazetesi, 22 Aralık 1951, 2. sayfa
Atıcı, Erdal; www.mevsimsiz.net, 2010 (15.08.2013)
- Beyazıt Numan; Oluşum Dergisi, Ekim 1981, sayı 48/90
- Çetişli İsmail, Batı Edebiyatında Edebi Akımlar, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010
- Dizdaroğlu H., Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri, Varlık, sayı:381, 1 Nisan 1952
- Doğan Aydın; Yayın Tanıtım, Yaba Dergisi, Aralık 1979, sayı 5
- Ediboğlu Baki Süha, Bir Tespih Tanesi Münasebetiyle (edebi sohbet), Yeni İstanbul, 21 Ocak 1952
- Güngör Necati; Gösteri Sanat-Edebiyat Dergisi, Temmuz 1981/8
- Güngör Necati; Has İnsandı Hacıhasanoğlu, Cumhuriyet Gazetesi, Kültür-Yaşam köşesi, 24 Ocak 1985
- Hacıhasanoğlu Muzaffer, Emin Efendi (roman), Cumhuriyet Gazetesi, sayı 17137, 21 Nisan 1972'den başlayan 105 bölümlü tefrika.
- Hacıhasanoğlu Muzaffer; Dağ Başındaki Ölü, Yazko Yayınları, 1983, İstanbul
- Hacıhasanoğlu, Muzaffer; Bu Dağın Ardı, Varlık Yayınları, Şubat 1954, İstanbul
- Hacıhasanoğlu Muzaffer; Eller, Aydınlik Yayınları, Temmuz 1979, İstanbul
- Hacıhasanoğlu Muzaffer; Bir Tespih Tanesi, Varlık Yayınları, Ekim 1951, İstanbul
- Hacıhasanoğlu Muzaffer, Evlerde Sevgi Yoktu, Heyamola Yayınları, İstanbul 2006
- Hacıhasanoğlu Muzaffer, Trenler Yine Gidiyor, Yazko Yayınları, İstanbul 1982
- Hacıhasanoğlu Muzaffer, Trenler Yine Gidiyor, Heyamola Yayınları, İstanbul 2007
- Hacıhasanoğlu Muzaffer, A Typical Typist (küçük öykü), Varlık, sayı:487, 1 Ekim 1958
- Hacıhasanoğlu Muzaffer ,Bu Sabah (öykü), Yeni Hikâyeler-1952, Varlık Yayınları, sayı: 95, Aralık 1951, İstanbul, Güven Basımevi
- “Hükümetler gider” dosyası, yazı no 4, “Kendi Dilinden Muzaffer Hacıhasanoğlu” adlı, yazara ait arşivde bulunup kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu tarafından bize ulaştırılan metinden alınmıştır.
- İlhan Atilla,Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri, Kaynak, sayı: 51, 1 Mart 1952
- Kacıroğlu Murat, Türk Öykücülüğünde 1940 Kuşağı ve Toplumcu Gerçekçi Yönelişler, Asitan Yayıncılık, Sivas-2011

Makal Ahmet, Sosyal Siyaset Konferansları kapsamında 9 Ekim 2003 tarihinde verilen konferans metninin genişletilmiş biçiminden (Cumhuriyetin 80. Yılında Türkiye’de Çalışma İlişkileri) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü. (www.politics.ankara.edu.tr-15.08.2013)

Milliyet Sanat Dergisi, 10-15 Ekim 1980

Moran Berna, Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, İletişim Yayınları, İstanbul 1999

Müftü Atâ Efendi, www. cansaati.org (15.08.2013)

Ömer Lekesiz, Yeni Türk Edebiyatında Öykü–2, Kaknüs Yayınları, 1998 İstanbul

Sesimiz Dergisi, Muzaffer Hacıhasanoğlu ile Konuşma, Ekim 1980

Kurdakul Şükran, Çağdaş Türk Edebiyatı–4, Bilgi Yayınevi, 1994 Ankara

Tekin Mehmet, Roman Sanatı Romanın Unsurları 1, Ötüken Yayınları, İstanbul 2009

Uyguner Muzaffer; Hacıhasanoğlu’nun Ardından, Gösteri Sanat Dergisi, Mart 1985, sayı 52

Yalçın Cengiz, Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri, Varlık, sayı:380, 1 Mart 1952

Yorulmaz Ahmet; Arada Bir, Cumhuriyet, 14 Mart 1986

21.10.2011 tarihinde, yazarın kızı Sayın Ayşe Hacıhasanoğlu ve büyük oğlu Sayın Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu ile yapılan mülakat...

GAZETE VE DERGİLER

AKŞAM GAZETESİ

Politika. (Düzyazı) (Birinci Bölüm) Akşam Gazetesi, 12 Temmuz 1967, 2.sayfa.

Politika. (Düzyazı) (İkinci Bölüm). Akşam Gazetesi, 13 Temmuz 1967, 2.sayfa.

ANADOLUDAN

Sopa ve Kafa. (Düzyazı). Anadolu, yıl: 1, sayı: 1, Nisan 1975, 12.sayfa.

Eski Oyunlar. (Düzyazı). Anadolu, sayı: 3, 15 Eylül-15 Kasım 1975, 6.sayfa.

Aynadan Korkanlar. (Düzyazı). Anadolu, sayı: 4, Ocak 1976, 12.sayfa.

Ortaçağ Kafası. (Düzyazı). Anadolu, sayı: 5, Şubat 1976, 7-8.sayfa.

Hüsniye Hanım. (Öykü). Anadolu, sayı:6, Mart 1976, 23-24. sayfa.

Analar Analar. (Düzyazı). Anadolu, sayı: 7, Nisan 1976, 10.sayfa.

Aklın Durduğu Yerde. (Düzyazı). Anadolu, sayı: 8, Mayıs 1976, 7.sayfa

Beklemek. (Öykü). Anadolu, sayı: 9, Haziran 1976, 25-27.sayfa.

Çekin Elinizi. (Düzyazı). Anadoludan, sayı:10-11, Temmuz-Ağustos 1976, 7.sayfa.

ATAÇ

Kedi Boğan. (Öykü). Ataç, sayı: 28, cilt: 3,1 Ağustos 1964, 23-26.sayfa.

AYDINLIK GAZETESİ

Kontrgerilla Soruşturmasına Yanıt. Aydınlik Gazetesi, 25 Ekim 1978, 7.sayfa.

70 Edebiyat Kuşağı Üzerine Düşünceler. (Düzenleyen: N.Güngör). Aydınlik Gazetesi, 28 Şubat 1979, 6.sayfa.

Eğitimimizde Köy Enstitülerinin Yeri. (Düzyazı). Aydınlik Gazetesi, 25 Nisan 1979, 2.sayfa.

Yazı Ustası Ataç. (Düzyazı). Aydınlik Gazetesi, 17 Mayıs 1980, 7.sayfa.

Ceyhun Atuf Kansu'da Halk. (Düzyazı). Aydınlik Gazetesi, 25 Mart 1980, 6.sayfa.

Nefes Sıcağı Öyküler: Eller. (Eleştirisi). Osman Şahin, Aydınlik Gazetesi, 1 Nisan 1980, 6.sayfa.

BARIŞ GAZETESİ

Soruşturma Yanıtı. Barış Gazetesi, Edebiyat Sayfası, sayı: 17921, 12 Temmuz 1973, 5.sayfa.

Merhaba. (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18098, 12 Ocak 1974, 5.sayfa.

Mutlu Günlere Doğru. (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18105, 19 Ocak 1974, 5.sayfa.

Munzur. (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18139, 23 Şubat 1974, 5.sayfa.

Aydınlik Günler İçin. (Düzyazı). Barış Gazetesi, sayı: 18154, 10 Mart 1974, 2.sayfa.

Cennet-Cehennem. (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18160, 16 Mart 1974, 5.sayfa.

Diyarbakır. (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18221, 19 Mayıs 1974, 5.sayfa.

Dün, Bugün, Yarın. (Şiir). Barış Gazetesi, sayı: 18262, 29 Haziran 1974, 5.sayfa.

BİLİM VE SANAT DERGİSİ

1980 Yılı Yazın Olayları. (Düzyazı) Bilim Ve Sanat Dergisi, sayı: 1, Ocak 1981, 25.sayfa.

BİRLİK GAZETESİ

Kemalistler Bir Bayrak Altına.(Düzyazı). Birlik Gazetesi, sayı: 1850, 10 Kasım 1969, 1. ve 4. sayfa.

CUMHURİYET GAZETESİ

Aleksi Zorba Eleştirisinden Bir Bölüm. Cumhuriyet Gazetesi, 17 Aralık 1970.

Paşa ve Gençlik. (Üniversite ve Gençlik Sorunları) (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16688, 10 Ocak 1971, 1 ve 7. sayfa.

Politikacılar Düşünmezler. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16753, 19 Mart 1971, 2.sayfa.

Dost. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16843, 27 Haziran 1971, 5. ve 7.sayfa.

Sanat ve Edebiyat Sayfası

İnsanlar, Dualar, Ölüler. (Uzun Hikâye). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16945, 7 Ekim 1971 günü Birinci Bölümü yayınlanmış 13 Bölümlü tefrika, 4.sayfa.

Kültür Bakanlığı ve Anadolu. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16956, 18 Ekim 1971, 2.sayfa.

Atatürk'te Birleşmek. (Düzyazı-Olaylar Görüşler). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 16990, 23 Kasım 1971, 2.sayfa.

Emin Efendi. (Roman). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17137, 21 Nisan 1972'den başlayan 105 bölümlü tefrika.

Halkçı Atatürk. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17242, 4 Ağustos 1972, 2.sayfa.

Yeni Öğrenim Yılı. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17320, 21 Ekim 1972, 2. sayfa.

Devrimci Atatürk. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17339, 11 Kasım 1972, 2.sayfa.

Gölge Kadınlıkları. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18276, 17 Haziran 1975, 2.sayfa.

Kurtlar ve Yoksul Çocukları. (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18304, 15 Temmuz 1975, 2.sayfa.

Kavram Kargaşası. (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18327, 7 Ağustos 1975, 2.sayfa.

Halk Yönetimindeki Zorluk. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18368, 17 Eylül 1975, 2.sayfa.

Sopa ve Kafa. (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18192, 25 Mart 1975, 2.sayfa.

Bu Memleket Bizim. (Düzyazı-Arada Bir). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18108, 31 Aralık 1974, 2.sayfa.

Şaka. (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18029, 8 Ekim 1974, 2.sayfa.

Mustafa Kemaller. (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18008, 17 Eylül 1974, 2.sayfa.

Aydınlık Günler İçin. (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17847, 9 Nisan 1974, 2.sayfa.

Anaların Üstüne Yürüten Zulüm. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18647, 27 Haziran 1976, 2.sayfa.

Gök Ekini Biçmiş Gibi. (Düzyazı-Arada Bir). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18663, 13 Temmuz 1976, 2.sayfa.

Çürümeden Ölmeli İnsan. (Şiir). Cumhuriyet Gazetesi, 11 Eylül 1976, 5.sayfa.

Minder Dışı. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 18740, 30 Eylül 1976, 2.sayfa.

Kim Bu Atatürkçüler. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 20150, 30 Ağustos 1980, 2.sayfa.

Anayasa, Özgür Düşünce. (Düzyazı-Arada Bir) Cumhuriyet, sayı: 20842, 12 Ağustos 1982, 2.sayfa

Değerler Kargaşası (Düzyazı-Arada Bir) Cumhuriyet, sayı: 20959, 10 Aralık 1982, 2.sayfa.

Uslu Çocuklar. (Düzyazı-Arada Bir) Cumhuriyet, 4 Eylül 1983, 2.sayfa.

Tek Eksiğimiz Arapçaydı... (Düzyazı-Arada Bir) Cumhuriyet, sayı: 21525, 24 Temmuz 1984, 2.sayfa.

Gençlikten ve Öğretmenden Korkanlar. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17700, 10 Kasım 1973, 2. sayfa.

Bu Duruma Mı Düşecektik. (Tartışma-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17545, 8 Haziran 1973, 2.sayfa.

Dinamit. (Arada Bir-Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17619, 21 Ağustos 1973, 2.sayfa.

Köy, Kasaba, Kent. (Düzyazı). Cumhuriyet Gazetesi, sayı: 17496, 20 Nisan 1973, 2.sayfa.

Görünüşi Kurtarmak Mı? (Düzyazı- Arada Bir) Cumhuriyet, sayı: 20607, 18 Aralık 1981, 2.sayfa.

ÇAĞ

Yazar ve Okur. (Düzyazı). Çağ, sayı: 1, Temmuz 1968, 1 ve 8. sayfa.

Yazar ve Konu. (Düzyazı). Çağ, sayı: 4, Ekim 1968, 1 ve 8. sayfa.

ÇAĞDAŞ ATILIM

Toplumcu Gerçekçilik. (Düzyazı). Çağdaş Atılım, sayı: 3, Nisan 1976, 22. ve 47. sayfa.

ÇAĞILTI

Cumhuriyetin 50. Yılında Dilimiz. (Düzyazı). Çağiltı, sayı: 6, Ekim 1973, 13-15. sayfa.

ÇALTI GAZETESİ

Bir Şairin Düşündürdükleri. (Düzyazı). Çaltı Gazetesi, sayı: 92, 18 Ocak 1965, 1 ve 4. sayfa.

Uyanış. (Günden Güne-Düzyazı). Çaltı Gazetesi, sayı: 112, 7 Haziran 1965, 1 ve 4. sayfa.

DEMOKRAT GAZETESİ

Hükümetler Gider. (Düzyazı). Demokrat Gazetesi, 15 Şubat 1980, 2. sayfa.

Çocuklar ve Dünya. (Düzyazı). Demokrat Gazetesi, 4 Nisan 1980, 6. sayfa.

DERNEK

Elantalar. (Öykü). Dernek, sayı: 12, 15 Mart 1950, 12-16. sayfa.

DEVİRİM GENÇLİĞİ

Kötü Bir İnsan. (Öykü). Devrim Gençliği, sayı: 24, 1 Haziran 1954, 16. sayfa.

DOST

Dedemin Bıyıkları. (Öykü). Dost, sayı: 56, Haziran 1969, 22-29. sayfa.

Ormanda. (Öykü). Dost, sayı: 71, Eylül 1970, 20-28. sayfa.

Eski. (Şiir). Dost, sayı: 81, Temmuz 1971, 15. sayfa. (Muzaffer F.).

Varmak. (Şiir). Dost, sayı: 81, Temmuz 1971, 15. sayfa. (Muzaffer F.).

James, Cemil vb.-Toplumun Değişik Bir Eleştirisi. (Düzyazı). Dost, sayı: 85, Kasım 1971, 28-29. sayfa.

Adananın Yolları Taşlık. (Yayın Dünyası-Düzyazı). Dost, sayı: 92, Haziran 1972, 26-29. sayfa.

Altın Koza Film Festivali Üzerine Soruşturmaya Yanıt. Dost, sayı: 97, Kasım 1972, 8. sayfa.

DÖNEMEÇ

Kudüm Çala Çala. (Öykü) Dönemeç, sayı: 40, Kasım 1980, 17-23. sayfa.

DÜNYA GAZETESİ

Davulcu. (Öykü). Dünya Gazetesi, 1 Kasım 1953.

DÜŞÜN

Simitçiler. (Öykü). Düşün, sayı: 4, Nisan 1979, 5-7.sayfa.

Acaba. (Şiir) Düşün Dergisi, Şubat 1985, 55.sayfa.

Zehir Zemberek. (Şiir) Düşün Dergisi, Şubat 1985, 55.sayfa.

EDEBİYAT CEPHESİ

Yarış Atları. (Öykü). Edebiyat Cephesi, sayı: 10, 16-31 Temmuz 1979, 6-7.sayfa.

Dersler. (Şiir). Edebiyat Cephesi, sayı: 23, 1-15 Şubat 1980, 3.sayfa.

Mayıs. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Edebiyat Cephesi, sayı: 32, 16-30 Haziran 1980, 10-11.sayfa.

EDEBİYAT DÜNYASI

Yanlış. (Öykü). Edebiyat Dünyası, sayı:4, 15 Nisan 1948, 8.sayfa.

Dut. (Öykü). Edebiyat Dünyası, sayı: 15, 15 Şubat 1949, 3-4.sayfa.

ELERTİRİ

Yanarca. (Eleştiri-Düzyazı). Eleştiri, sayı:13-14, 1 Mart 1980, 9.sayfa.

EMEĞİN SESİ

Emek ve Politika. (Düzyazı). Emegın Sesi, sayı: 2, 10 Ocak 1975, 1.sayfa.

EVİRİM

Sevgi Bahçesi. (Şiir). Evrim, sayı: 4, Haziran 1975, 6.sayfa.

FORUM

Sömürmenin Yolları.(Düzyazı). Forum, sayı: 353, 15 Aralık 1968, 8-10. sayfa.

Yabancılar. (Düzyazı). Forum, sayı: 346, 1 Eylül 1968, 7-9. sayfa.

Tanrı. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Forum, sayı: 356, 1 Şubat 1969, 12-13. sayfa.
(Birinci Bölüm).

Tanrı-II. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Forum, sayı: 357, 15 Şubat 1969, 14-15. sayfa.
(İkinci Bölüm).

Para. (Düzyazı). Forum, sayı: 366, 1 Temmuz 1969, 11.sayfa.

27 Mayıs ve Atatürk Devrimleri. (Düzyazı). Forum, sayı:369, 15 Ağustos 1969, 9-11.sayfa

GARDAŞ

Halk, Kùltür, Halkevi. (Düzyazı). Gardaş, sayı: 1, 1 Haziran 1972, 1-2.sayfa.

Dilimiz. (Düzyazı). Gardaş, sayı: 2, 1 Temmuz 1972, 1-2. sayfa.

Halkçı Atatürk. (Düzyazı). Gardaş, sayı:3, 1 Ağustos 1972, 1-2.sayfa.

30 Ağustos Büyük Zafer Bayramı. (Düzyazı). Gardaş, sayı: 4, 1 Eylül 1972, 1-2.sayfa.

Öğrenim Yılı Başlarken. (Düzyazı). Gardaş, sayı: 5, 1 Ekim 1972, 1-2. sayfa.

Devrimci Atatürk. (Düzyazı). Gardaş, sayı: 6, 1 Kasım 1972, 1-2. sayfa.

GAYRET

Bu Toprakların Ozanı. (Çağımızın Ozanı Veysel'in Ardından-Düzyazı). Gayret Gazetesi, sayı: 7251, 24 Mart 1973, 1. ve 2.sayfa.

Dişliler Arasında.(Düzyazı). Gayret Gazetesi, sayı: 7425, 13 Kasım 1973, 1-2.sayfa.

Yerel Gazetelerin Önemi. (Düzyazı). Gayret Gazetesi, sayı: 7443, 13 Aralık 1973, 2.sayfa.

Röportaj. (Orhan Apaydın). Gayret Gazetesi, sayı: 7489, 25 Şubat 1974, 3.sayfa.

Dil ve Ulus. (Düzyazı). Gayret Gazetesi, sayı: 7687, 26 Eylül 1974, 1 ve 4.sayfa.

Türk Kùltür Yaşamında Halkevi. (Düzyazı). Gayret Gazetesi, sayı: 7804, 19 Şubat 1975, 2.sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu. (Hüseyin Özşahin). Gayret Gazetesi, sayı: 7931, 14 Temmuz 1975, 1.ve 4.sayfa.

GERÇEK GAZETESİ

Ağabey Ekmek Var Mı? (Öykü). Gerçek Gazetesi, sayı: 91, 30 Nisan 1975, 3.sayfa.

GİDERAYAK

Yolun Sonunda.(Düzyazı). Giderayak, 15 Mayıs 1948, 1.sayfa.

HAKİMİYET SANAT

Çiçekler De Yaşlanır. (Şiir). Hakimiyet Sanat, sayı: 41, Aralık 1979, 100. sayfa.

HALKEVLERİ

Kùltür Bakanlığı ve Anadolu. (Düzyazı). Halkevleri Dergisi, sayı: 60, Ekim 1971, 12-26.sayfa.

Atatürk ve Kùltür. (Düzyazı). Halkevleri, sayı: 85, yıl: 8, Kasım 1973, 6-8. sayfa.

Halkçı Atatürk. (Düzyazı). Halkevleri, sayı: 97, yıl: 9, Kasım 1974 (Atatürk Sayısı). 16-17.sayfa.

Laik Atatürk. (İnceleme). Halkevleri, yıl: 9, sayı: 101, Mart 1975, Halkevleri sayısı, 22-28.sayfa.

Kemalizm İleriye Dönük Bir Öğretidir. (Düzyazı). Halkevleri, sayı: 107, yıl:9, Eylül 1975, 10-11.sayfa.

Hoşgörü. (Düzyazı). Halkevleri, yıl: 10, sayı: 113, Mart 1976, 14-15.sayfa.

Çağdaşlaşma. (Düzyazı). Halkevleri, yıl: 10, sayı: 111, Ocak 1976, 20-21.sayfa.

Kitap. (Ellerim). (Düzyazı). Halkevleri, yıl: 10, sayı: 112, Şubat 1976, 16-17.sayfa.

Mustafa Kemal Bakıyordu. (Şiir). Halkevleri, 44.Yıl Özel Sayı, 19 Şubat 1976, 6.sayfa.

Atatürk ve Ulus. (Düzyazı). Halkevleri, sayı: 109, yıl: 9, Kasım 1975, 2-3.sayfa.

HALK OYU

Yatsı Gecikmez. (Düzyazı). Halkoyu, sayı: 2/115, Mayıs 1976, 75-77.sayfa.

Gölgesiz Edemeyenler. (Düzyazı). Halkoyu, sayı: 3/116, Haziran 1976, 70-72.sayfa.

Sevgiye Saygı. (Düzyazı). Halkoyu, sayı: 5/118, Ağustos 1976, 53-54.sayfa

Korku. (Düzyazı). Halkoyu, sayı: 7/120, Ekim-Kasım 1976, 54-56.sayfa.

Yabancı Gözüyle Atatürk ve Türk Devrimi. (İnceleme). Halkoyu, sayı: 8/121, Aralık 1976, 45-62.sayfa.

Mavi Işık. (Şiir). Halkoyu, sayı:9/122, Ocak-Şubat 1977, 71.sayfa.

Türk Öykücüğünün Sorunları. (İnceleme). Halkoyu, sayı: 11, Nisan-Mayıs 1977, 61-65.sayfa.

HALK POSTASI

Köy Enstitüleri ve Halk Yönetimi. (Düzyazı). Halk Postası, sayı: 3188, 17 Nisan 1974, 1. ve 4.sayfa.

HİSAR

Alinin Otobüsleri. (Öykü). Hisar, sayı: 14, Şubat 1965, 21-24.sayfa.

ILGAZ

Yolculuğun Başlangıcı. (Öykü). Ilgaz, sayı: 18, yıl: 2, 1 Mart 1963, 4-5. sayfa.

Bir Kâğıt Parçası. (Öykü). Ilgaz, sayı: 20, yıl: 2, 1 Mayıs 1963, 12-13. sayfa.

Atatürk'ün Bağımsızlık Anlayışı. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 100, yıl: 9, Ocak 1970, 4-5.sayfa.

Çocuk Edebiyatımızdaki Boşluk Nasıl Doldurulur? (Soruşturma Yanıtı). Ilgaz, sayı: 102, yıl: 9, Mart 1970, 12-13.sayfa.

Onikinci Türbe. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 105, yıl: 9, Haziran 1970, 6-8. sayfa.

Nasrettin Hoca'nın Yaşantımızdaki Yeri. (Düzyazı). Ilgaz, sayı:106, yıl: 9, Temmuz 1970, 9.sayfa.

Nasrettin Hoca Soruşturmasına Yanıt. Ilgaz, sayı: 131, yıl: 11, Ağustos 1972, 12.sayfa.

Zenginlik-İç Dünya. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 139, yıl: 12, Nisan 1973, 11.sayfa.

Eğitim-Arkadaş. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 140, Yıl: 12, Mayıs 1973, 9. sayfa.

Günümüzde Nasrettin Hoca. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 142, yıl: 12, Temmuz 1973, 12. sayfa.

Kocaman Yazarlar-Önce İnsan. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 141, yıl: 12, Haziran 1973, 8.sayfa.

İşkence-Düşünce, Şiir. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 153, Haziran 1974, 10. sayfa.

Halk Ozanı Ceyhun Atuf Kansu. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 172, Ocak 1976, 17.sayfa.

Rize. (Şiir). Ilgaz, sayı:176, Mayıs 1976, 13.sayfa.

Son Koca. (Öykü). Ilgaz, sayı: 177, Haziran 1976, 16-21.sayfa.

Nasrettin Hoca'da Kadınlar. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 178, Temmuz 1976, 6-7.sayfa.

Sıddı'nın Çiftliği. (Öykü). Ilgaz, sayı: 180, Eylül 1976, 8-12.sayfa.

Sözcük, Kavram, İnsan. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Ilgaz, sayı:185, Şubat 1977, 9.sayfa.

Mercedes'ten İndirilen Adam. (Öykü). Ilgaz, sayı:189, Haziran 1977, 13-20.sayfa.

Çatışmanın Nedeni. (Düzyazı) Ilgaz, sayı: 191, Ağustos 1977, 8-9. sayfa.

Eski Bir Fotoğraf. (Şiir) Ilgaz, sayı: 192, Eylül 1977, 9.sayfa.

İdam Cezasına Dayanmaz Yürek. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 195, Aralık 1977, 12-13.sayfa.

Gezi Gezi (Şiir). Ilgaz, sayı: 196, Ocak 1978, 7.sayfa.

Sen Gittiğin Zaman. (Şiir). Ilgaz, sayı: 198, Mart 1978, 7.sayfa.

Bilge, Ozan, Hekim. (Düzyazı) Ilgaz, sayı: 199, Nisan 1978, 14-15. sayfa.

Ozan Ölür Mü Hiç. (Şiir) Ilgaz, sayı: 199, Nisan 1978, 10.sayfa.

Dikkatli Olmak Gerek. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 200, Mayıs 1978, 12.sayfa.

Yalnız Bir Adam. (Şiir) Ilgaz, sayı: 201, Haziran 1978, 15.sayfa.

Gülebilmek. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 202, Temmuz 1978, 8-9. sayfa.

Güvercinler, Kahveler, Otobüsler. (Şiir). Ilgaz, sayı: 205, Ekim 1978, 8. sayfa.

Görmek, Görebilmek, Göz. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 208, Ocak 1979, 10-12.sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu'na Mektuplar. (Ceyhun Atuf Kansu'nun Mektupları). Ilgaz, sayı: 210, Mart 1979, 6.sayfa.

Mayıs 1979'da Muzaffer Hacıhasanoğlu'na Sorular. (Konuşan İsmail Karaahmedoğlu) Ilgaz, sayı: 212, Mayıs 1979, 9.sayfa.

Nasrettin Hoca Ve Politika. (Düzyazı) Ilgaz, sayı: 214, Temmuz 1979, 10.sayfa.

Eller. (Öykü). Ilgaz, sayı: 217, Ekim 1979, 18-22.sayfa.

Halkın Soluğu. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 220, Ocak 1980, 12.sayfa.

Ceyhun Atuf Kansu Ve Çocuklar. (Düzyazı). Ilgaz, sayı:222-223, Mart-Nisan 1980, 12-13.sayfa.

Nasrettin Hoca ve Çocuklar. (Düzyazı). Ilgaz, sayı: 226, Temmuz 1980, 12.sayfa.

Atatürk Ve Dil Devrimi. (Düzyazı) Ilgaz, sayı: 230, Kasım 1980, 12-13. sayfa.

Başöğretmen Atatürk. (Düzyazı) Ilgaz, sayı: 242, Kasım 1981, 7-8.sayfa.

Yalan-Yardım. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 143, yıl: 12, Ağustos 1973, 5.sayfa.

Ben-Muhbir. (Kısa Kısa-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 144, yıl: 12, Eylül 1973, 11.sayfa.

Atatürk ve Öğretmen. (Cumhuriyetin 50.Yılında-Düzyazı). Ilgaz, sayı: 146, yıl: 13, Kasım 1973, 10-11. sayfa.

Memed Ali'nin Elleri. (Şiir). Ilgaz, sayı: 181, Ekim 1976, 5.sayfa.

Ceyhun Atuf Kansu'nun Atatürkçülük Anlayışı. (Düzyazı) Ilgaz, sayı: 234, Mart 1981, 6-8. ve 18. sayfa.

İMECE

Köylü Okuryazar ve Tonguç Okulu. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 58, Şubat 1966, sayfa: 27-28.

Şehirli Okuryazar. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 59, cilt: 6, Mart 1966, 15-16.sayfa.

Cahiller. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 61, cilt: 6, Mayıs 1966, 29. sayfa.

Aydınlıktan Korkanlar. (Düzyazı). İmece, sayı: 87, cilt: 7, Temmuz 1968, 28-29. sayfa.

Muhafazakâr. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 63, cilt: 6, Temmuz 1966, 16-17. sayfa.

Orta Yolcu. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 64, cilt: 6, Ağustos 1966, 28-29. sayfa.

Sosyalist. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 66, cilt: 6, Ekim 1966, 14. sayfa.

Korkuyorlar. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 72, cilt: 7, Nisan 1967, 7-8. sayfa.

Yıllardan Sonra. (Makal'a Mektuplar-Düzyazı). İmece, sayı: 49, Nisan 1965, 19-20. sayfa.

İhtiyar ve Çocuklar. (Öykü). İmece, sayı: 44, Aralık 1964, 27-31. sayfa

İSTANBUL

Edebiyat ve Saadet. (Düzyazı). İstanbul, sayı:28, 15 Ocak 1945, 14. sayfa (M.Doluca imzalı)

Şarkı. (Düzyazı). İstanbul, sayı:25, 1 Mayıs 1945, 16. sayfa. (M.Doluca imzalı)

Penceremden. (Şiir). İstanbul, sayı:35, 1 Mayıs 1945, 14. sayfa. (M.Doluca imzalı)

Evim. (Şiir). İstanbul, sayı:42, 15 Ağustos 1945, 12. sayfa. (M.Doluca imzalı)

Cambaz. (Düzyazı). İstanbul, sayı:43, 1 Eylül 1945, 14. sayfa. (M.Doluca imzalı)

Kitabımdaki Adam. (Düzyazı). İstanbul, sayı:44, 15 Eylül 1945, 14. sayfa. (M.Doluca imzalı)

Kahkaha. (Düzyazı). İstanbul, sayı:47, 1 Kasım 1945, 15. sayfa. (M.Doluca imzalı)

Anlatamadıklarım. (Şiir). İstanbul, sayı: 50, 15 Aralık 1945, 14. sayfa (M.Doluca imzalı)

Yaz Rüyası. (Şiir) İstanbul, sayı:21, 1 Ekim 1944, 14. sayfa. (M.Doluca imzalı)

İŞTE TÜRKİYE

Toprak. (Öykü). İşte Türkiye, sayı:1, Ocak 1948, 5-9. sayfa. (Varlık'tan alınmış)

Bir Tespih Tanesi. (Öykü). İşte Türkiye, sayı: 5, Mayıs 1948, 1-6. sayfa, (Varlık'tan alınmış)

KAYNAK

Anket Yanıtı. Kaynak, sayı:62, 1 Eylül 1952, 418-419. sayfa.

Yananlar. (Düzyazı). Kaynak, sayı:77, 15 Nisan 1953, 237-239. sayfa.

Bir Gazetem Olsaydı. (Düzyazı). Kaynak, sayı:79, 15 Mayıs 1953, 297-298. sayfa.

Kavakta Nar Biter Mi? (Düzyazı). Kaynak, sayı: 82, 1 Temmuz 1953, 14-15. sayfa.

Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri. Yazan: Atilla İlhan, Kaynak, sayı: 51, 1 Mart 1952.

KIRKGÖZ

Dergi. (Düzyazı). Kırkgöz, sayı: 1, Kasım 1974, 3.sayfa.

KİTAPLAR

Ağda Zamanı. (Eleştiri-Düzyazı). Kitaplar, sayı: 7, Temmuz 1980, 48-50.sayfa.

“Eller” (Eleştiri) Yazan: Osman Şahin, Kitaplar Dergisi, sayı: 5, Mayıs 1980, 68-70.sayfa.

Dağ Başındaki Ölü. (Eleştiri) Yazan: M.Uyguner, Kitaplar Dergisi, sayı: 6, Haziran, 1984, 42-43.sayfa.

Hacıhasanoğlu Olayı. Yazan: M.S.Arısoy, Kitaplar Dergisi, sayı: 26, Şubat 1986, 22.sayfa.

MEYDAN

Kataküllü. (Öykü). Meydan, sayı: 3, 12 Ocak 1950, 3.sayfa. (Şeytanın İrgadı imzalı)

MİLLİYET GAZETESİ

Merhamet Uçurtması. (Öykü). Milliyet Gazetesi Hafta Sonu İlavesi, 23 Şubat 1964, 2.sayfa.

Herkesin Kendi Dünyası. (Öykü). Milliyet Gazetesi Hafta Sonu İlavesi, 29 Ağustos 1965, 4.sayfa.

Dünyayı Boyamak Gerek. (Öykü). Milliyet Gazetesi Hafta Sonu İlavesi, 20 Mart 1966, 3.sayfa.

Öğretmenlerden Bu Korku Neden? (Okuyucuların Düşüncesi- Düzyazı). Milliyet Gazetesi, sayı: 6925, 5 Mart 1967, 2.sayfa.

Evlerde Sevgi Yoktu. (Roman). Milliyet Gazetesi, sayı: 8111, 23 Haziran 1970’te birinci bölümü yayınlanan, 60 bölümlü tefrika.

Aleksi Zorba Eleştirisinden Bir Bölüm. Milliyet Gazetesi, 16 Aralık 1970.

MİLLİYET SANAT DERGİSİ

İnsandaki. (Düzyazı). Milliyet Sanat Dergisi, sayı: 246, 7 Ekim 1977, 17.sayfa. (Haftanın Yazısı).

OLAY

Tartışma. (Sosyalist Parti Tartışmaları-Düzyazı). Olay, sayı: 10, 8 Nisan 1974, 18-19.sayfa.

OLUŞ

Yazarın Sorumluluğu. (Düzyazı). Oluş, sayı: 14, yıl: 2, Ekim 1968, 1.sayfa.

Gençler Uyanın. (Düzyazı). Oluş, sayı: 15, yıl:2, Kasım 1968, 1.sayfa.
Bitmeyen Kavga. (Şiir). Oluş, sayı: 16, yıl:2, Aralık 1968, 3. ve 8. sayfa.
Gençlik ve Demokrasi. (Düzyazı). Oluş, sayı: 20, yıl: 2, Temmuz 1969, 1 ve 8. sayfa.
Aydının Sorumluluğu. (Düzyazı). Oluş, sayı: 23, yıl: 2, Aralık 1969, 1. ve 4.sayfa.

OLUŞUM

Devrimci Edebiyat Nedir? Nasıl Olmalıdır? (Düzyazı). Oluşum, sayı: 15-16, Temmuz-Ağustos 1975, 5.sayfa.

Yaşamak. (Düzyazı). Oluşum, sayı: 20, Aralık 1975, 1.sayfa.

Sevgi-Kavga. (Şiir). Oluşum, Özel Sayı, 1975, arka kapak içi.

Topkapı Sarayı Ağlıyordu. (Şiir). Oluşum, sayı: 22, Şubat 1976, 3.sayfa.

Sevgi Yoksunluğu. (Düzyazı). Oluşum, sayı: 23, Mart 1976, 1.sayfa.

Üçgen Oturuş. (Öykü) Oluşum, sayı:29, Eylül 1976, 2.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Oluşum, sayı: 31, Kasım 1976, 2.sayfa.

Yazında Aktöre. (Düzyazı). Oluşum, sayı: 32, Aralık 1976, 1.sayfa.

Zor Günlerin Şiiri. (Düzyazı). Oluşum, sayı: 36, Nisan 1977, 2.sayfa.

Geçip Gidene Karşı. (Şiir). Oluşum, sayı:24/66, Ekim 1979, 17.sayfa.

Yeni Bir Dünya. (Şiir). Oluşum, yıl: 5, sayı: 18/60, Nisan 1979, 15.sayfa.

At Dağları Sırtından. (Eleştiri-Düzyazı). Oluşum, sayı:16/58, yıl: 4, Şubat 1979, 28.sayfa.

Rukiye Hanım Manzara Sever. (Öykü). Oluşum, yıl: 4, sayı: 15/57, Ocak 1979, 14-18.sayfa.

Ayıcının Düşü. (Öykü). Oluşum, sayı: 10-11, yıl: 4, Ağustos-Eylül 1978, 38-40.sayfa.

Taşra Taşra Dedikleri. (Düzyazı) Oluşum, sayı: 8/50, Haziran 1978, 26-28. sayfa.

Yusuf Ve Ötekiler. (Düzyazı-Uzaktan) Oluşum, sayı: 5/47, Mart 1978, 29-30.sayfa.

Cehennem Kuyusu. (Düzyazı) Oluşum, sayı: 3/45, Ocak 1978, 26-27. sayfa.

Ankara'yı Sevemedim (Düzyazı-Uzaktan) Oluşum, sayı: 2/44, Aralık 1977, 19.sayfa.

Kırmızı. (Şiir) Oluşum, sayı: 25, Mayıs 1976, 3. sayfa.

ÖZGÜR İNSAN

Bostancı Kahvesi. (Şiir). Özgür İnsan, sayı: 27, cilt:III, Ocak 1976, 78.sayfa.

Meydanlar Güller.(Öykü). Özgür İnsan, 76-83. sayfa.

İnsaf Gelin Oluyor. (Öykü). Özgür İnsan, sayı: 30, cilt: III, Nisan 1976, 93-96. sayfa.

Örümcek Temizliği. (Düzyazı). Özgür İnsan, sayı: 36, cilt: IV, Ekim 1976, 55-59. sayfa.

Yine Bahar. (Şiir). Özgür İnsan, sayı: 38, cilt:V, Aralık 1976, 73.sayfa.

ÖYKÜ

Karakolda Sarhoş Var. (Öykü). Öykü, sayı: 4, Ekim-Kasım 1975, 26-33.sayfa.

PAPİRÜS

Acımak. (Öykü). Papirüs, sayı: , 27-31. sayfa.

PETEK

Bir Yazın Ustası M. Hacıhasanoğlu İle Söyleşi. Petek, sayı: 17, yıl:2, Kasım 1978, 11-12. sayfa.

Martı, Balık, Aleksî Zorba. (Şiir). Petek, sayı: 19-20, yıl: 2, Ocak-Şubat 1979, 13.sayfa.

Günlük. (8 Temmuz 1978 Günkü Bölümünde). Yazan: Hüseyin Atabaş, Petek, yıl: 2, sayı: 15-16, Eylül-Ekim 1978, 9-10.sayfa.

POLİTİKA GAZETESİ

Kurşun Yerine Oy. (Düzyazı). Politika Gazetesi, 25 Kasım 1975, 6.sayfa.

Hesaplar Sorulmalı. (Düzyazı). Politika Gazetesi, sayı: , 2 Ocak 1976, 6.sayfa.

Uyuyabiliyor Musunuz? (Düzyazı). Politika Gazetesi, 6 Şubat 1976, 5.sayfa.

Yemeyin Sayın Baylar, Yemeyin. (Düzyazı). Politika Gazetesi, 18 Şubat 1976, 5.sayfa.

Devlet ve Halk. (Düzyazı). Politika Gazetesi, 9 Mart 1976.

Kargaşa Ortamı. (Düzyazı). Politika Gazetesi, 5 Ağustos 1979, 2.sayfa.

SABAH GAZETESİ

Günün Kitabı: Muhtar. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 16, 20 Eylül 1957, 5.sayfa.

Köyden Şehire. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 28, 3 Ekim 1957, 2.sayfa.

Ezanca Ezan. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 34, 9 Ekim 1957, 5.sayfa.

Hürriyet. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 40, 15 Ekim 1957, 2.sayfa.

Sosyal Adalet. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 46, 21 Ekim 1957, 2.sayfa.

Kitap. (Düzyazı). Sabah Gazetesi, sayı: 53, 28 Ekim 1957, 2.sayfa.

SAÇAK

Deli Raziye. (Öykü). Saçak, sayı: 12, Temmuz 1977, 4-5.sayfa.

Oyun. (Düzyazı-Kısa Kısa) Saçak Şiir Dergisi, sayı: 20, Mart-Nisan 1978, 3.sayfa.

SANAT

Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Bir Konuşma. (Konuşan: Cafer Demiryürek). Sanat, sayı: 6, Ocak 1971.

Kültür Bakanlığı ve Anadolu. (Düzyazı). Sanat, yıl: 1, sayı: 14, Ekim-Kasım 1971,1-3.sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Bir Konuşma. (Konuşan: Mehmet Yardımcı). Sanat, sayı:16, Mart-Nisan 1972.

SEBAT GAZETESİ

Toplum ve Dil. (Düzyazı). Sebat Gazetesi, sayı: 2574, 23 Kasım 1970, 1-2.sayfa.

Türkler Geliyor. (Düzyazı). Sebat Gazetesi, sayı: 2839, 25 Ağustos 1971, 1-2.sayfa.

SES DERGİSİ

Gelinimiz. (Öykü), Ses Dergisi, sayı: 3, 17 Ocak 1981, 30-31.sayfa.

SESİMİZ

Konsolos Cudi Bey ve Öteki Adam. (Öykü). Sesimiz, sayı:115, Şubat 1979, 17-19.sayfa.

Kentsoyluların Dünya Görüşleri-Karşıt Görüşler. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Sesimiz, sayı:117, Nisan 1979, 10-13.sayfa.

Yangın Yılları. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Sesimiz, sayı: 118, Mayıs 1979, 19-20.sayfa.

Konuşmak. (Eylemler Zinciri-Düzyazı). Sesimiz, sayı: 121, Ağustos 1979, 9-10.sayfa.

Beyaz. (Şiir). Sesimiz, sayı: 122, Eylül 1979, 6.sayfa.

Yargılamak. (Düzyazı). Sesimiz, sayı:123, Ekim 1979, 8-9.sayfa.

Kendini Öldürme. (Eylemler Zinciri-Düzyazı). Sesimiz, sayı: 125, Aralık 1979, 10-18.sayfa.

Dağlar. (Şiir). Sesimiz, sayı: 128, Mart 1980, 36.sayfa.

Yaşamak. (Eylemler Zinciri-Düzyazı). Sesimiz, sayı:129, Nisan 1980, 5-6.sayfa.

İhtiyar, Bahar, Çocuklar. (Şiir). Sesimiz, sayı: 131, Mayıs 1980, 36.sayfa.

Yemek. (Eylemler Zinciri-Düzyazı). Sesimiz, sayı: 131, Haziran-Temmuz 1980, 8.sayfa.

Yıkıyorlar. (Öykü) Sesimiz, sayı: 134, Ekim 1980, 28-31.sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Konuşma, Sesimiz, sayı: 134, Ekim 1980, 3-4.sayfa.

Geyve Boğazında Sonbahar. (Şiir) Sesimiz, sayı: 138, Şubat 1981, 21.sayfa.

Yeniden. (Şiir) Sesimiz, sayı: 141, Mayıs 1981, 11.sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu'nun Elleri. (Eleştiri) Yazan: Bedii Demirseren, Sesimiz, sayı: 128, Mart 1980, 26-27.sayfa.

SOMUT

Siyam Kedisi Van Kedisi. (öykü). Somut, sayı: 3, yıl:1, Mart 1979, 17-22.sayfa.

Şiir Ve Ömür. (Düzyazı) Somut, sayı: 32, 11 Mart 1983, 9.sayfa.

“Pazar Güneşi” (Eleştiri) Somut, sayı: 54/28, 12 Ağustos 1983, 9.sayfa.

Gül. (Şiir). Somut, sayı:13, Ocak 1980, 16.sayfa.

Örtün Perdelerinizi. (Öykü) Somut, sayı: 26, Şubat 1981, 21.29. sayfa.

Eller. (Tanıtma). Somut, sayı: 10, Ekim 1979, 51-52.sayfa.

SON HAVADİS GAZETESİ

Sait Faik. Son Havadis Gazetesi, sayı: 138, 19 Mayıs 1954, 6.sayfa. Sanat, Edebiyat Sayfası.

Dergiler Arasında. Yazan: İlhami Soysal, Son Havadis Gazetesi, 21 Temmuz 1953.

TEVHİD

M.Hacıhasanoğlu İle Konuşma. (Konuşan: İ.Hadi). Tevhid, sayı: 3, 18 Ocak 1975, 2.sayfa.

ŞİİR SEÇKİ DERGİSİ

Gürül Gürül... (Düzyazı) Şiir Seçki Dergisi, Ağustos 1983. 2.sayfa.

TİYATRO-74

Vagondaki Zamparaya Evet, Hitler Rejiminin Korku ve Sefaletine Hayır. (Düzyazı). Tiyatro-74, sayı: 25, Ekim 1974, 59.sayfa.

TİYATRO-75

Aziz Nesin'de Yaşam, Uğraş, Evlilik ve Kavramlar. (Düzyazı). Tiyatro-75, sayı: 27, 8 Şubat 1975, 54-55.sayfa.

Fareler. (Öykü). Tiyatro-75, sayı: 29, 20 Mart 1975, 64.sayfa.

TÜRK DİLİ

Yolculuk. (Kısa Oyun). Türk Dili, sayı: 214, yıl: 18, Türk Kısa Oyunları Özel Sayısı, 1 Temmuz 1969, 443-456. sayfa.

Dışarda Kar Yağıyordu. (Öykü). Türk Dili, sayı: 216, yıl: 18, 1 Eylül 1969, 757-763. sayfa.

Gelinimiz. (Öykü). Türk Dili, sayı: 257, yıl: 22, 1 Şubat 1973, 443-448. sayfa.

Ben, Molotof, Çorçil, Yosma. (Öykü). Türk Dili, sayı: 268, yıl: 24, 1 Ocak 1974, 341-346. sayfa.

Bursa. (Şiir). Türk Dili, sayı: 270, 1 Mart 1974, 484. sayfa.

Faytona Ağıt. (Öykü). Türk Dili, sayı: 280, 1 Ocak 1975, 52-62.sayfa.

Yarı Yaşam. (Şiir). Türk Dili, sayı: 284, 1 Mayıs 1975, 354.sayfa.

Şeyhül-Muharririn, Ümm-Ül-Muharrirat. (Değıniler). Türk Dili, sayı: 284, 1 Mayıs 1975, 398-399.sayfa.

“Öykü Nedir? Öykü Anlayışınızı Anlatır Mısınız?” Sorusuna Yanıt. (Düzyazı) Türk Dili, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, sayı: 286, Temmuz 1975, 134.sayfa.

Otobüste İki Çocuk. (Öykü). Türk Dili, sayı: 288, 1 Eylül 1975, 516-521.sayfa

Şeytan Sofrası. (Şiir). Türk Dili, sayı: 289, 1 Ekim 1975, 562.sayfa.

Topal Karga. (Öykü). Türk Dili, sayı: 295, 1 Nisan 1976, 276-284. sayfa.

Yaşam Sürüp Gidiyor. (Kitaplar-Düzyazı). Türk Dili, sayı:299, 1 Ağustos 1976, 375-376.sayfa.

Mutlu Günler Gelecektir. (Kitaplar). Türk Dili, sayı: 307, 1 Nisan 1977, 388-389. sayfa.

Neden Gezgin. (Kitaplar). Türk Dili, sayı:310, 1 Temmuz 1977, 67. sayfa.

Köşk Ve Bekçisi. (Öykü) Türk Dili, sayı: 312, Eylül 1977, 236-242.sayfa.

Ayıcının Düşü. (Öykü). Türk Dili, sayı: 319, 1 Nisan 1978, 340-344. sayfa.

Televizyon Gibi Adam. (Öykü). Türk Dili, sayı: 325, 1 Ekim 1978, 494-502.sayfa.

Erkan'ın Yengesi. (Öykü). Türk Dili, sayı: 331, 1 Nisan 1979, 331-337.sayfa.

Güneşi Göster Bana. (Öykü) Türk Dili, sayı: 378, Haziran 1983, 372-379.sayfa.

Dönek. (Kitaplar). Türk Dili, sayı: 329, 1 Şubat 1979, 147-149.sayfa.

Eller. (Eleştiri). Yazan: Muzaffer Uyguner, Türk Dili, sayı: 343, Nisan 1980, 245-247.sayfa.

TÜRKİYE YAZILARI

Cennet Nerde. (Şiir). Türkiye Yazıları, sayı: 3, Haziran 1977, 14.sayfa.

Derin. (Şiir). Türkiye Yazıları, sayı: 5, Ağustos 1977, 17.sayfa.

Kadın, İntihar. (Düzyazı-Değınmeler) Türkiye Yazıları, sayı: 7, Ekim 1977, 39. sayfa.

Yeldeğirmeni. (Şiir) Türkiye Yazıları, sayı: 11, Şubat 1978, 21.sayfa.

Kolkola Olabilmek. (Düzyazı-Kitaplar) Türkiye Yazıları, sayı: 14, Mayıs 1978, 33.sayfa.

Bizim Orda. (Öykü). Türkiye Yazıları, sayı: 26, Mayıs 1979, sayfa:38-42.
Kendileri. (Yaşamöyküsü). Türkiye Yazıları, sayı: 28, Temmuz 1979, 36-39.sayfa.
Arkadaşımız Buyrukçu'nun M.Hacıhasanoğlu İle Görüşmesi. Türkiye Yazıları, sayı: 30, Eylül 1979, 23-26.sayfa.
Bir Başınaysa İnsan. (Şiir). Türkiye Yazıları, sayı: 31, Ekim 1979, 9.sayfa.
Bırakıp Gidemezsin.(Şiir). Türkiye Yazıları, sayı: 35, Şubat 1980, 10.sayfa.
Eller. (Eleştiri). Yazar: Ahmet Telli, Türkiye Yazıları, sayı: 35, Şubat 1980, 43-45.sayfa.

UFUKLAR DERGİSİ

Bir Ozan Daha Gitti. (Düzyazı) Ufuklar Dergisi, sayı: 4, 12 Ocak 1981, 15. sayfa.

ULUS GAZETESİ

Bir Hikâyeci. (Söyleşi). Yazar: Nurullah Ataç, Ulus Gazetesi, 22 Aralık 1951, 2.sayfa.

VARLIK

Bir Fotoğraf Canlanıyor. (Öykü). Varlık, sayı: 323, 1 Haziran 1947, 10-11.sayfa
(Tanıtma yazısı ile birlikte)

Toprak. (Öykü). Varlık, sayı: 328, 1 Kasım 1947, 12-13.sayfa.

Bir Tespah Tanesi. (Öykü), Varlık, sayı:333, 1 Nisan 1948, 10-11.sayfa.

Tokaç. (Öykü). Varlık, sayı:339, 1 Ekim 1948, 12-13.sayfa.

Hoca. (Öykü). Varlık, sayı: 344, 1 Mart 1949, 10-11.sayfa.

Bir Misafir Geldi. (Öykü). Varlık, sayı: 349, 1 Ağustos 1949, 8-11.sayfa (Tanıtma yazısı ile).

Bizim Köy. (Düzyazı-Makal'a Mektuplar). Varlık, sayı: 357, 1 Nisan 1950, 13.sayfa.

Toprak ve İnsan. (Düzyazı- Makal'a Mektuplar). Varlık, sayı:359, 1 Haziran 1950, 9.sayfa.

İnanış Üzerine. (Düzyazı-Makal'a Mektuplar). Varlık, sayı: 361, 1 Ağustos 1950, 9.sayfa.

Bir Resim. (Düzyazı-Makal'a Mektuplar). Varlık, sayı: 362, 1 Eylül 1950, 8.sayfa.

Ateş Serbest. (Düzyazı-Makal'a Mektuplar). Varlık, sayı: 365, 1 Aralık 1950, 8.sayfa.

Çocuklar. (Öykü). Yeni Hikâyeler 1951, Varlık Yayınları, sayı: 68 Ocak 1951, İstanbul, Kader basımevi, 44-54.sayfa.

Kabahat İnsanlardadır. (Düzyazı). Varlık, sayı: 367, 1 Şubat 1951, 7.sayfa.

Hürri Gelirsiniz Değil Mi? (Öykü).Varlık, sayı:371, 1 Haziran 1951, 14-16.sayfa.
Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Bir Konuşma. Varlık, sayı: 372, 1 Temmuz 1951, 7.sayfa.
Sanatkar ve Politika. (Düzyazı). Varlık, sayı: 374, 1 Eylül 1951, 5.sayfa.
O Artık Bayraklaştı. (Düzyazı). Varlık, sayı: 376, 1 Kasım 1951, 5.sayfa.
Tarih.(Öykü). Varlık, sayı:377, 1 Aralık 1951, 14-15.sayfa.
Akşam Gazetesi. (Öykü). Varlık, sayı:379, 1 Şubat 1952, 13.sayfa.
Büyükler. (Küçük Öykü). Varlık, sayı, 389, 12 Aralık 1952, 17.sayfa.
Hikâye ve Roman. (Düzyazı). Varlık, sayı:392, 1 Mart 1953, 9.sayfa.
Hatıralar ve Yazar. (Düzyazı). Varlık, sayı:394, 1 Mayıs 1953, 7.sayfa.
Bir Yer. (Öykü). Varlık, sayı:396, 1 Temmuz 1953, 22-23.sayfa.
Ölüm. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 407, 1 Haziran 1954, 28-29. sayfa.
Dağ Başındaki Ölü. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 421, 1 Ağustos 1955, 20-22.sayfa.
Kardeş. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 424, 1 Kasım 1955, 18-19.sayfa.
İsli ve Ötekiler. (Öykü). Varlık, sayı: 426, 1 Ocak 1956, 15. sayfa.
Reis Bey. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 443, 1 Aralık 1956, 16-17. sayfa.
Efendiler. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 431, 1 Haziran 1956, 14-15.sayfa.
Rabbim Nihayet Sana İtaat Edeceğiz. (Düzyazı). Varlık, sayı: 448, 15 Şubat 1957, 8.sayfa.
Ataç İçin. (Düzyazı). Varlık, sayı: 456, 15 Haziran 1957, 5.sayfa.
Deli. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 462, 15 Eylül 1957, 16-17.sayfa.
İki Köfteli Sandviç.(Küçük Öykü). Varlık, sayı: 464, 15 Ekim 1957, 11.sayfa.
Kitap(Düzyazı). Varlık, sayı: 470, 15 Ocak 1958, 15.sayfa.
Huy. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 474, 15 Mart 1958, 14.sayfa.
Bir Toplantıdan Sonra. (Düzyazı). Varlık, sayı: 483, 1 Ağustos 1958, 10.sayfa.
Muamma. (Düzyazı). Varlık, sayı: 485, 1 Eylül 1958, 9.sayfa.
A Typical Typest. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 487, 1 Ekim 1958, 17.sayfa.
Kızmak. (Düzyazı). Varlık, sayı: 488, 15 Ekim 1958, 6.sayfa.
Ortaçağa Özlem Mi. (Düzyazı). Varlık, sayı: 489, 1 Kasım 1958, 11-23.sayfa.
İnsanlığa Ağıt. (Düzyazı-Kitaplardan Sonra.) Varlık, sayı: 492, 15 Aralık 1958, 9.sayfa.
Acı. (Düzyazı). Varlık, sayı: 494, 15 Ocak 1959, 5.sayfa.

Paris. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 495, 1 Şubat 1959, 15.sayfa.

İki. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 506, 15 Temmuz 1959, 14.sayfa.

Atatürk ve Devrimler. (Düzyazı). Varlık, sayı: 514, 15 Kasım 1959, 3.sayfa.

Atatürk Bakıyor Bize. (Düzyazı). Varlık, sayı: 544, 15 Şubat 1961, 6.sayfa.

Asil Kan. (Düzyazı). Varlık, sayı: 529, 1 Temmuz 1960, 9.sayfa.

Karıncalı Hikâye. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 534, 15 Eylül 1960, 14.sayfa.

Can Pazarı. (Düzyazı). Varlık, sayı: 536, 15 Ekim 1960, 5.sayfa.

Bir Aydın Kişiye Mektup. (Düzyazı). Varlık, sayı: 548, 15 Nisan 1961, 4.sayfa.

Bilim Geleceğin Dünyası. (Düzyazı). Varlık, sayı: 555, 1 Ağustos 1961, 12-13.sayfa.

Temizlik. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 565, 1 Ocak 1962, 15.sayfa.

Ülkücülüğün Ölümü. (Düzyazı). Varlık, sayı: 568, 15 Şubat 1962, 11.sayfa.

Sarhoş Değirmen. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 580, 15 Ağustos 1962, 14-15.sayfa.

Karmakarışık. (Düzyazı). Varlık, sayı: 583, 1 Ekim 1962, 4.sayfa

Oyunlar. (Düzyazı). Varlık, sayı: 584, 15 Ekim 1962, 10.sayfa.

Süleyman'ın Tarihinde Uzay Çağı. (Tadsız Dünya adlı romandan bir bölüm). Varlık, sayı: 589, 1 Ocak 1963, 16-17.sayfa.

Muzaffer Hacıhasanoğlu. (Sanatçılarla Konuşmalar- Konuşan: M.Ünal). Varlık, sayı: 593, 1 Mart 1963, 6.sayfa.

Balık Yağı. (Küçük Öykü). Varlık, sayı: 597, 1 Mayıs 1963, 18.sayfa.

Varlık Otuz Yaşında. (Düzyazı). Varlık, sayı: 602, 15 Temmuz 1963, 5-6.sayfa.

Namus İçin. (Öykü). Varlık, sayı: 602, 15 Temmuz 1963, 11-12.sayfa.

Mavzersiz Ölüm. (Öykü). Varlık, sayı: 605, 1 Eylül 1963, 17-18.sayfa.

Düşünür Atatürk. (Düzyazı). Varlık, sayı: 609, 1 Kasım 1963, 8.sayfa.

Alexi Zorba Ya da Özgürlüğün Uç Noktaları. (Düzyazı). Varlık, sayı: 610, 15 Kasım 1963, 15.sayfa.

Ülkücülük. (Düzyazı). Varlık, sayı: 615, 1 Şubat 1964, 5.sayfa.

Yaşamın Anlamı. (Düzyazı). Varlık, sayı: 624, 15 Haziran 1964, 7.sayfa.

Yıkık Duvarın Üstünde. (Öykü). Varlık, sayı: 626, 15 Temmuz 1964, 16-17.sayfa.

Dünyamıza Düzen Verenler. (Düzyazı). Varlık, sayı: 627, 1 Ağustos 1964, 5.sayfa.

Şeytan Kör Değildi. (Öykü). Varlık, sayı: 638, 15 Ocak 1965, 15.sayfa.

Para ve Harf. (Öykü). Varlık, sayı: 639, 1 Şubat 1965, 14-15.sayfa.

Herkesin Kendi Dünyası. (Öykü). Varlık, sayı: 644, 15 Nisan 1965, (M.Uyguner imzalı çıkmış).

1964'te Hikâyeciliğimiz. (İnceleme). Varlık, sayı: 645, 1 Mayıs 1965, 11.sayfa.

1964'te Şiirimiz. (İnceleme). Varlık, sayı: 648, 15 Haziran 1965, 6.sayfa.

Denizin Görünümü. (Öykü). Varlık, sayı: 651, 1 Ağustos 1965, 13-14.sayfa.

Saat Hırsız. (Öykü). Varlık, sayı: 655, 1 Ekim 1965, 16-17.sayfa.

Savaş. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 664, 15 Şubat 1966, 5.sayfa.

Ahlâk. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 667, 1 Nisan 1966, 8.sayfa.

Bebek Elbiseleri. (Öykü). Varlık, sayı: 668, 15 Nisan 1966, 14-15. sayfa.

Hastalık. (Düzyazı). Varlık, sayı: 672, 15 Haziran 1966, 5.sayfa.

Aşk. (Düzyazı). Varlık, sayı: 673, 1 Temmuz 1966, 9.sayfa.

Direnme. (Kitaplardan Sonra- Düzyazı). Varlık, sayı: 674, 15 Temmuz 1966, 6.sayfa.

Direnme-II. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Varlık, sayı: 675, 1 Ağustos 1966, 5-6. sayfa.

Direnme-III. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Varlık, sayı: 676, 15 Ağustos 1966, 12-13.sayfa.

Dana. (Öykü). Varlık, sayı: 677, 1 Eylül 1966, 14-15.sayfa.

Adalet. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 678, 15 Eylül 1966, 4-5. sayfa.

Zevk. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 680, 15 Ekim 1966, 8.sayfa.

Atatürk ve Emek. (Düzyazı). Varlık, sayı: 681, 1 Kasım 1966, 4.sayfa.

Uzaktaydık. (Öykü). Varlık, sayı: 684, 15 Aralık 1966, 12.sayfa.

İnsan. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 685, 1 Ocak 1967, 7.sayfa.

Saba'da Ölüm. (Düzyazı). Varlık, sayı: 687, 1 Şubat 1967, 5.sayfa.

Türkü Ekmekler. (Öykü). Varlık, sayı: 688, 15 Şubat 1967, 16-17.sayfa.

Bom. (Öykü). Varlık, sayı: 689, 1 Mart 1967, 15.sayfa

Ataç Büyük Yazardı. (Düzyazı). Varlık, sayı: 694, 15 Mayıs 1967, 5.sayfa.

Kadın. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 695, 1 Haziran 1967, 9.sayfa.

Mutluluk. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 699, 1 Ağustos 1967, 8.sayfa.

Anahtar. (Öykü). Varlık, sayı: 699, 1 Ağustos 1967, 14-15.sayfa.

Kıskançlık. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 705, 1 Kasım 1967, 15.sayfa.

Yolda. (Öykü). Varlık, sayı: 714, 15 Mart 1968, 15-17.sayfa.

Kitap.(Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 718, 15 Mayıs 1968, 6-7. sayfa.

Ataç ve Konuşmak. (Düzyazı). Varlık, sayı: 719, 1 Haziran 1968, 8.sayfa.
Korku. (Öykü). Varlık, sayı: 721, 1 Temmuz 1968, 14-15.sayfa.
Evlenmek. (Öykü). Varlık, sayı: 737, I Mart 1969, 16.sayfa.
Feleğin İşleri. (Öykü). Varlık, sayı: 741, Haziran 1969, 16.sayfa.
Güzellik. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 743, Ağustos 1969, 4.sayfa.
Bir Büyük Palto. (Öykü). Varlık, sayı: 745, Ekim 1969, 18.sayfa.
Sanat. (Sözcükler Zinciri-Düzyazı). Varlık, sayı: 750, Mart 1970, 14.sayfa.
İki Adam. (Öykü). Varlık, sayı:755, Ağustos 1970, 19-20. sayfa.
Daldaki Otomobil. (Öykü). Varlık, sayı: 757, Ekim 1970, 16-17.sayfa.
Kalem. (Öykü). Varlık, sayı: 761, Şubat 1971, 14-15.sayfa.
Eller. (Öykü). Varlık, sayı: 772, Ocak 1972, 14-15.sayfa.
Komparsita. (Öykü). Varlık, sayı: 767, Ağustos 1971.
Balzac'ta Yazar, Gazete ve Yayınevi. (Düzyazı). Varlık, sayı: 774, Mart 1972, 24. sayfa.
İhtiyarın Ağaçları. (Öykü). Varlık, sayı: 776, Mayıs 1972, 14-16.sayfa.
Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Konuşma. (Konuşan: Adil Gülvahap). Varlık, sayı:784, Ocak 1973, 13.sayfa.
İstanbul'da Gardaşım. (Eleştiri-Düzyazı). Varlık, sayı: 786, Mart 1973, 12.sayfa.
Emin Faik Üstün'ü Yitirdik. Varlık, sayı: 794, Kasım 1973, 18. sayfa.
Yolun Başındaki Öykücü. (Düzyazı). Varlık, sayı: 801, Haziran 1974, 13.sayfa.
Kahramanlar. (Düzyazı). Varlık, sayı: 803, Ağustos 1974, 10.sayfa.
Mustafa Kemal Bakıyordu. (Şiir). Varlık, sayı: 811, Nisan 1975, 9.sayfa.
İktidar. (Düzyazı). Varlık, sayı: 813, Haziran 1975, 6.sayfa.
Ramiz Beyin Evlilik Sorunu. (Öykü) Varlık, sayı: 814, Temmuz 1975, 15-26.sayfa.
Düşünceler Gün Işığına Çıktıkça. (Düzyazı). Varlık, sayı: 816, Eylül 1975, 6-8. sayfa.
Din ve Sakız. (Düzyazı). Varlık, sayı: 818, Kasım 1975, 15.sayfa.
Otomobil Uçar Gider. (Düzyazı). Varlık, sayı: 820, Ocak 1976, 13-14.sayfa.
Zaman.(Şiir). Varlık, sayı: 820, Ocak 1976, 10.sayfa.
Türkiye'nin Acısı. (Düzyazı). Varlık, sayı: 823, Nisan 1976, 13.sayfa.
Baş Kaldırı. (Düzyazı). Varlık, sayı:834, Mart 1977, 11-12.sayfa.
Bu Kez Kısa ve Son. (Düzyazı). Varlık, sayı: 838, Temmuz 1977, 5.sayfa.
Bozuk Düzendeki Sevdâ ve Sevgi. (Düzyazı). Varlık, sayı: 838, Temmuz 1977, 5.sayfa.

Bir Kuş Uçar Anıtkabire Doğru. (Şiir) Varlık, sayı: 842, Kasım 1977, 18.sayfa.
Piyano Çabuk Cevap Verir. (Öykü) Varlık, sayı: 846, Mart 1978, 14-15.sayfa.
Geceyarısı Minibüsleri. (Öykü). Varlık, sayı:868, Ocak 1980, 20-21.sayfa.
Kişide ve Toplumda Aksayan. (Düzyazı). Varlık, sayı: 871, Nisan 1980, 19-20.sayfa.
İnsansız Cennet. (Şiir). Varlık, sayı: 875, Ağustos 1980, 5.sayfa.
Bir Ceket Anlatıyor. (Öykü) Varlık, sayı: 879, Aralık 1980, 20-21.sayfa.
Kitaplardan Sonra: Basit Gibi Görünenler. (Düzyazı) Varlık, sayı: 880, Ocak 1981,
11.sayfa.
Kitaplardan Sonra: Tut Beni Sevda Çağırır. (Düzyazı) Varlık, sayı: 882, Mart 1981,
6.sayfa.
Ezilenlerin Öyküleri (Kitaplar Arasında-Osman Şahin'in "Ağız İçinde Dil Gibi" üzerine)
Varlık, sayı: 883, Nisan 1981, 24.sayfa.
Ustamızı Yitirdik. (Yaşar Nabi'nin ölümüyle ilgili düzyazı) Varlık, sayı: 884, Mayıs
1981, 17.sayfa.
Kitaplar Üzerine-Şiir Ve Yaşam. (Düzyazı) Varlık, sayı: 893, Şubat 1982, 37-38.sayfa.
Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri. Yazan: Cengiz Yalçın, Varlık, sayı: 380, 1 Mart 1952.
Bir Tespih Tanesi İçin Eleştiri. Yazan: H.Dizdaroğlu, Varlık, sayı: 381, 1 Nisan 1952.
Bu Dağın Ardı İçin Eleştiri. Yazan: H.Dizdaroğlu, Varlık, sayı: 406, 1 Mayıs 1954.
Bu Dağın Ardı İçin Eleştiri. Yazan: İlhami Soysal, Varlık, sayı: 409, 1 Ağustos 1954.
Bu Dağın Ardı İçin Eleştiri. Yazan: M.T.Karamustafaoğlu, Varlık, sayı: 410, 1 Eylül
1954.
Eller. (Eleştiri). Yazan: Ali Dündar, Varlık, sayı: 873, Haziran 1980, 17-18.sayfa.
Trenler Yine Gidiyor Üzerine Söyleşi. Konuşan: Kemal Ateş, Varlık, sayı: 903, Aralık
1982, 50-51.sayfa.
Çeşme Meselesi. (Öykü). Varlık, sayı: 356, 1 Mart 1950, 10-11.sayfa.
Timuroğlu'nda Kavramlar. (Düzyazı). Varlık, sayı: 826, Temmuz 1976, 13.sayfa.

VARLIK YAYINLARI

İnsanın Kendi Evi. (Öykü). Yeni Hikâyeler, Varlık Yayınları, sayı:36, Mart 1949,
İstanbul, Güven Basımevi, 35-42.sayfa.
Bu Sabah. (Öykü). Yeni Hikâyeler-1952, Varlık Yayınları, sayı:95, Aralık 1951,
İstanbul, Güven Basımevi, 51-58.sayfa.

Ayşe. (Öykü). Yeni Hikâyeler-1953, Varlık Yayınları, sayı:135, Aralık 1952, İstanbul Yeni Matbaa, 48-65.sayfa.

Yıldızlar Kadar Para. (Öykü). Yeni Hikâyeler-1954, Varlık Yayınları, sayı: 221, İstanbul, Yeni Matbaa, Aralık 1953, 64-71. sayfa.

Sıcak. (Öykü). Yeni Hikâyeler-1955, Varlık Yayınları, sayı: 310, İstanbul, Yeni Matbaa, Kasım 1954, 32-42.sayfa.

Bir Fotoğraf Canlanıyor. (Öykü). Yeni Türk Hikâyecileri Antolojisi, Varlık Yayınları, sayı: 414, Mart 1956, İstanbul-Ekin Basımevi, 121-129.sayfa, kısa yaşamöyküsü ile birlikte.

Çiçekler. (Öykü). Yeni Hikâyeler-1958, Varlık Yayınları, sayı: 540, İstanbul, Ekin Basımevi, Kasım 1957, 23-30.sayfa

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1960, sayı: 1/1726, Aralık 1959, 45.sayfa

Annette. (Öykü). Varlık Yıllığı-1961/2, sayı: 800, Aralık 1960, 385-389.sayfa.

Günah. (Öykü). Varlık Yıllığı-1962/3, sayı: 860, Aralık 1961, 480-483. sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1962/3, sayı: 860, Aralık 1961, 159.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1963/4, sayı: 938, Aralık 1962, 141.sayfa.

Kısa Biyografi. Varlık Yıllığı-1963/4, sayı: 938, Aralık 1962, 484.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1964/5, sayı: 1020, Aralık 1963, 155-157.sayfa.

Düşünür Atatürk. (Düzyazı). (Varlık-585, 1 Kasım 1962). Atatürkçülük Nedir, Varlık Yayınları, sayı: 1167, Ekim 1965- İstanbul, Faydalı Kitaplar, sayı: 29, 87.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1966/7, sayı: 1182, Aralık 1965, 170.sayfa.

Bir Fotoğraf Canlanıyor. (Öykü). Başlangıcından Bugüne Türk Hikâye Antolojisi, Varlık Yayınları, sayı: 1333, İstanbul- Kasım 1967, Büyük Eserler: 116, 309-317. sayfa. (Kısa yaşamöyküsü var).

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1968/9, sayı: 1339, Aralık 1967, 191.sayfa.

Kralı Öldüremedik. (Öykü). Varlık Yıllığı-1967/8, sayı: 1254, Aralık 1966, 541-549. sayfa.

Pepe Yefiğin Aşkı. (Öykü). Varlık Yıllığı- 1970/11, sayı: 1631, Aralık 1969, 487-490.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1973/14, sayı: 1714, Aralık 1972, 224. Sayfa

Atatürk ve Devrimler. (Varlık, 15 Kasım 1959, sayı: 514'ten alınmış). Atatürk Yolunda 40 Yıl, 1933-1973, Varlık Yayınları, sayı: 1740, İstanbul, Nisan 1973, Faydalı Kitaplar: 134, 75-80, sayfa.

Aydınlık Günler İçin. (Düzyazı-Yılım Düşünceleri). Varlık Yıllığı-1975/16, sayı: 1808, Aralık 1974, 293.sayfa.

Atın Ölümü. (Öykü). Varlık Yıllığı-1975/16, sayı: 1808, Aralık 1974, 655-662. sayfa.

Aydınlık Günler İçin. (Düzyazı-Yılım Düşünceleri). Varlık Yıllığı-1975/16, sayı: 1808, Aralık 1974, 293.sayfa.

Atın Ölümü. (Öykü). Varlık Yıllığı-1975/16, sayı: 1808, Aralık 1974, 655-662. sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1975/16, sayı: 1808, Aralık 1974, 235.sayfa.

Bir Fotoğraf Canlanıyor. (Öykü). Başlangıcından Bugüne Türk Hikâye Antolojisi, Derleyen: Yaşar Nabi, Mustafa Baydar, M. Sunullah Arısoy. Varlık Yayınları, Faydalı Kitaplar, sayı: 157, İstanbul-Bahar Basımevi, 302-311.sayfa.

Mustafa Kemal:Bağımsızlık.(Şiir). Varlık Yıllığı-1976/17, sayı: 1841, Ocak 1976, 497. sayfa.

Amcamın Kızı. (Öykü). Varlık Yıllığı-1976/17, sayı: 1841, Ocak 1976, 561-565. sayfa.

Yürümeyle. (Öykü). Varlık Yıllığı-1977/18, sayı: 1866, Ocak 1977, 578-586. sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı- 1977/18, sayı: 1866, Ocak 1977, 202-203.sayfa.

Atatürkçülük Nedir'den Bir Bölüm. 1963-s.125'ten. (Düzyazı). Atatürk İçin Diyorlar Ki, Varlık Yayınları, sayı: 1163, Eylül 1965, Faydalı Kitaplar, sayı: 49, 56.sayfa

Eskimiş Bir Marangoz. (Öykü). Varlık Yıllığı-1974/15, sayı: 1766, Aralık 1973, 551-559. sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı 1982, No.23, Ocak 1982, 214-215.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı 1981, No.22, Ocak 1981, 142-143. Sayfa

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1979/20, sayı: 1914, Ocak 1979, 195.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1978/19, sayı: 1898, Ocak 1978, 193.sayfa.

Konuşma. (Konuşan:M.Ünsal). Edebiyatçılarımız Konuşuyor, Varlık Yayınları, sayı: 1862, İstanbul- Kasım 1976, 186-190. sayfa, Faydalı Kitaplar:171.

Daldaki Otomobil. (Öykü). Günümüz Türk Hikâyeleri, Varlık Yayınları, sayı: 1872, İstanbul- Ocak 1977, 100-107.sayfa, Bir Varlık Antolojisi, Faydalı Kitaplar: 172.

Soruşturma Yanıtı. Varlık Yıllığı-1980/21, Varlık AŞ. Sayı 1 Ocak 1980, 180-181.sayfa.

VATAN GAZETESİ

Küstü Çiçeği. (Öykü). Vatan Gazetesi, sayı: 6078, 13 Mart 1958, 4.sayfa, Fikir ve Sanat Sayfası.

Kasaba Kadınları. (Bal ve Sinekleri) (Roman). Vatan Gazetesi, sayı: 6295, 18 Aralık 1961'de birinci bölüm yayınlanmış, tümü 46 bölüm.

Davul-Zurna İle Milliyetçilik. (Düzyazı). Vatan Gazetesi, sayı: 6331, 23 Ocak 1962, 3. sayfa.

Bir Çağı Özleyenler. (Düzyazı). Vatan Gazetesi, sayı: 6358, 19 Şubat 1962, 2.sayfa.

M. Hacıhasanoğlu Anlatıyor. (Hazırlayan: N. Güngör). Vatan Gazetesi, sayı: 22359, 7 Eylül 1977, 4.sayfa.

VATANDAŞ GAZETESİ

Başlarken. (Bir Hekimin Günlüğünden-Düzyazı). Vatandaş Gazetesi, sayı: 37, 18 Mayıs 1961, 3.sayfa.

İri Lâflar. (Bir Hekimin Günlüğünden-Düzyazı). Vatandaş Gazetesi, sayı: 40, 10 Haziran 1961, 2.sayfa.

Evlerimiz. (Bir Hekimin Günlüğünden-Düzyazı). Vatandaş Gazetesi, sayı: 42, 1 Temmuz 1961, 3.sayfa.

YABA ÖYKÜ

Karanlığın İçinde.(Öykü) Yaba Öykü, sayı: 82, Ocak-Şubat 1994, 30-32.sayfa.

İlahi İlhami Bey... (Öykü) Yaba Öykü, sayı: 76, Ocak-Şubat 1993, 242-243.sayfa.

Öykü'nün Notlarından 22/1989 (Ölüm yıldönümü nedeniyle Türk Dili, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı Sayı: 286, Temmuz 1975, 134. sayfadaki yazı alınmıştır.) Yaba Öykü, sayı: 22 (53) Ocak-Şubat 1989, 2.sayfa.

Deccal. (Öykü) Yaba Öykü, sayı: 16(47), Ocak-Şubat 1988, 88.91. sayfa.

"Durgun Sis" (Düzyazı-Bülent Güldal'ın kitabı üzerine) Yaba Öykü, sayı: 10 Ocak-Şubat 1986, 90-91.sayfa.

Göç. (Şiir) Yaba Öykü, sayı: 6, Ocak-Şubat 1985, 20.sayfa.

Saat Beşte Gezinti. (Öykü) Yaba Öykü, sayı: 4, Eylül-Ekim 1984, 33-47.sayfa.

Kitaplardan Sonra: "Mavi Devler"-İzzet Kılıçlı'nın kitabı üz. Yaba Öykü, sayı: 3, Temmuz-Ağustos 1984, 38-39.sayfa.

Yazmak Mı, Yazmamak Mı? (Düzyazı) Yaba, sayı: 1, Mart-Nisan 1984, 18-21.sayfa.

Yakarsa Dünyayı... (Öykü) Yaba, Yıl: 4, sayı: 30, Ekim 1983, 123-128.sayfa.

Dergiciliğimiz Üzerine Soruşturma Yanıtı, Yaba, Yıl: 4, sayı: 25, Ekim-Kasım 1982, 7.sayfa.

Üç Şiir Kitabı (Düzyazı) Yaba, Yıl: 3, sayı: 22, Mart-Nisan 1982, 11.sayfa.

Kitaplarda Enver Gökçe. (Düzyazı) Yaba, Yıl: 3, sayı: 23, Mayıs-Haziran-Temmuz 1982, 14-15.sayfa.

Yanıtlarıyla (Söyleşi) Yaba, Yıl: 3, sayı: 19, Ekim 1981, 8.sayfa.

Kayseri'den Üç Ozan. (Düzyazı) Yaba, Yıl: 2, sayı: 15-16, Ocak-Şubat-Mart-Nisan 1981, 7.sayfa.

Halk Ozanlarında Dağ. (İnceleme). Yaba, sayı:11-12, Haziran-Temmuz 1980, 15-16.sayfa.

Eğitimimizde Köy Enstitülerinin Yeri. (Düzyazı). Yaba, sayı: 9, Nisan 1980, 3.sayfa.

Zor Zanaat. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Yaba, sayı: 7, Şubat 1980, 5.sayfa.

Hüzün ve İsyân. (Düzyazı). Yaba, sayı: 4, Kasım 1979, 6.sayfa.

Haççalar Büyürken. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). Yaba, sayı: 3, Ekim 1979, 6-7.sayfa.

Eller. (Eleştiri). Yazan: Aydın Doğan, Yaba, sayı: 5, Aralık 1979, 14.sayfa.

Ölümünün Sekizinci Yılında Muzaffer Hacıhasanoğlu, Yazan: Gülgün G.Arıgümüş, Yaba Öykü, sayı: 76, Ocak-Şubat 1993, 241-242.sayfa.

Cumhuriyet Döneminde Öykücülüğümüz. ("Bir Tespih Tanesi" ve "Eller") Yazan: Tamer K.Bilgin, Yaba Öykü, sayı: Eylül-Ekim 1985, 59-60.sayfa.

YANSIMA

Ayakkabı Giyen İnek. (Öykü). Yansıma, sayı:12, yıl: 1, Aralık 1972, 493-497.sayfa.

1972 Yılında Edebiyat Soruşturmasına Yanıt. Yansıma, sayı: 13, yıl: 2, Ocak 1973, 43-44. sayfa.

Sabahattin Ali Soruşturmasına Yanıt. Yansıma, sayı: 15, yıl: 2, Mart 1973, 205-207. sayfa.

Ders Zili Çalıyordu. (Öykü). Yansıma, sayı: 19, yıl: 2, Temmuz 1973, 26-28. sayfa.

Ağabey Ekmek Var Mı? (Öykü). Yansıma, sayı: 22, yıl: 2, Ekim 1973, 207-208.sayfa.

Soruşturma Yanıtı. Yansıma, sayı: 25, yıl:3, Ocak 1974, 41.sayfa.

Traktör. (Öykü). Yansıma, sayı: 27, yıl: 3, Mart 1974, 155-160. sayfa.

Nohutçu. (Öykü). Yansıma, sayı: 43-44-45, Temmuz, Ağustos, Eylül 1975, Çocuk Eğitimi ve Edebiyatı Özel Sayısı, 69-72. sayfa.

YAZKO EDEBİYAT

Korkunun, Acının Öyküleri (Düzyazı-Eleştiri) Yazko Edebiyat, sayı: 43-44, Mayıs-Haziran 1984, 130-132.sayfa.

Bu Yaz... (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 39-40, Ocak-Şubat 1984, 43-54. sayfa.

Çadır Tiyatrosu. (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 32, Haziran 1983, 33-41.sayfa.

Kalenin Dibi Çarşı. (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 26, Aralık 1982, 28-41.sayfa.

Haberler Mühim. (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 20, Haziran 1982, 40-46.sayfa.

Deccal. (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 15, Ocak 1982, 36-41.sayfa.

Ölüm Ve Şiir. (Düzyazı) Yazko Edebiyat, sayı: 8, Haziran 1981, 173-175. sayfa.

Dansözün Ölümü. (Öykü) Yazko Edebiyat, sayı: 6, Nisan 1981, 17-24.sayfa.

YAZIN DERGİSİ

Öykü Üzerine. (Düzyazı) Yazın Dergisi, sayı: 3, Mayıs 1981, 8-24.sayfa.

Karanlığın İçinde. (Öykü) Yazın Dergisi, sayı: 6, Ağustos 1981, 40-48.sayfa.

YEDİTEPE

Zor Öykü, Leyla Erbil'de Kavramlar. (Düzyazı). Yeditepe, sayı: 166(362), Şubat 1970, 13-14.sayfa.

Les Violons de L'automne. (Öykü). Yeditepe, sayı: 174(370), Ekim 1970, 12-14. sayfa.

Kalabalıkta Yalnızlar. (Düzyazı). Yeditepe, sayı: 186 (382), Ekim 1971, 5.sayfa.

YENİGÜN

Bugün De Eşref. (Düzyazı). Yenigün Gazetesi, sayı: , 6 Haziran 1970.

Doğu Sorunu. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). (Birinci Bölüm). Yenigün Gazetesi, sayı: 797, 5 Eylül 1970, 2.sayfa.

Doğu Sorunu. (Kitaplardan Sonra-Düzyazı). (İkinci Bölüm). Yenigün Gazetesi, sayı: 798, 6 Eylül 1970, 2.sayfa.

Türkiye'de Hekimlik. (Düzyazı). Yenigün Gazetesi, sayı: 881, 28 Kasım 1970, 2.sayfa.

Çocuk ve Savaş. (Düzyazı). Yenigün Gazetesi, sayı: 892, 11 Aralık 1970, 2.sayfa.

Karmakarışık. (Düzyazı). Yenigün Gazetesi, sayı: 981, 13 Mart 1971, 2.sayfa.

Dedemin Bıyıkları. (Öykü). Yenigün Gazetesi, Sanat Sayfası, sayı:, 985, 22 Mart 1971, 4.sayfa.

Dr.Muzaffer Hacıhasanoğlu ve Tadsız Dünya. (Konuşma). Yenigün Gazetesi, sayı: 1016, 17 Nisan 1971, 1. ve 3.sayfa.

Tadsız Dünya. (Roman). Yenigün Gazetesi'nde 17 Nisan 1971'den 13 Ağustos 1971 gününe dek 113 bölüm halinde tefrika edilmiş.

Kalem. (Öykü-Birinci Bölüm). Yenigün Gazetesi, sayı: 1163, 24 Eylül 1971, 4. sayfa, Edebiyat Sayfası.

Kalem.(Öykü-İkinci Bölüm). Yenigün Gazetesi, sayı: 1170, 1 Ekim 1971, 4.sayfa. Edebiyat Sayfası.

YENİ HALKÇI GAZETESİ

Ağabey Ekmek Var Mı? (Öykü). Yeni Halkçı Gazetesi, sayı: 3804, 24 Ekim 1979, 6.sayfa.

YENİLİK

Atıcılık Sporu. (Öykü). Yenilik, sayı: 44, Ağustos 1956, 29-38. sayfa.

Bu Dağın Ardı İçin Eleştiri. Yazan: Y.Keskin, Yenilik, sayı: 7, 1 Temmuz 1954.

YENİ İSTANBUL

Bir Tespih Tanesi Münasebetiyle. (Edebi sohbet). Yazan: Baki Süha Ediboğlu, Yeni İstanbul, 21 Ocak 1952.

YENİ ORTAM GAZETESİ

Köy, Kasaba, Kent. (Düzyazı). Yeni Ortam Gazetesi, sayı: 254, 27 Mayıs 1973, 2.sayfa.

YENİ ULUS

Atatürk Yılı Başlarken. (Düzyazı) Yeni Ulus, sayı: 2589, 24 Ocak 1981, 2.sayfa.

YENİ UFUKLAR

Atatürk ve İnsancıl Düşünce. (Düzyazı). Yeni Ufuklar, sayı: 242, 43-47. sayfa.

Ahlâk Dersi. (Düzyazı). Yeni Ufuklar, sayı: 246, 47-51. sayfa.

Sevgiyi Ararken. (Düzyazı). Yeni Ufuklar, sayı: 244, 20-24.sayfa.

Yaşamak.(Düzyazı). Yeni Ufuklar, sayı: 259, 50-52.sayfa

YÖN GAZETESİ

Önce Bağımsızlık. (Okuyucudan Yön'e- Düzyazı). Yön Gazetesi, sayı: 94, 15 Ocak 1965, 2.sayfa.

YÜCEL

Elantalar. (Öykü). Yücel, sayı: 5, Mayıs 1950, 60-65.sayfa.

ZEREN

Para ve Dua. (Öykü). Zeren, sayı: 21, Nisan 1963, 14-15.sayfa.

ZİLE POSTASI

Görünüm Üzerine. (Düzyazı). Zile Postası, sayı: 1009/3152, 24 Kasım 1973, 1.sayfa.

14 MART GAZETESİ

Bir Garip Kişi. (Düzyazı). 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1972, 1.sayfa.

Hekimlik-Yazarlık. (Düzyazı). 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1970, 1-2. sayfa.

Hekim ve Çevre. (Düzyazı). 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1973, 1. ve 4.sayfa.

İşte Bir 14 Mart Daha. (Düzyazı). 14 Mart Gazetesi, 14 Mart 1975, 1-2.sayfa.

EKLER

MUZAFFER HACIHASANOĞLU ŞİİRLERİ

(Tarih sırasına göre)

YAZ RÜYASI

Çamlar ışık elesin,
Senin de gözlerine.
Elbet inanacaksın
Rüzgârın sözlerine.
Rüyadır sanacaksın.
Çıkmayacak hiç sesin.

Sorma şimdi nerdesin?
Sonra ne olacaksın?
Madem goncasın açıl
Gül olup solacaksın.
Bir çığlık gibi atıl
Rüzgârına hevesin.

Muzaffer Doluca

(İstanbul, sayı 21, 1 Ekim 1944)

PENCEREMDEN

Penceremden ay bakıyor...
Yorganıma bürünmüşüm.
Gök yıldız, yıldız akıyor.
Üşümüşüm, üşümüşüm...

Ay bakmasın beyhude hiç!..
Eşya hep yerli yerinde
Duvarımda eski kerpiç,
Resimler çerçevesinde...
Kitabımda aynı sayfa,
Aynı satırında çizgi;
(Unutuluruz zamanla...)
Yüreğimde eski ezgi...
Yerinde çivi yarası...
Tozlu lambanın şişesi,
Alnımda keder karası,
Bozuk saatimin sesi...

Ay bakmasın beyhude hiç!..
Her şey eskisi gibi...

Muzaffer Doluca

(İstanbul, sayı 35, 1 Mayıs 1945)

EVİM

Penceresinden ışık sızan her evi,
Benimdir sanıyorum.
Bahçesinde güneşi, ocağında alevi,
İşte böyle bir evi benimdir sanıyorum .

Bir gurbet türküsü ile tutuşurken canevim,
Şimdi nerede evim, şimdi nerede evim
Diye kıvraniyorum.

Muzaffer Doluca

(İstanbul, sayı 42, 15 Ağustos 1945)

ANLATAMADIKLARIM

Anlatamayacağı bir Şeyler var insanın...
Ne güneŐin dođuŐu,
Ne suda ayın izi,
Ne kuŐların ucuŐu,
Oyalandırır bizi...
Anlatamayacağı bir Şeyler var insanın...
Kitaba sarılırız
Okuyamayız. Neden?
Sokağa atılırız
DolaŐamayız. Neden?
Anlatamayacağı bir Şeyler var insanın...

Muzaffer Doluca

(İstanbul, sayı 50, 15 Aralık 1945)

BİTMEYEN KAVGA

I. G e l e n

Bindirdiler gemilere, uçağa.
Bilmiyorduk kimdi onlar, nereydi...
Sular mavi, gök bulutlu, insanlar
Aynıydı hep; sarı beniz, çekik göz...
Viski, dolar, güzel yatakhaneler...
Uzaktaydık memleketten.
Adım Robert.
Onların ne garip isimleri var.
Niye geldim ben buraya?
Savaşa...
Genç kızların etekleri yırtmaçlı.
Savaşmak da niye günler boyunca?
Efendiler istediler savaşı
Adım Robert...
Bilmezdim bu memleketi.
Gönderdiler uygarlık adına beni.
Düşmanımız sarı beniz, çekik göz.
Öyküler, öyküler, öyküler, korkunç...
Adım Robert...
Boyum uzun, ayaklarım kocaman.
Bekliyorum savaşmayı korkusuz...
Korkusuz mu?
Kesmedim bir tavuk bile ömrümde.
Size kolay gelir ölüm.
Ben kalırım uykusuz
ölü görünce...
Dağ, taş dolu tuzak mayın...
Geriliyor beynimde yay.

Dönemeyiz yarı yoldan
Savaşalım olsun bitsin...
Adım Robert...
Viski, dolar, güzel yatakhaneler.
Genç kızların etekleri yırtmaçlı.
Dağlar, taşlar, ova, ırmak, kan, kan, kan...
Yeşil, mavi, sarı her yer, kırmızı
Büyüyordu dudağında genç kızın.
Adım Robert...
Gönderdiler savaş diye.
Onlar ilksel, onlar yaban, kavgacı...
İnsanlığı, barışı biz getirdik
gemilerle.
Adım Robert...
Boşalttık limanlara.
Eğilsinler önümüzde saygıyla...
Bizde silah, bizde para... Üç uçak daha düşmüş son haber.
Bizimkiler gerilemiş yeniden.
Adım Robert...
Peki bütün bunlar neden?
Equanil yetecek mi uykuya?
Onlar ilksel, onlar yaban, onlar kavgacı
Tabancam var, bıçağım var benim de.
Bombalarım, uçaklarım yepyeni.
Uygarım ben.
Onlar ilksel, onlar yaban, onlar kavgacı.
Savaşımız onlar için oysa ki.
Beklemek zor
Bırakın da bırakın da gideyim.
Yetsin artık korkunç rüya...
Kavgaysa kavgaya, ölümse ölüm;

Ne olur uzatmayın...

II. B e k l e y e n

Kara kara gemilerle geldiler.

Keyiflendi kentsoylular, tüccarlar.

Boşalttılar gemileri limana

Silah, para, silah, para,

Yalan, dolan, kaçak eşya, sigara...

Uzun uzun bacakları, elleri...

Öpüştüler, sarıldılar orada

İçimizden birileri onlarla.

Utanma yoktu, gözyaşı yoktu;

Dolar vardı.

Rahattılar eskiden de;

Geçindiler fikaranın sırtından.

Göz, göz, göz, göz... Toprak bile doyurmaz.

Çok ucuza satıldılar, çok ucuza sattılar

Memleketi.

Ben severim

Yeşilini, sarısını

Kovanını, arısını

Dağındaki çiçekleri, kuşları

Akıp giden ırmağını...

Gözü yok mu onların da?

Görmezler mi? Sevmezler mi?

Köşkleri var, sarayları, hanları...

Kulübem var benim de.

Sakınırım kem gözlerden;

Rüzgâr eser, yağmur girer, aldırمام;

O benim ya...

Sanki dünya ondan başlar benim için.

Benim adım Lia Tao...
Bu topraktan başka bir yer görmedim.
Gölleri var benim için;
Serinlerim, güçlenirim suyunda.
Ben ekerim bu toprağı,
En son tohum benim yine...
Nasırlanır ellerimiz,
Elleri var pamuk gibi.
Güçlüyüz biz,
Sevgimiz var...
Kavgamız bu toprak için.
Gölge gölge, adım adım,
Bekliyoruz gelenleri.
Uykuya yok, duraksa yok...
Bu toprağı kirletenin
Kırılacak ayağı eli.
Bu böylece bilinmeli...
Bekliyoruz dağda, kırdan, şehirde;
Gelirlerse kopacak kıyamet büyük...

III. K a v g a

New York'ta özgürlük anıtı var.
Öldü Robert...
Öldü Lia Tao özgürlük için...
Hani? Özgürlük nerde?
Söylev söylev üstüne;
İnsanlık, barış, bilmem ne...
Hani? Nerde Lia Tao? Nerde Robert?
Hani barış? Özgürlük nerde?

Muzaffer Fahri

(Oluş, sayı 16, Aralık 1968)

DÜN, BUGÜN, YARIN

Dünkü öfkem geçti
Bugün bir sevgiye duracağım
Köprüler kuracağım
Dünlerden yarınlara
Dünkü öfkem geçti

Sulayacağım fidanları
Sevgiyi büyüteceğim
Elimde bir büyük ekmek
Herkesle bölüşeceğim

Karanlıkların üstüne yürüyeceğim
Uyaracağım uyuyanları
Bir avuç korda güneşi büyüteceğim
Aydınlık görmek için yarınları

Muzaffer F.

(Barış Gazetesi, sayı 18262, 29 Haziran 1974)

KIRMIZI

Kırmızı, kırmızı, kırmızı, kırmızı...

Bir damlayken bir göl oluyor.

Büyüyor, büyüyor,

Kaplıyor,

Tüm evreni.

Bir kana benziyor

Bir güle.

Kurşun gibiyken, tomurcukken

Patlıyor

Açılıveriyor

Bir yerlerde.

Sonra çok kırmızı oluyor,

Daha çok kırmızı...

Bir yerlerde birileri ağlıyor.

Saklanıyor birileri karanlıklara...

Kırmızı, daha çok kırmızı...

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Oluşum, sayı 25, Mayıs 1976)

MEMED ALI'NİN ELLERİ

Memed Ali'nin elleri
Ufacıktı
Anasının sırtına bağı tarlaya giderken
Karnı acıktı
Emerken pörsümüş memelerden
Anası ağlıyordu
Karnı açtı sırtı açtı
Memed Ali'nin elleri
Ufacıktı.

Büyüdü Memed Ali'nin elleri
Çatladı nasır bağladı
Tuttu kazmaları belleri
Anaları ağlamayacak Memed Ali'lerin
O ellerle atılıyor
Yarının temelleri

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(İlgaz, sayı 181, Ekim 1976)

MAVİ IŞIK

Bir mavi ışık sızar tüm pencerelerden
Uzaklar yakın sanki
Korkunun gölgesi oynaşır bir aynada
Uykuya varmış kimi
Kimi coşkuyla açmış gözlerini
Kıyımlar kavgalar taaa nerelerden
Gözlerini açmış öfkeli birileri
“Ben iyiyim sen kötüsün o daha kötü”
Denizlerin büyük kanatlı kuşları
Siz en güzel mavilerin üstündesiniz
Ya da kavgalardan uzak kayalıklarda
O ne görünen aynada
Yürüyen Dünya'lı mı ayın üstünde
Götürdünüz mü kötülükleri oraya da
Şarkılar türküler çiçekler
Değişik yerleri yeryüzünün
İnsanlar beyaz sarı esmer kara
Türküler söyleseler oynasalar
Giysileri ayrı yürekleri bir
Ekmekten yana dertleri olmasa
Bir mavi ışık sızar tüm pencerelerden
Uzaklar yakın sanki
Sevginin dalgası oynaşır bir aynada

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Halkoyu, sayı 9/22, Ocak-Şubat 1977)

BİR KUŞ UÇAR ANITKABRE DOĞRU

Bir kuş uçar Anıtkabre doğru,
Görüp olup biteni,
Haber götürür Mustafa Kemal'e.
Kurşun renkli bulutlar dolaşır gökyüzünde
“Sömürgenlere, anamalcılara karşı duran gençlerini
– Sen, onlara güvenmiştin cumhuriyetin geleceğini –
Kırıyorlar, kırdırıyorlar.
Çağdışı düşüyorlar
Her davranışlarıyla;
Cihanı güldürüyorlar.
“Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesini
Bozuk para gibi harcadılar.
Kimi dolardan,
Kimi Arap'tan,
Kimi Turan'dan
Medet umuyor.
Yalan yuva yapmış dillerine.
Akılları sıra halkı kandırıyorlar;
Aslında ceplerini dolduruyorlar.
İnan ki uyumuyor gençlerin,
Güvendiğin halkın uyanıyor günden güne.
İzmir'i aldığında 'Bu kavga' demiştin,
'Yeni başlıyor daha...'
Kavga bitmedi yiğit Gazi Paşa!
'Egemenlik ulusun' olana dek
'Tam bağımsızlık'a ulaşana dek
Sürüp gidecek.
Kara bulutlar kalkacak bir gün,
Gelecek, mutlu günler gelecek!”

Bir kuş uçar Anıtkabre doğru,
Görüp olanı biteni,
Haber götürür Mustafa Kemal'e.

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Varlık, sayı 842, Kasım 1977)

GEZİ, GEZİ...

Biz o denizlerde yunmadık abiler
Karpuz kabuğu denizlere düşende
Temmuzlarda ağustoslarda
Bize bir şey demedi güneşler maviler
İç geziyle kalkınır memleket
Mavi yolculuklara uzak kaldık abiler
Suçumuz büyük iç geziye katkıda bulunamadık

Güneşleri sırtımızdan geçirdik
Dış gezilere katılamadık
Olmadı yeşil pasaportumuz
Kürkler küçük güzel köpekler getiremedik
Oysa ne denli şirindiler
Suçumuz büyük
Uygarlıktan yok nasibimiz

Munzur'u gördünüz mü
Dağları ya dağları
Dağlardaki köyleri

Fırat'ı Dicle'yi gördünüz mü
Ya ovaları o kızgın ovaları
Ovalardaki köyleri

Çoruh'un kıyısından geçtiniz mi
Kaybolan köyleri gördünüz mü
Evleri ya o dağ başlarında
Görmediniz mi, Suçunuz büyük abiler
Muzaffer Hacıhasanoğlu

(İlgaz, sayı 196, Ocak 1978)

YELDEĞİRMENİ

Her sabah uyandığında bir yeldeğirmeni
Kim çizmiş bunu kırmızı sarı laleler ortasında
Rüzgâr yok da mı dönmüyor, küsmüş mü
Gökyüzünde beyaz bembeyaz bulutlar olsa da
Yepyeni umutlu bir dünya var havasında

İnce uzun bir adam gelir aklıma yeldeğirmeniyle
Sıska atı, zırhları, kısa boylu sevimli uşağıyla
Onun yeldeğirmenininde çevresinde renk renk laleler yoktu
Bizim de yok sıska da olsa atımız zırhlarımız
O hepimizden bir parça sevgisi öfkesiyle

Laleler laleler kırmızı sarı
Kim çizmiş bilmiyorum onları
Dağılır beyaz da olsa bulutlar
Rüzgârı bekliyor yel değirmeni

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Türkiye Yazıları, sayı 11, Şubat 1978)

SEN GİTTİĞİN ZAMAN

Yağmur yağıyordu
Sokaklara denize
Sanki yağmur değil
Gökyüzü ağlıyordu
Durup durup yeniden
Başlıyordu
İnceden inceden
Vapur düdükları
Tren
Büyük kapı
Yağmur değil sanki
Gökyüzü ağlıyordu

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(İlgaz, sayı 198, Mart 1978)

YALNIZ BİR ADAM

Yalnızlığında
Bir derin
Kuyu
Suyu
Çekilmiş karanlık serin

Yansımaz hiçbir gölge
Ne duvara
Ne yere
Sokaklara
Evlere
Varamazsın
Umutlanma boş yere

Korku büyür içinde
İstemezsin
istememezsin yokluğu
Büyür gözlerin
Karanlık büyür
Duyulmaz olur sözlerin
Uzaklardan atlılar geçer
Nal sesleri
Duyuramazsın sesini
Bir kavgaya giderler
Bırakıp seni
Sonra yarasalar
Uzaklaşan nal sesleri

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(İlgaz, sayı 201, Haziran 1978)

GEYVE BOĞAZINDA SONBAHAR

Van Gogh gelmiş oturmuş dallara
“Ayva sarı, nar kırmızı”
Akşam güneşi gibi
“Birikinti sulara yaprak cenazeleri”
Görünmüyor artık suların dibi
Yeşermiş yağmurla yer
Bu nasıl bir sonbahar
“Yine bir nev-nihal aldı bu gönlümü”
– İlker'le Gülper'in kızları dünyaya geldi
Güler
– Salihati nisvandan Mehpeyker hanım
Dârı-bekaya intikal eyledi
Solgun gazete yaprakları
Sürüp gitmez bu köhne bahar
Gelir Bedri Rahmi bir yerlerden
Ortalığı yeniden yeşile pembeye boyar

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Sesimiz, sayı 138, Şubat 1981)

YENİDEN

Gül resmi mi yapıyorsun ustam
Atları güçlü arabalara
Baharı mı getirecekler uzaklardan
Badem çağlaları çocuklara

Karanfil mi dikiyorsun anacığım
Toprağı elenmiş saksılara
Öyle güzel kan kırmızı
Ağlıyor musun
Hatırlatıyor mu sana
Vurulan oğlu, yiten kızı

Elindeki çiğdem mi çoban kardeş
Bahar geldi mi kırlara
Toprak kabarıyor mu yeniden
Gebe mi en güzel umutlara

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Sesimiz, sayı 141, Mayıs 1981)

GÖÇ

Kâh o yana kâh bu yana
Bir uyuya bir uyana
Ya geceye ya sabaha
Gideceğiz öte yana

Sözümüzü diyebilsek
Gülümüzü derebilsek
Yerimize varabilsek
Gideceğiz öte yana

Bülbül oluben şakısak
Çulha oluben dokusak
Kâtip oluben okusak
Gideceğiz öte yana

Derdimizi ayan etsek
Halimizi beyan etsek
Yolumuzu payan etsek
Gideceğiz öte yana

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Yaba Öykü, sayı 6, Ocak-Şubat 1985)

ZEHİR ZEMBEREK

İyi söylüyorsun
Can Usta
Çok iyi söylüyorsun ya
Zehire mi batırdın dilini

Rakılar mı acılaştı
İnsanlar mı...

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Düşün Dergisi, Şubat 1985)

ACABA

Dağ kulübesinde eski bir bekçi
Temizliyor yüzyıllık tüfeğini
Geç kalmış düşmanını bekliyor
Saçması barutu var mı acaba

Deniz kıyısında eski bir şair
Sırtını dönmüş de dalgalara
Deniz kızının çıkmasını bekliyor
Kalemi elinde, mürekkebi var mı acaba

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Düşün Dergisi, Şubat 1985)

Varmak

İNSANSIZ CENNET

Bir istasyonda
Öyle orda ağaçlar arasında
Bir küçük ev
Pencereleri patiska perdeli
Çakıl taşları derede
Yapraklar sürüklenen
Sonra bir tren sesi
Deli eder insanı deli
Şimdi herkesten uzak
Şimdi yakın herkese
Ağaçların oynaşan gölgeleri
Bir kuş sesi, bir arı vızıltısı
Say ki cennettesin
Hasretsin candan bir sese
Öyle yapayalnız
Neye yarar ki cennet
İnsansız

Muzaffer Hacıhasanoğlu (Varlık, sayı 875, Ağustos 1980)

İHTİYAR, BAHAR, ÇOCUKLAR

Güneşe çıkartmışlar ihtiyarı
Kemikleri ısınsın diye
Benzi ne kadar da sarı
Kolay mı bunca yılın kışı karı
Birikmiş iliklerinde

“Bu kışı da...” dedi
Çocuklara baktı
Onların gözleri ne kadar da parlaktı
Mırıldandı dizlerinde kedi
Bir kuş havalandı
Sokakta otomobiller
Koşar gibi gidenler, konuşmalar, satıcı çığlıkları
“Akıyor sanki herşey
kayıyor ayaklarımın altında toprak.
Sağlam basamadım mı ben”

Yürüyorlar ellerinde bayraklar
Bir ağızdan bağıyorlar
Bir türküyü çağırıyorlar
İman dolu sesleriyle

Kurşun sesleri, patlamalar
Kuş değil düşen daldan

“Değiştireceğiz dünyayı babaanne”
“Deliler nesi var dünyanın”
“Zulüm, haksızlık, ezen, ezilen...”
“Böyle gelmiş böyle gider”

“Gitmeyecek, gitmeyecek, gitmeyecek !”

“Emeğin hakkı verilecek”

“Ellerimiz dünyayı değiştirecek”

Bakakaldı arkalarından

Mırıldandı dizlerindeki kedi

Bir kuş havalandı

Sonra binlerce kuş

Gökyüzü ne kadar parlaktı

Muzaffer Hacıhasanoğlu (Sesimiz, sayı 131, Mayıs 1980)

DAĞLAR

Bir at başı bulutlardan
Koroğlu nerelerde
Bolu Dağı duman duman
Nergisli derelerde
Aman bir pusu mu var
“Düşmanın üstüne hörelenmeli”

Kağnılar geçer Ilgaz üstünden
Kuvvayı Milliye kağnıları
Dinlemez tipiği karı
Çamlar deler gökyüzünü
Gün ortasında bir karanlık
Bir aydınlık
Gölgeler oynaşır dünden bugünden
“Yassıl dağlar, yassıl, efem geliyor”

Tohma’ya bakar, Fırat’a bakar Beydağı
“Buraların sahibi benim” der gibi
Ovaya bakar
Bir yanda kar
Bir yanda kaysı çiçekleri
“Kirve bayramınız mübarek olsun”

Dersim dağları Munzur’a yangın
Sarmışlar iki yandan
Buralarda okunmamış ferman
Tozdan dumandan
Balıkların rengi
Dökülen kandan

“Dersim bir dağ içinde
Gülü bardağ içinde
Dersim’i Hak saklasın
Bir yarım var içinde”

Dağlar, gönlü yüce dağlar
Kentler eşkıya doldu, haberiniz var mı
Çıksak katınıza “karı dizleyi dizleyi”
Bize de yeriniz var mı ?

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Sesimiz, sayı 128, Mart 1980)

BIRAKIP GİDEMEZSİN

Dallar arasından süzülüŖü güneŖin
Suda giden bir yaprak
Yağmurdan sonra toprak
Kokusu... Zirvesinde bir dağın
Gün batışı
Daha neler var, neler

Uyuyan bir çocuğun gülüşü
Düşte gördüğü Ŗeye
Suyun yüksekten dökülüŖü
Demli bir bardak çay
Isıtan insanın iliğini
Daha neler var, neler

Bir çift elâ göz yazılı gibi üstü
Nihaventle açılmış eski bir yara
Kavuşabilir bir akşamüstü
Umulmadık bir yerde
Daha neler var, neler

Ya başladığın kavga, ya arkadaşlar
Hepsi inanmış, kardeşten daha yakın
Her gün yeniden başlar
Değişmeye dünya
Aydınlık günler uzak değil
Bırakıp gidemezsin
Daha neler var, neler

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Türkiye Yazıları, sayı 35, Şubat 1980)

DERSLER

A dedik, B dedik, C dedik ilkin

Ata Ot Attık

Babamıza Bal Al dedik

Kâh aldı kâh alamadı

Hayat pahalıydı her zaman

Sonra kitaplar kitaplar

Öfkeye, kine, kavgaya, sevgiye, barışa açılmış

İnsanı altüst eden

Okuma dersinde

İki kere iki dört dedi öğretmen

Öyle öğrendik

Beş ettirenler çıktı

Biz bilemedik

Oysa kırık not almamıştık

Matematik dersinde

Malazgirt, Çaldıran, Niğbolu, Viyana

Seferler, seferler

“Altay’ dan attığım ok Alp dağlarını aştı”

Sonra Mehter takımı

İki ileri bir geri

Geri, hep geri

Sonra zorlu bir kavga sömürgeciyle

Başta Mustafa Kemal

“Egemenlik ulusundur”

Devrimler, devrimler

Karşı devrimler

İki ileri bir geri

Emeğin kavgasını öğretmediler

Tarih dersinde

Kristof Kolomb Amerika'yı keşfetti 1492'de

Biz yeniden keşfettik Missouri'yle

Amerika çok yakın, içimizde Amerika

Sonra Almanya, Hollanda, Danimarka

İşçilerimizin ayakları altında

Az ekmek

Ucuz emek

İşçilerimiz ayaklar altında

Venezuela'nın merkezini soruyorlar yine

Coğrafya dersinde

Neler öğrenmedik neler

Bir gecede milyonerler

Dayılar, amcalar, yeğenler

“Evet efendim, sepet efendim” diyebilenler

Vicdanının

Cüzdanının

Sesini dinleyenler

Devrimci yatıp Karşı Devrimci kalkabilenler

Ezilenler, ezilenler

Neler öğrenmedik neler

Hayat dersinde

Muzaffer Hacıhasanoğlu
1980)

(Edebiyat Cephesi, sayı 23, 1-15 Şubat

GÜL

Koparma o gülü, koparma
Öyle kırmızı, öyle güzel
Dursun dalında

Dosta gül atma
Gül taştan ağır
Atıldığında
Ve bir yerde Pir Sultan
“Geçti dost kervanı eyleme beni”

Koparma o gülü, koparma
Öyle dost, öyle güzel
Değmesin el
Solar mı
İnsan ömrü de kısa
Dursun dalında
Dostluğa çağırsın gelip geçeni
Koparma o gülü, koparma

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Somut, sayı 13, Ocak 1980)

ÇİÇEKLER DE YAŞLANIR

Zamanı büyütüyorum saksılarda
Çiçekler de yaşlanır her baharda

Sardunyalr, begonyalar, karanfiller
Kim bilir kim geliyor onlarda

Gün soluyor gecesafaları açar şimdi
Bir inleyen mi var kuytularda

Gülhatmiler, mezarlık çiçekleri
Zorlu düşler yetmeyen uykularda

Yeni bir dal dikiyorum umutlarla
Büyütürüm belki gönlümce sular da

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Hakimiyet-Sanat, sayı 41, Aralık 1979)

BİR BAŞINAYSA İNSAN

Bir ünlü ozan ihtiyarlamıyormuş
Neden
Her çağın hakkını vermiş
Yaşamış çocukluğunu
Gençliğini
Ölümler, uzaklarının, yakınlarının
Koymamış ona
Başka bir yerde yaşıyorlarmış
Onlar
Ama çok kişi var
Yaşamamış gençliğini
Çocukluğunu
Acaba
Haber almış mı gidenlerden
Orda olsun mutlu mu
Onlar
Demek bir başınaysa insan
Yaşamak kolay

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Türkiye Yazılar, sayı 31, Ekim 1979)

BEYAZ

Ak ellerde göge açılan niyazdır
Arzuhalin beyaz üstüne yazdır
Karadan hoşlanan azdan da azdır
Renklerin en güzeli bence beyazdır

Ak kundaklara sararlar dünyaya gelenleri
Ak mermerler betimler en güzel bedenleri
Ak çarşafa koyarlar bırakıp gidenleri
Renklerin en güzeli bence beyazdır

Ömür sürdükçe bitmez bu yarış
Kavgalar gürültüler sona varış
Ak güvercinler defneler barış
Renklerin en güzeli bence beyazdır

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Sesimiz, sayı 122, Eylül 1979)

GEÇİP GİDENE KARŞI

Bestekâr sokağında çalınan beste kimin
Gençlik yıllarından
Taşınan
Bu ezgilerin
Birlikte götürdüğü

Uykuyu ömürden sayma
Düşler yaşam adacıkları
Kavga nerde varsa
Yaşam ordadır
Gökten bir şey bekleme
Ellerinle değiştireceksin dünyayı

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Oluşum, sayı 24/66, Ekim 1979)

ANALAR

Şimdi yorgun gözler pencerelerde
Saçlar kırılmış yüzler çizgili
Bir şarkı uzaklarda ağır ezgili
Sen nerdesin onlar nerelerde

Kavgayı yoğuruyorlar güzel ellerinde
Yeni bir dünya umuduyla büyüyorlar
Nasıl da inanarak coşkuyla yürüyorlar
Bayrak gibiler bahar yellerinde

“Karnımda taşıdım saçını okşadım
Kurşun hain kurşun bilmez oğlumu
Geceleri alıcı kuşlar böler uykumu
Ellerinde bir top aydınlık yaklaşır adım adım”

“Korkma benim için güzel günleri
Getireceğim sana ve tüm insanlara
Ağlama güzel gözlerin ne kadar kara
Göreceksin yakında en mutlu düğünleri”

Yufkadır çok yufkadır anaların yüreği
Güzeldiler hepsi de çok güzeldiler
Acılar acılar ne kadar ezildiler
Oğulları kızları gözlerinin bebeği

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Türkiye Yazıları, sayı 28, Temmuz 1979)

OZAN ÖLÜR MÜ HIÇ

Yazdıysa Ulusal Kurtuluş Destanını
Sorduysa çocukların gençlerin hesabını
Sevdiyse gönülden bu yurdun insanını
Ozan ölür mü hiç

Halk sözü düşmediyse dilinden
Devrim için kalemı bırakmadıysa elinden
Güller çıkardıysa yorgun kalbinden
Ozan ölür mü hiç

Dediysen Mustafa Kemal, Cumhuriyet Ağacı
Alıçı, iğdeyi sevdiyse, ana bacı
Oğul saydıysa tüm emekçi yurttaşını
Ozan ölür mü hiç

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(İlgaz, sayı 190, Nisan 1978)

GÜVERCİNLER, KAHVELER, OTOBÜSLER

Güvercin uçurmak yetmez
Kan damlıyor
Kanadı kırıldı güvercinin
Tadı kalmadı kahvelerin
Otobüsler adam almıyor
“Eşkiya dünyaya hükümdar olmaz”
Ya bunlar kim
Ulumalar var ortalıkta
Kudurabilir insan
Olmaz olmaz bu kadar olmaz
Çıldırabilir insan
Taze para aranıyor
O Rh + taze kan
Tomson kurşunlar üç hilâl
Türkistan Tugayı
Bırakın alayı
Fabrikalar fabrika yapan
Selamünaleyküm şeriat
Atınız atınız at
Yeni şey geliyor
Ambargo ambargo ambargo
Kalktı kalkacak
Para silah aktı akacak
Savurganlığı bırakın
Yaşamaya bakın
“Ölüm herkesin başında”
Kabul bir işe yararsa
Ya Niyazi
Alavere dalavere

Mehmet yine nöbete
Masal masal matitas
Yaşasın özgrlk demokrasi

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(İlgaz, sayı 205, Ekim 1978)

YENİ BİR DÜNYA

Ben bu yolu bilmez miyim hiç
Arkadaşlarımla kolkola
Türküler, marşlar
Sonra güzel gözlü kızlar
İlle de Nuran
Ölümünden önce

Ben bu duvarları bilmez miyim hiç
Boya kovaları, fırçalar
Yepyeni bir dünya
Harflerde, çizgilerde
Ayak sesleri, koşuşmalar
Arkadaşın biri yerde
Ölümünden önce

Ben bu musalla taşlarını bilmez miyim hiç
Bu cami avlularını
Kış günlerinde, yaz günlerinde
Bayraklar, filamalar
Kâh öfke, kâh aydınlık gözlerinde
Yürürdü kalabalık
Ölümünden önce

Ben bu işyerlerini bilmez miyim hiç
Çekicin örse indiği
Sapanın toprağı yardığı
Kalemin kağıda değdiği
Ter fışkırsa da alınlardan
İnandım yeni bir dünya kurulacağına

Ölümünden önce

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Oluşum, sayı 18/60, Nisan 1979)

MARTI, BALIK, ALEKSİ ZORBA

Limanların ak pak kuşu martı
Açıyor kanatlarını süzülüyor
Bir balığı gözlüyor
Başka bir balık peşinde
Haberini yok balığın
Büyük balık, küçük balık, aman balık
Aleksi Zorba dalgalanıyor
Suyun içinde
“Hayat kavgadır Patron” diyor

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Petek, sayı 19-20, Ocak-Şubat 1979)

ESKİ BİR FOTOĞRAF

Suluk kıvrılmış köşeleri

Sararmış

“Kuş çıkacak” denmiş de

Aldatılmış

Ne var ki daha çok aldatılacak

Uzaklara çok uzaklara bakmış

Bir çocuk fotoğrafta

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(İlgaz, sayı 192, Eylül 1977)

DERİN

Çoklar içinde bir yalnızım
Derin kazın
Derin kazın
İnceğim kuyuyu
Fırlamayayım yerimden
Bozulup işlerine dünyanın
Sürüp giderse bu düzen
Vuran vurursa yine
Bilek kafa bir yanda
Altın gümüş ötede
Bu terazi bozuk be
Fırlayıveririm yerimden
Derin kazın
Derin kazın

Muzaffer Hacıhasanoğlu
1977)

(Türkiye Yazıları, sayı 5, Ağustos

ÖLÜ

Birlikte çıktık dışarı, ellerim vardı.
Şimdi dokunamıyorum hiç bir şeye;
Ellerimi yitirdim.
Siz buldunuz mu ?

İyi biliyorum gözlerim vardı;
Şimdi ne ışık, ne renk...
Yüzer gibiyim boşlukta;
Gözlerimi yitirdim.
Siz buldunuz mu ?

Evden çıkmadan sesler vardı;
Duyamıyorum şimdi.
Hani şarkılar, konuşmalar, bağırp çağırmalar ?
Yosun tutmuş bir taş...
Evreni yitirdim.
Siz buldunuz mu ?

Muzaffer Hacıhasanoğlu

ŞEYTAN SOFRASI

Şeytan en güzel yerde kurmuş sofrasını
İçmiş şarabın eskisini, yemiş meyvaların hasını

Kadınlar bırakın ellerinizdeki oyaları!
Doğa maviyle yeşille işlemiş âlâsını

Penolope bir örüp bir söküyor,
Büyüyor, büyüyor beklerken kocasını.

Aphrodite burdan mı girmiş denize?
Şeytan kesenkes okşamıştır kalçasını

Kaz Dağı'ndan esen yel Truva'dan ses verir
Şeytan sofrasında dinler insanlığın yasını

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Türk Dili, sayı 289, Ekim 1975)

CENNET NERDE

Senin gözlerin gözlerin var ya
Alır götürür beni uzaklara
Gemiler geçer içinden
Mavi
Uzanırım o uzak kumsallara
İnciler düşlerimin incileri
Düşer ellerime
Yoksa ağlıyor musun

Senin parmakların var ya
İnce uzun açılır gider dualara
Cenneti arar gibi
İnanmam masallara
Cennet
Gözlerinde avuçlarında

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Türkiye Yazıları, sayı 3, Haziran 1977)

YİNE BAHAR

Bir gül açar bir su iner dağlardan
Yine bahar görünür eski çağlardan

Sen gitmişsin gelemezsin yerinden
Türküler söz eder en acı sevdalardan

Özgürlüğe bir kurşun hakka iki
Ölüler daha mutlu mu ne sağlardan

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Özgür İnsan, sayı 38, Aralık 1976)

ÇÜRÜMEDEN ÖLMELİ İNSAN

Yalnız evlerde kolay ölünür;
Kimseler bilmez, yürür saatler,
Dönmez giden geri, kokunca anlaşılır;
Kokunca anlaşılır çürümesi insanın.
Oysa gezerken, yürürken, gülerken,
Hiç duymadınız mı kokusunu çürüyenin?
Çürümeden ölmeli insan bir iş başında
Satılmadan, bir köşeye atılmadan,
Kavganın içinde, kavganın ortasında;
Çürümeden ölmeli insan bir iş başında.

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Cumhuriyet, 11 Eylül 1976)

RİZE

Çay Bahçesi'nde yeşil her yanın
Yeşil, yeşil, yeşil, ille de yeşil...
Denize bakıyorsun, ışıl, ışıl...
Dağlardan geliyor kokusu ormanın.

İki mavi arasında bir yeşil
Rize'desin, Çay Bahçe'sindesin,
Gök mavi, deniz mavi, sen yeşildesin,
Denize bakıyorsun, ışıl, ışıl...

Abû-Hayat ! Ölüm orda dursun !
Balığa çıkacağım, haydin tayfalar !
Açılın yol verin, bize dalgalar !
Cennete mi dedün ? Rize'yi nasıl bırakırsun ?

Muzaffer F.

(İlgaz, sayı 176, Mayıs 1976)

SEVGİ - KAVGA

Meydan boşsa çakalın sesi yükselir
Aslan kükremezse it dile gelir

Dostu ara gönle gir kini unut
Sevgi de umut da türküyle gelir

Düşmanın attığı taşı arama
Pir Sultan'a ölüm gül ile gelir

İş kavgaya binerse koca dağlardan
Koçyiğit Köroğlu atıyla gelir

Muazffer Hacıhasanoğlu (Oluşum, sayı 12 -özel sayı- Nisan 1975)

TOPKAPI SARAYI AĞLIYORDU

Topkapı Sarayı nasıl da ağlar,
Eski günlerine. Hicazdan,
Mâhurdan, ezgiler dökülür incesazdan.
Bir kömür mavnası iner Boğaz'dan.
Ölümler rüzgâr gibi, gezinir sağlar...

Yeniçeriler birer dev gibi...
Şehzadeler pamuklara belenmiş,
Satırlar mutfakta, kılıçlar kında, bilenmiş...
Ulu ağaçlardan bir gün elenmiş,
Şaraplar billûr kadehlerde alev gibi...

Bembeyaz kadınlar yaban ellerden,
Sapsarı saçları uzamış geceler boyu.
Uzak denizler, kadırgalar, böler uykuyu...
Değişik illerden padişah soyu.
Bahçevan Ahmed'in derdi güllerden...

Sirkeci'den kalkar trenler Viyana'ya
Hani toplar, süvariler, Sancaktar nerde ?
Sallana sallana uyunan gecelerde,
Toprak, otomobil, bütün düşlerde...
Varınca bir haber, hemen, babaya, anaya.

Topkapı Sarayı ağlıyor
Bakıp Sirkeci'den giden trenlere...

Muzaffer F.

(Oluşum, Şubat 1976, Sayı 22)

ZAMAN

Çok köprülerden geçtim
Ağarmıştı saçlarım
Sular değişti eskidi köprüler
Daha dün fidandı ağaçlarım

Nerde ninemin masalları
Sakalı boyundan boyu sakalından
Uzun adamlarla gelirdi uyku
Düşüyorum düşüyorum tutamıyorum dalları

Muzaffer F.

(Varlık, sayı 820, Ocak 1976)

BOSTANCI İSTASYON KAHVESİ

Trenler gelir trenler gider...
Ulu ağaçlar gölgesinde çay,
Geçer bir güzel kaşları yay.
Yaşam trenine kimi biner kimi iner...

Gölgeler yer değiştirir, insanlar da...
Orda bir emekli yenilir tavlada;
Yenilmiştir zaten büyük kavgada.
Gençler mi dediniz ? Yaşlanıyor onlar da

İşte bir çift, yılların sevgisiyle
Köşede bir masada göz gözeler.
Bir genç adam dudağında dizeler
Uyanır sevgilinin birden görünmesiyle

Söz eder iki genç zor günlerden;
Elektrik, cob, uykusuz geceler...
Bahçeler büyümeli, çoğalmalı bahçeler...
Kurtulmalı karanlıktan, acı dünlerden.

Trenler gelir, trenler gider...
Bostancı İstasyon Kahvesinde
Bekler herkes bir türlü gelmeyi
Saatler durmadan geçip gider.

Muzaffer Hacıhasanoğlu (Özgür İnsan, sayı 27, Ocak 1976)

MUSTAFA KEMAL = BAĞIMSIZLIK

“Bağımsızlık özyapımdır” diyordu Mustafa Kemal

Umurunda mı beylerin!

İngiliz kumaşı giyip,

Amerikan sigarası içenlerin,

Umurunda mı beylerin!

“Üs yok tesis var” diyenlerin,

Türk kaşığıyla

Amerikan çorbası içenlerin,

Bey oğlu beyler bu mu bağımsızlık?

“Tam bağımsızlık” diyordu Mustafa Kemal

“elbette siyasa, maliye, iktisat, adalet,

askerlik, kültür gibi her alanda tam ba-

ğımsızlık ve tam özgürlük demektir. Bu say-

dıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan

yoksunluk, ulusun ve ülkenin gerçek anla-

mıyla bütün bağımsızlığından yoksunluğu

demektir.”

Bu mu ulusculuk?

Hani laiklik?

Halkçılık nerde?

Mustafa Kemal bunları sorar;

Korkuyorsunuz yarınılardan...

Mustafa Kemal’ler tükenmez,

Mustafa Kemal’ler var,

Aklınızı başınıza alın bey oğlu beyler !

Yarın On Kasım,

Mustafa Kemal topunuzu huzurundan kovar.

Muzaffer Hacıhasanoğlu (Varlık Yılığ-1976/ 17 Ocak 1976)

VARMAK

Ben topluyorum bütün dökülenleri
Neler de düşürüyorsunuz
Bir göz, bir mendil...

Hızlı yürüyorsunuz
varmak için, oysa varacaksınız.

Neler de düşürüyorsunuz
Eski yazı bir kitap, bir kandil...

Varacaksınız, kesenkes varacaksınız
Neden böyle hızlı yürüyorsunuz?

Ben topluyorum bütün dökülenleri

Sokaklar eskimiş, ağaçlar da
Eskimiş tümüyle evren...

Varacaksınız, kesenkes varacaksınız
Varacak toklar da, açlar da...

Eskimiş ağzınız, elleriniz,
Örümcek sarmış her yeri
Dokunsan dökülecek toz olup evren...

Orda, gökkuşağının ötesinde,
Ulaşmak ister gibisiniz;
Saray gibi görünüyor, pırıl pırıl...
Bilmiyor kimse, ben de

inanmıyorum nedense.

Sarmaşıklar sarmış, köhne bir yapı...

Hızlı yürüyorsunuz

varmak için, oysa varacaksınız;

çok yaklaştınız

kesenkes varacaksınız...

Muzaffer F. (Dost, sayı: 81, Temmuz 1971)

ESKi

Çamların altında duran desti
Ellerin ellerimdeydi
Ya o uzaklaşan neydi?
Bilinmez bir rüzgar esti.

Borulu gramofonda bir şarkı
Uzaklaşan çocukluğum
Kız sesleri, benim yokluğum
Bir şarılı. Değirmen arkı.

Eskir kırmızı entariler
Eskimeyen ne kaldı
Çoğalıyor eskiler, eskiler, eskiler...

Dut ağacı, gölge, sevi
Unutulmuş çocukluk bir yerlerde
Yutmuş mu yoksa onu masallarımızın devi?

Muzaffer F.

(Dost, sayı 81, Temmuz 1971)

MERHABA

Akdenize açılmış her yelken
Bir selam yollar, merhaba!
Bir tepeden Bodrum'a inerken
Muzlar, portakallar, merhaba!

Aganta burina burinata!
Uzak, en uzak yollara...
Gök mavi, deniz mavi, elveda!
Geliyorum dost martılar. Merhaba !

Muzaffer F.

(Barış Gazetesi, sayı 18098, Ocak 1974)

SEVGİ BAHÇESİ

Seslenme bana!
Tezgahın başındayım şimdi.
Her ilmekte bir gül,
Her yeşilde bir çimen,
Şurada işte bülbül,
Bir bahçedeyim ben.
Seslenme bana!
Bir bahçeyi dokuyorum.
Gözlerimdeki uykuyu kovuyorum.
Bu köşeye de bir semaver
Koyuyorum.
Zorluyor patron,
Bitsin, yetişsin diyor;
Soluğum daralıyor.
Uyku kapının önünde;
İçeri giremiyor.
Bağırma bana!
Bozma güllerimi!
Ekmek derdindeyim ya
Seviyorum bahçemi.
Git uyku git!
“Üç gün ara ver...”
Bu da çay mı?
Semaver çayı değil.
Git uyku git!
Donanınca güllerle
Örtülünce dallarla
Başkaları gezecekler ya
Bu bahçe benim.

Seviyorum bahçemi.
Görenler unutamaz güllerimi,
Onlara verdim gönlümü, ellerimi...

Muzaffer Hacıhasanoğlu

(Evrım, sayı 4, Haziran 1975)

MUTLU GÜNLERE DOĞRU

Bir umud adamına

Büyür en güzel şarkılar dudaklarımda
Güzel günleredir övgülerim
Yarınları görürüm güçlü çocuklarımda
Açar, patlar gibi, güllerim.

Zor zamanlara kapatırım kapıları
Güneşe, aydınlığa yürürüm her adımda
Gökyüzüne, sevgiye yükseltirim yapıları
Bir ağacım, umud büyür dalımda.

Muzaffer F.

(Barış Gazetesi, sayı 18105, 19 Ocak 1974)

ESKİ BİR KENTTE

Bir sarı papatya büyüyor
Mermer döşeli yolda.
Sığınmış da bir avuç toprağa
Romalılar: Bakın, Romalılar yürüyor...
Korkunun gölgesi sağda solda.

Burası mı? Bir zengin evi
Öyle diyor o kadın, yirmibeş oda...
Korku var, kuşku var, nerde sevi?
Fakirin evi kenarda olur, olsa da.

Romalı bir kadın, başsız, taştan;
Bir baş eklenmiş, bir cazı, Amerikalı
Şipşak! Fotoğraf. Yeni baştan.
Uzaklardan bir Romalı gülüyor olmalı.

This is a fountain! Bu nasıl çeşme?
Yüzyıllar boyunca arınma kirlerden...
Kavga, yumruk, küfür, didişme;
Ölümler, kurşundan, bıçaktan, zehirlerden.

Agora, kasılğan tüccarlar kasa başında.
Yorgun köylüler inmiş dağlardan;
Buğday satıyor, tuz istiyor aşında.
Aynı terazi, aynı dirhem, çağlardan...

To be or not to be! Büyük Tiyatroda.
Yankılanıyor bir uzak gezginin sesi;
Anlam aynı, sözcükler başka olsa da.
Mesele, olmak ya da olmamak meselesi...

Muzaffer F.

CENNET - CEHENNEM

Cennetle cehennem yanyana
Yeşil, yemyeşil ikisi de
Tuhaf geliyor insana
Kaybolmuş meleği de iblisi de.

Hani ateş? Sırat nerde?
Külleri mi görünenler?
Gözlerimiz mavilerde, yeşillerde
Çıktı cennete inenler.

Cehennem mi? İnemiyor kulların;
İpi yok, merdiveni yok.
Hem ne suçu var onların
Alinyazısından çektikleri çok.

Masmavi gökyüzü, yemyeşil toprak
Elmalar armutlar, portakallar
Boşuna cennet düşü kurmak
Severse birbirini insanlar.

Muzaffer F.

(Barış Gazetesi, sayı 18160, 16 Mart 1974)

MUNZUR

Bir su atlar kayalardan
Çeşme olur dökülür Munzur'a
Sokma elin korkarım dondura
Gölgeler mi görünen beylerden, ağalardan

Bir ışıltı, mavzer ucu mu?
Munzur akıyor coşarak, durularak
Evler mi? Saklanmış, uzak...
O giden kim? Avcı mı? Yolcu mu?

Alabalıklar habersiz kavgadan;
İki yanda dağlar, eskiden kanlı...
Susmuş insanlar, oysa doğa canlı.
Haber yok Hasso'lardan, Memo'lardan...

Her çalı ardında bir çift göz,
Eskimiş mavzerler, posbıyıklar...
Bitmeyecek bir geçmişi sayıklar.
Munzur güzel, Munzur coşkun, yetmiyor söz.

Muzaffer F.

(Barış Gazetesi, sayı 18139, 23 Şubat 1974)

DİYARIBAKIR

Bir uzun havadır Diyarıbakır
Dicle'yi göremezsin yakına gelmeyince
Dinlenmeli bir yer bulup serince
Yanıyor kent, yanıyor ova, kır...

“Mardin Kapısı’ndan indim aşağı”
Surlar bölüyor sanki geçmişle geleceği
Taşların arasında bir kır çiçeği...
Büyütüyor güneş ovayı, dağı...

Susuzluktan yarılmış toprakta kan,
Kuşaklar boyu sürer öyküsü;
Babamı vuran da bir Deli Hüsü...
Ağıtlar duyuluyor taaa uzaklardan.

Muzaffer F.

(Barış Gazetesi, sayı 18221, 19 Mayıs 1974)

BURSA

Ne gelir akla Bursa deyince
Renkler yeşil, minareler ince

Doruklar ak, enginler yeşil
Şaşırır insan bahar gelince

Dut yaprağını işler bir böcek
Unutulur böcek, kızlar giyince

Bursa'da bu dünya, öteki dünya
Yaşayıp gidiyor, kişi gönlünce

Muzaffer F.

(Türk Dili, sayı 270, 1 Mart 1974)

YARI YAŞAM

Tüm sofralardan yarı aç kalkarım
Bardağım kalır yarım
Ya sigaram?
Dumanında dalga saydığım...

Muzaffer Hacıhasanoğlu
1974)

(Türk Dili, sayı 284, 1 Mayıs

MUSTAFA KEMAL BAKIYORDU

Sopalarla yürüdüler aydınlığın üzerine
Kapkara sakallarla
Çelinmiş akıllarla
Tanrı “Öldür!” demedi hiçbir zaman
Öldürdüler

Mustafa Kemal bakıyordu
Gencecik yüzlerine
Suç yakışmayan ellerine
Gözleri alev alevdi
Işık saçıyordu
“Ben bilirim” diyordu
“Kimin elleri var ellerinizde”
“Cehennem korkusuyla yürütürler sizi”
“Cennetlik canları için”
“Vatan, millet demesi onlardan”
“Ölmesi sizden...”
“Namaz, niyaz demesi onlardan”
“Kılması sizden...”
“Utanmadan kıyıyorlar devrimlerime”
“İstemiyorlar ulusumun uyanmasını...”
“On kasımlarda”
“Önleri ilikli,”
“Boş bakışlarla,”
“Çıkmasınlar karşıma!”
“İstemiyorum...”
“Size güvendim CUMHURİYET’i gençler!”
“Size inanıyorum...”

Mustafa Kemal tunçlaşmış
Gençleriyle birlikte
Karanlık yürüyüşe bakıyordu

Muzaffer Hacıhasanoğlu
44.Yıl Özel Sayı, 19 Şubat 1976)

(Varlık, sayı 811, Nisan 1975; Halkevleri,

FOTOĞRAFLAR VE BELGELER

Muzaffer Hacıhasanoğlu (1924-1985)

Muzaffer Hacıhasanoğlu (Daktilosunun başında)

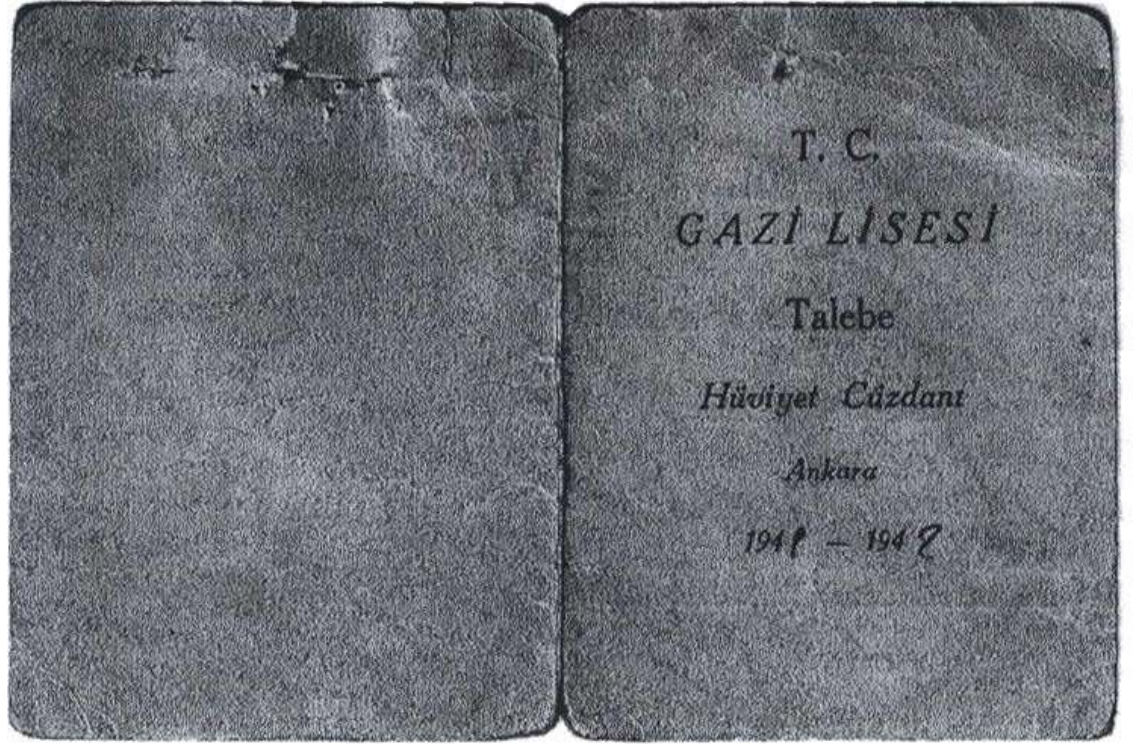
Muzaffer Hacıhasanoğlu (soldan ikinci)

Muzaffer Hacıhasanoğlu (soldan üçüncü)

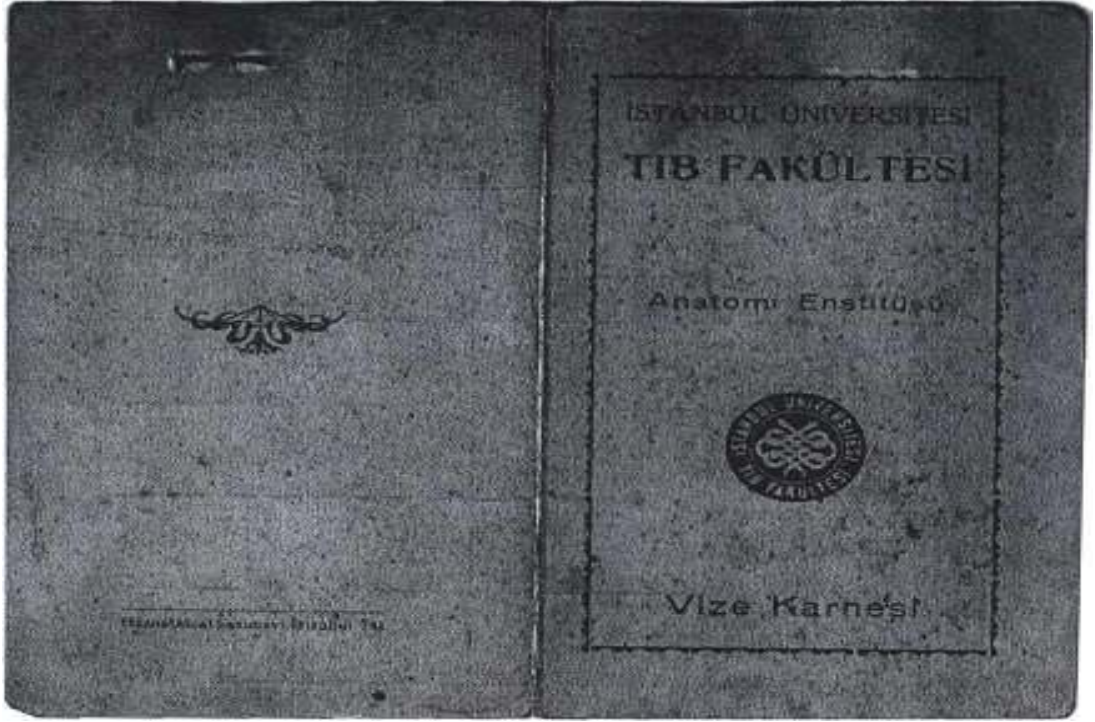

Adı ve soyadı	Muzaffer Doluço	Fotoğraf
Sınıfı	6-ed-A	
Şubesi	İd- A	
Numarası	1109	
Doğum yeri	Çankırı	
Doğum tarihi	840	
Talebenin imzası	Muzaffer Doluço	

1942

Muzaffer Hacıhasanoğlu'na ait Gazi Lisesi öğrenci kimlik belgesi

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Vize Karnesi

Fakülte No : 5420
Adı, Soyadı : *Muammer Balcı*
Kurd No : 8340

Osteoloji	27. XI. 1913	A	<i>İ. H. Nafiz</i>
Üsttaraf - Göğüs	5. 4. 1914	A	<i>Dr. Günşin</i>
Alt taraf - Karın	28. XII. 14	A	<i>Dr. G. S.</i>
Baş - Boyun	9. 2. 14	A	<i>Dr. G. S.</i>
Santral sinir sistemi ve Duyu organları	10. 10. 14	A	<i>Dr. G. S.</i>

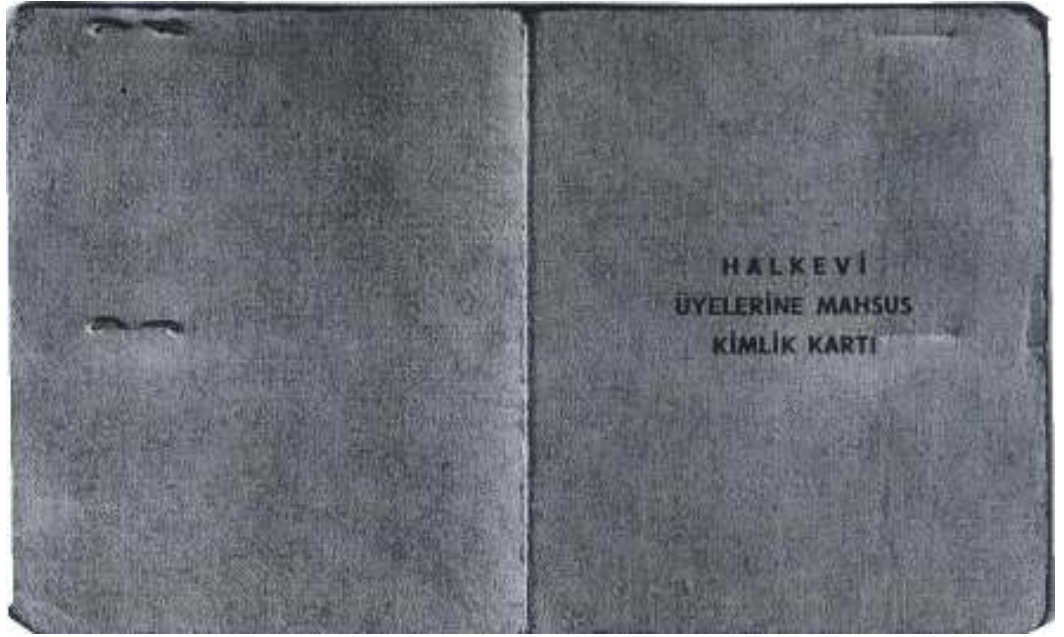

Sosyal Sigortalar Kurumu Sigorta Sicil Kartı

SİGORTALININ	Soyadı	HACIMANİSLE
	Adı	MURAT
	Babasının adı	MENKUR
	Doğum yeri	ÇANKIRI
	Doğum tarihi	1340
	Tabiiyeti	T.C.
	Nüfusa	Çankırı
	Kayıtlı Olduğu yer	Hane Cilt Sayı 3 3 131
	Sigortalı ise ilk defa girdiği tarih	1.8.1977

Sosyal Sigortalar Kurumu
Amasya Subesi

İhtiyarlık Kod No. C-2009-4

Halk Evi Kimlik Kartı

T. C.
MALİYE BAKANLIĞI

1301 Vergi Dairesi

(Kartı)

Sicil No. : 1301

Soyadı (Unvan) : HACI HASANOĞLU

Adı : Muzaffer

Baba adı : Dr. Muzaffer

Doğum tarihi : 1350

Doğum yeri : ÇANKIRI

Esas işi (Mesleği) : Doktor

İmzası (Mükellef) : Muzaffer

Müdür Y.

Vergi Kimlik Kartı

XX
TÜRK DİL
KURUMU
ASIL ÜYE
KARTI

Oye kütük No.: 1185

Soyadı: Hacıhasanoğlu

Adı : Dr. Muzaffer

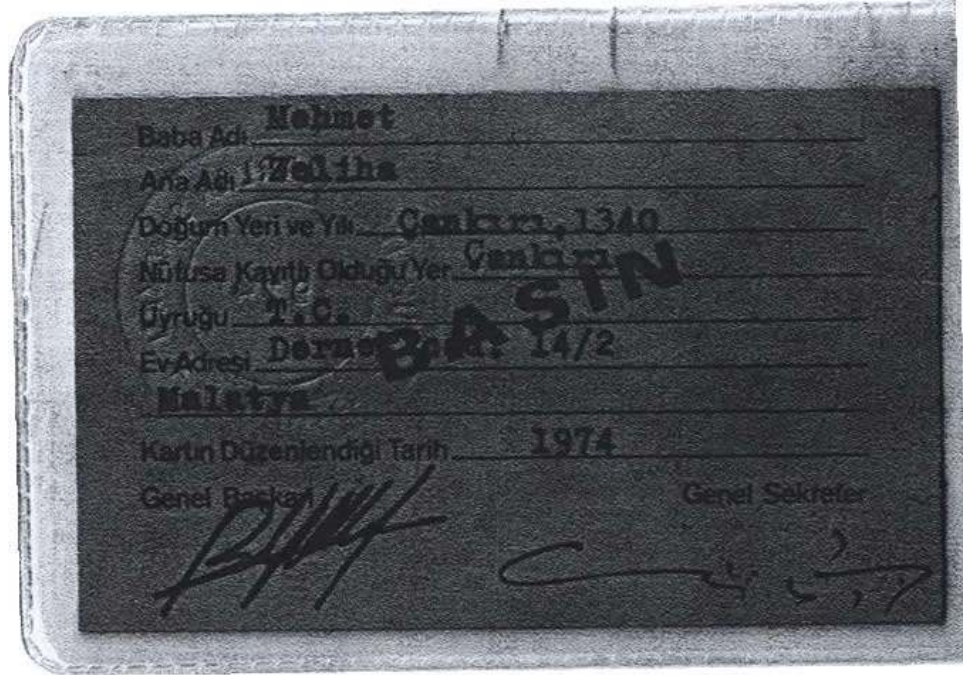
Oturduğu kent: Ankara

Türk Dil Kurumu Üye Kartı

Türkiye Yazarlar Sendikası Basın Kartı

İMZA VEYA TATBİK ÖRNEĞİ

İMZA VEYA MÜHÜR KESİDİĞİ EDEN
VEYA YERİNDEN İMZALARI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BAĞLIANAN EMERKLİ AYLIĞI İÇİN VERİLEN
ÖZEL BELGE

AYLIĞIN SIRA SAYISI

Genel	Özel
319280	24-491-50
MÜDÜRLER KURULU KARARI	
Tarhi	Sayısı
24-3-575	16758

Emekli Aylığı Belgesi (Dış yüzü)

T. C.
SAĞLIK ve SOSYAL YARDIM
BAKANLIĞI

ÖlÜ sahibiine verilecek

GÖMME İZİN KAĞIDI

Dip Koçanı Sıra No. : ...144...

I — Vesikemin doldurulduğu :

a) İl ..... ist.

b) İlçe ..... Kadıköy

II — Ölünün :

a) Adı : ..... Mustafa

b) Soyadı : ..... Hacı Hasanoglu

c) Baba Adı : ..... Mehmet

d) Ana Adı : ..... Zehra

e) Yaşı : 60

f) Cinsiyeti : ..... Erkek

g) Açık ev adresi : ..... Semselir
CUMHURİYETİ CAD. NO: 10-0,
KENTİ

h) Ölüm sebebi : (Esas sebep yazılacak).....
Kalp yetmezliği

i) Öldüğü tarih : 14/1/1985

III — Ölümü tesbit eden hekimin :

a) Adı : ..... Dr. Ali

b) Soyadı : ..... Koseoglu
(Dr. Kodla Gözet)

Yukarıda adı, soyadı ve hıviyeti yazılı ölünün
gömülmesine izin verilmiştir.

Resmî Mühür ve İmza

14/1/1985

(Handwritten signature)

K. Ahmed

Gömme İzin Kağıdı

CUMHURİYET 19 Ocak 1985
Cumartesi

Yazar Muzaffer Hacıhasanoğlu öldü

Kültür Servisi — Yazar, doktor Muzaffer Hacıhasanoğlu önceki gece öldü. Hacıhasanoğlu bugün Karacaahmet Camii'nde kılınacak öğle namazından sonra Karacaahmet Mezarlığı'nda toprağa verilecek.

1924 yılında Çankırı'da doğan Hacıhasanoğlu, bir öğretmen çocuğuydu 1948 yılında Ankara Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Anadolu'nun değişik köşelerinde sıtma savaş hekimi, hükümet tabibi, sağlık merkezi doktoru olarak çalıştı. Devlet hastanelerinde, Sosyal Sigortalar Kurumu'nda görev aldı. 1973 yılında SSK Malatya Hastanesi İç Hastalıkları uzmanlığından emekli oldu.

Şiirle edebiyata giren ("Büyük Doğu," 1943), "Varlık"ta yayınladığı ilk öyküleriyle tanınan Hacıhasanoğlu, "Bir Tesbih Tanesi" (1951), "Bir Dağın Ardı" (1954) ve "Eller" (1979) adlı üç öykü kitabı çıkardı. "Eller"le 1980 Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü'nü kazandı. Gazetelerde tefrika edilen beş romanından "Trenler Yine Gidiyor" 1982'de çıktı.

ENKA Vakfı'nın

Cumhuriyet Gazetesinin 19 Ocak 1985 günü, yazarın ölümüyle ilgili haberi

ÖZGEÇMİŞ

1 Mayıs 1979 yılında Aksaray'da doğmuştur. Babası bir kamu kurumunda memur, annesi ev hanımıdır. İlköğrenimine Ankara'da başlamış, Aksaray Zafer İlkokulunda bitirmiştir. Aksaray Hazım Kulak Anadolu Lisesi'ni kazanmış, 7 yıllık eğitimden sonra Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi bölümüne girmiştir. 4 yıllık üniversite hayatından sonra iki yıl Çorum Final Dershanesinde, bir yıla yakın bir süre de Aksaray İstanbul Dershanesinde çalışmıştır. 2004 yılında devlet memurluğuna atamasını istemiş ve Çanakkale'nin Çan ilçesi, Çan Lisesinde göreve başlamıştır. Bu arada askerlik görevini 2005 yılında Balıkesir Astsubay Meslek Yüksek Okulunda yedek subay olarak yerine getirmiştir. Askerlik dönüşünde bir yıl daha Çanakkale'de çalışmış, zorunlu çalışma yükümlülüğüne tabi olarak Hakkâri – Yüksekova, Şemsettin Onay Lisesine tayini çıkmıştır. Orada göreve başlamasına rağmen gitmemiş ve istifa etmiştir. Bir yıldan uzun bir süre serbest meslekle uğraştıktan sonra mesleğine geri dönmüş ve Diyarbakır merkezde Şehitlik Lisesi'nde iki yıla yakın çalıştıktan sonra Bozok Üniversitesindeki yüksek lisans eğitimini gerekçe göstererek Yozgat'a, Yozgat Kız Teknik ve Meslek Lisesine tayin talebinde bulunmuştur. 2010'un Ağustos ayından bu yana Yozgat'ta ikamet etmekte ve çalışmalarını sürdürmektedir.

Evlidir ve iki kız, bir erkek çocuk babasıdır.